

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

І. Я. ПАВЛЕНКО

ХРЕСТОМАТІЯ

з українського народнопісенного виконавства

Навчальний посібник

(для студентів музично-фольклористичних
і філологічних спеціальностей)

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*

УДК 398.8(075.8)
ББК 82.3(4Укр)-43я73
П12

Рецензенти

член-кор. НАН України, д-р мистецтвознавства, проф. А. І. Іваницький
(Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
імені Максима Рильського НАН України),
д-р. філол. наук, проф. Л. М. Копаниця
(Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка),
народна артистка України, проф. П. Г. Павлюченко
(Київський національний університет культури і мистецтв)

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту філології
(протокол № 5 від 18 грудня 2012 року)*

*Ухвалено науково-методичною радою
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(26 червня 2013)*

Павленко І. Я.

П12 Хрестоматія з українського народнопісенного виконавства (з методичними поясненнями і коментарями): навч. посібник / І. Я. Павленко. — К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. — с.

ISBN 978-966-439-581-3

Укладено на матеріалі українського пісенного фольклору, для вивчення і реконструкції народної музики на типових зразках української пісенної традиції Наддніпрянщини студентами вищих навчальних закладів, що вивчають українську традиційну культуру, має науково-методичне спрямування. Є навчальним посібником з музично-фольклористичних дисциплін, зокрема: "Український музичний фольклор", "Історія і теорія українського народнопісенного виконавства", "Вокальний ансамбль", "Методика роботи з вокальним ансамблем", "Комплексний аналіз народної пісні", "Режисура народних свят та обрядів" та інших суміжних курсів фольклористичного циклу. Актуальність його полягає в необхідності популяризації фольклорного спадку українців, його соціального переосмислення нашим сучасником, як важливого складника духовності нації.

Для студентів музично-фольклористичних і філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів та фахівців причетних до аматорського і професійного народнопісенного виконавства. .

УДК 398.8(075.8)
ББК 82.3(4Укр)-43я73

Гриф надано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(лист № 1/11-4519 від 27.02.13)

ISBN 978-966-439-581-3

© Павленко І. Я., 2013
© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2013

ЗМІСТ

Передмова.....	5
ЧАСТИНА І	7
Розділ 1. Український народний спів: традиція і сучасність	7
1.1. Загальні положення.....	7
1.2. Співочі стилі	7
1.3. Про народну манеру співу.....	9
1.4. Традиційний гуртовий спів	11
1.5. Вокальні ансамблі сучасного побутування (жанрові особливості).....	14
1.6. Народний хоровий спів (жанрові особливості).....	18
Розділ 2. Методологія вокального виконання: базові методи формування сучасного народно-дописаного виконавства	21
2.1. Загальні положення.....	21
2.2. Музичний слух. Формування музично-слухових навичок	21
2.3. Про співацьке налаштування і функціонування голосового апарату	23
2.4. Про деякі особливості вокального виховання.....	26
2.5. Про способи звуковидобування у народному співі	28
2.6. Співацьке дихання, реєстри	30
2.7. Художньо-інтонаційне відтворення у народному співі	31
2.8. Розспіванка	32
2.9. Про норми співацького режиму.....	33
ЧАСТИНА ІІ	35
Розділ 3. Українські народні пісні Наддніпрянщини	35
Календарно-обрядові пісні.....	35
Колядки та щедрівки.....	36
Веснянки	48
Русальні.....	56
Купальські.....	60
Жниварські пісні	66
Весілля та весільні пісні.....	71
Балади.....	101
Лірика	133
Соціально-побутові пісні.....	133
Козацькі пісні	133
Чумацькі пісні.....	141
Бурлацькі, строкові та наймитські пісні	150
Побутові пісні	156
Пісні про долю.....	156
Пісні про кохання.....	167
Пісні про сирітство	211
Пісні про родинне життя	217
Колискові пісні.....	228
Жартівливі пісні	232

Танцювальні пісні	260
<i>Пісні про війну</i>	269
<i>Народні пісні-романси</i>	273
<i>Псалми і канти</i>	282
Додатки	
Про автора-упорядника	
Вокальні вправи для розспіванки	
Таблиця вживаних при транскрипції	
Пояснення термінів і понять	
Бібліографія	
Алфавітний покажчик пісень	
Покажчик пісень за жанрами	

ПЕРЕДМОВА

"Хрестоматія з українського народнопісенного виконавства" укладена на матеріалі українського пісенного фольклору і призначена для вивчення та реконструкції народної музики на типових зразках української пісенної традиції Наддніпрянщини студентами музичних і філологічних спеціалізацій навчальних закладів II–IV рівнів акредитації. Книга є навчальним посібником з музично-фольклористичних дисциплін, зокрема: *"Український музичний фольклор"*, *"Історія і теорія українського народнопісенного виконавства"*, *"Вокальний ансамбль"*, *"Методика роботи з вокальним ансамблем"*, *"Комплексний аналіз народної пісні"*, *"Режисура народних свят і обрядів"* та інших суміжних спецкурсів фольклористичного циклу.

Необхідно зауважити, що термін *"українське народнопісенне виконавство"* виник в умовах, коли (за визначенням О. Бенч-Шокало) фольклор поступово переходить із форми усної... у писемно зафіксовану (виконавський фольклоризм у різних градаціях)¹. Мова йде не тільки про автентичний спів, який давно вийшов за межі побутового вжитку й широко репрезентується в сценічних умовах (на естрадах різних рівнів, інформаційному полі, конкурсах, фестивалях тощо), а про виконавство вторинне, перейняте із джерел писемних (транскрибованих записів фольклору і його обробок для різних складів вокальних ансамблів та народних хорів). Традиція виконавського фольклоризму набула широкого втілення у творчості українських композиторів другої половини XIX-го початку XX-ст.: М. Лисенка, П. Демуцького, П. Ніщинського, Я. Яциневича, О. Кошиця, М. Леонтовича; етномузикологів П. Сокальського, Ф. Колесси, С. Людкевича. Отже, музиканти XIX ст. торували новий шлях збереження народної пісні, зокрема через академічне хорове виконавство та її використання у композиторській творчості.

Структура і зміст посібника відповідає навчальному планові кафедри фольклористики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Нотний матеріал і тексти, вміщені у книзі, переважно, є розшифровками з матеріалів збирацької діяльності укладача. У ній представлені фольклорні записи Київщини, Черкащини, Чернігівщини. Окремі пісенні зразки подані з Хмельниччини, Житомирщини, Полтавщини.

Більше ста пісень різних жанрів, уміщених у хрестоматію, подаються в обробці для мішаних складів гуртового і хорового співу. Специфіка обробок полягає у збереженні оригіналу транскрипції фольклорних записів жіночого складу голосів, а партії чоловічих голосів дописані нами з дотриманням традиційних стилевих особливостей народного багатоголосся того чи іншого жанру, з використанням контрапункту, підголоскової та імітаційної поліфонії, гомофонного складу, гетерофонічних фактур, типових інтонаційних зворотів (формул), характерних для народнопісенної традиції. Такий принцип обробок фольклорних зразків уможливорює їхнє виконання співочими гуртами з одною виводчицею, а також мішаним складом народного хору з дотриманням хорової технології, якою передбачено збалансоване звучання хорових партій (сопрано, альтів, тенорів, басів).

Частину обробок і гармонізацій, переважно ліричних і танцювальних пісень, можна виконувати в супроводі ансамблю народних інструментів (троїстих музик). На практиці версії супроводу мають створюватися керівниками колективів, залежно від можливостей комплектування ансамблів.

Виконання обрядових і танцювальних пісень потребує відповідної театралізації з використанням хореографії, мізансцен, художнього читання, сценічного руху тощо. Питання інтерпретації і вокально-технічної роботи над пропонованим репертуаром потребують від керівників хорів і фольклорних гуртів ґрунтовних знань традиційної пісенної культури, а також чималого практичного досвіду.

Хрестоматія укладена за жанровим принципом і містить **355 зразків** пісенного фольклору, які є не лише документами української культурної спадщини, а й високоякісними художніми

¹ Ольга Бенч-Шокало. Український хоровий спів. – К., 2002, С. 82.

зразками для їхнього вжитку в сучасний соціум способом реконструкції окремих обрядодій і ритуалів, сценічного втілення у різних виконавських формах.

Специфічною особливістю книги є її методична спрямованість у процесі комплексної підготовки фахівця-фольклориста, що передбачає аналіз традиційної співочої культури за жанровими й регіональними ознаками. Вона також стане корисною для викладачів музично-фольклористичних дисциплін, керівників фольклорних ансамблів і народних хорів, оскільки в сучасній соціокультурній сфері досить інтенсивно формується інтерес до відновлення народних свят та обрядів.

Переважна більшість пісень цього видання доступна для широкого кола виконавців різних вікових категорій. Їх можна рекомендувати також для хорів та ансамблів загальноосвітніх шкіл, спеціальних музичних навчальних закладів та філологічних факультетів університетів.

ЧАСТИНА I

РОЗДІЛ 1

Український народний спів: традиція і сучасність

1.1. Загальні положення

Музичний фольклор є важливим складником народної культури, своїм корінням сягає часів неоліту і впродовж усієї історії розвитку нації слугує джерелом її духовного наповнення. Українська народна пісня посідає домінуюче місце серед фольклорних жанрів, оскільки вона віддзеркалює всі грані людського життя. Олександр Кошиць пише: "Музична творчість нашого народу огорнула піснею не тільки життя окремої одиниці з колиски до домовини, але й життя всієї нації..."²

Популярність української пісні у світі зумовлюється, перш за все, її мелосом. *Мелос* об'єднує в собі мелодичні, ритмічні, звуковисотні, гармонічні, поліфонічні, тембральні характеристики, а також віршовий ритм і спосіб виконання пісень. Мелодія (від гр. *melodia* – пісня) є формою вияву мелосу і визначається як музична думка, образно-поетичний зміст, якої виражений одноголосо. На спосіб музичного мислення носіїв традиційної творчості впливало багато чинників, серед яких найважливішими були: природне оточення, особливості побуту, історичні події, умови життя, мораль, психологія, ідеологія тощо. Мелос народної пісні виникає у процесі колективного творення, зумовлюється місцевими традиційними виконавсько-стильовими ознаками, основними з яких є *слово* й *музика*.

На відміну від літератури, народна пісня в усному побутуванні має варіативну специфіку, яка виявляється у постійних змінних елементах музичного і словесного тексту в процесі співу. Особливо це стосується жанрів давнього фольклору: весільних, весняних, русальних, купальських пісень; плачів і голосінь, епічних творів та ранньої лірики. А водночас, кожний жанр пісенного фольклору має свої типові ознаки, до яких відносяться: структура, мелодика, ритміка, ладова побудова, багатоголосся, виконавські особливості.

Сучасне народнопісенне виконавство виникло у сфері фольклорної традиції й на сьогодні являє собою розмаїття виконавських форм та стилів, поширених у пісенно-виконавській практиці на різних рівнях побутування від аматорського до професійного.

Отже, процес формування і побутування жанрів народного співу на сьогодні має картину, яка характеризується наявністю кількох основних напрямків виконавства:

- традиційний гуртовий спів (автентичний);
- вокальні ансамблі сучасного побутування;
- народний хоровий спів.

1.2. Співочі стилі

Стиль (латинське – паличка для письма) – сукупність ознак, які характеризують мистецтво певного часу та напрямку, або індивідуальну манеру художника стосовно ідейного змісту й ху-

² Кошиць О. Про українську пісню й музику. Нью-Йорк, 1970, С.7.

дожньої форми;³... В художньому стилі відображені естетичні погляди, властиві різним суспільним групам, різних епох історичного розвитку будь-якого виду мистецтва.

Стиль – у народнопісенному виконавстві слід розглядати як мистецьке явище, що виникає під впливом традиційних елементів культури (регіональних, соціальних, мовних, звичаєвих, обрядових, природних чинників тощо). У народнопісенному виконавстві сформувалося два основних напрямки співочих (вокальних) стилів: *народний* вокальний стиль, *академічний* вокальний стиль, (похідний від професійного мистецтва співу).

Академічний вокальний стиль базується на засадах класичної вокальної культури, яка увібрала різні напрямки вокальних шкіл (зокрема європейських), що еволюціонували спочатку у церковну традицію, а з XVIII–XIX ст. у світську хорову музику і сольну пісню; характеризується наявністю широкого співацького діапазону виконавців, філігранною вокальною технікою, округлим звучанням. На сьогодні академічна манера співу формується у музично-педагогічних навчальних закладах, культових інституціях та аматорських середовищах.

Народний вокальний стиль має два основних напрямки побутування: *традиційний* (автентичний) та *стилізований* (як вияв фольклоризму). Традиційний народний спів формується природно в етнічних культурних середовищах, побутує усно, характеризується манерою співу, специфікою мовного діалекту, темброво-колеристичними засобами звукоутворення, тематично пов'язаного з обрядовим фольклором та соціально-побутовими й історичними особливостями буття народу (етносу) на різних стадіях його культурного розвитку. *Стилізований спів* у народній манері є результатом трансформації пісенного фольклору в сучасну професіоналізовану і аматорську вокальну культуру (хоровий, ансамблевий, сольний спів).

За концепцією А.І.Іваницького⁴, народні співочі стилі поділяються на: *територіальні, соціальні та індивідуальні* (див. С.272–273). До територіальних відносяться *зональні, регіональні і місцеві стилі*. Територіальні чинники є основоположними у виникненні співочих стилів. Їхнє формування відбувається під впливом природного середовища, географічного положення та різних складників соціального характеру, властивих для даної території чи то місцевості.

Зональні стилі мають більш узагальнений характер народного співу, що визначається жанровими особливостями пісень, способом звукоутворення, мелодикою, багатоголоссям. А. Іваницький вказує на *три* основних різновиди вокально-тембрової традиції. Найпоширенішою з них в Україні є вокально-темброва традиція *східних областей і Наддніпрянщини*. Вона характеризується яскравим тембровим колоритом звучання, що утворюється завдяки насиченому обертонами грудному забарвленню жіночих голосів і досягається співачками внаслідок інтенсивного дихання з опорою на грудний резонатор. Ця традиція яскраво виявляється на теренах центральних областей України, зокрема Київської, Полтавської, Черкаської і Чернігівської. Так, наприклад, сучасне виконання ліричних пісень фольклорними гуртами із сіл Зеленівки, Красне, Острів, Шабалинів, що на Чернігівщині, характеризується компактним звучанням, надзвичайно насиченим, грудним забарвленням альтів і проникливим (зичним) виводом верхнього голосу. Художній ефект їхнього звучання підсилюється стихійними вигуками, огласовками, звуковими "під'їздами", "з'їздами", глісандуванням тощо. Подібність манери співу зберігається на Поліссі і на півдні Поділля зі своїми місцевими особливостями. Діапазон жіночих голосів сягає трохи більше октави: альти – *соль-мі* малої октави – *соль-ля* першої октави; сопрано – *ля-сі-бемоль* малої октави – *сі* першої октави (як виняток – *до-ре* другої октави). Однак слід зауважити, що часто трапляються співочі гурти, які мають власні ознаки звучання індивідуалізованого характеру, як у звуковому відношенні так і в мелізматиці.

На *західному Поділлі* вокально-темброва традиція характеризується стриманішим характером співу, відкритим (неокруглим, не глибоким), але грудним звуком, що, значною мірою, пояснюється особливостями мовними, які тяжіють до західного високоформантного колориту.

На *Наддністрянщині й Галичині* простежується легка, висвітлена манера народного співу з яскраво вираженим мікстовим звучанням, у якому переважає головне резонування. Діапазон голосів у співачок цього регіону сягає *мі* другої октави.

³ Тлумачний словник української мови, 4 том, С. 392.

⁴ Іваницький А.І. Український музичний фольклор. Вінниця, 2004, С. 272–288.

Соціальні стилі тематично відображають особливості життя певних соціальних середовищ, сформованих умовами проживання, побутом, психологією, особливостями трудової і професійної діяльності, віком тощо. Серед основних верств населення (селян, освічених міщан, тощо).

Одиночний спів (сольний) властивий для всіх верств населення. В А. І. Іваницького вони класифікуються на три головних різновиди: *селянський одиночний спів, пісенно-романсовий стиль, мистецтво сольного співу кобзарів та лірників* (див. там само С. 273–279).

Підсумовуючи тему, слід зауважити: у народнопісенній практиці (традиційній і сучасній) побутує безліч проміжкових форм виконавства, вокальних стилів, манер співу, визначення особливостей яких вимагає значного досвіду і фольклористичної практики.

1.3. Про народну манеру співу

В останні десятиліття народнопісенні виконавські стилі широко трансформувалися в аматорську і професійну пісенну практику. Їхньою визначальною рисою є *народна манера співу*. У 50–60-х роках минулого століття в Україні з'являється безліч народних хорів і вокальних ансамблів, у роботі з якими використовується хормейстерська технологія вокальної роботи, що базується, головним чином, на основі вивчення традиційного співу і вокальної педагогіки від навчальних програм закладів культури і мистецтв України. В аматорському середовищі поширена також практика індивідуально-суб'єктивної інтерпретації окремими музикантами манер співу, яка часто не мала нічого спільного з пісенною традицією і позбавлена будь-яких естетичних критеріїв.

Стосовно народної манери співу існують різні точки зору серед професіоналів (хормейстерів і вокалістів), оскільки народнопісенна практика в побуті українців була швидше предметом захоплення, а не предметом вивчення. Одним із перших в українській методичній літературі про народний спів висловився професор Д. Євтушенко. Він заперечує штучність звукоутворення у пісенній практиці деяких аматорських народних хорів та окремих виконавців, а пропонує "... дотримуватися художньо-творчого підходу, на основі якого можна широко застосовувати взаємозбагачуючі засоби, характерні як для класичного, так і для народного співу"⁵. Євтушенко вказує на своєрідність колоритів вокального звуку в народному співі, що досягається, головним чином, жіночими голосами "на основі натурального, ізольованого, тобто не змішаного прояву регістрів співацького голосу. ... основною специфічною рисою звукоформування, так званих, народних співачок є застосування, по суті, одного регістру голосу – грудного. У чоловічих голосів ознаки "народності" співу... характеризуються не регістровими, а тембрально-інтонаційними властивостями голосоутворення"⁶. Визнаний метр української вокальної школи мав безліч прихильників щодо "окультурення" народної манери співу, маючи на увазі досягнення вокально-технологічної універсальності, в основі якої має бути "гнучке дозування і нормування звучань голосу в сфері народного співу, тобто зміни інтенсивності того або іншого регістру на звучання голосу.... В результаті створилися б основи для природного переходу із сфери, так званого, народного співу у сферу співу класичного..."⁷. Певно, немає необхідності переходу з однієї сфери виконавства в іншу, оскільки класична (академічна) манера постала на ґрунті української народної співочої культури, збагаченої досягненнями європейського вокального мистецтва. Новітня практика поєднання манер співу, що має місце у жанрі чотириголосих народних хорів не автентичного походження, призвела до уніфікації їхнього звучання, а також виникнення різноманітних стилізацій і нашарувань у сучасному народнопісенному виконавстві (авт.).

Отже, у сфері народнопісенного виконавства широковживаним на сьогодні є поняття "*народна манера співу*", яке тамує в собі етнічний контекст співочої традиції й стилістичні особливості сучасного співочого музикування.

⁵ Див. Євтушенко Д., М. Михайлов-Сидоров. Питання вокальної педагогіки. К., 1963, С. 232–243.

⁶ Там само. С. 234.

⁷ Там само. С. 236.

Варто наголосити, що народна манера співу має регіональні і місцеві особливості. *Різноманіття манер народного співу формувалося впродовж тривалого історичного часу багатьма поколіннями місцевих мешканців, позначається особливостями мовного діалекту (говору), звукоутворенням, прийомами варіювання, багатоголоссям, виконавською стилістикою.* Особливості народної манери співу будь-якого регіону також полягають у техніці звуковидобування, яка включає в себе наступні параметри: **специфіку використання грудного і головного регістрів, силу підзв'язкового тиску повітряного стовпа, положення надставної труби гортані співака.** Це складає загальнотипову основу техніки звукоутворення, на якому базуються, і похідні від традиційних, уніфіковані манери співу. Проміжкові або ж місцеві стилі, в свою чергу, характеризуються місцевим діалектом, особливостями мелізматики, розспівами, багатоголоссям і тембральними характеристиками звуку, що залежать від міри висвітлення або затемнення звукової барви. Уважно аналізуючи спів будь якого гурту (колективу), фахівець має легко визначати ознаки співочої культури (регіональні, місцеві тощо), спираючись на аналіз фонозаписів фольклору і відповідно до них моделюючи звучання.

Формування пісенних традицій (манер співу) історично відбувалося під впливом багатьох складових, серед яких найпершою ознакою будь-якого регіону (місцевості) є *говір*. Так, наприклад, в центральних областях України він є глибоким, насиченим грудними обертонами, відповідно спів має зичний відтінок завдяки формуванню широкого звукового каналу⁸. В західному регіоні, де компактно проживають бойки, лемки, гуцули, спів супроводжується посиленою артикуляцією, чіткою дикцією, високим головним резонуванням.

Фахівці-етнологи, умовно поділяють українські етнокультурні терени на три зони:

- **північну** (Західне, Центральне і Східне Полісся, Верхня Наддніпрянина);
- **південно-західну** (правобережний південь України);
- **південно-східну** (південь Лівобережжя, правобережжя Середня та Нижня Наддніпрянина).

Відповідну класифікацію діалектних груп, що історично сформувалися на українському ареалі, у своїй праці наводить Ольга Бенч-Шокало⁹. Так, до **північної діалектної групи** відносяться території, де в давнину селилися племена: *поляни* (частина Київської, Черкаської, Полтавської областей), *сіверяни* (південь Чернігівської, частини Сумської й Полтавської областей), *древляни* (Житомирська область).

Південно-західна діалектна група історично склалася на західному ареалі України (нині Івано-Франківської, Львівської, Закарпатської, Волинської, Тернопільської, Чернівецької областей), де виникли говірки: бойківські, лемківські, гуцульські, закарпатські подільські, наддністрянські.

Південно-східна діалектна група сформувалася на пізнішому історичному етапі розвитку (з кінця XVI ст.) внаслідок міграції у степові зони різних верств населення з північних і західних регіонів України¹⁰.

Отже, *народна манера співу* – це **цілісна система звукоутворення, визначальними моментами якої є: звукова колористика, що характеризується мірою використання співочих регістрів, силою підзв'язкового тиску повітряного стовпа, положенням надставної труби гортані, місцевим говором (діалектом), нюансами місцевої традиції співу.**

В сучасних умовах побутування народного співу існують визначення *регіональних манер, місцевих, проміжкових, уніфікованих, а також манер спонтанних (напливових)*, які не підлягають класифікації, інакше кажучи, – виходять за межі певних естетичних критеріїв.

Поняття "*народна манера співу*" слід розглядати в двох аспектах – *аналітичному і педагогічному.*

Аналітичний аспект передбачає визначення фахівцем якісних характеристик співу окремих колективів (фольклорних гуртів, народних хорів), одиночних виконавців (солістів), які репрезентують виконавство народних пісень на різних рівнях.

Педагогічний аспект передбачає фахове володіння методикою постановки голосу в роботі з індивідуальними виконавцями, фольклорними гуртами або народними хорами, ансамблями

⁸ "Звуковий канал" – термін, що вживається у вокальній педагогіці. З.К. формується в гортані співака.

⁹ Ольга Бенч-Шокало. Український хоровий спів. К., 2002, С. 59.

¹⁰ Там же, С. 59.

тощо. В обох випадках необхідно володіти критеріями оцінки звучання голосу (манери) чи колективу в цілому, до яких необхідно віднести:

1. Приналежність до певної категорії виконавців (автентична, стилізована чи уніфікована манера виконання).
2. Визначення регіональних, зональних, місцевих ознак манери співу, які в свою чергу характеризуються особливостями звукоутворення і діалекту.
3. Природність звучання голосу (виконавців), що репрезентують народне мистецтво (до цього поняття входять: природне вібрато в голосі, характеристика тембру (природного чи штучно наспіваного)).
4. Особливості діалектної вимови або відсутність її.
5. Художньо-виконавський рівень колективу передбачає якісні параметри вокальної техніки, строю, ансамблю, дотримання стилю, відтворення художнього образу і форми.
6. Аналіз виконуваного репертуару, його походження і побутування, особливості змісту, ритмомелодики, ладових ознак народних пісень.
7. Наявність духовного контексту у виконавців, що виявляє їхню щирішу приналежність до традицій певної культури (мова йде про національну культуру), яка тамує в собі багато граней (світоглядних, патріотичних, інтелектуальних, релігійних, музичних тощо).
8. Так само необхідно фіксувати недоліки виконання: штучність манери співу, крикливість, інтонаційну фальш, неякісну вимову текстів, відсутність загальної і музичної культури, невідповідність репертуару тощо.

Питання для самоперевірки:

1. Дати визначення поняття "*стиль*".
2. Дати визначення понять "*мелос*", "*наспів*", "*мелодія*".
3. Дати визначення народного і академічного вокальних стилів.
4. Чим характеризуються зональні, територіальні, регіональні, соціальні, співочі стилі?
5. Які особливості романсового виконавського стилю?
6. В чому полягають особливості регіональних співочих стилів (назвати їх)?
7. Які чинники впливали на формування діалектів (говорів)?
8. Які існують умовні ареали діалектної мови?
9. Що означає поняття "народна манера співу"?
10. Чим характеризується народна манера співу?
11. Які відмінності між народною й академічною манерами співу?
12. Які критерії притаманні для визначення якісних характеристик народної манери співу?
13. Назвати критерії визначення особливостей виконавського стилю і манери співу (ансамблевого, хорового).

Література:

1. Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М.. Питання вокальної педагогіки. К., 1963, С. 232–243.
2. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. Вінниця, 2004, С. 272–28
3. Калугина М. А. Методика работы с русским народным хором. М., 1978.
4. Кошиць О. А. Про українську пісню й музику. Нью-Йорк, 1970.
5. Яценко Л. І. Українське народне багатоголосся. К. 1962, С. 10–60

1.4. Традиційний гуртовий спів

Гуртовий (колективний) спів є найпопулярнішою формою народнопісенного виконавства традиційного й сучасного. Його репрезентують гурти від 4–5-ти осіб до 15-ти. Вони поділяються на однорідні і мішані. Склад виконавців не регламентується за кількісними показниками,

Засади гуртового співу формувалися в обрядовому фольклорі з первісних часів. Головним його чинником стала колективна, дія підпорядкована обрядовим ритуалам, що супроводжувалися магічними, ігровими діями і співом. До таких належать ранньофольклорні жанри: спів **коляд, веснянок, русальних, купальських, весільних** пісень. Розвиток гуртового співу безпосередньо пов'язаний з розвитком українського народного багатоголосся. Цьому питанню присвячено узагальнені дослідження російських вчених-фольклористів Є. Ліньової, Є. Гіппіуса, Т. Бершадської, інш., які торкалися питань української пісенності. Епізодично народне багатоголосся висвітлено у працях М. Лисенка, К. Квітки, А. Гуменюка, М. Молдавїна. Еволюцію українського народного багатоголосся і особливості його виконавства досліджував наш сучасник вчений-фольклорист, композитор (і він же керівник славнозвісного народного хору "Гомін") Л.Яценко¹¹. Ґрунтовно розглянуті питання українського гуртового співу в працях А. Іваницького, Є.Єфремова. Український гуртовий спів на різних стадіях його розвитку Леопольд Яценко називає *хоровим* (певно тому, що його специфіка пов'язана з колективним характером виконання і багатоголоссям).

Калина з малиною на воду схилилася

♩ = 90
Одна Гурт

3 Ка - ли - на з ма - ли - но - ю,
ка - ли - на з ма - ли - но - ю на во - ду схи - ли - ла(ся).

Detailed description: The image shows a musical score for a song titled 'Одна Гурт'. It features two staves of music in G-flat major (two flats) and 4/4 time. The tempo is marked as ♩ = 90. The first staff begins with a treble clef and a key signature of two flats. The melody consists of quarter and eighth notes, with some notes beamed together. The lyrics 'Ка - ли - на з ма - ли - но - ю,' are written below the first staff. The second staff continues the melody, ending with a double bar line. The lyrics 'ка - ли - на з ма - ли - но - ю на во - ду схи - ли - ла(ся).' are written below the second staff. The word 'Одна' is written above the first staff, and 'Гурт' is written above the second staff. A small number '3' is written to the left of the first staff.

12

Одна Усі

1. Під ви - шне-ю, че - ре-шне-ю, там ді-вка сто - я - ла: "Із тих пір я

6

су - мна ста - ла як з ми- лим роз - ста - лась". ста - лась".

Отже, варіативність виконання тої чи іншої народної пісні має безліч версій місцевого хара-

Для народно-підголоскового співу характерним є імпровізаційний розспів, де існує певний

- варіювання заспіву;

- уточнення основної мелодії;
- складання підголосків у різних голосових пластах (партіях);
- варіювання наспіву і підголосків зі зміною мелізмів;
- переймання заспіву, виводу, підголоску партнерами по виконанню пісні.

го народного співу?

2. В чому полягає специфіка розспівів у гуртовому співі?
3. Визначити функції співаків у народнопісенному гурті.
4. Які типи багатоголосся властиві для ранньофольклорних пісенних жанрів та ліричних протяжних пісень?
5. Які особливості складу співочих гуртів?
6. Дати визначення типів українського традиційного багатоголосся.

Література:

1. Василенко З. Дещо про локальні особливості гуртового розспіву гуртових пісень у сучасному сільському побуті.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. К., 1990 С. 46–56.
3. Калугина М.А. Методика работы с русским народным хором. М., 1977.
4. Кошиць О.А. Про українську пісню й музику. Нью-Йорк, 1970.
5. Молдавін М. Народний підголосковий спів. К., 1980.
6. Павленко І.Я. Пісенна традиція села Лука. К., 2009.
7. Ященко Л.І. Українське народне багатоголосся. К. 1962, С. 10–60.

1.5. Вокальні ансамблі сучасного побутування (жанрові особливості)

У сучасному народнопісенному виконавстві існує широке різноманіття вокальних ансамблів за *організаційно-структурними, стильовими, регіональними і місцевими* особливостями. Їх слід розрізняти за такими ознаками:

1. *Фольклорні* (автентичні) ансамблі (співочі гурти), учасниками яких є носії співочих традицій (місцевих, територіальних, регіональних тощо).

2. *Вторинні фольклорні ансамблі* – ті, що реконструюють виконання записів пісенного фольклору. Вони в свою чергу поділяються на такі різновиди:

- *науково-етнографічні;*
- *професійні;*
- *дитячі фольклорні ансамблі.*
- *аматорські;*

Фольклорними називаються ансамблі, які виконують народні пісні, у відповідності до манери і виконавського стилю місцевої усної традиції. Головною їхньою ознакою є *автентичність*. Традиційно фольклорні ансамблі побутують у сільській місцевості, успадковуючи з покоління в покоління пісенну культуру предків.

Вторинний фольклорний колектив, за визначенням Є. Єфремова, це такий, що складається, переважно з людей, далеких у побуті від фольклорних джерел, але прагне наслідувати в своїй роботі традиції первинного фольклорного середовища. Серед них важливе місце займають *науково-етнографічні* фольклорні ансамблі. Вони поділяються на *вокальні, етнохореологічні*, та колективи *мішаного* типу, що охоплюють у своїй діяльності різні фольклорні жанри. Як правило, такі колективи формуються у музичних навчальних закладах, наукових інституціях, культурологічних центрах, за участю фахівців-фольклористів та музикантів, обдарованих від природи виконавців-аматорів. Їхня діяльність, у першу чергу, характеризується науковим пошуком. Це – збирання, архівування, класифікація пісенного фольклору за жанрами; вивчення й освоєння особливостей манер співу (місцевих, регіональних, територіальних) і його відтворення у максимально наближеній до оригіналу манері виконання; репрезентація народної пісні у формі концертного виконавства та видання аудіо записів. Така форма діяльності ансамблів, а саме реконструкція записів пісенного фольклору, на сьогодні є актуальною і досить поширеною в Україні. Серед відомих колективів такого типу виділяються: ансамбль "Древо" (Євген Єфремов), "Кралиця" (Іван Синельников), "Яворина" (Оксана Мілевська), "Божичі" (Ілько Фетисов та Світлана Карпенко), "Джерело" (Раїса Цапун), "Роксоланія" (Іван Павленко).

Вокальні ансамблі науково-етнографічного напрямку, як правило, мають невеликий, проте якісний склад виконавців. Вони моделюють переважно акапельний (без інструментального супроводу) спів обраної ними виконавської фольклорної традиції. В їхній діяльності однаково важливими є дослідницький і виконавський аспекти, спрямовані на глибинне проникнення виконавців у народний пісенний стиль. Керівником такого колективу найчастіше стає професійний фольклорист, який володіє теорією фольклору і методикою освоєння народних співочих стилів.

У репертуар *вокально-інструментальних* ансамблів включаються народні пісні з інструментальним супроводом, виконання яких часто доповнюється елементами сценічного руху і танку. За жанровими характеристиками, вони є жартівливими, танцювальними (козачковими, гопачковими), "триндичками", маршовими, частушковими тощо. В основі інструментального супроводу є троїсті музики, або ж окремі народні інструменти (скрипка, бандура, сопілка, бубон, цимбали тощо).

В сучасній фольклористиці помітна тенденція розвитку *етнохореологічного* жанру – безпосереднього дослідження і виконавства народного танку, пластичної символіки рухів у народних обрядових діях. Нині відомі дві форми побутування народної хореографії: в народному *природному* середовищі (*автентичному*) та *сценічному*. Народні танцювальні традиції можна диференціювати наступним чином: *етнографічні* колективи, що інтерпретують місцевий фольклор і складаються із традиційних носіїв цієї культури в замкненому середовищі; *аматорські* гуртки, діяльність яких спрямовується керівником-професіоналом і репрезентується на сцені; *професійні ансамблі* танцю, які відтворюють місцеві і регіональні танцювальні стилі, активно концертують у системі культурно-освітніх закладів. У першій групі домінує тенденція збереження народної традиції, що на сьогодні має місце в етнічних середовищах лемків, гуцулів, бойків. У центральних регіонах України сучасні збирачі фольклору спостерігають лише ритмізацію виконання пісень за допомогою танцювальних рухів, у яких також проглядаються елементи лексики народного танцю.

Традиційний танець часто поєднується із співом танцювальних і жартівливих пісень (гопачкових, козачкових, коломийкових). У другій і третій групі переважає трансформація традиційного танцю в його сценічне втілення на основі законів театрального мистецтва, відображення сучасної дійсності. Серед найпоширеніших способів використання фольклорних зразків важливими є: *обробка* (інтерпретація) танцю, в якій, певною мірою, зберігається першооснова народного зразка; використання *новітніх засобів* виразності (ускладнення малюнку, розширення технічних параметрів лексики, експресивна динамізація, розробка нової драматургії, зокрема сюжетного типу, введення елементів режисури, аранжування музичного супроводу з використанням нових колористичних інструментів). Важливим на сьогодні є *хореологічний* контекст дослідження народного танку сучасними фахівцями-фольклористами. Так, у Львові танці лемків досліджує Лариса Сабан, Світлана Лещинська відтворює традицію українського танку Наддніпрянщини (ансамбль "Роксоланія" Київського національного університету імені Тараса Шевченка), Ірина Аксьонова (Рівне) студіює народні танці Полісся.

На сьогодні члени фольклорних експедицій ще виявляють у побуті поліссян такі танці: "Ой-ра", "Карпет", "Шир", "Подиспан", "Голубка" (весільний танець-гра) та міграційні танці: краков'яки, кадрили, вальси. У концертній практиці аматорів найуживаніші козачки, гопачки, польки (на два боки), метелиці, а також окремі хороводні танки з обрядового фольклору.

Колективи *мішаного* типу часто називаються ансамблями народної музики і танцю, які, відповідно, включають різні виконавські фольклорні жанри: гуртову пісню, танок, народні інструменти, народний костюм, різну побутову атрибутику, масові сцени, сольний спів, художнє слово, малі театральні форми. Такі колективи є суто сценічні, тяжіють до ефектності і видовищності, проте дотримуються критеріїв відтворення місцевої традиційної культури на науковій основі (ансамбль "Роксоланія").

Професійні ансамблі народної музики, значною мірою, вибудовують свій репертуар із фольклорних джерел різних традицій, керуючись вимогами сценічного ефекту – популярності пісень, контрастності сценічного втілення, що нівелює автентичний оригінал. Професійні артисти бездоганно володіють технікою гри на народних інструментах, мають належну вокальну підготовку, відповідний артистизм, однак їхнє виконавство часто є уніфіковане і неідентичне стосовно традиції, інколи позначається штучністю інтерпретації, репертуару, що виводить їх у межі виконавського фольклоризму.

На сьогодні набувають популярності *дитячі фольклорні ансамблі, дівочі, парубочі*. Актуалізація їхньої діяльності викликана необхідністю виховання молоді різних вікових категорій у контексті українських духовних і моральних цінностей, традиційного культурного світогляду. До репертуару дитячих і молодіжних ансамблів належить включати ігрові форми музикування,

а саме: дитячі пісні, поєднані з хороводними танками, театралізованими формами, як наприклад: "Просо", "Кривий танець", "Король", "Гра в Шума", "Горобейко", "Зайчик", "Галка", освоєння відповідних дитячих сценок, скоромовок, рухів тощо. В умовах сучасного фольклористичного руху популяризується виконання українських народних обрядових дійств молодіжними і дитячими фольклорно-етнографічними колективами:

- календарних обрядів (весняних, літніх, жнивних, осінніх, різдвяно-новорічних), а також дитячих і підліткових обрядових та ігрових форм (зустріч весною птахів, спів веснянок-закличок, закликання дощу, дитячі щедрування, віншування тощо);

- репрезентація в театральних формах звичаїв молодіжних зібрань і дозвілля (вечорниць, досвіток, різних забав, вуличних розваг, дитячих і підліткових ігор та забавлянок);

- виконання ритуалів ініціації (посвячень) – пострижин, коронування на парубка, народження майстра, введення в посаду тощо;

- виконання дитячо-підліткових інструментальних форм на традиційних інструментах, що нині побутують (свистунець, пищик, деркач, фуркало, бубонець, шумові інструменти тощо).

Аматорські вокальні ансамблі – популярна форма музикування в сучасному народнопісенному виконавстві. Ця категорія ансамблів відображає найрізноманітнішу (навіть строкату) картину різноманерного співу. Безумовно, вони не є носіями фольклорних традицій. Перш за все, для них характерна різна міра *стилізації*¹⁴, яка стосується манери співу, костюму, складу учасників, використання народних інструментів для супроводу, інколи не типових для фольклорної традиції. Все вище зазначене впливає на загальний характер звучання ансамблю. Суб'єктивізм в інтерпретації, незнання традиції призводить до зміни *звукового образу* традиційного твору, а це суперечить принципам моделювання певної співочої традиції.

Водночас необхідно визнати принципи *естетичної стилізації* в обробках народних пісень, їхньої новітньої інтерпретації із застосуванням сучасних технічних засобів озвучування і тембральних барв, комп'ютерної технології, способів звукоутворення, застосування сучасних хореографічних елементів, світлових ефектів тощо. Завдяки цьому народна пісня трансформується у нові – вже в естрадні форми виконавства з використанням сучасної драматургії сценічного втілення. Стилізовані вокальні ансамблі, що відтворюють різні манери співу, характеризуються уніфікацією або ж мішаним стильовим колоритом звучання.

У сьогоденній мозаїці аматорського народнопісенного музикування фахівець-фольклорист має розрізняти рівні виконавського фольклоризму, який інколи виходить за межі *естетичного* і класифікується як *псевдофольклор*. На думку Л. Н. Кушлик, "необхідно окремо кваліфікувати особливості автентичного виконавства і "фольклоризованого" відтворення народного репертуару, власне, нефольклорними колективами".¹⁵ І тепер на практиці значна кількість керівників колективів не відрізняють фольклоризм від фольклору, як у доборі репертуару, так і манері виконання.

Тож існує два основних напрямки відтворення фольклорних зразків. Один з них – *репродукування* музичного фольклору шляхом глибокого вивчення стильових особливостей традиційного виконавства, дотримуватися найважливіших критеріїв відтворення: "імпровізаційності, принципів звукоутворення, фактурно-теситурних, темброво-колористичних, звуковисотних, динамічних, темпово-агогічних засобів, мелізмування тощо"¹⁶. В цьому контексті А. К. Соколова вказує на необхідність визначення рівнів відповідності *звуковому образу* фольклорного зразка¹⁷.

Інший напрямок розвитку ансамблевого співу пов'язаний з *мистецтвом стилізації* у народнопісенному виконавстві. В ньому передбачається широкий спектр трансформації народної пісні в естрадно-сценічні форми, що характеризується різноманітністю відтінків звукової редукції в співі, використання хореографічних елементів та інструментального супроводу, не властивих традиції.

¹⁴ Стилізація – відтворення колориту якої-небудь епохи в образах і стильових особливостях літературного твору. Твір мистецтва, який за формою є наслідуванням певного стилю. Тлумачний словник української мови. К, 2000.

¹⁵ Манера исполнения аутентичного фольклора и современная исполнительская практика//Фольклор: проблемы изучения, сохранения, пропаганды (тезисы в двух частях). М. 1988 ч. 2, С.49..

¹⁶ Там же, С. 50.

¹⁷ Соколова А.К. К вопросу об определении понятия "фольклорный ансамбль". Там же, С. 47.

На сьогодні прийнятне *наспівування* народних мелодій, відтворення нескладних фактур популярних пісень, зокрема у молодіжному середовищі, яке, значною мірою, емансиповане від народнопісенних традицій. Ця форма музикування також сприяє популяризації народної пісні в сучасному соціумі. Для *наспівування* не властиве володіння конкретною манерою співу із вживанням мелізматика чи то варіювання. Такий спосіб музикування може бути широкоживим, оскільки його звукоутворення є не технічне й вимагає лише артикуляції словесного тексту і відтворення природним голосом пісенного матеріалу.

Отже, сучасний стан інтерпретації пісенного і хореографічного фольклору на сцені відбувається у зіставленні та взаємодії двох основних тенденцій збереження й трансформації народних традицій. З одного боку, як наголошує Ю. Чурко, існує певна ідеалізація і фетишизація фольклору, намагання зберегти його у первозданному вигляді, з іншого боку актуалізується його художня трансформація, що веде до нівелювання традиції¹⁸. Єдиний шлях у розв'язанні проблеми поєднання фольклорної традиції із сучасним виконавством є досконале вивчення всього комплексу художніх засобів народної творчості. Основним джерелом для цього, безумовно, є записи фольклору, звідки у всій повноті можна зачерпнути художньо-інтонаційні та виконавські прийоми оригіналу для їхнього втілення у нову осучаснену форму виконавства і, таким чином, зберегти ідейно-естетичну адекватність фольклорного зразка й нової обробки.

Кількісні склади вокальних ансамблів формуються в залежності від жанрового різновиду виконавства. Популярними у сучасній виконавській практиці є дуети, тріо, квартети, які відносяться до малих виконавських форм.

Сучасне освоєння традиційних контекстів культури виявляється, перш за все, в упровадженні її елементів у повсякденне життя учасників руху, власне, утворенні стійких "ритуальних" комплексів (спів, танець, обряд, мова, поведінка), які регулярно культивуються в осередках (колективах), об'єднаннях, народних хорах, ансамблях, клубах, де утверджуються традиційні культурні цінності. Безумовно, це вже інший, віддалений від істинно традиційного, контекст побутування фольклорних творів, проте він сприймається нашим сучасником і його необхідно розглядати як новачку для теперішніх соціальних і культурних умов життя.

Актуалізованою формою освоєння живої фольклорної традиції в сучасному українському соціумі є засвоєння виконавських особливостей місцевих співочих манер і обрядовості. А це можливо за умов дослідницької діяльності, що передбачає: збирання пісенного матеріалу у фольклорних зонах (осередках), транскрипцію (розшифровку) і нотацію записаних пісень, музично-фольклористичний аналіз та вивчення особливостей манер співу, реконструкцію актуалізованих обрядів, популяризацію кращих зразків організованими колективами аматорськими і професійними (народними хорами, ансамблями пісні і танцю, вокальними ансамблями). Специфіка діяльності цих колективів визначається, перш за все, репертуаром, в основі якого є народні пісні. Отже, проблему музично-фольклорного напрямку в сучасній культурі можна розглянути в таких аспектах:

- перший – пов'язаний із складом учасників фольклорного гурту;
- другий – з репертуаром колективу;
- третій – з характером носія традиції або майстра-вчителя, керівника гурту, його концептуального бачення художнього втілення фольклорного зразка;
- четвертий – з методикою навчання;
- п'ятий – з ситуацією функціонування фольклорного ансамблю.

Все це належить розглядати як умови сучасного розвитку фольклорного процесу.

Питання для самоперевірки:

1. За якими ознаками розрізняються вокальні ансамблі (класифікація)?
2. Які принципи роботи науково-етнографічних колективів?
3. Які характерні риси діяльності професійних вокальних ансамблів?

¹⁸ Чурко Ю. М. Проблемы сохранения и развития хореографического фольклора на сцене// Там же, С.55.

4. Які тенденції розвитку аматорського ансамблевого співу?
5. Назвіть принципи репродукування виконавства фольклорних записів.
6. Що означає поняття "фольклоризм" в ансамблевому виконавстві?
7. Що означає поняття "стилізація" у пісенному виконавстві?
8. Які тенденції розвитку й опанування народної танцювальної культури?
9. Які народні танки актуалізуються в сучасному фольклорному русі?
10. В чому полягає проблематика розвитку музично-фольклорного напрямку в сучасній культурі?

Література:

1. Аксьонова І. Танцювальна лексика Поліського краю. Рівне., 2012.
2. Верховинець В. Теорія українського народного танка. Полтава, 1920.
3. Дей О.І. Ігри та пісні: весняно-літня поезія трудового року. К., 1963.
4. Іваницький А.І. Український музичний фольклор. Вінниця, 2004, С. 27–48.
5. Єфремов Є.В., Пономаренко В.М. Дослідження локальної народнопісенної традиції як основа діяльності вторинного фольклорного ансамблю // Українське музикознавство, К., 1989, вип. 24, С. 3–16.
6. Карпун А.Л. Керівництво гуртами українського народного співу. К. 2001, С. 40–72.
7. Молдавін М. Народний підголосковий спів. К., 1980.
8. Павленко І.Я. Пісенна традиція села Лука. К., 2009.
9. Чубинский П.П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край. 1872, Т. 6.
10. Фольклор: Проблемы сохранения изучения и пропаганды// Всесоюзная научно-практическая конференция (тезисы в двух частях), М., 1988.

1.6. Народний хоровий спів (жанрові особливості)

Професійні українські народні хори як жанр сформувалися у другій половині ХХ ст. Процес їхнього зародження відбувався в річищі ідей комуністичної бюрократії на початку 40-х років: Гуцульський ансамбль пісні і танцю (1939); Закарпатський народний хор (1940); Державний український народний хор (1943); Буковинський ансамбль пісні й танцю (1944); Поліський ансамбль пісні і танцю "Льоник" (1960). Згодом постали й ряд інших колективів, які, певною мірою, репрезентували регіональні особливості народного співу та виконували авторські пісні, переважно ідейно-пропагандистського змісту.

У післявоєнний період, особливо у 60–80-х роках, народний хоровий спів масово поширився в аматорській сфері. Цей процес був стихійним, оскільки новоствореними колективами дуже часто керували непрофесійні музиканти, далекі від розуміння і сприйняття традиційного народного співу й обрядової культури. З часом ситуація в аматорському хоровому русі покращилася. Вивищувалися критерії звучання народних хорів, які за технологічними параметрами стали наближеними до академічного хорового співу. Разом з тим за останні два десятиліття керівники народних хорів стали глибше освоювати традиційну народнопісенну культуру.

До репертуару сучасних народних хорів включаються обрядові пісні, малі театральні форми, поєднуються танець, пісня, слово, сценорух тощо. Їх умовно можна поділити на такі категорії:

1. **До першої категорії** відносяться народні хори *фольклорно-етнографічного спрямування*, які мають традиційні ознаки співочої культури і невеликий кількісний формат.
2. **Другу категорію** представляють народні хори, широкого кількісного формату, що за своїми характеристиками також наближені до *регіональної народної вокальної культури*.
3. **До третьої категорії** належить віднести народні хори *уніфікованого типу*, які за своїми виконавськими особливостями близькі до академічного виконавського стилю.

4. Четверту групу представляють *ансамблі пісні і танцю*, в яких широко використовується синтез мистецтв: хоровий і сольний спів, хореографія, малі театральні форми, розвинутий інструментарій тощо.

Народні хори мають чітко визначену структуру, поділ на хорові партії (сопрано, альти, тенори, баси). Хори *фольклорно-етнографічного* спрямування також мають поділ на партії, однак за своїми виконавськими особливостями споріднені з традиційним гуртовим співом і мають склад у кількості 15–20 осіб. Партитури пісень підголоскового складу для цієї категорії хорів складаються з урахуванням особливостей традиційного багатоголосся, в якому переважно основну мелодію ведуть перші альти або тенори, вивід виконує високий голос (сопрано) у кількості однієї або двох осіб з використанням прийомів імпровізації, а підголоски й імітації в ліричних піснях виконуються другими сопрано, тенорами, другими альтами, баритонами. Чоловічі голоси, як і жіночі, по всьому співацькому діапазону переважно використовують грудний регістр голосу, що надає загальному звучанню яскравого тембрального колориту, обертоновості, політності звуку, образно-емоційної виразності (див. зразки: "Стоїть гора високая" "А в полі берега"). Власне, їхній виконавський стиль споріднений з традиційним гуртовим співом.

Хорові колективи, що відносяться до *другої категорії*, мають кількісний склад у 40–50 осіб. Вони здатні виконувати хорові партитури насиченої фактури гомофонно-гармонічного складу. Їхній спів тяжіє до статичності, позбавлений імпровізаційності й активного мелізмування, проте вражає компактним органічним звучанням, динамічною контрастністю, яскравим тембральним колоритом грудного забарвлення, властивого для жіночих голосів з народною манерою звукоутворення. Кількісний і якісний склад таких колективів дозволяє опановувати об'ємний репертуар з широким жанровим наповненням. Зокрема, вони репрезентують фрагменти театралізованих вистав з використанням сценаріїв народних обрядодій (новорічних і різдвяних свят; весільних, весняних, тріцьких, купальських обрядів; нашаруванням новітніх засобів виразності у контексті обробок і аранжування народних пісень, використання синтезу партесного співу, інструментального супроводу, фрагментів декламації (вставок, зв'язок), включення елементів хореографії, інколи мізансцен (за потребою). Це, як правило, стосується великих колективів, зокрема ансамблів пісні і танцю, де синтезуються різні види мистецтв, широко вживається театралізація з програмною драматургією.

Загальний діапазон хорів фольклорно-етнографічного спрямування (1–2-ї категорій) складає в межах *фа-соль* великої октави – *сі-до* другої октави. Як виняток, з метою художнього втілення, можуть використовуватися жіночі голоси ширшого діапазону з мікстовим або фальцетним звучанням, так званим "тоньчиком", який найчастіше використовується в обрядових піснях (колядках, весільних піснях, народних псалмах і кантах). Партію "тоньчика" виконує високий голос (сопрано) у свистковому (головному) регістрі, дублюючи октавою вгору нижню втору відносно головної мелодії (наспіву).

Народні хори *уніфікованого (стилізованого) типу* мають великий кількісний склад (умовно 40–60 осіб). Їхній загальний діапазон сягає двох октав завдяки використанню у партії сопрано голосів з академічною манерою співу. Колорит звучання створюють жіноча група голосів з народною манерою співу (сопрано і альтів) та колоризація звучання, що супроводжується використанням окремих прийомів мелізматики, особливостями хорової фактури переважно вузького розташування голосів, що сприяє компактному її озвучуванню. Чоловічі голоси в хоровій палітрі переважно співають у манері, що пояснюється умовами загально-ансамблевої звучності. Отже, в цілому технологія хорового звучання цих колективів наближена до академічного вокального стилю, що характеризується гнучким вирівнюванням (поєднанням) співацьких регістрів, використанням академічного співу, що, безумовно, відмежовує їх від традиційного народного виконавства у бік професіоналізації, а саме – стилізації звучання.

Окремо слід зауважити, що народні хори південно-західного ареалу, зокрема Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької областей і пограничних до них територій характеризуються, перш за все, діалектною складовою, фонетичними нюансами говорів, художньо-інтонаційними особливостями репертуару регіону (бойківськими, лемківськими, гуцульськими наспівами). Для них характерним є високопозиційний мікстовий характер звукоутворення, яке

наближене до академічного хорового стилю. Тим самим вони й відрізняються від хорів північно-східного регіону.

У сфері народнопісенного виконавства, зокрема в аматорському русі, існує нагальна проблема *репертуару* для народних хорів і вокальних ансамблів, що сповідують народну манеру співу, чи наближену до неї. У вирішенні цієї проблеми доступною формою на сьогодні є здійснення й пошук фольклорних записів, їхнє опрацювання (транскрипція, класифікація, музична обробка, інсценізація, стилізація) і виконання, що має творчо оптимізувати діяльність аматорських хорів та вокальних ансамблів. У цьому аспекті пропонується хрестоматія є актуалізованою і стане навчальним матеріалом для студентства, яке вивчає українську традиційну культуру, й керівників народних хорів різних категорій.

Специфіка роботи з народними хорами характеризується особливостями обраного керівником виконавського напрямку, а саме: відображення регіонального чи місцевого колориту від пісенної традиції, репертуаром.

Питання для самоперевірки:

1. За яких історичних умов виникає жанр народних хорів?
2. Назвати етнокультурні зони побутування народних хорів.
3. Які жанрові особливості народних хорів?
4. У чому полягає суть вокально-хорової організації народних хорів?
5. Які регіональні особливості народного хорового співу?
6. Які існують джерела і способи репертуарного наповнення народних хорів?

Література:

1. Гуменюк А. Український народний хор. К., 1969.
2. Живов В.Л. Хоровое исполнительство // Теория, методика, практика. М., 2003.
3. Калугина Н.В. Методика работы с русским народным хором. М., 1977.
4. Лашенко А. Хоровая культура: аспекты изучения и развития. К., 1989.
5. О. Бенч-Шокало Український хоровий спів. К., 2002.
6. Ященко Л. Українське народне багатоголосся. К., 1962.

РОЗДІЛ 2

Методологія вокального виховання: базові методи формування сучасного народопісенного виконавства

2.1. Загальні положення

Пропоновані нотатки з питань вокального виховання у співочих гуртах і народних хорах мають характер методичних рекомендацій для студентів навчальних закладів, які вивчають традиційну народнопісенну культуру; керівників аматорських і професійних колективів, що репродукують та популяризують народнопісенний спадок через концертне виконавство.

До основних положень навчання співу відносяться: *формування музично-слухових навичок, теорія і практика постановки голосу, методика освоєння традиційних манер співу (регіональних, місцевих, проміжкових), принципи добору репертуару тощо.*

Методичні засади роботи із вокальними ансамблями, народними хорами та сольними виконавцями визначаються в залежності від поставлених творчих завдань. Найперше, треба визначитися щодо репертуарного спрямування колективу, манери співу, виконавської стилістики.

Функціонування співочих гуртів і народних хорів на сучасному етапі побутування пов'язане з проблемою їхнього вокального виховання, яке включає: техніку звуковидобування, інтонування, ансамблювання, освоєння тонкощів діалектної вимови, виконавських прийомів тощо. Найбільшу проблему складає робота над вокальною технікою груп хору і кожного учасника зокрема. На основі вокальної техніки можливе опанування різних виконавських стилів, зокрема й традиційних.

У процесі репродукування пісенного фольклору важливим є усвідомлення виконавцями складових духовної культури (регіональної, місцевої), що відображає *мовні, побутові, ментальні, етичні, моральні, звичаєві* особливості етносу.

Комплексна підготовка фахівців з музичної фольклористики включає освоєння ними методичних засад збирання (записування) музичного фольклору в процесі польових досліджень, транскрибування народної музики, наукового аналізу явищ у сучасному фольклорному русі, керівництва гуртами народного співу. Для здійснення цієї діяльності фахівець повинен мати ґрунтовні знання традиційної культури, відповідну музично-теоретичну базу. Для формування співацьких навичок керівнику співочого гурту (хору) необхідно мати розвинуті слухові уявлення (параметри музично-вокального слуху), а саме: *інтонаційного, гармонічного, вокального, тембрового.*

2.2. Музичний слух.

Формування музично-слухових навичок

Музичний слух – здатність сприймати і відтворювати звуки різної висоти, їх гучності, тривалості, тембру. Формування музично-слухових уявлень пов'язане з усвідомленням учнями **внутрішньозонного інтонаційного слуху** і способів його розвитку.

Зона – звуковисотна ділянка, у межах якої звуки і музичні інтервали за певних якісних змін (певних відхилень звучання у висхідному або низхідному русі) зберігають одну і ту ж якість, і відповідну назву. Вона характеризує висоту не темперованого звуку або певний інтервал (се-

кунду, терцію, кварту тощо). Утворений співаком чи інструменталістом звук може виникати на верхньому (тенденція інтонування вгору) або нижньому (тенденція інтонування вниз) краю зони. Або ж інтервал, утворений двома звуками, може мати тенденцію інтонаційного розширення або звуження від будь-якого тону (верхнього чи нижнього або обопільно). Тоді звук чи інтервал мають певний звуковий відтінок (**інтонацію**).

*Процес відтворення співацьким голосом звуків у межах верхнього і нижнього країв зони називається **інтонуванням**. Здатність виконавця чи суб'єкта виконання пісні запам'ятовувати, пізнавати (чути), відтворювати ці звуки і інтервали називається **інтонаційним слухом**.*

Співаки, скрипалі, керівники співочих гуртів і хорів мусять мати високорозвинений інтонаційний слух, тому що у процесі виконання твору вони "створять" інтонацію, а не користуються готовою. Розвивається слух у процесі співу, систематичного слухового тренінгу, завдяки заняттям сольфеджіо, постійним аналізом музичних явищ.

Певні відхилення в інтонуванні вимірюються в **центах**. Темперований півтон має 100 центів. Вимірним інструментом є **стробоскоп**. Але у співочій практиці ним не користуються, оскільки зонне інтонування у співі має надзвичайне різноманіття. Воно визначається на слух (відчуття тенденції руху звуку вгору або вниз) і пов'язане з наступними чинниками:

- тенденція інтонування у співі залежить від ладових устоїв і тяжіння ступенів ладу до устоїв;
- індивідуальне відчуття виконавцем вокальних творів звуковисотних співвідношень інтервалів;
- психофізичний стан виконавців (настрою);
- чуттєво-емоційна активність в естетичному і художньо-образному контекстах.

У народному співі інтонування музичних текстів є надзвичайно розмаїтим і має велике драматургічне значення в розкритті художньо-образного змісту пісень. Часто в процесі співу (особливо балад) виконавці значно піднімають інтонацію вгору з поступовим завищенням на тон, або вище від початкового тону заспіву (тональності). Це відбувається внаслідок емоційного збудження від тексту пісні (сюжету) або ж хвилі естетичного піднесення. Інколи важко збагнути чинники, завдяки яким творяться надзвичайно проникливі інтонації.

Отже інтонування слід розрізняти на **звуковисотне і художнє**. Вони взаємопов'язані у процесі співу. Особливість художнього інтонування у співі полягає в характері виконання різних акцентів, штрихів, вставних складів (звуків), вигуків, звукових "ковзань", тембральних нюансів тощо.

Інтонаційний слух необхідний для визначення різних звукових параметрів, зокрема строю. Поняття строю є різним:

- висотне розташування і співвідношення ряду звуків в інтервальному або мелодичному русі;
- стрій інструмента (скрипки, бандури, кобзи);
- стрій хору, ансамблю;
- ступінь висотної відповідності звучання декількох інструментів, оркестру тощо.

Хороший слух характеризується відчуттям (вловлюванням) інтонації до 10 центів.

Тембровий слух є важливим компонентом у процесі інтерпретації виконання народних пісень. Це – здатність керівника вокального ансамблю (хору) розрізняти темброві барви голосів, музичних інструментів. Він має відчувати і творити тембральну палітру звучання пісні в залежності від характеру її змісту, уявляючи художнє осмислення її поетичного тексту, яке є підґрунтям для тембральної драматургії.

Піфагорів стрій – чистий дванадцятизвуковий, рівнотемперований.

Вивчаючи різних виконавців на смичкових інструментах, заміри інтонування інтервалів різняться від 5 до 10 центів, що означає:

- стрій не є темперованим (ні чистим, ні піфагоровим) він є музичним, інакше кажучи **зонним**;
- кожне виконання певного твору є неповторним інтонаційним варіантом.

Проблема виховання інтонаційного слуху полягає у звуженні зони інтонування.

У народних співців інтонування відбувається більшою мірою несвідомо (спонтанно). Але вони, внаслідок успадкування співочої традиції і тривалої практики, належно відчують звуковисотність опорних тонів. У проміжках між опорними тонами їхнє інтонування часто важко вловлювати. Воно виявляється в імпровізаційному характері співу – звукових "ковзаннях", мелізмах тощо.

Гармонічний слух – здатність чути акорди з декількох звуків, (і чути себе в акорді під час співу), запам'ятовування і пізнання гармонічних функцій, інтервалів і акордів. Слух керівника вокального колективу розвивається шляхом ідентифікації звучання голосу (партії) до певного еталону висоти (камертона), а ще до натурального тону певної висоти, заспів від якого є найкращим для даної пісні. Це стосується співу а капела (а capella).

Вокальний слух, за визначенням В.Ємельянова¹⁹, – це складна навичка комплексного аналізу явищ голосоутворення на основі критеріїв еталонного співу. Специфіка його полягає у визначенні характеристик голосу, його природи, інтонування, характеру *вібрато* тощо; здатність керівника гурту (викладача) визначати якісні критерії звучання співацького голосу або групи голосів.

Комплексний музичний слух, за допомогою якого визначаються такі параметри:

- інтонування звуковисотних співвідношень (інтервалів, різних співзвуч);
- чуття природної вібрації голосу, рівномірності коливань у секунду, характеру вібрато;
- природність звучання голосних (і, е, а, о, у);
- ідентифікація манер співу (народної, академічної, регіональної тощо);
- відчуття регістрових тонів (грудного, головного, міксту);
- відчуття рівності голосу і його формант;
- відчуття вад звучання голосу;
- відчуття тембральної палітри партії, групи голосів;
- відчуття гармонічного поєднання голосів у ансамблі;
- чуття верхніх і нижніх частот голосу (гармонік);
- характеризувати активний і пасивний звук;
- розрізняти природні редуції звуків у народному співі, що виникають внаслідок традиції звуковидобування.

Питання для самоперевірки:

1. Назвати параметри музичного слуху.
2. Що означають поняття: "внутрішньо-зонний слух", "вокальний слух", "комплексний музичний слух"?
3. Дати визначення понять: "інтонація", "інтонаційний слух";
4. В яких одиницях вимірюється інтонування?
5. Скільки *центів* має півтон?
6. Які є способи інтонування?
7. Назвати критерії культури співацького звуку.

Література:

1. Асафьев Б. Речевая интонация. М.; Л., 1965.
2. Морозов В. Вокальный слух и голос. К., 1965.
3. Гарбузов Н. Внутризонный интонационный слух. М., 1951
4. Гарбузов Н. Зонная природа тембрального слуха. М., 1956.
5. Емельянов В. В. Развитие голоса. Координация и тренинг. СПб: Лань, 2000.

2.3. Про співацьке налаштування й функціонування голосового апарату

Початковий етап навчання співу пов'язаний з пошуком природного, зручного положення гортані учня. У першу чергу це стосується *ротогорлового рупора*²⁰, як акустичного чинника (резонаторного простору), що регулюється м'яким піднебінням, артикуляційним апаратом та елас-

¹⁹ Ємельянов В. Развитие голоса (координация и тренинг). М. 1997.

²⁰ Простір, що знаходиться над голосовими складками гортані. Термін "ротогорловий рупор" сформульований Ємельяновим В. // Ємельянов В. Развитие голоса. Координация и тренинг.

тичними рухами гортані. Язик має бути укладеним на нижній щелепі, торкаючись кінчиком передніх зубів, що сприяє розширенню об'єму ротогорлового рупору. Співочий стан гортані фіксується у момент вдиху повітря, який здійснюється через рот і ніс за допомогою діафрагми. Вдих має бути коротким і безшумним. Еластичність м'якого піднебіння сприяє якісному головному резонуванню, досягненню *високої позиції* звуку, що за Р.Юссоном, означає: "тембр високих частот"²¹. Поняття "*висока позиція*" – ідентичне поняттю "*висока форманта*", що, за визначенням М. Кравченка, є результатом утворення високих частот фонуючих голосних – утримання їх у межах *еталонних зон*, що дозволяє ці голосні ідентифікувати...²². Інакше кажучи, *висока форманта* (висока позиція) *досягається шляхом створення оптимальних акустичних умов для еталонного звучання голосу з відповідною установкою ротогорлового рупору у взаємодії з механізмом дихання* (авт.). Отже, співацька установка передбачає збільшення об'єму ротогорлового рупору, його формування, що сприяє створенню акустичних умов для резонування звуку, досягнення потрібної характеристики тембру, природно поєднує грудний і головний співочі регістри й тим самим спричиняє рівність звучання голосу²³.

Для закріплення співацької установки необхідно контролювати наступне:

а) повернення язика у вихідне положення після кожного артикуляційного руху;
б) дотримуватися економної і виразної вимови словесного тексту, зберігаючи прохідність звукового каналу, що передбачає:

- високе положення м'якого піднебіння;
- відповідного (не затисненого) положення язика;
- вільного руху нижньої щелепи (вперед, гору, вниз);
- близька вимова слів (біля зубів).

Важливим моментом збереження співацької установки є еластичне, виразне формування (артикулювання) голосних звуків (*і, е, а, о, у*). Виразно вимовляючи (артикулюючи) слово, співак змінює форму ротоглоточного рупору, і при цьому **співацька установка залишається стабільною**.

У постановці голосу належить дотримуватися наступного:

- працювати над якісним закріпленням звучання **примарної зони** голосу, поступово розширюючи його діапазон вгору і вниз, зберігаючи рівність звучання, яке утворюється шляхом поєднання грудного й головного регістрів на кожному звуці загального діапазону, при цьому не переступаючи його природних меж;
- домагатися адаптації в учнів основних співацьких навичок на рівні їхнього закріплення у свідомості і нервово-м'язовому апараті гортані та дихальної системи організму;
- налагодження координаційного зв'язку у процесі співу м'язових відчуттів голосового апарату і слухового контролю за якістю звуку в контексті художньо-естетичних уявлень співака, що викликаються чуттєво-емоційними реакціями і образними символами.

Слід наголосити на тому, що співацька установка в аматорських і навчальних гуртах сучасного народнопісенного виконавства засвоюється поступово у процесі навчання до рефлексорного рівня.

Загалом усе вище сказане відповідає загальноприйнятим правилам академічного співу, лишень з різницею способу звукоутворення і вимови тексту, зокрема голосних – округлих в академічній манері співу та відкритих у народному співі з певним тембральним забарвленням.

Важливим моментом у навчанні народній манері співу є *дотримання дуже чіткої вимови словесного тексту, а саме діалектної вимови, реконструйованої з конкретного фольклорного запису пісні*.

Отже навчання співу починається з вимови словесного тексту і його розспівування. *Кантиленийний спів* виникає внаслідок рівності звучання голосних, їхньої максимальної пролонгації. Пісні з моторною і речитативно-декламаційною ритмомелодикою вимагають дуже чіткої дикції і ритмізації (акцентної ритміки) у процесі їхнього виконання з дуже близьким посиленням звуку (до передніх зубів). У цьому контексті важливо акцентувати увагу на властивих для народного

²¹ Юссон Рауль. Певческий голос. М., 1974.

²² Кравченко О. Секреты бельканто. Симферополь, 1993, С.90.

²³ Там же, С.82.

співу огласовках, вставних складах, вигуках тощо, за допомогою яких колоризується спів. Зокрема акцентні голосні, що, як правило, попадають на сильні і відносно сильні долі такту, яскраво артикулюються, розтягуються і динамізуються; ненаголошені голосні, навпаки, послабляються у звучанні. Таким чином, у практиці вимови тексту пісні напрацьовується автоматична звичка відкривати рот на смисловій голосній і пасивно артикулювати ненаголошені голосні. Це і є мистецтво розспіву тексту, якнайкоротше вимовляючи приголосні та фіксуючи й розтягуючи голосні. До того ж приголосна закритого складу в розспіві "приклеюється" до наступного складу слова, що сприяє подовженню голосних, і тим самим утримується вокальна лінія. По складах буде так – "Сто(го)-їть явір над во(го)(го)-дою", а в співі так: "Сто(го)-їть-я-ві-рна-дво(го)-до-ю".

На процес артикуляції впливає якість дикції. Дикція реалізується так: *чітко вимовляється приголосна, після чого виразно артикулюється голосна.*

У народній співочій практиці широко використовуються прийоми різноманітної акцентуації у співі, як одним з елементів імпровізації. Усвідомлюючи те, що спів характеризується плавністю, рівністю звуковедення, ми спостерігаємо, як, за бажанням, співаки вживають смислові акценти у вимові слів. Зокрема, вони акцентують приголосні звуки з метою звукової і ритмової гри, не порушуючи звукової плинності. Така якість співу виникає внаслідок використання артикуляційних засобів, а саме еластичного руху нижньої щелепи співака і "ударяння" язиком по приголосних звуках, не порушуючи при цьому плавного розспіву голосних. Прикладом такого може бути пісня "Гоп, мої гречаники, гоп, мої білі"²⁴, в якій треба гнучко поєднувати речитативно-декламаційні елементи співу із кантиленними.

Гоп, мої гречаники, гоп, мої білі

♩ = 75

Соло Вільно poco rit.

C. A. T. B.

1. Пі - шла ма - ти у се - ло гре - чной му - ки до - бу - ва - ти, гре - чной му - ки

до - бу - вать, гре - ча - ни - ки у - чи - нять. Гоп, мо - ї гре - ча - ни - ки, гоп, мо - ї

Гоп, гоп, гре - ча - ни - ки

12 бі - лі, чо - мусь мо - ї гре - ча - ни - ки на ско - ри - ні сі - ли сі - ли.

мо - ї бі - лі, чо - мусь мо - ї на ско - ри - ні сі - ли сі - ли.

1. 2.

²⁴ Пісенна традиція села Лука. К., 2009, С. 204.

Так, заспів у цій пісні має розповідний характер, виконується майже речитативом, у темпі *ad libitum* (на свій розсуд). У приспіві після акцентного "Гоп, мої гречаники" (такт 10) співаються в'язко, безакцентно, але виразно артикулюється кожний склад. Наступний текст строфи "гоп, мої білі" (11–12 такти) виконується акцентно і далі "чомусь мої гречаники на скорині сіли" (13–16 такти) виконується динамічно рівно, начебто "вливаючи" звук одного складу в наступний склад та еластично артикулюючи текст.

Отже, будь яка співацька дія має бути підготовлена, що необхідно для динамізації і розвитку співочого процесу.

В сучасній практиці репродукування народного співу науково-етнографічними і аматорськими гуртами широко використовується *спонтанний* метод зняття (копіювання) звукового образу (шляхом багаторазового прослуховування аудіо записів) від автентичних виконавців, як це, власне, й відбувалося в традиційному процесі успадкування співочої культури молодшими поколіннями від старших виконавців пісень. У цьому методі є резон. Проте, на наш погляд, набуття співочих навичок шляхом освоєння методичних засад співу є вкрай необхідним на сьогоднішній спосіб збереження народнопісенних шедеврів, які поєднані з традиційним способом засвоєння виконання народних пісень у певній усталеній вокальній манері.

Питання для самоперевірки:

1. Яких принципів слід дотримуватися у процесі постановки голосу?
2. Що означають поняття: "еталонний звук", "кантилений спів", "відкритий спів"?
3. Що означають поняття: "висока форманта звучання", "висока позиція звука"?
4. Що входить у поняття "співацька установка"?
5. Що необхідно для закріплення співацької установки голосового апарату?
6. Що лягає в основу репродукування народного співу?
7. Які особливості розспіву словесного тексту у протяжних піснях?
8. Які особливості акцентуації голосних у народному співі?
9. Які особливості вимовляння приголосних звуків у народній манері співу.
10. Які прийоми мелізматики використовуються в народній манері співу?
11. Які прийоми імпровізації використовуються у народному співі?
12. Які особливості використання артикуляційних засобів у співі?

Література:

1. Емельянов В. В. Развитие голоса. Координация и тренинг. СПб: Лань, 2000.
2. Калугина Н.В. Методика работы с русским народным хором. М., 1977.
3. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. К., 1985.

2.4. Про деякі особливості вокального виховання

Робота керівника вокального гурту (хору) над постановкою голосової функції є одним із визначальних чинників у діяльності колективу. Початковий етап роботи пов'язаний з визначенням типу голосу кожного виконавця. Тип голосу визначається за такими параметрами: *характером тембру, діапазону голосу, зони примарного звучання, межі регістрових переходів, природного звучання голосу*, яке необхідно шукати не тільки в співі, а і в особливостях говірки. Щоб не прийняти штучно наспіваний голос за природний, необхідно дотримуватися усталеної істини у вокальній педагогіці – працювати над якістю звучання голосу в *примарній зоні*, поступово розширюючи його діапазон вгору і вниз за принципом одного характеру звучання, поєднуючи регістри (формуєючи мікст). Формування співацьких навичок відбувається на загальних репетиціях та індивідуальних заняттях з учнем або учасниками вокального гурту (хору).

У процесі формування народної манери співу художньому керівникові колективу необхідно виходити з ідеального (показового, типового) зразка природного звучання голосу в традиційному контексті²⁵. Зразкові голоси зустрічаються рідко, але їх можна виявити серед самих учасників співочого гурту або ж у фонозаписах, і, відповідно, за принципом подібності, потрібно лише моделювати звучання голосів інших учасників колективу, формуючи у цей спосіб їхню манеру співу.

Використання такого методу навчання співу в аматорському колі є практичним, можливо, найкоротшим шляхом для досягнення позитивного результату в процесі реконструкції записів пісенного фольклору. Вагомим аргументом того буде усне побутування народної пісні протягом сотень років. Розспівування народної пісні співочим гуртом на слух з освоєнням голосоведення, прийомів мелізматики, імпровізації, характеру виконання є близьким до традиційної співочої культури.

* * *

Проблему вокального виховання виконавців народних пісень у народній манері співу у вітчизняній методичній літературі висвітлено лише епізодично. Хоч у практичному втіленні методики роботи з професійними, навчальними й аматорськими українськими народними хорами історично зафіксовані значні досягнення вітчизняних діячів хорової культури. Серед них найвідоміші: Демущий П. Д. (1860–1927), Г. Г. Верьовка (1895–1964), М. М. Кречко (1925–1996), А. Т. Авдієвський (1933), С. Є. Павлюченко (1937–2010).

Методичні засади роботи з народними хорами суттєво висвітлені у працях російських фахівців. Зокрема, Н. Калугіної ("Методика работы с русским народным хором"), Л. Христіансена ("Работа с народными певцами"), Л. Шаміної ("Работа с самостоятельным хоровым коллективом"), у яких методологічно відображено сучасні досягнення вокальної педагогіки відтворення народно-виконавських вокальних стилів. Таким чином, створена науково-методична база для фольклористів і керівників народних хорів та вторинних фольклорних ансамблів може бути прийнятною і для фахівців, що працюють у сфері українського народнопісенного виконавства.

Отже, вокальна робота в гуртах народного співу вимагає від керівника вміння формувати *еталони звучання*, за ознаками народних співочих стилів. Загальноприйнятим є те, що керівник колективу зобов'язаний досконало володіти вокальним слухом і відповідною манерою співу. Н. Калугіна наголошує на тому, що, слухаючи народних співців і запозичуючи у них краще, *еталонний зразок можна вибудувати уявно*. Еталонний зразок вона характеризує за такими ознаками (мова йде про жіночі голоси):

- відкритий, яскравий і близький звук;
- діапазон сягає півтори октави;
- рівність звучання і гнучкість голосу по всьому діапазоні;
- легкість і політність звуку;
- насиченість тембру головними і грудними обертонами.²⁶

Наведені Н.Калугіною критерії звучання жіночих голосів російської народнопісенної традиції є узагальненими для будь-якої манери співу (окрім питання специфіки використання регістрів і відкритого або округлого звучання).

Традиційні манери співу надзвичайно різноманітні. Вони характеризуються специфікою звуковидобування на рівні етнічних, регіональних і безлічі локальних співочих культур. Сучасні методики навчання народній манері співу сформувалися на ґрунті класичної європейської вокальної школи у навчальних закладах культури і мистецтв, де готують професійних фольклористів, керівників гуртового співу і народних хорів, солістів-вокалістів. Значна науково-

²⁵ За свідченням очевидців, Г.Г.Верьовка в роботі з Українським народним хором досягав потрібного звукоутворення і характеру звучання окремих хорових партій, вибираючи за "зразок" когось із виконавців з яскравою (типовою) природною манерою співу.

²⁶ Наведені критерії звучання голосу Н.Калугіної є обґрунтованими для виконавських традицій російського пісенного фольклору.

методична база створена у Державному музично-педагогічному Інституті ім. Гнесіних (Москва)²⁷ та на кафедрі фольклору і народнопісенного виконавства в Київському національному університеті культури і мистецтв.

Як зазначалося, в основі будь якої народної співочої традиції є говір (говірка)²⁸ і спосіб звуковидобування. На українському ареалі побутує безліч говірок і різноманіття манер співу. Так, у північній його частині (Східне і Західне Полісся) побутує народний спів, з колоритом *грудного забарвлення*. Так зване, грудне, яскраве, розлоге звучання у традиційній манері співу Наддніпрянщини є основою методики викладання співу у відповідно ліцензованих навчальних закладах культури і мистецтв, фольклористичних лабораторіях, де функціонують співочі гурти, аматорських народних хорах, для солістів-вокалістів, що студіюють народнопісенні співочі стилі. В сучасній професійній співочій культурі вони представлені О.Павловською, Є.Крикун, Н. Цюпою й інш. Водночас наявна практика виховання співачок з мікстовим характером звучання голосу. Таким способом звукоутворення на будь-якій ділянці діапазону природно поєднується грудний і головний регістри з відповідною установкою гортані як у народних співачок. Яскравими представниками подібного виконавського стилю є широко відомі професійні співачки Н. Матвієнко, Р. Кириченко. Л. Михайленко. Завдяки використанню такої вокальної техніки голос набуває рівності звучання, яскравості, політності, гнучкості. Таким чином, *поєднання загально прийнятих методів постановки голосу сучасної вокальної педагогіки з особливостями звукоутворення у традиційній співочій культурі лягає в основу специфіки навчання народній манері співу, що уможливить відтворення певних співочих стилів, властивих для сучасної української народнопісенної культури.*

Методологічні засади навчання народній манері співу, на думку відомих фахівців-педагогів, полягають в освоєнні вокальної техніки, що дозволить відтворювати регіональні, місцеві і проміжкові манери співу на якісних (типових) критеріях, які базуються на крайчих взірцях носіїв народних співочих традицій.

2.5. Про способи звуковидобування у народному співі

Специфіка народної манери співу характеризується різноманітністю звукоутворення в залежності від регіональної традиції. Так, існують поняття: "відкритий спів", округле чи напівокругле звучання голосу тощо.

"Відкритий" спів має різні якісні визначення:

- так званий "білий" звук – плоский, різкий, безтембровий;
- горловий – виникає, коли затиснені м'язи гортані при форсованому диханні;
- "відкритий" спів, що виникає з більшою чи меншою мірою розширення задньої стінки глотки, з опорою на верхню частину грудного регістру;
- грудні звуки, спрямовані в глотку, звучать важко і глухо, голос втрачає політність, гнучкість, можливість розширення діапазону у верхньому регістрі.

Напівокруглий спів з помітною горловою вібрацією (коливанням голосу) і частковим використанням *грудного, головного і глоточного* резонаторів, притаманний багатьом виконавцям народних і авторських пісень на естраді. Використання такого способу звукоутворення надає можливість розширення діапазону голосу, але в деяких виконавців він має ознаки штучного (манерного) звучання, що характеризується "качкою" голосу і вульгаризованим відтінком, не властивим для традиційного народного співу. Різновиди подібної манери звукоутворення досить поширені у сучасному вокально-естрадному виконавстві.

²⁷ Див.: Калугина Н. Работа с русским народным хором. М., 1977 ; Л.Шамина работа с самодеятельным хоровым коллективом. М.,1984.

²⁸ Те саме, що говір. Різновид загальнонародної мови, поширеної на невеликій території, діалект, жаргон, сленг, суржик, лексикон. Тлумачний словник української мови. 1Т., К., 2000.

Надмірне розширення задньої стінки глотки у процесі фонації призводить до штучного звучання голосу, детонації, глухого тембру. Цим способом звукоутворення помилково користуються багато співаків-початківців, які вважають, що це і є народна манера співу. Насправді – це результат хибної уяви окремих фахівців та учнів про механізм якісного звукоутворення, що дійсно характеризується, в першу чергу, *природністю звучання голосу*.

Природне звучання голосу є основним критерієм (еталоном) співацького звукоутворення, в основі його є *природне вібрато*. За визначенням Ємельянова В., еталон *природного вібрато* складає 5–8 коливань у секунду. Якщо в голосі нерівномірна частота коливань – звучання буде спотворене. *Вібрато* – пульсація повітряних органів (трахеї, бронхів, гортані тощо). З вібрато, власне, починається спів. Рівномірна пульсація звуку є *природна ознака* звучання голосу. До якісних показників співацького звукоутворення відносяться:

- природна вимова словесного тексту (співати – як говорити);
- природне вібрато голосу (рівність коливань звуку);
- дотримання регістрової рівності зі збереженням відповідних пропорцій використання грудного і головного регістрів по діапазону, що надає голосові яскравості, політності і гнучкості.

Отже, в народному співі одним з визначальних факторів є мовний колорит (діалект), інакше кажучи – народна мова.

Таким чином, визначаючи **тип голосу** учасника співочого гурту, керівник (викладач вокалу) має враховувати наступні чинники:

- якісні характеристики природного тембру голосу (барва, дзвінкість, прозорість тощо), особливостей обертонів (грудних, головних);
- діапазон голосу;
- зону примарного (зручного для співу) звучання,
- фіксації регістрових переходів у межах співацького діапазону;

Однак, найголовнішим варто вважати природне звучання голосу, яке необхідно шукати не лише у співі, а й в розмовній мові (говорі).

Насамкінець, учневі необхідно засвоїти наступне:

- перед співом досягнути відчуття психологічної і фізичної розкнутості;
- у примарній зоні звучання голосу проговорити текст по сегментах, досягаючи пластики вимови, відповідної артикуляції;
- осмисленого розспіву слова на одній зручній ноті у вільному ритмі;
- розспівувати текст на одній ноті в ритмі наспіву;
- розспівувати текст, точно відтворюючи наспів;
- наспів виконувати з відповідним чуттєво-емоційним забарвленням.

Питання для самоперевірки:

1. Які особливості вокального виховання у співочих гуртах і народних хорах?
2. За якими параметрами вибудовується еталонне звучання співочого гурту?
3. На чому ґрунтується сучасна методика навчання народній манері співу?
4. За якими критеріями визначаються особливості народних манер співу?
5. Які напрямки прищеплення народної манери співу використовуються в навчальній практиці?
6. Яка головна визначальна ознака народної манери співу?
7. Що означає термін: "*природне вібрато голосу*"?
8. За якими параметрами визначається тип голосу?
9. Що відноситься до якісних показників співацького звукоутворення?
10. Назвати найважливіші компоненти у репродукуванні пісенного фольклору сучасними співочими гуртами.

Література:

1. Калугина Н. В. Методика работы с русским народным хором. М., 1977.
2. Клименко І. До проблеми моделювання звуковисотності. // Матеріали конференції. Львів 1994.
3. Христиансен Л. Л. Работа с народными певцами // Вопросы вокальной педагогики. М. 1976.
4. Н.Чеботарьова О. Методична розробка з питань постановки голосу в роботі з вокальним ансамблем. К., 1971.
5. Шамина Л. В. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. М., 1984.

2.6. Співацьке дихання, реєстри

Важливим у навчанні співу є набуття учнями навичок *співацького дихання*, в якому найважливішими є наступні чинники: короткий і безшумний вдих (через рот і ніс одночасно) за допомогою діафрагми й моментальна затримка дихання, атака звуку з наступним плавним дозованим видихом під час фонації голосу, що безпосередньо впливає на якісні параметри його звучання. В цьому процесі необхідно засвоїти відчуття *опори звуку* (повітряного тиску на голосові складки), усвідомити дії м'язів дихальної і гортанної мускулатури, що має забезпечити *стійкість звучання* голосу в різних режимах динаміки й різних частинах його діапазону. За твердженням Микиші М., ...*опора дихання* залежить від еластичності м'язів діафрагми та черевного преса, а *опора звуку* залежить від правильності його проходження (по куполу піднебіння в напрямі носового продишу) та його упору в *резонансовому пункті*²⁹. Отже, внаслідок скорочення м'язів діафрагми і черевного преса утворюється дихальна енергія ("повітряний стовп"), яка спрямовується у напрямі *співацької позиції* звуку (*резонансового пункту*), а саме верхніх резонаторів (ділянку твердого і м'якого піднебіння, лобних і носових пазух)³⁰, що властиво для освоєння академічного вокального стилю. У співачок з *народною манерою співу* звуковий потік спрямовується дещо інакше, переважно використовуючи грудний резонатор, ротову порожнину, тверде піднебіння, зуби³¹.

У вокальній педагогіці класифікується декілька типів дихання і є відповідна їхня інтерпретація. Найуживанішим у вокальній практиці є діафрагматичне (середньо-реберне) вокальне дихання, головну функцію в якому відіграє діафрагма черевного преса. З її допомогою здійснюється короткий безшумний вдих і регулюються видих під час фонації голосу.

Ланцюгове (безперервне) дихання використовується в українських ліричних протяжних піснях, звуковедення яких має бути активним, рівним, без особливих динамічних контрастів. Співакам слід набирати дихання не одномоментно, а почергово у процесі співу. Функції дихання мають бути, органічно пов'язаними з цілісним творчим актом співу, що має вирішальне значення у музично-художньому процесі.

Необхідне у вокальній роботі з колективом є усвідомлення зв'язку режимів роботи голосового апарату в різних *регістрах*, з різними тембрами, різною силою голосу. Співацькі реєстри мають такі визначення: нижній (*грудний*) – вібрують грудні резонатори); середній (*мішаний* або *мікст*), у якому поєднуються вібрації грудного і головного реєстрів; високий (*головний*) – вібрують головні резонатори (гайморові і лобні пазухи співака).

Вже зазначалося, що в народному співі найпоширенішим є використання, грудного резонування у жінок характерне яскравим тембральним забарвленням й повнозвуччям. Спів з використанням суто головного реєстру відзначається м'якістю звучання, певною заокругленістю звуку. Спів, так званим, "тоньчиком" нагадує флейтове звучання (свисткове).

²⁹ Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. К., 1971, С. 10.

³⁰ Там же, С. 10.

³¹ Калугина Н. В. Методика работы с русским народным хором. С. 79.

Певну проблему в навчанні співу складає поєднання регістрів (грудного і головного) – досягнення мішаного (мікстового) звучання, що в сучасних умовах побутування ансамблевого й хорového співу є необхідним. У жіночих високих голосів (сопрано) мікстове звучання переважно формується в ділянці головного резонування з частковим "включенням" грудних вібрацій, що надає голосові дещо матового забарвлення, м'якості й легкості звучання.

Характер звучання голосу з різноманітними відтінками (інтонаційними, тембровими, динамічними), як наголошувалося, формується в ротогорловому рупорі. *Ротогорловий рупор* – простір, що знаходиться над голосовими складками (зв'язками), обмежений стінками гортані, глотки, щік, м'яким і твердим піднебінням, а спереду зубами, губами й виходом у простір. Під час співу форма ротогорлового рупора постійно змінюється, внаслідок чого голос набуває гнучкості й відповідної виразності.

Отже, звукова колористика й виразність співу, пов'язані з технікою комплексного використання співацького дихання і резонаторних ділянок голосового апарату, вимагає окремого поглибленого теоретичного й практичного освоєння.

2.7. Художньо-інтонаційне відтворення у народному співі

Українська мова, зокрема народна й пісенно-поетична, надзвичайно колоризована, і виявляється у діалектах, у безлічі говірок за регіональними та місцевими ознаками. Зокрема, в поетичних текстах народних пісень закладено безлічі різних значень і внутрішніх підтекстів, які передаються особливими відтінками вимови – *інтонацією*. На відміну від інтонації музичної, вона називається мовною, або смисловою, бо одне й те ж слово можна вимовити з різним внутрішнім значенням. Наприклад, слово "*так*" може мати *стверджуючу, запитальну, іронічну, радісну або сумну інтонацію*. Відомий російський музикознавець В.В.Асаф'єв визначає музичну інтонацію як "тонове напруження", а мовну – як засіб "музичного спілкування людей".³² Про чуттєво-емоційне осмислення словесного тексту у співі багато сказано геніальним російським співаком Федором Шаляпіним. Він зокрема наголошував: "... чтобы уметь звуком изобразить ту или другую музыкальную ситуацию, настроение того или другого персонажа, дать правдивую для данного чувства интонацию? Я разумею интонацию не музыкальную, т. е. держание такой то ноты, а окраску голоса, который ведь даже в простых разговорах приобретает различные цвета".³³

Отже, *смысловая интонация, поєднана з музичною інтонацією своєю художньою сутністю, складає основний чинник досконалого володіння голосом, власне, мистецтво співу*. В народному співі інтонація набуває особливого значення зі смисловою подачею слова, що надає йому відповідної виразності. Однак, досягнути позитивного результату у співі можна лише за умови вдосконалення художнього мислення, що вимагає наступного порядку:

- осмислення поетичного тексту;
- інтонаційної подачі слова;
- усвідомлення координації слова і звуку.

Власне, співакові необхідно мислити як драматичному акторові – образно, що являє основу методики навчання народному співу.

Питання для самоперевірки:

1. Які особливості співацького дихання?
2. Що означають поняття: "опора дихання", "опора звуку", "ланцюгове дихання"?

³² Асаф'єв В. В. "Речевая интонация". Издательство "Музыка" М. 1965.

³³ Шаляпин Ф. И. "Маска и душа"// Укладач Іванов М.Б.. М. 1960, С. 81.

3. В чому полягає специфіка ланцюгового дихання?
4. Назвати визначення співацьких регістрів?
5. У чому полягає специфіка мікстового звучання?
6. Які чинники впливають на резонування звуку?
7. Яких принципів необхідно дотримуватися у постановці голосу?
8. Дати визначення понять: "інтонація", "звуковисотне інтонування", "художня інтонація", "смилова інтонація".
9. Назвати основні параметри художньо-інтонаційного відтворення в співі.
10. В чому полягає специфіка звуковидобування і використання "тоньчика" у народному співі?

Література:

1. Асафьев Б. Речевая интонация. М.; Л., 1965.
2. Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М. Питання вокальної педагогіки. К., 1963.
3. Емельянов В. В. Развитие голоса. Координация и тренинг. СПб: Лань, 2000.
4. Карузо Е. Мистецтво співу і вокальна методика. Санкт-Петербург 2005.
5. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. К., 1985.
6. Назайкинский Е. В. О психологии музыкального восприятия. М., 1972.
7. Раппопорт С. Искусство и эмоции. М., 1968.
8. Сахалтуева О.Ф. О некоторых закономерностях интонирования в связи с формой, динамикой и ладом // Труды кафедры теории музыки Московской государственной консерватории. М., 1960.
9. Чабаненко В.А. Основы мовної експресії. К.: Вища школа, 1984.

2.8. Розспіванка

Розспіванка – необхідна складова постановки голосу, поступового набуття вокально-технічних навичок.

Мета розспіванки:

- настройка голосового апарату у процесі виконання вокальних вправ, що означає: тонізувати голосові складки, м'язи гортані і дихального апарату;
- оптимізація слухових уявлень співака для досягнення еталонного звучання голосу в контексті *інтонування*;
- розвиток співацьких навичок – звуковедення, вокального дихання, ансамблю, строю;
- досягнення збалансованого звучання акордового складу партитури (багатоголосся);
- вирівнювання регістрів;
- формувати стан самооптимізації учасників гурту до творчого процесу.

Принципи оптимізації в розспіванці:

- збереження активного внутрішнього стану виконавців (співаків);
- досягнення виконавцями якісного співочого тону у будь-якій градації динаміки;
- поступове опанування якісного звучання голосів по всьому діапазоні – у нижній, середній і верхній його частинах;
- фіксації атаки звуку (м'якої, твердої);
- контролювання слухом природного формування голосних (і, е, а, о, у);
- досягнення відповідних до виконавського стилю критеріїв звучання хорових і окремих голосів (дзвінкого, близького, просвітленого тощо);
- розспівування з використанням фрагментів пісенного матеріалу;
- засвоєння прийомів мелізматики.

Можливі недоліки звучання хору (ансамблю) у розспіванці:

- неточна атака на початку фонації голосів (асинхронний вступ);
- позиційно невірний звук;
- не сформовані голосні (і, е, а, о, у);
- в'яле (не на диханні) звучання голосів;
- форсоване (крикливе) звучання;
- інтонаційно фальшиве звучання;
- порушення ансамблю в унісонах і акордовому (багатоголосому) звучанні;
- не вірне голосоутворення (горловий відтінок звучання, заглиблений звук, відкритий (білий) звук, хрипкість звучання тощо).

Специфіка використання вокальних вправ:

- розспіванку необхідно розпочинати в примарній зоні (зручній для співу) з використанням не складних вокальних вправ для споріднених за діапазоном і тембром груп співаків;
- комплекс вокальних вправ має бути стабільним;
- для збереження вокальної позиції і рівності звучання голосу доцільно використовувати вправи з низхідним рухом по звукоряду (соль-фа-мі-ре-до);
- для голосів з народною манерою співу не доцільно використовувати технічно складні (рухливі) вправи, досягати ідентичності голосоутворення;
- досягнення мікстового звучання верхньої частини діапазону в чоловічих і жіночих голосів;
- робота над штрихами звуковедення (*legato*, *non legato*, *stacatto*);
- напрацювання якісного вивідного звучання на грудному і в мікстовому регістрі (у виводчиць);
- формування звучання з використанням прийому "тоньчика" у високих (вивідних) голосів;
- використання фрагментів народних пісень із вживанням мелізматики (форшлагування, огласовок, "з'їздів", "під'їздів", глісандування, акцентуації тощо);
- використання гармонічних вправ у розспіванці;
- виконання тетрахордів з різних ладових систем.

2.9. Про норми співацького режиму

В роботі керівника співочого гурту (хору) важливим є регулювання співацьких навантажень з метою збереження здорового стану співацького апарату. Від цього залежить ефективність вокального виховання учасників вокально-хорових колективів з будь-якою манерою співу. Перш за все, у процесі занять колективу (учнів) необхідно уникати перенавантажень у співі, не допускати форсованого (крикливого) звучання хору або ж сольного виконавця, не захоплюватися доланням граничних нот у високій теситурі. Так само не варто захоплюватися граничними нотами нижньої частини діапазону голосу, оскільки це призводить до втрат якості звучання верхніх нот. Категорично неприпустимим є спів у хворобливому стані. Все це призводить до травмування голосового апарату, зниження результативності навчального процесу.

Питання для самоперевірки:

1. Які є види розспіванки?
2. Яка мета розспіванки?
3. Що означає *еталон звучання голосу*?
4. Які основні аспекти присутні у розспівуванні гурту (ансамблю)?
5. Які принципи оптимізації і самооптимізації мають бути присутні в процесі співу?
6. З якою метою використовуються гармонічні вправи?
7. Які вправи слід використовувати в розспівуванні колективу?

8. З якої частини співацького діапазону починається розспіванка?
9. Які можливі недоліки фіксуються у звучанні ансамблю (хору) або окремих груп виконавців?
10. Яких норм співацького режиму необхідно дотримуватися?

Література:

11. Аспелунд Д. Развитие певца и его голоса. М., 1947.
12. Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М. Питання вокальної педагогіки. К., 1963.
13. Емельянов В. В. Развитие голоса. Координация и тренинг. СПб: Лань, 2000.
14. Карузо Е. Мистецтво співу і вокальна методика. Санкт-Петербург 2005.
15. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. К.,: Музична Україна, 1985.
16. Назаренко И. К. Искусство пения: Хрестоматия. М., 1968.

ЧАСТИНА II

РОЗДІЛ 3

Українські народні пісні Наддніпрянщини

Календарно-обрядові пісні

Традиційна обрядовість українського етносу формувалися в неоліті. Вона існувала у формі сакральної священної традиції, складала основу *космологічного світогляду* первісної общини і була тісно пов'язана із сонячною циклічністю хліборобського річного кола. У ньому визначальними стали: *зимове сонцестояння* ознаменовується *святом Різдва Сонця. Велик-День* (або свято весняного Сонця) щороку настає в різні дні, тільки після весняного рівнодення (коли повний місяць і сонце опиняються на одній лінії); *літнє сонцестояння* – *свято Купайла*, (як вважали прапředки наші, шлюб Неба-Сонця і Землі-Води) пошановується хороводно-купальськими містеріями, а осіннє сонце – *святом Калити*, що відзначається в останній день осені місяця-листопада.

Святкування супроводжувалися священними обрядодіями, піснями круговими танками. Первісний спів давніх цивілізацій неоліту побутував у звичаях і ритуалах свят. Як зазначає А. Іваницький, музичні форми давньої традиції дійшли до нас як релікти в календарних обрядових піснях. Від неолітичних вірувань збереглися наспіви, як живі документальні свідчення між фазами сонячного циклу. Священні тексти втрачено. Наспіви теж змінилися, але *ритмо-форма* неолітичних наспівів дійшла до наших днів і мають співмірність з археологічними матеріальними атрибутами.³⁴

З прийняттям християнства відбувається зміна космологічного світогляду під впливом церковного календаря. Архаїчні обрядові магичні практики в християнську добу стали приурочуватися до церковних свят: *Благовіщення, Паски, Трійці*. Отже, в умовах становлення християнської традиції відбувається *десакралізація* (заміна езотеричних текстів на профанні – розважальні, або церковні). Але й в умовах двоєвір'я традиційна обрядовість складає основу духовної культури українства.

Пісні зимового календаря

У дохристиянській культурі неоліту зимове сонцестояння освячувалося ініціальними обрядодіями і співами колядок та щедрівок символізували народження "нового" Сонця – в космогонічному усвідомленні – магичне спрямування на оновлення роду, майбутнього врожаю, добробут господарів, успіхів у землеробстві і скотарстві. До зимового сонцестояння і Нового року приурочені також народні вистави: "Вертеп", "Коза", "Маланка". Вони мають магичну спрямованість на весняно-літнє відтворення у господарстві і є досить актуалізованими на українському ареалі і в наш час.

³⁴ Іваницький А. Хрестоматія з українського музичного фольклору. К., 2008. С. 130.

Колядки та щедрівки

До пісень зимового календаря відносяться колядки і щедрівки. Цей жанр давнього українського фольклору сягає дохристиянської доби, зберігся найкраще порівняно з іншими жанрами і широко побутує в наш час. Його дослідженням займалися багато вчених-фольклористів, серед яких одними з перших були З. Доленго-Ходаковський, М. Максимович; діячі "Руської трійці" М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький збирали і систематизували твори цього жанру на Галичині у 30–40-х роках ХІХст.. Пізніше до цієї діяльності долучилися, П. Чубинський, І. Франко, В. Гнатюк, Б. Грінченко. Наукове опрацювання колядок і щедрівок здійснювали О. Потебня, В. Антонович, О. Веселовський, М. Драгоманов. Музикологічні дослідження жанру належать М. Лисенку, Ф. Колессі, К. Квітці, З. Василенку, А. Іваницькому, Р. Кирчіву і багатьом іншим вченим, які доклали зусиль у дослідженні музичних особливостей та виконавства різдвяних і новорічних пісень.

За часів язичництва колядки і щедрівки були приурочені до зустрічі Нового року. Це святкування набувало особливого значення й мало сакральний зміст, що виявлявся у магічних формулах-замовляннях – побажанням добробуту, щедрого врожаю у новому році і ладу в господі. У цьому контексті Іваницький А. І. наголошує: *...колядки (частково й щедрівки) є символами ініціальної магії, тобто, замовляннями й чаклуванням "на новий врожай", що пов'язувалося з початком річного сонячного циклу*³⁵.

Після введення християнства історично склалася традиція: колядки приурочуються до свята Різдва Христового і виконуються чоловіками. Щедрівки за своїм змістом переважно мають профанний (розважально-гумористичний характер) і виконуються дівчатами й дітьми під Новий рік (за старим стилем) і на свято Водохреща. Проте в різних регіонах України існують незначні відмінності в обрядовості цих свят. Є місцевості, де не розрізняються колядки і щедрівки, що залежить від стійкості традиції.

В сучасних умовах побутування цього жанру пісень канонічні грані, що підкреслювалися впродовж століть, значною мірою, стираються внаслідок естетизації обрядових новорічних дійств. Окрім зразків традиційного багатоголосся колядних пісень кінця ХІХ-го початку ХХ-го століття з'являються музичні інтерпретації композиторів-професіоналів, які трансформували народні теми в розгорнуті музичні форми. З часом вони стали використовуватися у масових заходах для загалу, а також виконуватися на концертній естраді.

Новорічні пісні в традиційному варіанті співаються однорідними або мішаними гуртами (у складі від 4 до 10 осіб), в які об'єднуються різні вікові групи учасників. Існує віковий і статевий поділ колядницьких гуртів: дитячі (7–12 років), хлопчачі (14–16 років), парубки та дівчата шлюбного віку і гурти старшого віку.

Різновиди новорічних пісень

Новорічні пісні поділяються на дитячі, світські, церковні, пісні про Маланку та пісні до народної театральної вистави "Коза". Дитячі колядки та щедрівки поширені в центральних регіонах України. Як зазначає В. М. Гнатюк³⁶, авторами дитячих колядок і щедрівок були здебільшого спудеї (бурсаки), що навчалися у духовних закладах (ХІІ–ХУІІІ ст.). Ці твори часто мали бурлескний і пародійний характер, легко сприймалось дитячою уявою. В народі існує повір'я (як наслідок ритуалів ініціальної магії), що перший колядник, коли заходив до господи, впливав на події життя наступного року.

³⁵ Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору. К., 2008. – С. 26.

³⁶ Колядки і щедрівки. Зібрав Володимир Гнатюк. В 2 т. Львів, 1914, Т.2, С.14.

Структура колядок і щедрівок у фольклористиці розрізняється за складочисловою формою. Щедрівки, переважно, мають складочислову будову (4+4), зрідка (5+5) (див. №).

Колядки і щедрівки ще слід розрізняти за змістом приспіву: в колядках у приспіві "Святий вечір"; у щедрівках – "Щедрий вечір!". Однак і ці визначення є досить умовними.

Мелодика, ритміка, багатоголосся колядок та щедрівок

Дитячі колядні пісні нескладні за своєю будовою, мають короткі тексти і вузькоамбітусні (в межах квінти) наспіви (див. №).

Світські та церковні пісні, порівняно з дитячими, є більш розгорнутими і мелодичними. Мелодика колядок має чітку структуру заспіву і приспіву. Характер мелодики переважно моторний, але часто зустрічаються пісні урочисто-протяжного характеру, особливо в колядках релігійного змісту, які за своїм характером нагадують канти (див. №).

Характерними для колядування є мелодекламація і розмовні ритмізовані поздоровлення, в зоні високоформантного звучання (див. №...). Фактура наспівів є різноманітною – від унісонно-гетерофонічної до насиченого гомофонно-гармонічного складу, поширена втора. За ладовими ознаками різдвяні пісні тяжіють до мажоро-мінорної системи (див. №).

Література:

1. Дей О. Величальні пісні українського народу.// Колядки та щедрівки. К., 1965.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість, К. 1990. С. 67–76.
3. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору. К, 2008. С. 12–62.
4. Квитка К. Избранные труды. Т.1. С.103–160.
5. Колесса Ф. М. Музикознавчі праці. С.383–392.
6. Федас Й. Ю. Український народний вертеп.

А в нашого господаря

$\text{♩} = 75$
Одна Гурт

1. А в на-шо - го го - спо - да - ря у йо - го дво - рі
го - рять сві - чі во - ско - ві - і в йо - го на сто - лі.

1. А в нашого господаря у його домі,
Горять свічі восковії в його на столі.
2. Горять свічі восковії в його на столі,
Печуть рибу й осятрину Діві Марії.
3. Печуть рибу й осятрину Діві Марії,
Породила Діва Марія Божого Сина!
4. Вона ж його породила, ще й слід прикрила,
Щоб вороги не узнали да й не стратили.
5. Щоб вороги не узнали да й не стратили,
А вже ж тому Святому Рождеству сади зацвіли.
6. Цвітуть сади-виногради – святе божество:
– Просить Бога, молять Бога, щоб не обпало.
7. Просить Бога, молять Бога, щоб не обпало,
Щоб нашому хрещеному люду було весело!

А вчора, з вечора

$\text{♩} = 64$
Дві Гурт

1. А вчо - ра з ве - чо - ра, а вчо - ра з ве - чо - ра
з не - бе - сно - го дво - ра, з не - бе - сно - го дво - ра

1. А вчора з вечора, (2)
З небесного двора. (2)
2. Прийшла до нас новина, (2)
Породила Мати Сина. (2)
3. Там Ангели грали, (2)
Бога прославляли. (2)
4. Ой добре хай тому (2)
Хто є в етім дому. (2)
5. Старому й малому, (2)
Богові Святому! (2)

Були в дядька бджоли

$\text{♩} = 90$
Один Гурт

1. Бу - ли в дядь - ка бджо - ли, бу - ли в дядь - ка бджо - ли,
по - ле - ті - ли в по - ле, по - ле - ті - ли в по - ле.

1. Були в дядька бджоли, (2)
Полетіли в поле. (2)	4. Йа Мати Божа, (2)
Слізьми примочила. (2)
2. На яр меду брати, (2)
Пшеницю ламати. (2)	5. Де слізонька впала, (2)
Там криниця стала. (2)
3. Йа тую пшеницю, (2)
Сам Господь посіяв. (2)	6. Йа в тій криниці, (2)
Сам Господь купався. (2)

Народження Христове

$\text{♩} = 89$
Одна Дві

1. На род-жен-ня Хри-сто-ве Ан-гол при-ле-тів, а ле тю-чи з не-ба,
лю - дям спо - ві - стив: "Всі лю - ди, свя - ткуй - те
цей день, тор - же - ству - йте Хри-сто - ве на - ро - дже - ння!"

1. На народження Христове – Ангел прилетів,
А летючи з неба, людям сповістив:
– Всі, люди, святкуйте, цей день – торжествуйте
Христове народження!

2. – Я явивсь із неба, радість Вам приніс,
Що в біднім Вертепі родився Христос,
Скоріш поспішайте, дитятко шукайте,
Новее народженняє.

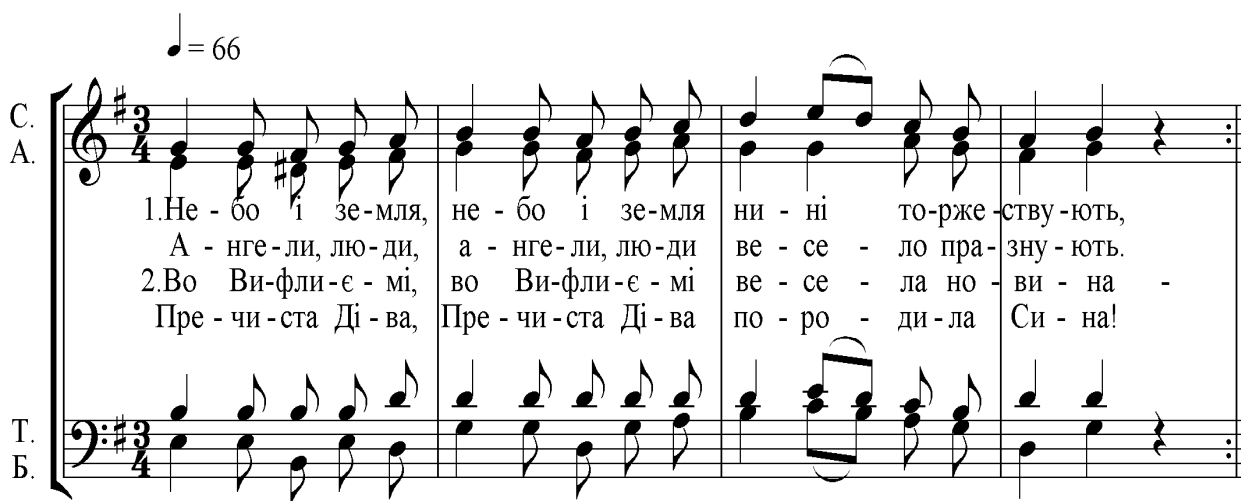
3. Перві до Вертепу пастухи прийшли,
В яслах на соломці дитятко знайшли,
Стояли, ридали, Христа прославляли.
Нового рожденного.

4. А Ірод проклятий про Христа узнав,
Згубити дитину вояків послав.
Всіх дітей побили, мечі потупили,
А Христос в Єгипті був.

5. Безліч нагрішили, Христос, пред тобой,
Всі люди ми грішні – один Ти Святой,
Прости прогрішення, дай нам визволення
В день твого народження!

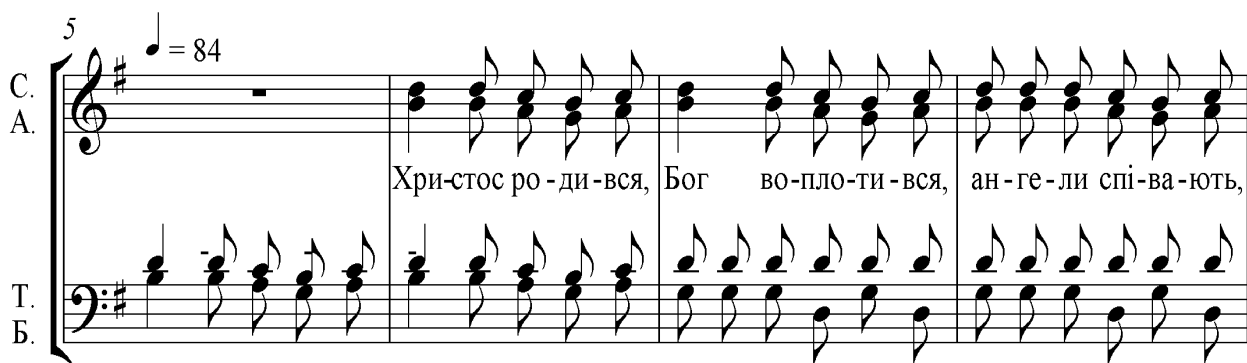
Небо і земля

$\text{♩} = 66$

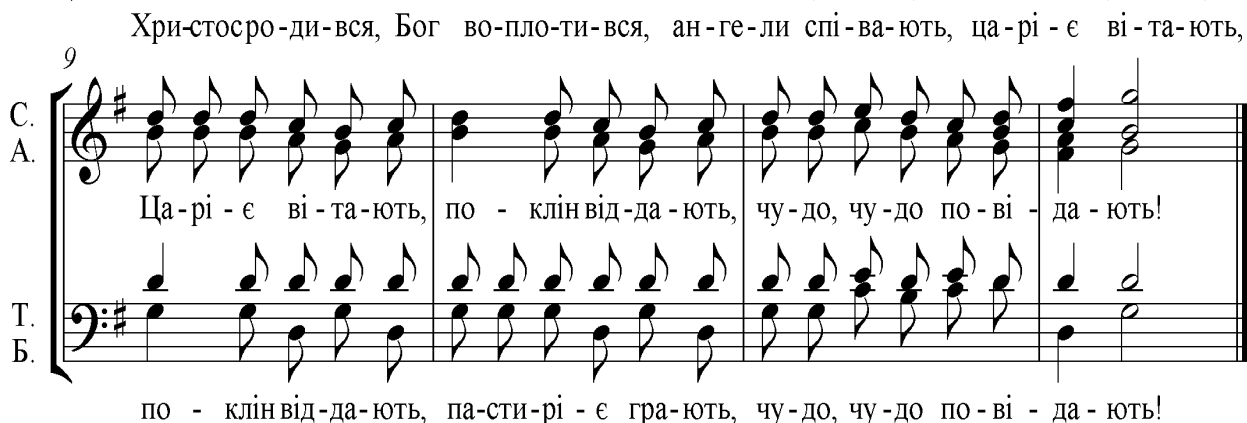
1. Не - бо і зе-мля, не - бо і зе-мля ни - ні то-рже-ству-ють,
А - нге-ли, лю-ди, а - нге-ли, лю-ди ве - се - ло пра-зну-ють.
2. Во Ви-фли-є - мі, во Ви-фли-є - мі ве - се - ла но - ви - на -
Пре - чи - ста Ді - ва, Пре - чи - ста Ді - ва по - ро - ди - ла Си - на!

5 $\text{♩} = 84$

Хри-стос ро - ди-вся, Бог во-пло-ти-вся, ан-ге-ли спі-ва-ють,

9

Ца-рі - є ві-та-ють, по - клін від-да - ють, чу - до, чу - до по - ві - да - ють!
по - клін від-да-ють, па-сти-рі - є гра-ють, чу - до, чу - до по - ві - да - ють!

Ой дивнеє народження

$\text{♩} = 140$

12 1. Ой ди - вне-є на-ро-джен-ня - Бо-жа - я си - ла, що по-ро-ди-ла Ді-ва Ма-рі - я Бо-жо-
го Си - на. 2.3.4. А по - ро-ди - вши і спо - ви-вши ля-гла спо-чи - ва - ти,
24 Вставка до строфи 4, такт 4
три Ан-го-ли Го-сподь по-слав Хри-ста до-гля - да - ти. Бо-жа - я Ма - ти...

1. Ой дивнеє народження – Божая сила,
Що породила Діва Марія Божого Сина. (2)	3. Ой як летіли три Анголи, з небес летючи,
Темної ночі, ясної зорі Христа глядячи. (20)
2. А породивши і сповивши, лягла спочивати,
А три Анголи Господь послав Христа доглядати. (2)	4. – Ой не жахайся, Божая Мати, це ангольський глаз,
Приймай Дитя народженне на руки від нас. (2)

Ой ми ходимо-походжаємо

$\text{♩} = 72$ Одна Гурт

1. Ой ми хо - ди - мо - по - ход - жа - є - мо. Свя-тий ве - чор!
4 Ми тво - го дво - ра не ми - на - є - мо. Свя-тий ве - чор!

1. Ой ми ходимо-походжаємо. Святий вечор!
Ми твого двора не минаємо. Святий вечор!	3. Одчиняй двері, застеляй столи. Святий вечор!
Застеляй столи, клади пироги. Святий вечор!
2. Чи спиш, чи лежиш? – Вставай з постелі! Святий вечор!
Вставай з постелі, одчиняй двері. Святий вечор!	4. Клади пироги з ярою пшениці. Святий вечор!
З ярою пшениці, з всякої пашниці. Святий вечор!
5. Решіто овса, на верх ковбаса. Святий вечор!
А з той приспівки – кварта горілки. Святий вечор!
Дай, Боже!

Ой на Різдво по вечері

♩ = 58

С.
А.

1. Ой на Рі - здво по ве - че - рі. Ще-дрий ве - чір, доб-брий ве - чір!

Т.
Б.

1. Ой на Різдво по вечері.
Щедрий вечір, добрий вечір!	7. Випускай душі спасеннії.
Щедрий вечір, добрий вечір!
2. Ходить Господь по печері.
Щедрий вечір, добрий вечір!	8. Тільки теї не випускай.
Щедрий вечір, добрий вечір!
3. Прийшов Сус Христос вечеряти.
Щедрий вечір, добрий вечір!	9. Що в ниділю рано їла.
Щедрий вечір, добрий вечір!
4. Прийшла до Нього Мати Його.
Щедрий вечір, добрий вечір!	10. А в п'ятницю пісень піла.
Щедрий вечір, добрий вечір!
5. – Сідай, Сину, вечеряти.
Щедрий вечір, добрий вечір!	11. А в суботу не вмивалась.
Щедрий вечір, добрий вечір!
6. Бери ключі пекельнії.
Щедрий вечір, добрий вечір!	12. Та й до пекла прибиралась.
Щедрий вечір, добрий вечір!

Усі гуртом: "Добрий вечір!"

Ой рано, рано кури запіли

♩ = 60 Варіант 1

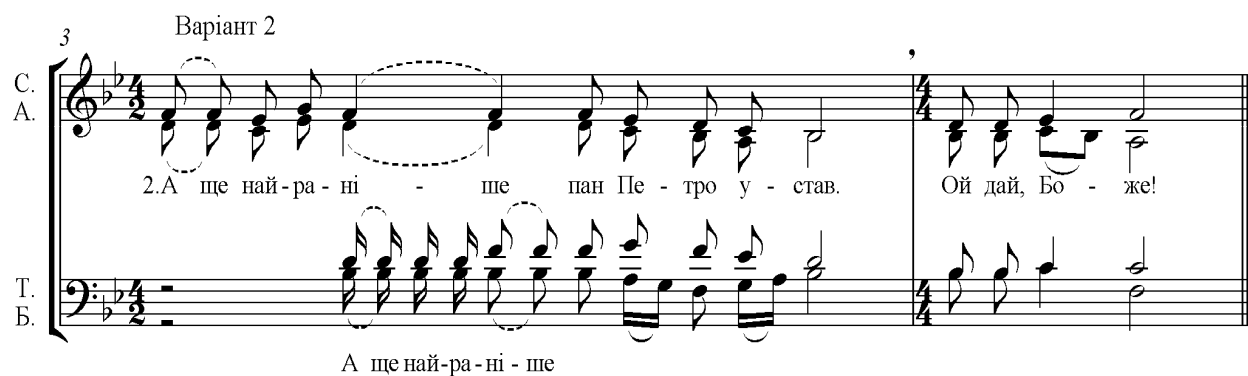
С.
А.

1. Ой ра - но, ра - но ку - ри за - пі - ли. Ой дай, Бо - же!

Т.
Б.

Ой ра - но за - пі - ли. Ой дай, Бо - же!

3 Варіант 2

С.
А.

2. А ще най-ра - ні - ше пан Пе - тро у - став. Ой дай, Бо - же!

Т.
Б.

А ще най-ра - ні - ше

Ой як же було із прежди віка?

$\text{♩} = 58$
Гурт

1. Ой як же бу - ло із пре - жди ві - ка? Ой дай, Бо[же!]

1. Ой як же було із прежди віка? Ой дай, Бо[же!] ³⁷	5. Коло тих огнів сиділи Святі.
2. Ой як не було неба і землі.	6. Радили радоньку – кого в море послать.
3. А тільки було синєє море.	7. – Ой пойди, Петро, у море на дно.
4. На тому морі горіли огні.	8. Та й достань, Петро, жовтого піску.
9. Да й посіємо по всьому світу.	
10. Щоб уродили Небо і Земля.	
11. Небо зорями, Земля квітами.	

По усьому світі

$\text{♩} = 82$
Одна Піднесенено

С.
А.

5 1. По у-сьо-му- сві - ті ста-ла но-ви на - Ді - ва Ма-рі - я Си-на ро-ди-ла,
в яс-лах по-ло-жи-ла, сі - ном при-тру-си-ла Го- спо- дньо-го Си - на.

1. По усьому світі стала новина – Діва Марія Сина родила,
В яслах положила, сіном притрусила Господнього Сина. (2)
2. Діва Марія Бога просила, щоб вона Сина свого сповила:
Ти небесний, Царю, пошли свої дари цього дому Господарю. (2)
3. Три анголи з Неба ізійшли, Діві Марії дари принесли:
Три свічі воскові ще й ризи шовкові Ісусові Христові. (2)

³⁷ Приспів "Ой дай, Боже!" повторюється після кожної строфи.

По всьому світу стала новина

$\text{♩} = 82$ *f*

С. А. 1. По всьо-му сві - ту ста-ла но-ви- на: Ді - ва Ма-рі - я

Т. Б.

4

С. А. Си - на ро - ди - ла. Сі - ном при - тру - си - ла,

Т. Б.

6

С. А. в я - сла по - ло - жи - ла Го - спо - дньо-го Си - на.

Т. Б.

1. По всьому світу стала новина: Діва Марія Сина родила,
Сіном притрусила, в ясла положила Господнього Сина. (2)
2. Діва Марія Бога просила, щоб вона Сина свого сповила:
– Ти небесний, Царю, приш(лі) свої дари цього дому Господару. (2)
3. Прийшли янголи з Неба до Землі, принесли дари Діві Марії;
Три свічі воскові ще й ризи шовкові Ісусові Христові.
Поють Божі пісні Господній невістці, радості приносять.

По-під небом доріженька

$\text{♩} = 100$

Один Гурт

1. По - під не - бом до - рі - жень - ка. Ще - дрий ве - чір, до - брий ве - чір!

1. По-під небом доріженька.
Щедрий вечір, добрий вечір!

3. Все ходила і читала
Свого Сина Василина.

2. Там ходила Мати Божа
Щедрий вечір, добрий вечір!

4. – Ой там Син Твій на Йордані
Святить воду із волхвами.

5. Із волхвами, із князями,
Із кропилом, з усім Миром.
Щедрий вечір, добрий вечір!

Щедрівонька щедрувала

$\text{♩} = 70$

Одна Дитячий гурт

Ще - дрі - вонь - ка ще - дру - ва - ла, у ві - кон - це ви - гля - да - ла. Як ти, ба - бо
А там ді -

6

на - пс - кла то ви - не - си до ві - кна.
тки сто - ять, во - ни все - по - ї - дять. До брий ве - чір!

Щедрівонька щедрувала, у віконце заглядала:

– Що ти, бабо, напекла то винеси до вікна,

А там дітки стоять, вони все поїдять.

Добрий вечір!

* * *

Щедрівонька, щедрувала, сіла вона край віконця,

Стала вона закликати Господара викликати.

– Вийди, вийди, Господару, подивися на кошару,

Чи всі вівці покотились, чи ягнята породились?

А ягнята клаповушки скачуть собі кругом грушки.

Добрий Вечір!

Щедрівонька – ясне сонце

♩ = 62

C.1.2

A.1

Ще дрі вонь ка - я-сне со нце, сі-ла во-на крайві-ко нця ста-ла-во-на за-кли-ка-ти, Го спо да-ра

8

C.1.2.

A.1.

A.2.

ви - кли-ка-ти. Вий-ди, вий-ди, Го - спо - да - ру, по - ди - ви - ся на ко - ша - ру,

Дінь,бom,дінь,бom.....

13

C.1.2.

A.1.

A.2.

чи всі вів-ці по - ко - ти-лись, чи я - гня-та ро - ди-лись. А я - гня - та

Ді-лінь, ді-лінь.....

18

C.1.2.

A.1.

A.2.

кла - по - ву - шки ска - чуть со - бі кру - гом гру - шки.

До-брий ве-чір!

Веснянки

Священнодійства весняного рівнодення, що присвячуються Велико-Дню – Святові Весняного Сонця, насичені символікою магічно-духовної ініціації, мета яких полягала у регуляції людського життя і природи. Зокрема вони символізували сакральний смисл початку нового сільськогосподарського року, пробудження природи і людських взаємин, магічного впливу на майбутній урожай, шлюбівання молоді.

Магічний смисл весняної обрядовості закодований у музично-інтонаційних зворотах наспівів, які у поєднанні із святковою атрибутикою і танками зачаровують і хвилюють, як учасників, так і глядачів святково-ритуальних дійств.

Різновиди весняних пісень, музичні особливості

Веснянки розрізняють за такими ознаками:

- виконання пісень-закличок;
- пантомімічні сценки та ігри;
- водіння хороводів.

Веснянки-заклички – невеликі за формою пісні, неширокого діапазону, які виконувалися в унісонно-гетерофонній манері хором дівчат. Веснянки-заклички мають характерний приспівний елемент у кінці строфи. У ньому закладено елемент магічної дії – це глісандуючий вигук "Гууу!". Він є кульмінативним тоном і надзвичайно колоритним елементом у процесі виконання пісні. Йому надається різних значень: відлякування зими, чарівливого змісту, вияву пробудженого радісного настрою. Тому веснянки ще називають піснями-гуканками (в значенні – гукати). Для наспівів веснянок характерні окличні інтонації, які передавались тембрально насиченим сильним звуком грудного забарвлення. Традиційно веснянки виконувалися на околицях села багатьма гуртами дівчат, що перегукувалися. Це створювало чаруючу атмосферу магічного впливу, вияву радості всіх учасників обрядових дійств від приходу весни (див. №2).

Пантомімічні ігри походять ще задовго до християнських вірувань. Вони пов'язані з імітацією природних явищ, зокрема: рухів тварин, криків журавлів. Популярним було випікання "жайворонків" із тіста, з якими малі діти залазили на дерева і кликали птаха, що був першим провісником початку весни. Головним змістом магічних дійств було закликання і зустріч весни.

Весняні хороводи ігри і танки є найпоширенішою групою цього жанру, вони виконуються і в наш час, захоплюючи архаїчною красою закличних інтонацій, заворожуючих "зичних" унісонів, колективного танцю, що виконується рухами по колу або ключем. Це найхарактерніша особливість виконання веснянок, в якій закладено глибокий синкретизм, де природно поєднується спів з танком та грою, водінням хороводів. Музичні інтонації і рухи виходили від самого змісту весняних пісень, у яких панував культ природи, землеробські та любовні мотиви. Про це свідчать самі назви пісень-веснянок: "Мак", "Журавель", "Просо", "Довга лоза", "Льон", "Перепілонька", "Зайчик", "Горобейко", "Вербовая дощечка", "Воротар" та інші.

Складочислова структура веснянок (окрім веснянок-закличок) склалася за логікою ігрових особливостей і підпорядковується танцювальним рухам (4+4+6) – "Ой вийду я на веснянку". (див. №2)

Ключовий танок "Я кривого танцю не виведу кінця" (див. №2) має непарноперіодичну структуру (7+3). Ритмомелодика веснянок відноситься до моторного типу. Їх танцювально-ігровий характер наповнений різноманітними відтінками, які не характерні для інших моторних жанрів у ліриці, де є чітке визначення танців (гопак, полька, козачок). Особливості цих відтінків полягають, у першу чергу, завдяки непарно-періодичній будові наспівів, перемін-

ному розміру, наявності ігрових нюансів тощо. Для окремого типу наспівів веснянок характерним є мелодизований речитатив у якому закладені окличні, наказові, прохальні інтонації, що є відгомонам дохристиянських культів.

Багатоголосся веснянок у своїй основі гетерофонічне. Одноголосі наспіви часом розщеплюються на два – три голоси. Весняні пісні, (їхній діапазон рідко виходить за межі квінти) виконуються у примарній (зручній для співу) зоні загального діапазону жіночих голосів, що сприяє потужному унісонному звучанню.

Ранньо-фольклорні веснянки мають архаїчний ладовий колорит. Варіативність виконання веснянок має дві основних складові: *імпровізація* (з використанням прийомів оспівування опорних тонів пісні (устой), прохідних допоміжних нот (вони в запису позначаються дрібним шрифтом); *звуквисотне варіювання* терцевого тону в розщепленнях унісону має дуже широку зону інтонування (в межах тону й більше), що надає особливого ладового колориту в співі. Варіативно інтонуються також секунди, що прилягають до опорного тону (устою). Мала терція в інтонуванні інколи тяжіє до секунди, велика – до кварта або ж можна почути "нейтральний" терцевий тон (не мажорний, не мінорний). Така ладова імпровізаційність характерна для веснянок ранньо-фольклорного типу Полісся.

Аналізувати їхні виконавські особливості можна тільки з живого виконання або фонозаписів. Для веснянок-гаївок західного регіону України характерні чіткі ладові ознаки мажоромінору, це говорить про їхнє пізніше походження. Для мелодики жанру гаївок, на відміну від поліських веснянок, властиве використання двоголосся, зокрема такого виду багатоголосся як терцева втора, широко стала вживана у XIX–XX ст.

Література:

1. Дей О. Звичаєво-обрядова поезія трудового року // Ігри та пісні. С. 7–24.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість, К.1990. С.77–87
3. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору. К. 2008. С. 73–112.

Вербовії колеса

$\text{♩} = 100$
Гурт Ходою

1. Ве - рбо - ві - ї ко - ле - са, ве - рбо - ві - ї ко - ле - са.

Вербовії колеса, (2)
Смоліві ободи. (2)
Наш Іванко молодий (2)
Погнав воли до води. (20)
Там травиця ще й вода, (2)
Ще й дівчина молода. (2)
Він напасе, напоїть, (2)
З дівчиною постоїть. (2)

Весна-красна, що ти нам принесла?

$\text{♩} = 84$
Одна

1. Ве - сна кра - сна, що ти нам при - не - сла

Усі

гей, гей, що ти нам при - нес[ла]?

1. Весна-красна, що ти нам принесла, гей, гей, що ти нам принес [ла]?
2. Дівочкам клубочки – зодиватися, гей, гей, зодивати [ся].
3. А хлопцям кийочки – подпиратися, гей, гей, подпирати [ся].
4. Вилетіла пчїлка із по(ди) поля, гей,гей, із по(ди) по [ля].
5. Винесла вона горне(ці) меду, гей, гей, горнец(ці) ме [ду].
6. – Ето вам, дівочки, обїд і вечера, гей, гей обїд і вече [ра].
7. Обїд і вечера – із меду печеня, гей, гей із меду пече [ня].
8. Вилїзла жаба з-под печери, гей, гей, з-под пече [ри].
9. Винесла вона горнець дьогту, гей, гей, горнець дьог [ту].
10. – Оце вам, хлопчики, обїд і вечера, гей, гей, обїд і вече [ра].

Володар, Володар
(веснянка-закличка)

$\text{♩} = 100$

С.
А.

1. Во - ло - дар, Во - ло - дар, Во - ло - дар, Во - ло - дар! Од - чи - ний

6

С.
А.

во - ро - та, й од - чи - ний во - ро - та! 3. Ї - де пан 5. По - кра - сок

10

С.
А.

Си - ро - та, ї - де пан Си - ро - та. 4. Ще й ма - ле - на - ве - нок, по - кра - сок на - ве - нок. 6. Ой на - що 7. У нас хло -

14

С.
А.

- є ди - тя, ще й ма - ле - є ди - тя. 5-6
вам вен - ки, ой на - що вам вен - ки?
17 - пці би - ки, у нас хло - пці би - ки!

С.
А.

На-(ти)-ра - ви, на мо-ра-ви дощ на-кро-пив, дощ на-кро-пив.
А ма-лень-ких ді-то-чок-(и) Бог си-ро-тив, Бог си-ро-тив.

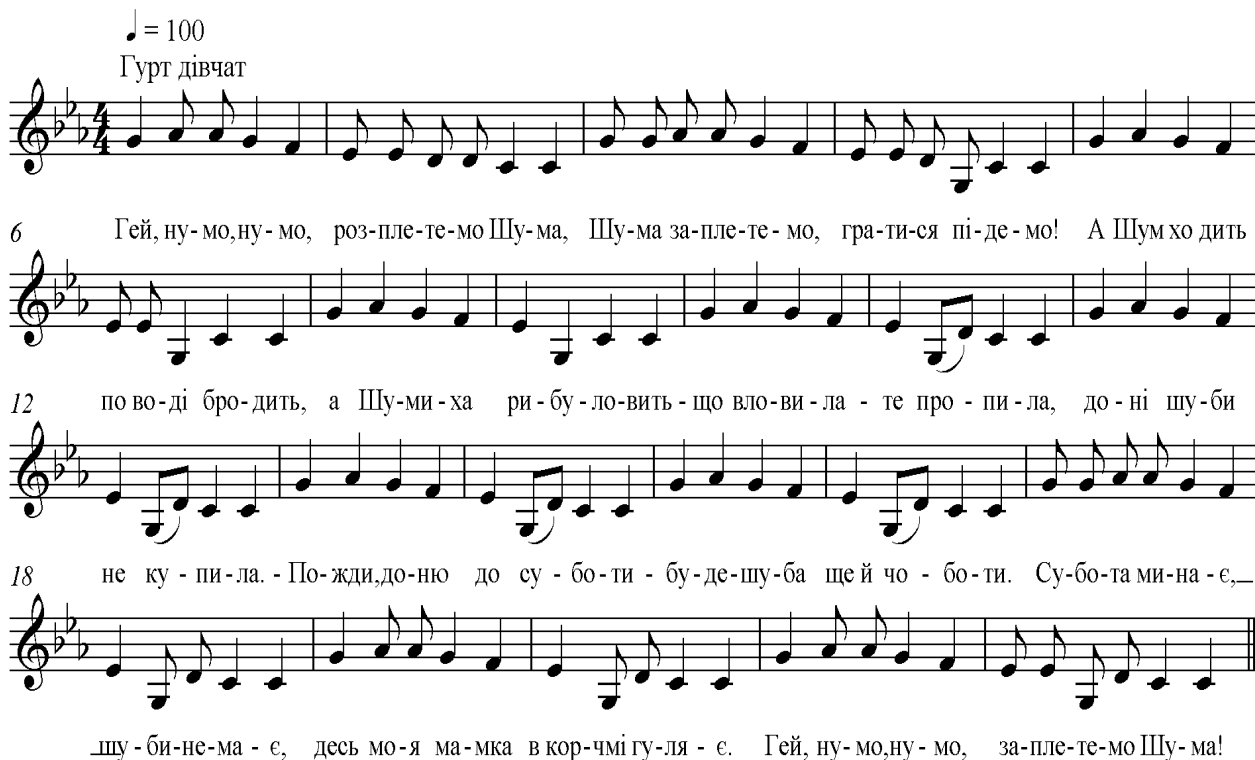
1. Володар, Володар, Володар, Володар!
2. Одчиний ворота, одчиний ворота!
3. Їде пан Сирота, їде пан Сирота.
4. Ще й малее дитя, ще й малее дитя.
5. Покрасок на венки, покрасок на венки.
6. – Ой нащо нам венки, ой нащо нам венки?
7. У нас хлопці-бики, у нас хлопці-бики!
8. На (ти)вави, на морави дощ накропив, дощ накропив.
9. А маленьких діточок Бог сиротив, Бог сиротив.

Іди, зима, до Столина, бо ти у нас простояла,
Іди, зима, до Бучина, бо ти нам надокучила,
Іди, зима, до Кракова, ти там будеш однакова!³⁸

³⁸ Останні три рядки текст ритмічно виголошується гуртом.

Гей нумо, нумо, заплетемо Шума (весняний хоровод)

$\text{♩} = 100$
Гурт дівчат

6 Гей, ну-мо, ну-мо, роз-пле-те-мо Шу-ма, Шу-ма за-пле-те-мо, гра-ти-ся пі-де-мо! А Шум хо дить

12 по во-ді бро-дить, а Шу-ми-ха ри-бу-ло-вить - що вло-ви-ла - те про-пи-ла, до-ні шу-би

18 не ку-пи-ла. - По-жди, до-ню до су-бо-ти - бу-де-шу-ба ще й чо-бо-ти. Су-бо-та ми-на-є, —

шу-би-не-ма-є, де-сь мо-я ма-мка в кор-чмі гу-ля-є. Гей, ну-мо, ну-мо, за-пле-те-мо Шу-ма!

Весняний хоровод "Гра в Шума" виконується у стилі традиційного кривого танцю. По закінченні одного "коліна" спів і танець може повторюватися декілька разів.

Ой весна красна

$\text{♩} = 78$

C.

A.

1. Ой ве - сна кра - сна по - під ле - сом і - шла,

5

C.

A.

ой Юрі - я да ой Юрі - я, по - під ле - сом і - шла.

1. Ой весна-красна по-під лесом ішла,
Ой Юрія да, ой Юрія, по-під лесом ішла.	4. Малим деточкам, хращика грати
Ой Юрія да, ой Юрія, хращика грати.
2. По-під лесом ішла, фартушком трясла,
Ой Юрія да, ой Юрія, фартушком трясла.	5. Малим дівочкам – цівочки сукати,
Ой Юрія да, ой Юрія – цівочки сукати,
3. Фартушком трясла, всім тепло принесла,
Ой Юрія да, ой Юрія, всім тепло принесла.	6. Взрослим дівочкам – кросенці ткати,
Ой Юрія да, ой Юрія – кросенці ткати.

Ой вийду я на веснянку

♩ = 100

Одна Захоплено Разом

3 1. Ой ви - йду - я на ве - сня - нку, а ве - сня - нка гря - зька,
я ду - ма - ла, що мій ми - лий - то со - ло - ми в'я - зка!

<p>1. Ой вийду я на веснянку, а веснянка грязька,
Я думала, що мій милий – то соломи в'язка. (2)</p> <p>2. Запалю я ту соломі – горить, не палає,
Біжи, біжи та й Галочко, бо Іван вмирає. (2)</p> <p>3. Як прибігла та й Галочка, стала на порозі,
Обілляли та й Галочку дрібненькі сльози. (2)</p> <p>4. – Не плач, Галю, не плач, Галю, я ще не вмираю,
Я із тебе молоді уми вивіряю. (2)</p> <p>5. – Ой щоб тебе вивіряла лихая година,
Було личко як яблучко – стало як пилина. (2)</p> <p>6. На цім кутку, на прикутку сова воду пила,
Ой там мати та Івана коромислом била. (2)</p> | <p>7. – Ой покайся, мій синочку, покайся, покайся,
Да й на тую та й Галину та й не задивляйся. (2)</p> <p>8. А на нашій да й вулиці не парубки – хлопці
Да й забили рябу жабу в дубовій колодці. (2)</p> <p>9. Вони б'ють, вони б'ють, а Іванко лупить,
Таки своїй да й Галочці черевички купить. (2)</p> <p>10. Черевички невеличкі – золоті кільця,
– Ой збирайся да й, Галочко, підемо до вінця! (2)</p> <p>11. А на нашій та й веснянці чистенько, біленько,
Ніхто нам так не заграє, як той Коваленко. (2)</p> <p>12. А по нашій та й вуличці ряба жаба лізла,
А в нашого та й Івана голова облізла. (2)</p> |
|--|---|

Ой на нашій, на веснянці

♩ = 100

Гурт У русі

1.3.5. Ой на на-шій да ве-сня-нці не па-ру-бки-хло-пці да за-би-ли ря-бу жа-бу в ду-бо-вій ко-
ло - дці. ло - дці. 2.4. У-сі б'ють, у-сі б'ють, а Ва-силь-ко лу-пить,
та - ки сво - їй Га - ло - чці че - ре - ви - чки ку - пить. ку - пить.

- ## Ой ходила дівчина бережком

Посіяла огірочки близько над водою

54

1. Посіяла огірочки близько над водою,
Сама буду поливати дрібною сльозою. (2)
2. Ростіть, ростіть, огірочки, широкі листочки,
Не бачила миленького аж три вечорочки. (2)
3. На четвертий побачила, як череду гнала,
Не посміла сказати: "Драстуй!", бо мати стояла. (2)
4. Бо мати стояла, а батько дивився,
Не сказала йому: "Драстуй!", щоб не соромили. (2)
5. А я йому: "Драстуй, драстуй!", – він мені – не слова,
Тільки махнув платком білим: "Будь, мила, здорова!" (2)
6. Тільки махнув платком білим: "Будь, мила, здорова!
– Гуляй, мила, із другими, – не скажу не слова
7. Ой чи будеш, моя мила, за мною тужити,
А я сяду да й поїду в армію служити". (2)
8. – Ой не буду, мій миленький, не буду, не буду,
Ти за гору – я за другу, про тебе забуду!

Я в кривого танця

♩ = 100
Гурт Ходою в хороводі

8 1. Я в кри - во - го та - нця, я в кри - во - го та - нця да й не ви - ве - ду ко - нця да й не ви -

11 ве - ду ко - н(ця). Ве - ду, ве - ду да й не ви - ве - ду, ве - ду, ве - ду да й не ви - ве - ду,

15 пле - ту, пле - ту да й не ви - пле - ту, пле - ту, пле - ту да й не ви - плет(у). Хоч ви - ве - ду ко - нець,

хоч ви - ве - ду ко - нець да й до све - кра у дво - рець, да й до све - кра у двор[ець].

Русальні пісні

Русальні (грянні) пісні, які ще називаються троїцькими, виконуються на русальний тиждень (після свята Трійці) і мають обрядовий та ігровий характер. Основний їхній зміст – проводи русалок і проводи весни. Тому виконання русальних пісень супроводжується також виконанням ігрових веснянок. Русальні пісні поширені в окремих районах Полісся (особливо в селах Чорнобильського району на Київщині). Вони, як і веснянки, мають невеликий, за обсягом, наспів у межах терції – квінти із субквартою (затактовим тоном). Наспів кожної строфи цих пісень завершується гуканками різної словесної форми ("гу", "гі", "уй" тощо). За характером виконання "гуканки" бувають з різним ступенем глісандування (в межах квінти, октави), довгі та короткі і завершуються традиційно дуже довгою ферматою на зичному унісоні (див. №)

Окремим русальним пісням властива речитативно-декламаційна мелодика, що свідчить про їхню архаїчність. Як і веснянкам, для виконання русальних характерна імпровізаційність у манері співу (використання прийомів форшлагування, глісандо, "з'їздів", тощо), які занотувати можна тільки приблизно.

Окремі русальні пісні виконуються в хороводах. У наш час русальні хороводи побутують епізодично у північних районах Чернігівщини та Київщини (див. №)

Значний інтерес до русальних пісень виявляють професійні і напівпрофесійні аматорські гурти, які роблять спроби зберегти естетику пісенних реліктів нашої минувшини.

Царинні пісні походять з доби давніх вірувань, коли побутував обряд обходу господарських угідь (за цариною) з піснями, основним змістом яких було задобрити природу для отримання хорошого врожаю, спасіння скотини, возвеличування землі і праці. Вони виконувалися в кінці русального тижня і мали роль оберегу від підступних русалок і нечистої сили. Такі дійства супроводжувалися плетінням вінків, виконанням пісень в яких присутні мотиви кохання і весілля. Отже, в обрядах на русальний тиждень простежується паралелізм, в якому поєднуються кохання, бажання продовження роду та любов до природи і землі, що є основою життя. Наспиви царинних пісень за своєю будовою близькі до колядок.

Література:

1. Дей О. Звичаєво-обрядова поезія трудового року // Ігри та пісні.
2. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору. К. 2008. С. 113–130.

Ой ти, Васіль, Васільочок

$\text{♩} = 60$

1. Ой ти, Ва-силь, ой ти, Ва-силь, Ва-си-льо-чок, ой ти, Ва-силь, Ва-си-льо-чок.

<p>1. Ой ти, Васіль,
Ой ти Васіль, Васільочок. (2)</p> <p>2. Пайдом, Васіль,
Пайдом, Васіль, у садочок. (2)</p> | <p>3. Сарвом, Васіль,
Сарвом, Васіль, там цветочок. (2)</p> <p>4. Сарвом цветок,
Совйом веноч, пайдом в танок. (2)</p> |
|---|--|
5. Савйом вінок,
Савйом вінок, пайдорм в танок. (2)
6. А у таночку,
А у таночку мой нелюбій. (2)
7. Мой нелюбій,
Мой нелюбій в гуслі грає. (2)

Ой летіт стрела да й уздовж села

$\text{♩} = 100$

5 1. Ой ле - тіт стре - ла дай - у - здовж се - ла.

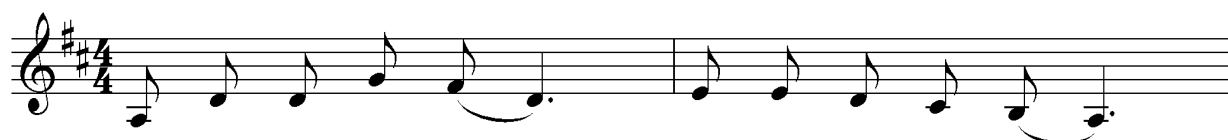

Ой лю - лі во - да ко - лі го - ра, да. У!

<p>1. Ой летіт стріла да й уздовж села
Ой люлі, вода калі города. У!</p> <p>2. Да впала же стрела да й серед села.
Ой люлі, вода колі города. У!</p> <p>3. Ой вбіла же стріла хлопца-молодца.
Ой люлі, вода колі города. У!</p> <p>4. Да лежи(ті) тело, як папір бело.
Ой люлі, вода колі города. У!</p> | <p>5. Та нехто же к телу не приступіт(се).
Ой люлі, вода колі города. У!</p> <p>6. Приступілася Дуна Йвановна.
Ой люлі, вода колі города. У!</p> <p>7. Взяла жи тело да на ручечкі.
Ой люлі, вода колі города. У!</p> <p>8. Понесла жи его да й до церковкі.
Ой люлі, вода колі города. У!</p> |
|--|--|
9. Сама церковка разчинілася.
Ой люлі, вода колі города. У!
10. Самі дзвони да й задзвонанілі.
Ой люлі, вода колі города. У!

Ой десь ти, рожа

♩ = 72

3 1. Ой десь ти, ро - жа, й у са - ду а - дна.

Ро - жа, ро - жа чер - во - на - я. Гу!

1. Ой десь ти, рожа, у саду адна.
Рожа, рожа, червоная. Гу!	3. Скольких веточок, стільки дивачок.
Рожа, рожа червоная. Гу!
2. Ой я не одна, неправда твоя.
Рожа, рожа червоная. Гу!	4. Скольких пучечков, стільки хлопчиків.
Рожа, рожа червоная. Гу!

На гряній неділі

♩ = 70 Поволі, задумливо

5 1. На гря - ній не - ді - лі ру - сал - ки си - ді - ли, ой

ра - но, ра - но, ру - сал - ки си ді[ли]/

1. На гряній неділі русалки сиділи,
Ой раное, рано, русалки сиді[ли].	4. А я, молодая, літа не вгадала,
Ой рано, рано, літа не вгада[ла]/
2. Сиділа русалка та й питала літа,
Ой рано, рано та й питала лі[та].	5. Мене молодую горечко приспіло,
Ой рано, рано, горечко приспі[ло].
3. Чи було літо, чи ще й не бувало,
Ой рано, рано, чи ще й не бувало?	6. Горечко приспіло, гулять не пустило,
Ой рано, рано, гулять не пусти[ло].

Рано-рано, да сойдом на гору

♩ = 60

1. Ра - но - ра - но, да сой-дом на го - ру, да сой-дом на го - ру ра[но].

1. Рано-рано, да сойдом на гору, да сойдом на гору ра[но].
2. Рано-рано, да вдармо в долоні, да вдармо в долоні рау[но].
3. Рано-рано, щоб дзвони званілі, щоб дзвони званілі ра[но].
4. Рано-рано, щоб свечкі горелі, щоб свечкі горелі ра[но].

Проведу русалочку

1. Про - ве - ду ру - са лоч - ку до ям - кі, а са - ма вер - нусь - до мам - кі.
2. Праведу русалочку до броду,
А сама вернись до роду.
3. Правела русалочку, правела
Шоб йана да нас не хаділа.
4. Да житечка не таптала,
Да девачок не ласкатала.

Купальські пісні

Свято Купайла проводиться зазвичай у час літнього сонцестояння й характеризується глибоким сакральним змістом, що дійшов до нас із давнини в наспівах. Язичницькі тексти езотеричного змісту побутували до XV–XVI ст. і були замінені розважально-молодіжною тематикою, яка, більшою мірою, відображає мотиви кохання, шлюбів тощо.

Цей жанр пісень відноситься також до ранньо-фольклорного типу, вирізняється серед інших жанрів своєю різноманітністю, магічним наповненням і надзвичайною привабливістю для молоді. В основі купальських обрядів – дійства ритуально-магічного змісту, танці, пісні, хороводи.

Як веснянки і русальні, купальські пісні мають не широкий амбітус (обсяг голосового діапазону). У мелодиці присутні закличні інтонації, використовуються короткі приспиви ("Купала на Йвана та інш."). Яскраво виражений магізм виражається в окремих повторах слів, поспівок, приспівів, які мають характер навіювання, що є впливовим психологічним і емоційним чинником і для сучасного слухача. Особливістю купальських пісень є використання антифонних прийомів виконання (заспів у солістки, приспів у хору). Такий прийом став поширеним у сучасних аранжуваннях купальських пісень для солістки і хору (однорідного, мішаного).

Синкретизм жанру купальських пісень, різноманітність ритуальних дійств, музична колористика була спрямована на екзальтацію, емоційне збудження, піднесення до високого ейфористичного напруження учасників обряду.

Проте в окремих піснях ліризованого змісту зокрема у петрівчаних, наспіви є більш розвинутими, ніж у веснянках.

В них широко використовуються мелізматичні прийоми виконання, імпровізація, навіть з'являються елементи підголосковості. Давня традиція розподілу строфи на сольну і хорову склалася, як пишуть дослідники, за дохристиянських часів, коли Волхв виголошував певну частину магічного тексту, а учасники ритуальної церемонії повторювали за ним сказаний текст (рефрен).

У наш час купалії позбавлені первісного змісту. Вони зазнали значної естетизації і трансформувалися у різні форми святкування Купайла, популярного на теренах всієї України, оскільки це свято заворює залишками реліктів магії в обрядових дійствах, піснями, танцями та надзвичайною урочистістю.

Література:

1. Дей О. Звичаєво-обрядова поезія трудового року // Ігри та пісні. С. 28–41.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. С. 93–101.

Луговая зезуленька

$\text{♩} = 100$
Одна

Усі

1. Лу - го - ва - я зе - зу - лень - ка, ра - но - ра - но,
лу - го - ва - я зе - зу - лень - ка, ка - на - рей - ка.

1. Луговая зезуленька,
Рано, рано,
Луговая зезуленька, канарейка.
2. Вона в лузі не бувала,
Рано, рано,
У цім лузі не бувала канарейка.
3. Усі луги облітала,
Рано, рано,
Усі луги облітала канарейка.
4. В одном лузі не бувала,
Рано, рано
В одном лузі не бувала канарейка.
5. Я в тім лузі ночувати буду,
Рано, рано,
Ночувати буду, привикать буду, канарейка.

Ой за дверима, за дверечками

$\text{♩} = 78$
Соло

3

1. Ой за две - ри - ма, за две - ре - чка - ми
сто - їть ли - же - чко з по - ду - ше - чка - ми.

1. Ой за дверима, за дверечками
Стоїть лижечко з подушечками.
2. На тому лижечку Іванко сидить,
На правій рученьці Катюшу держить.
3. Держи, Іваню, щоб я не впала,
Білого личенька не помарала.
4. Білого личенька не помарала,
Золотих перстенів не поламала.
5. Золоті перстені, золоті були,
А у Катюші старости були.
6. А у Катюші під віконичком
Грає Ванюша сивим коничком.
7. А Катюша рада – в долоні пліще:
– Приїдь, Іванку, увечері іще!
8. Ой коло млина, ой коло броду
Брала Катюша холодну воду.
9. Брала Катюша холодну воду,
Впала Катюша по шию в воду.
10. Біжить Іванко да й витягує:
– Скажи, Катюша, кого ти любиш?
11. – Люблю медочок, бо солоденький,
Люблю Івана, бо молоденький!
12. Люблю медочок – солодко п'ється,
Люблю Іванка – гарно сміється!

Ой у городі Купайлиця

$\text{♩} = 60$
Одна

С.

А.

1. Ой у го - ро - ді ку - па - йли - ця

5

С.

А.

там зо - зу - лень - ка ку - па - є - ться.

Т.

Б.

1. Ой у городі купайлиця,
Там зозуленька купається.
2. Зійшла на берег та й сушиться,
Вийшла дівчина та й журиться.
3. – Ще я й намітки не білила,
А вже я й хлопця полюбила.
4. Ще я й рушнички не наткала,
А вже я хлопця сподобала.
5. Ой на Івана на Йвана,
Вийшла дівчина гарно вбрана.
6. На неї люди зглядаються,
А хто ж на неї старається?
7. На неї хлопець старається,
Він її брати вбіцяється.

Ой за нашим садом да й три зіроньки рядом

$\text{♩} = 76$
Соло

Величально

1. Ой за на - шим са - дом, ой за на - шим са - дом

7

да й три зі - ронь - ки ря - дом, да й три зі - ронь-ки ря[дом].

1. Ой за нашим садом, (2)
Да й три зіроньки рядом. (2)
2. Перша зірка ясна, (2)
То Марійка прикрасна! (2)
3. Друга зірка ясна, (2)
То Ганнуся прикрасна! (2)
4. Третя зірка ясна, (2)
То Уляна прикрасна! (2)
5. Ой за нашим садом, (2)
Та й три місяці рядом. (2)
6. Перший місяць ясний, (2)
То Василько прикрасний! (2)
7. Другий місяць ясний, (2)
То Іванко прикрасний! (2)
8. Третій місяць ясний, (2)
То Миколка прикрасний! (2)

Ой на Івана на Купайла

$\text{♩} = 120$

1. Ой на І - ва - на на Ку - пай-ла там ла-сті-вонь - ка ку па - ла-ся.

2. На бе-ре-жеч-ку су - ши - ла-ся, дів-ка Ган-ну - ся жу - ри - ла-ся.

1. Ой на Івана на Купайла там ластівонька купалася.
2. На бережечку сушилася, дівка Ганнуса журилася.
3. Бо ще й рушнички не білила, а вже з Іваном говорила.
4. Бо ще й рушнички на верстаті, а вже старости у хаті.

* * *

1. Пасеться коник за річкою, за ним Іваньо з уздечкою.
2. – Ой зажди, коню, загнуждаю, та й поїдемо до Дунаю.
3. Та й до Дунаю води пити, та ще з Іваном говорити.

* * *

1. А за городом, за городом пливе Іваньо парохомом.
2. За ним Ганнуса лодочкою, везе хустину з квіточкою.
3. А та хустинка розцвітає, Іван Ганнусю пригортає.
4. Ой на городі під вербою стоїть колодязь із водою.
5. Там все чистенько обметено, жовтим пісочком обсипано.
6. Жовтим пісочком обсипано, ще й барвіночком обплетено.
7. Ще й барвіночком обплетено, ще й калиною обтикано.
8. Ой на городі під вербою стоїть колодязь із водою.
9. До нього хлопці збігаються на мед-горілку складаються.
10. А наш Іваньо найбільше дав, собі за жінку Ганнусю взяв.

* * *

1. Перегачу я тином річку, пушу лебедя й лебідочку.
2. Пушу лебедя й лебідочку, сама – сидіти над річкою.
3. Буду на диво дивитися, як буде лебідь купатися.
4. Як буде лебідь купатися, із лебідкою вітатися.
5. А то не лебідь, не лебідка, а Йван – парубок, а я – дівка.

* * *

1. Наше купайло з верби, з верби, которий краший – прийди, прийди!
2. Котрий поганий – не тра..., не тра..., для вас купайла нема, нема.
3. Наше купайло з верби, з верби, а ти, Іване, прийди, прийди.
4. А як не вийдеш на Купайла, то вийде з тебе душа й пара.
5. Як ти не прийдеш над річкою, то привеземо теліжкою.

Ой у лісі на дубочку

$\text{♩} = 39$

Одна Гурт

5 1.2. Ой у лі-сі на ду-бо-чку, на су-чку ви - сі-ла ко-ли-со-чка на су-чку.

9 3.4. Ко - ли-ші-те ме-не, бра-ття ви - со-ко, щоб бу-ло ви-да-ти - да - ле-ко.

5.6. Там мо-я ко - ха-на кві-тки рве, там во-на ві-нки в'я-же 7. А на-ші

14 $\text{♩} = 52$

хло-пці не-дбай - лив-ці не ви-ру - ба - ли Ку-пай - ли-ці. 8.9. А як-би хло-пці про-нас дба-ли 10.11.12.13.14.

25 $\text{♩} = 39$

32 то й Ку-пай - ли-цю ви-ру - ба - ли. 15. А ко-ти-вся го-рщик, під-ки-дав вся, під-ки-да-вся,

34 а Ма - рі - їн ба - тень - ко ви - хва - ля - вся.

16.17. Дам то - бі ко - - ро - - ву

35 18.19.20.21.22.

ро - га - ту, сва-тай мо - ю Ма - рі - ю ба - га - ту.

1. Ой у лісі на дубочку, на сучку,
Вісіла колисочка на сучку.
2. А що в тії колисочці кадубець,
Колисався Іванко – молодець.
3. – Колишіте мене, браття, високо,
Щоб було видати далеко.
4. Там моя тещенька жито жне,
Там моя кохана квітки рве.

5. Там моя кохана квітки рве,
Там вона вінки в'яже.
6. А з якого дерева? – Ялини,
Із червоної калини.
7. А наші хлопці – недбайливці,
Не вирубали купайлиці.
8. А якби хлопці про нас дбали,
То й купайлицю вирубали.

* * *

9. Та й купайлицю вирубали,
На бережечку закопали.
10. На бережечку закопали
Та й цукерками уквітчали.
11. Ой на Івана, на Купала
Там ластівочка купалася.
12. На бережечку сушилася,
Дівка Марія журилася.
13. – А ще й рушнички не нашила,
А вже й Іванка полюбила.
14. А ще й рушнички не наткала,
Та вже й Іванка сподобала.

* * *

15. А котився горщик, вихвалявся, підкидався,
А Маріїн батенько вихвалявся.
16. – Дам тобі корову рогату,
Сватай мою Марію багату.
17. Дам тобі тилицю рябеньку,
Сватай мою донечку вже стареньку.
18. Іди, іди, дощику, на сіно,
Щось на наших парубків насіло.
19. Понадimalися як сичі,
Полягали з матерями на пічі.
20. Посуньтєся, матусю, у куток,
Нехай же я побачу дівочок.

21. А Маріїн батенько прошкує,
З кицькою в решеті ночує.

22. З кицькою в решеті ночує,
Котенята й цапенята цілує.

Наше Купайло з верби

♩ = 80
Соло

Чаруючи

1. На - ше ку - пай - ло з ве - рби, з ве - рби, а ти, І - ва - не, при - йди, при - йди!

1. Наше купайло з верби, з верби,
А ти, Іване, прийди, прийди!
2. А як не прийдеш – Бог з тобою,
Ми не підемо за тобою!

3. Наше купайло до Місяця,
Казали хлопці – повісяться.
4. Пішли, дівчата, дивитися,
Як будуть хлопці казитися.

5. А ще дівчата не надивилися,
А уже хлопці показалися.

Жниварські пісні

Цей жанр пісень належить до календарного циклу. В них відтворено елементи землеробських обрядів, які своїм змістом сягають глибини багатьох століть. Основні етапи жниварства – це зажинки, жнива і обжинки. Особливо урочисто святкувалося закінчення жнив, коли господареві (панові, хазяїну) дарували вінок, за який він мав давати викуп. Після цього лунали пісні, жарти; водили танки навколо "бороди" ("кози"), коронували вінком красиву дівчину "княжну", і супроводжувалося квітчанням снопа, обходом дворів з вітанням господарів, обтрушуванням зерна в землю.

Побутування жниварських пісень найпоширенішим є в центральних регіонах України, там культивується вирощування хліба.

Наспиви за своєю будовою і стилем виконання нагадують купальські пісні, в яких одноголосся змінюється двоголоссям з мінорним або мажорним відтінком. У місцевостях, де співають жниварські пісні існує один-два наспиви, які пристосовані для різних текстів: обрядових, величальних, жартівливих. Окремі з них тяжіли до ліричного змісту і, за своїми музичними особливостями, стали наближеними до ліричних пісень (див. "Пора, мати жимто жать").

У сьогоденні жниварські обряди стали дещо заформалізовані, проте в них присутній відгомін давніх традицій святкування обжинок.

Література:

1. Дей О. Звичаєво-обрядова поезія трудового року // Ігри та пісні. С. 41–50.
2. Іваницький А.І. Українська народна музична творчість. С. 101–107.

А в неділю рано, ще сонце не сходить

♩ = 100

Одна Гурт

1. А в не - ді - лю ра - но, ще со - нце не схо дить,

а све - кру - ха Га - лю жи - то жа - ти го - нить.

1. А в неділю рано, ще сонце не сходить,
А свекруха Галю жито жати гонить. (2)
2. – Іди, іди, Галю, да й не оглядайся,
А як станеш жати, да й не розгинайся. (2)
3. Ой жне Галя жито да й не розігнеться,
В неї коло серця, мов гадина в'ється. (2)
4. Вже сонце низенько, вже вечір близенько,
Треба поспішати додому скоренько. (2)
5. Як прибігла Галя із поля додому
Да й стала доїти рябую корову. (2)
6. Заходить до хати свекруха лихая:
– Ой де ж твоя, Галю, дитина мала? (2)
7. – Ой Боже ж, мій Боже, що я наробила –
Малу дитину да в полі забула. (2)
8. Біжить Галя полем, рученьки ламає,
А на зустріч Галі орел вилітає. (2)
9. – Ой орле, ти, орле, орле сизокрилий,
Чи не бачив, орле, моєї дитини? (2)
10. – А твоя дитина під копою плаче,
А твою дитину аж три няньки няньчить. (2)
11. Первая нянька оченьки виймає,
А другая нянька риберця ламає. (2)
12. А другая нянька риберця ламає,
А третя нянька всю кров випиває. (2)

Антон – криве колесо

♩ = 110
Одна дві (гурт) росо accel..

1. Ан - тон-кри-ве ко - ле - со, Ан - тон, ку-да ко-тиш - ся, Ан - тон по му - ку, по му-
ку, Ан - тон, по я - ку, по я - ку? Ан-тон по пше-нич-ну - ю, Ан - тон пи-ро - гів на-пе-
че, Ан - тон на ба - зар по-не - се, Ан - тон по ко - пій - ці про дасть, Ан - тон ме-ні
гро-ші од-дасть, Ан - тон на спо-дни-цю на-бе - ре, Ан - тон-він до се-бе за-бе - ре. Ох!

Ой там із-за гори да й буйний вітер віє (1)

$\text{♩} = 78$
Одна Вільно Гурт Виразно

С. А.
Чол.

1. Ой там із-за го-ри да й буйний ві-тер ві - є, ой там у - до - во - нька

6

С. А.
Чол.

да й пше - ни - че - ньку сі - є. Ой там у - до -

10

С. А.
Чол.

во - - нька да й пше - ни - че - - ньку сі[є].

Ой там із-за гори да й буйний вітер віє (2)

$\text{♩} = 72$
Одна Вільно Зворушливо

С. А.
Т. Б.

1. Ой там із - за го - ри да й буй - ний ві - тер ві - є, ой там у - до -

5

С. А.
Т. Б.

вонь - ка да й пше - ни - че - ньку сі - є. є.

1. 2.

1. Ой там із-за гори да й буйний вітер віє,
Ой там удовонька да й пшениченьку сіє. (2)
2. Ой як посіяла да й стала волочити,
А заволочивши, стала Бога просити. (2)
3. – Ой уроди, Боже, цю пшеницю яру
На вдовине щастя да на людську славу. (2)
4. А ще удовонька да й додому не дійшла,
А вже кажуть люди, що пшениченька зійшла. (2)
5. Ой а іще вдова да й на лавці не сіла,
А вже кажуть люди, що пшениченька доспіла. (2)
6. Ой там із-за гори да й вітер повіває,
Ой там удовиця да й пшениченьку збирає. (2)

Попід Доном, Доном

$\text{♩} = 42$
Одна Широко

1. По - під До - ном - До - ном, да й пше - ни - чень - ка
з льо - ном, да й по... да й по-під го - ро - ю,
да й ко - миш з тра - во - ю.

1. По-під Доном, Доном да й пшениченька з льоном,
Да й по-під горою да й комиш з травою.
2. Козаченько ходить да й коня в ручках водить,
Травку, травку прогортає да й водиці шукає.
3. Не знайшов водиці, да знайшов три криниці.
– Чую через люди, що козак – ледащиця.
4. Не хоче робити, а ні жать, ні косити,
Ні жать, ні в'язати – в холодочку лежати.

Пора, мати, жито жати

♩ = 60
Одна Гурт

C. 1. По - ра (жи), ма - ти, жи - то жа - ти - ко - лос по - хи - ли - вся.

A. 4 2. Ко - лос по - хи - ли (ви) - ся, по - ра - (жи), ма - ти, до - чку да - ти -

C. 6 го - ло - со - чок, ой об - мі - ни - вся.

1. Пора, мати, жито жати – колос похилився.	6. Розум маю, десь мій милий, чорнобривий
Коня й на... , ой да коня напуває.
2. Колос похили(ви)ся,
– Пора, мати, дочку дати – голосочок,
ой да, змінився.	7. Коня напуває, а кінь ірже – води не п'є,
Доріженьку, ой да доріженьку чує.
3. Голос обміни(ви)ся,
Голосочок у лісочок, тиха й мова, ой да, мова різно.	8. Доріженьку чує, десь мій милий-чорнобривий
З другою да й ночує.
4. Мова різно, не лай мене, моя мати,
Що я ходжу, ой да, ходжу пізно.	9. З другою ночує. – Ночуй, ночуй, мій миленький,
Ночуй, пригортайся.
5. Ходжу пізно, що я (жи) ходжу ще й гуляю,
Добрий розум маю.	10. Ночуй, пригортайся, а до мене, молоді,
назад не вертайся!

Весілля та весільні пісні

(обряд записано у селі Лука Києво-Святошинського району Київської області)

Учасники гурту "Червона калина" зберегли традицію місцевого весілля, яка, загалом, відображає особливості весільної обрядовості Київського регіону, за винятком, можливо, окремих деталей, які є повсюдно. Найважливіші обрядові дії супроводжуються піснями–ладканнями. Весільне дійство поділяється на дві частини:

I. КОРОВАЙ

Розпочинається весільне дійство напередодні дівич-вечора. Мати молодої йде по селу і кличе статечних молодниць-коровайниць та шишельниць на бгання головного символу весілля – короваю, священного хліба роду.

Схилилася вишня

$\text{♩} = 100$

Схи - ли - ла - ся ви - шня, схи - ли - ла - ся ви - шня,
як ма - тін - ка вий - шла, про - сить всіх до ха - ти ко - ро - ва - ю бга(ти).

А Галинина мати да й по вулиці ходить

$\text{♩} = 100$
Гурт (5-6 осіб)

1. А Га-ли-ни-на ма-ти, а Га-ли-ни-на ма-ти да й по ву-ли-ці ход(ить)/

1. А Галинина мати (2)
Да й по вулиці ходить.	3. – Сусідочки, мої голубочки, (2)
Да й прошу вас до хати.
2. Да й по вулиці ходить, (2)
Да й сусідочок просить.	4.. Да й прошу вас до хати, (2)
До мого дитяти.
5. До мого дитяти, (2)
Коровай, шишки бгати.	

Виготовлення короваю має певну кількість регламентованих вимог. За місцевою традицією, у цьому дійстві бере участь парне число коровайниць (мінімум дві, а бажано – шість, вісім). Усі вони обов'язково одружені (не розвідні, не вдови), живуть у злагоді із своїми чоловіками. Коровайниці надвечір збираються у молодої і лаштуються до бгання священного атрибуту майбутнього весілля. Старша коровайниця, яку обирає мати молодої, просить благословення у весільних старостів, котрі керують усіма дійствами весільного обряду:

К о р о в а й н и ц я: – Староста і пане підстароста!

У с і: – А ми раді слухать!

К о р о в а й н и ц я: – Благословіть для молодої коровай ліпити!

У с і:– Бог благословить!

К о р о в а й н и ц я:– Раз, другий, третій і всі три рази разом!

Усі:– Бог благословить! (три рази).

Благослови, Боже!

$\text{♩} = 100$

4 Бла - го - сло - ви, Бо - же, бла - го - сло - ви, Бо - же,
Пре - чи - ста - Го - спо - же, нам ко - ро - вай злі - пи - ти, цей день зве - се - ли(ти)!

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. It contains the first line of the song. The second staff continues the melody. The tempo is marked as quarter note equals 100. The lyrics are written below the notes.

За тим коровайниці замішують тісто на коровай, а шишельниці на шишки. Як виліпили коровай і шишки, співають пісень гіперболізованого змісту:

Піч наша регоче

$\text{♩} = 100$
Гурт

4 Піч на - ша ре - го - че, піч на - ша ре - го - че, ко - ро - ва - ю хо - че,
а при - пі - чок у - смі - ха - є - ться, ко - ро - ва - ю до - жи - да - єть(ся).

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. It contains the first line of the song. The second staff continues the melody. The tempo is marked as quarter note equals 100. The lyrics are written below the notes.

За своєю символікою коровай має ритуальне призначення, що походить із часів Трипільської культури, не пізніше епохи бронзи, коли, за припущенням вчених, відбулася заміна тваринної жертви (тотему) хлібом. Як доводять вчені (Див. 3. С. 179), частування м'ясом вбитого тотема відбувалось лише на великих святах зібрання племені. Ця прадавня традиція, певно, є реліктом тотемістичних уявлень прадавніх спільнот, що має місце у сучасній обрядовості українців новітньої доби, зокрема, святкового приготування весільного короваю, частинки якого дарується кожному учасникові весілля (у с. Лука тільки жінкам). Спільне поїдання короваю, за давнім звичаєм, було необхідною частиною шлюбної церемонії. У сучасному весільному ритуалі коровай символізує об'єднання двох родів, добробут і статок молодих у їхньому родинному житті.

У весільних піснях короваю надавалося олюднених ознак (коровай іде до печі, розмовляє тощо). Часто його ліпили у вигляді тваринних зображень, що, знову ж таки, свідчить про його тотемістичне походження.

Питається коровай перепечі

$\text{♩} = 100$

5 Пи-та-єть-ся ко - ро - вай пе-ре-пе - ці: "Чи - да - ле - ка - до - рі - жень - ка до пе - ці?
Дай - те ме - ні пи ро - га під - пи - рать - ся, да й до пе - ці до - рі - жень - ки до - пи - тать - ся".

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. It contains the first line of the song. The second staff continues the melody. The tempo is marked as quarter note equals 100. The lyrics are written below the notes.

В окремих місцевостях коровай виготовляли з принесеного коровайницями борошна та інших необхідних продуктів, навіть дрова чоловіки приносили від сусідів або з лісу, про що засвідчує оця пісня з весільної традиції лучан:

Ой до бору, бояри, до бору

$\text{♩} = 100$

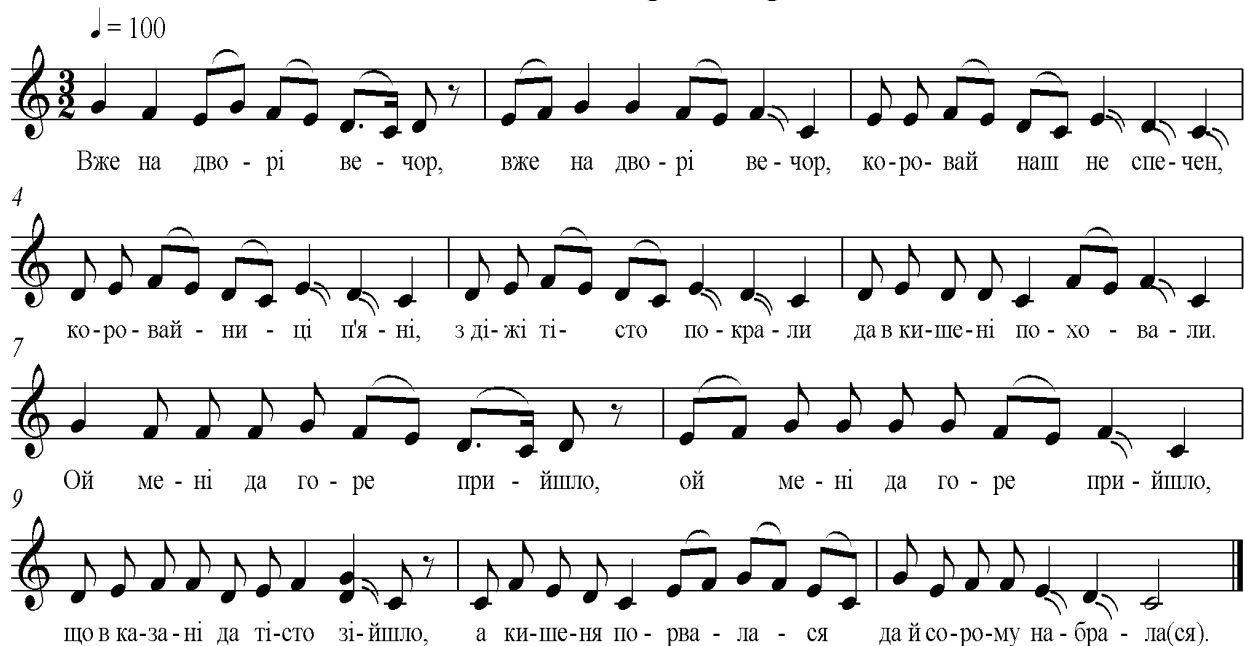

5 1. Ой до бо-ру, бо-я-ри, до бо-ру, да ру-бай-те со-сон-ку здо-ро-ву,
9 ко-лі-те ї-ї дрі-бень-ко, щоб во-на го-рі-ла я-сень-ко,
13 щоб на-ша ши-ше-чка спе-че-на бу-ла, щоб на-ша Га-ло-чка ща-сли-ва-бу-ла!
Щоб наш ко-ро-вай спе-че-ний був, щоб наш Ва-силь-ко ща-сли-вий був!

Священний хліб-коровай прикрашали калиною, квітами, різними узорами, калачами, шишками, голубами. В усьому цьому присутній магічний контекст коровайного дійства, яке надає всім його учасникам особливої святковості, піднесеності настрою і шаноби до священного хліба. На думку О. Трубочова і М. Сумцова, слово "коровай" походить від слова "корова", яке у весільному дійстві символізує наречену (молоду), за тотемістичним уявленням – "жіноче начало" (Див. 3, 180–181).

Вже на дворі вечор

$\text{♩} = 100$

4 Вже на дво-рі ве-чор, вже на дво-рі ве-чор, ко-ро-вай наш не спе-чен,
7 ко-ро-вай-ни-ці п'я-ні, з ді-жі ті-сто по-кра-ли да в ки-ше-ні по-хо-ва-ли.
9 Ой ме-ні да го-ре при-йшло, ой ме-ні да го-ре при-йшло,
12 що в ка-за-ні да ті-сто зі-йшло, а ки-ше-ня по-рва-ла-ся да й со-ро-му на-бра-ла(ся).

І ось коровай садовлять у піч, затуляють її і після цього, за звичаєм, весільна мати запалює в діжці свічки, а коровайниці та шишельниці беруть її на руки і носять попід стелю по колу, три рази співаючи пісню, й три рази торкаючись діжою стелі, здійснюючи, таким чином, магічну дію.

Піч наша на сохах

$\text{♩} = 100$

Піч на-ша на со-хах, но-сим ді-жу на ру-ках. Пе-че на-ша, пе-че, ко-ро-вай нам і-спе(че)

Ставлять діжу на лавку і співають:

Ми діло зробили

$\text{♩} = 100$
Гурт

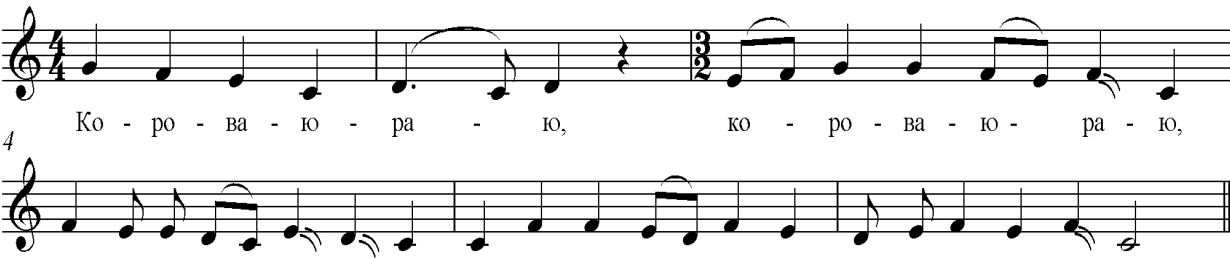

4 Ми ді-ло - зро - би - ли, ми ді-ло зро - би - ли - ко - ро - вай - злі - пи - ли,
а ви ду - май - те - га - дай - те, нам го - ріл - ки дай(те).

Мати запрошує всіх до столу і пригощає. Цей ритуал супроводжується чаркуванням, веселощами, жартами, і піснями, що надає йому особливо врочистого характеру. Наступна урочиста дія настає, коли витягли коровай з печі:

Короваю-раю

$\text{♩} = 100$

4 Ко - ро - ва - ю - ра - ю, ко - ро - ва - ю - ра - ю,
я ж те-бе у - би - ра - ю у ро - же - ві - кві - тки, щоб лю-би - ли - ся ді(тки).

Як усю дію приготування короваю завершили, коровайниці і шишельниці йдуть додому:

Світи, зоре, з неба

$\text{♩} = 100$

4 Сві - ти, зо - ре з не - ба, сві - ти, зо - ре - з не - ба,
те - пер те - бе тре - ба тем-нень - ко - ї но - чі з ко-ро-ва-ю йду(чи).

II ВІЛЬЦЕ (дівич-вечір)

Молода з дружкою ходить по селу і кличе своїх подруг до себе на дівич-вечір завивати вільце. Старша дружка заносить його до хати і просить благословення:

Старша дружка: – Староста і пане підстароста!

Усі: – А ми раді слухать!

Старша дружка: – Благословіть для молодії вільце уквітчати!

Усі: – Бог благословить!

Старша дружка: – Раз, другий, третій і всі три рази разом!

Усі: – Бог благословить! (три рази).

Установлюється і в'ється вільце, лаштується вінок для молодії, які, за давнім звичаєм, не тільки служили окрасою обряду, а й охороняли "молоду" від нечистої сили. У наступній пісні відображена магічна картина нарядження вільця "рожею", "червоною калинонькою", "хрещат-барвінком", що символізують красу дівчини та тривалість кохання; піднесеність і урочистість весільного дійства, присвяченого започаткуванню нової родини, нового життя в світлі Божого благословення.

Завивання вільця уподібнено до купальського обряду прикрашання "купайла", "купайлиці" і співання пісень, основними мотивами яких також були кохання і шлюбні відносини.

Вільце

$\text{♩} = 120$
Одна *marcato* Гурт

1. Ви - ру - ба - не ві - ле - чко з ку - дря - вців, при - ве - зе - но ві - ле - чко
ще вра - нці по - став - ле - не ві - ле - чко на сто - лі. Ой на сто - лі,
на пре - сто - лі, на то - нень - ко - му, на бі - лень - ко - му ска - тер - ті.

Перша квітка рожа

$\text{♩} = 100$

Пер - ша кві - тка ро - жа, пер - ша кві - тка - ро - жа,
бла - го - сло - ви, Бо - же, це ві - ле - зви - ти, цей дім зве - се - ли(ти).

Як ми своїй Галі вільце вили

$\text{♩} = 90$

Як ми сво-їй Га - лі віль-це - зви - ли да й у - сі - лу - ги ви - хо-ди ли,

5 Речитативно

чер-во - но - ї ка - ли-нонь - ки ви - ла-ма- ли, хре - щат - бар - ві - нок

8

ви - щи - па - ли, та - ке сво - їй Га - лин - ці віль - це зви - ли!

Наше вілечко рясне

$\text{♩} = 100$

На ше ві-ле - чко ря - сне, на - ше-ві-ле - чко - ря-сне, без со - не - чка - я - сне,

4

без ві - тронь - ку ма - є, без зо - ло - та - ся - є,

6

без ка - ли - ни че - рво - ні - є, без ба - рвін - ку зе - ле - ні(є).

Традиційно дівич-вечір наповнюється веселощами і жартами. У час наряджання вільця підходять молодіці-коровайниці подивитися, а може, й долучитися до цього процесу, хоч дружки їм заперечують:

Не йдіть, молодіці...

$\text{♩} = 100$

Не йдіть, мо - ло - ди - ці, не йдіть, мо - ло - ди-ці, до нас віль-це ви-ти, ми зі-в'є - са-мі,

5

кра - ще як із ва - ми, з скри-пка-ми, цим - ба - ла - ми, з мо-ло-ди-ми бо - я-ра(ми)!

А як звили вільце, дружки вимагають за це викуп. На Київщині, в окремих місцевих традиціях у ритуалі викупу вільця неодмінно бере участь молодий, якому дівчата також пришивають квітку. Тоді дівчата удвох стають на лавку і танцюють, передаючи одна одній головний убір з квіткою та співаючи:

Ой дай, мати, голку

$\text{♩} = 100$

4 Ой дай, ма - ти, го - лку, ой дай, ма - ти, го - лку, ще й ни - то - чку шо - вку,
та й при - ши - ти кві - то - чку із зе - ле - но - го ба - рві - но(чку).

The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/4 time signature. It contains the first line of the melody. The second staff continues the melody and includes a key signature change to one flat (Bb) and a 4/4 time signature. The lyrics are written below the staves, with a '4' at the start of the first line and a '6' at the start of the second line.

Їм подають на тарілці дві чарки з горілкою, а вони у відповідь співають:

Не совайте тарілкою

$\text{♩} = 100$

6 Не со - вай - те да та - ріл - ко - ю, не ду - рі - те нас го - ріл - ко - ю за - глянь у ки - ше - ню,
вий - ми гро - шей жме(ню). Та й по - кла - ди на та - рі - лку за хо - ро - шу - ю ді(вку)!

The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. It contains the first line of the melody. The second staff continues the melody and includes a key signature change to one flat (Bb) and a 3/4 time signature. The lyrics are written below the staves, with a '6' at the start of the first line.

Майбутній зять кидає на тарілку копійки, цукерки, але дівчата кепкують:

Ой казали зять багатий, (2)
А він скупуватий.
Сім день молотив, сім копійок заробив
Да й поклав на тарілку за хорошу дівку!

І ось кладуть на тарілку подарунок дівчатам: по платку і по шишці. А під кінець дійства грають весело музики, всі танцюють. Після цього розходяться додому.

У лучан же дівич-вечір завершується так:

Як ми вільце вили

$\text{♩} = 100$

5 Як ми віль-це ви - ли, як ми віль-це - ви-ли го-ріл ки - не пи-ли, при-йшли до кри-пи-ці,
на - пи- лись во - ди - ці хо-ло дно-ї, хо-ло- днень- ко - ї Га - лин-ки мо-ло-день- ко(ї)!

The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/4 time signature. It contains the first line of the melody. The second staff continues the melody and includes a key signature change to one flat (Bb) and a 4/4 time signature. The lyrics are written below the staves, with a '5' at the start of the first line.

Ти, Галинко-серце...

$\text{♩} = 100$

4 Ти, Га - ли - нко - се - рце, ти Га - лин - ко - се - рце, ви - куп сво - є віль - це,
6 як не бу - деш ви - ку - пля - ти, то бу - де - мо за - ста - вля(ти)!

Да по ста - вим на та - рі - лці, да про - пе'є - мо на го - рі(лці)!

Мати пригощає дружок, грають музики, молодь танцює. На цьому дівич-вечір завершується, всі розходяться додому.

На тлі врочистого характеру нарядання вільця та жартів і веселощів молоді окремі пісні відображають прощальні мотиви, зокрема в діалогах доньки (нареченої) і її матері.

Тепер будеш, моя мати, стиха спати

$\text{♩} = 36$

1. Те - пер бу деш, мо - я ма - ти, сти - ха спа - ти,
7 вже не - бу - дуть по - дру - же - ньки до - ку - ча - ти.

1. – Тепер будеш, моя мати, стиха спати,
Вже не будуть подруженьки докучати.	3. – Чи дома та й Ганічка, чи немає?
Десь на другій улиці да й гуляє.
2. Вже не будуть подруженьки докучати,
В напільнее оконечко заглядати.	4. Десь на другій да й вулиці гуляє,
Узяв Ігор за рученьку – не пускає.
5. Узяв Василь за рученьку – не пускає,
Нехай моя да й Ганічка привикає.	

Калина з малиною на воду схилилися

$\text{♩} = 90$

Одна Гурт

3 Ка - ли - на з ма - ли - но - ю,
ка - ли - на з ма - ли - но - ю на во - ду схи - ли - ла(ся).

1. Калина з малиною (2)
На воду схилилася.
2. На воду схилилася, (2)
Галочка журилася.
3. Там Галина гуляла, (2)
Цвіт-каліну ламала.
4. Цвіт-каліну ламала, (2)
До личенька рівняла
5. До личенька рівняла, (2)
Матінки питала:

6. – Ой чи буду я така (2)
Як калинонька ця.
7. – Будеш, донечко, будеш, (2)
Поки у мене будеш.
8. А як підеш од мене (2)
Спаде красонька з тебе.
9. Обсядуть тебе дітки (2)
Як калиноньку вітки.
10. Обіллють тебе сльози (2)
Як калиноньку роси.

Матінко, сховай мене

$\text{♩} = 90$
Одна Гурт

1. Ма - тін - ко, схо вай ме - не, ма-тін-ко,схо-вай ме-не, бо в же ї-дуть по ме(не).

1. Біжи, доню в садочок, (2)
Сховайся між дівочок.
2. Великі не приймають, (2)
Між малими впізнають.

ІІІ ПОЇЗД МОЛОДОГО ДО МОЛОДОЇ. ВІНЧАННЯ

Молодий збирається до молодої з боярами, світилками, свашками, музиками – гуртується, весільний "поїзд". Кількість учасників "поїзду" має бути не парною, що символізує прибуття молодої – нового члена родинного кола молодого. Колись було в традиції, що в "поїзд" старша світилка брала з собою молодого шаблю, "трійцю" у якій були свічка, дерев'яний хрестик і васильки або пучок калини, що традиційно несли очисну магічну функцію у весільному дійстві. А як виходив "поїзд" з хати, співалася пісня:

Защебетав соловейко в вишневім саду

$\text{♩} = 100$

За - ще - бе - тав со - ло - вей - ко в ви - шне - вім са - ду, за - го - во - рив да Ва - сіль - ко

4 в сво - є - му до - му: "Ску - чно - ме - ні са - мо - му, як би бу - ла Га - ло - чка зо - мно - ю".

За традицією, поїзд їхав до молодої на декількох підводах запряжених гарно вбраними у квітки кіньми, з піснями, музиками, жартами та веселощами. З обрядово значущих пісень виконується "Уступіться, вороги мої", що має в тексті елементи замовляння.

Одступіться, вороги, не переходьте дороги

♩ = 100

6 Од-сту пі-те-ся, во-ро-ги, не пе-ре-ходь-те до-ро-ги, да не-хай пе-ре-йде
9 мо - ло - дий, щоб бу - ла до - рі - жень - ка ща - сли - ва,
не-хай пе - ре - йде мо - ло - дий, щоб був ща - сли - вий на весь вік!

Ця пісня виконується декілька разів протягом весільного дійства: як до вінця й од вінця йдуть, як несуть снідати молодим (у понеділок), як тещу возять на візку тощо. Співається вона з метою захисту від злого духу і всілякої нечистоти.

Наступна пісня має задержуватий характер і начебто надає учасникам "поїзда" враження власної переваги і значущості.

Це не наше село

♩ = 110

3 Це не на - ше се - ло, це не на - ше се - ло,
нам тут не ве - се - ло - го - рби да до - ли - ни, ко - ло - чі ши-пши(ни).

Далі по дорозі співають пісень:

Сватова хата на горбочку

♩ = 110

4 Сва-то-ва-ха-та-на-го-рбо - чку, сва - то-ва-ха-та на-го-рбо-чку, в ви-шне-вім са - до-чку,
6 ши - пчи-ком дай об - си - па - на, ка - ли - но - ю дай об - ти - ка - на,
ще й лав - ки, при - ла - вки з чер - во - но - ї - ки - тай(ки).

Ой на горі рута

♩ = 100

3 Ой на го - рі ру - та, ой на го - рі ру - та,
а в до - ли - ні м'я - та, по - ка - жі - те, лю - де, де сва - то - ва - ха(та).

Біля будинку молодої на учасників "поїзда" чекають різні перепони. Зокрема, місцеві парубки правлять "викуп", що перетворюється у більш-менш тривалу і веселу сцену торгів, а то й войовничих змагань. Цей звичай є реліктом давньої минувшини, коли парубок купував собі дівчину, а "перейми" молодого місцевими парубками свідчать про пережиток тих старих часів, за яким всі парубки із села молодої мали на неї право. Інколи й тепер біля хати нареченої розгортаються цілі баталії. Бояри намагаються силою відчинити ворота, а проти них виступає ватага місцевих парубків і відтісняє їх від воріт силою. Така поведінка бояр символізує ритуал їхнього проникнення у ході весільного обряду на територію іншої родини і заволодіти нареченою. І в наш час імітується викрадення нареченої, що також є відгомонам обряду викрадання дівчини, умикання її, про що згадується у "Повісті минулих літ" (див. 5, с. 195). На певному етапі протистояння парубочих ватаг з боку молодого і молодої починаються перемовини про викуп. Весільний обряд "викупу" молодої побутує на всіх теренах України з певними відмінностями. Отже, після згоди обох сторін про "викуп" відчиняють ворота двору молодої, а біля хати свата знову співають:

Пусти, свате, в хату, нас тут не багато

♩ = 100

3 Пу - сти, сва - те, в ха - ту, пу - сти, сва - те, в ха - ту,
нас тут не ба - га - то: че - тве-ро да п'я - те - ро, да всіх де - в'я - те(ро).

Як "поїзд" прибув до молодої, всі заходять до хати, молоді лаштуються до вінця. За тим всі урочисто йдуть до церкви. Після вінчання молоді повертаються у дім молодої для продовження весілля. Коли йдуть із церкви, співають пісень, приурочених вінчанням і з різними побажаннями, зокрема:

Січена калінонька

♩ = 100

5 Сі-че-на-я ка-ли-нонь-ка, сі - че-на-я, а вже ж на-ша Га - ло - чка він - че-на-я,
на ви-ши-тім ру-шни-ко - ві сто - я - ла, зо-ло-ти-ми-кіль-ця - ми мі - ня - ла.

Не дякуйте попу, дякуйте поповичу

♩ = 100

4 Не дя - куй - те по - пу, не дя - куй - те по - пу, дя - куй - те та й по - по - ви - чу,
бо до - бре зві - нчав, не ба - га - то - взяв - пів - то - ра зо - ло - то - го з кня - зя мо - ло - до (го).

Потихеньку йдіте, пилом не пиліте

♩ = 100

3 По - ти - хе - ньку йді - те, по - ти - хе - ньку йді - те,
пи - лом не - пи - лі - те, щоб на - ша - я па - ва пи - лом не при - па (ла).

Одступітеся, вороги, не переходьте дороги

♩ = 100

6 Од - сту - пі - те - ся, во - ро - ги, не пе - ре - ходь - те до - ро - ги, да не - хай пе - ре - йде
9 ро - ди - на щоб бу - ла до - рі - жень - ка ца - сли - ва,
Да не - хай пе - ре - йде чо - ло - вік, щоб був мо - ло - дим до - вгий вік!

Одкотітеся, колісця, одчинітеся, ворітця

♩ = 100

5 Од - ко - ті - те - ся, ко - ліс - ця, од - чи - ні - те - ся, во - рі -
з пра - во - го бо - ку до ко - нця, бо йде Га - ло - чка од ві - нця.

Вийди, матінко, з калачем

♩ = 110

6 Ви-йди, ма - ті-нко, ви-йди, ма тін-ко, з ка-ла чем, при-ї-ха-ла до-не-чка з па-ни чем.

11 Як не з па-ни чем - з му-жи-ком, - зав'я за-ні бі-лі ру-чки ру-шни-ком. Ви-йди ма-ті - нко

15 про - ти нас, за-пи-тай до - не - чки: "Де - бу - ла?" - Вже ж я, ма - ті - нко,

не тво - я, я вже ж Ва - сі - на - він - ча - на - я.

Вийшла мати з хати

♩ = 120

3 Вий - шла ма - ти з ха - ти, ви - шла ма - ти з ха - ти,

не впі-зна - ла ди - дя - ти, чи за дру - же - чка - ми, чи за слі - зонь ка(ми).

Світи, світи, ясен місяць, в полі

♩ = 110

2 1. Сві - ти, сві - ти, я - сен мі - сяць, в по - лі,

сві - ти, сві - ти, я - сен мі - сяць, в по - лі, ой там ї - де да ді - ток дво(є)

Засвіти, брате, свічу

♩ = 110

3 За - сві - ти, бра - те, сві - чу, за - сві - ти, бра - те, сві - чу,

та вий - ди на встрі - чу, бо вже ж тво - я се - стра од він - ча - ння прий(шла).

Батьки зустрічають дітей, благословляють на щасливе життя і заводять до хати.

Схилилася верба зверху до коріння

$\text{♩} = 110$

3 Схи - ли - ла - ся ве - рба, схи - ли - ла - ся ве - рба
звер - ху до - ко - рін ня, ві - нча - ла - ся Га - ля зра - нку до по - луд(ня).

Вийди, матінко, вийди

$\text{♩} = 100$

Ви-йди,ма-ті- нко, ви-йди, не ро би со-бі - кри-вди, стань со-бі на по-мо-сті, ча-стуй сво-ї гост(і).

Після цього мати заводить гостей з "поїзда" у хату, садовить молодих на покуті на кожухові³⁹, заходять світилки і близька рідня молодого, бояри і дружки, (два чоловіки, що вже жонаті й перев'язані рушниками всіх частують, а молодь і рідня молодої чекають, поки гості вийдуть із-за столу. А дружки молодої у цей час створюють словесну перепалку (невдоволення), що, мовляв, вони довго чекають. І в цей час співаються "передирки" між дружками і світилками⁴⁰ (пісні-ладкання з дошкульними словами). Все це на тлі урочистості і магічного характеру обряду динамізує весільне дійство, таким чином створюється атмосфера піднесеної святковості, дотепів тощо. Так наприклад.

Світилки:

Старша дружка коса

$\text{♩} = 110$

3 Стар - ша дру - жка ко - са, стар - ша дру - жка ко - са,
на - ї - ла - ся про - са, по сто - лу стри - ба - є, всіх хло - пців ля - ка(є).

1. Старша дружка коса, (2)

Наїлася проса,
По столу скакає,
Всіх хлопців лякає.

2. Старша дружка в шубі, (2)

Вилізла із груби:
— Не чорт, не чортиця,
Голова — як копиця.

³⁹ Кожух відігравав магічну функцію. Його використання у весільному обряді мало сприяти примноженню багатства, захисту від злих духів

⁴⁰ Ця традиція побутує на Наддніпрянщині і суміжних територіях України

Дружки:

Брешете ви, не докажете ви

$\text{♩} = 100$

Бре - ше-те ви, не до-ка - же-те ви, ви са - мі по - га - ні, чор - ні як ци- га(ни).

Detailed description: The musical notation is on a single staff in treble clef. It starts with a 7/4 time signature, then changes to 3/4, and ends with a 4/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes.

Світулки:

Старша дружка ласа

$\text{♩} = 110$

4 Стар-ша дру- жка - ла - са, стар - ша дру- жка ла - са, вкра-ла ку - сок м'я - са,
да й по-бі - гла в ку-ток, а за не - ю ко-ток, як - би не Да - ни - ло, то бу-ла б за - да- ви(ла).

Detailed description: The musical notation is on two staves in treble clef. The first staff has a 7/4 time signature, then changes to 3/4, and ends with a 4/4 time signature. The second staff has a 4/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes, with some notes marked with accents (>).

В цей час розпочинається дійство "продавання" молодої, де важлива роль відводиться її братам, які знову ж таки правлять "викуп" за сестру і старшому боярину. Йому ж дошкуляють дружки:

Дружки:

Старший боярин кучеряв

$\text{♩} = 110$

6 Ста-рший бо - я - рин ку - че - ряв, хто ж йо-му ку - че - рі за - ви - вав? За в'я-за-ли чер-ті,
10 ві-ша-ли на жер-дці, дьор да дьор. Ста-рший бо - я - рин при-бра-вся, сім день не вми-ва-вся,
13 Взя - ли йо - го дру - жки, по - ве - ли до ка - лю - жки, на - хи - ли - ли, вми - ли,
се - рпом по - го - ли - ли, пе - ре - ве-слов під - в'я - за - ли, на ве - сі - лля при - бра(ли).

Detailed description: The musical notation is on four staves in treble clef. The first staff has a 3/4 time signature, then changes to 4/4, and ends with a 4/4 time signature. The second staff has a 3/4 time signature, then changes to 3/4, and ends with a 3/4 time signature. The third staff has a 4/4 time signature, and the fourth staff has a 4/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes, with some notes marked with accents (>).

Таким чином відбувається творче змагання обох сторін, сенс якого в тому, хто з його учасників більше і дошкульніше придумає смішних, інколи надто гіперболізованих "характеристик"

Дружки:

Що то за ворона?

$\text{♩} = 110$

4 Що то за во - ро - на, що то за во - ро - на сто - їть у по - ро - га,
ро - та ро - зя - ви - ла, кри - ла роз - ста - ви - ла, го - ло - ву за - дер - ла, у - сю сте - лю о - бдер(ла)?

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/4 time signature. It contains a melody with eighth and quarter notes, ending with a repeat sign. The second staff continues the melody, starting with a 3/2 time signature change. The lyrics are written below the notes.

Світулки:

Ой хоч ми ворони...

$\text{♩} = 110$

4 Ой хоч ми во - ро - ни, ой хоч ми во - ро - ни, з чу - жо - ї сто - ро - ни,
ми по по - лю бо лі - та - є - мо, на до - ли - ні по - сі - да - є(мо).

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/4 time signature. It contains a melody with eighth and quarter notes, ending with a repeat sign. The second staff continues the melody, starting with a 3/2 time signature change. The lyrics are written below the notes.

Дружки:

Боярину свині пасти

$\text{♩} = 110$

3 Бо - я - ри - ну сви - ні па - сти, бо - я - ри - ну сви - ні па - сти,
дру - жків за - га - ня - ти, друж - ків за - га - ня - ти, як не вмі - сш ці - лу - ва(ти).

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/4 time signature. It contains a melody with eighth and quarter notes, ending with a repeat sign. The second staff continues the melody, starting with a 3/2 time signature change. The lyrics are written below the notes.

А як вже викупили молоду дружки і свашки співають:

Ми ж думали, що свати багаті

$\text{♩} = 110$

4 Ми ж ду - ма - ли, що сва - ти ба - га - ті - во - ни ску - пу - ва - ті: по шля - ху хо - ди - ли,
стар - ців об - би - ра - ли, по ко - пій - ці зби - ра - ли, мо - ло - ду ви - ку - пля(ли).

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/2 time signature. It contains a melody with eighth and quarter notes, ending with a repeat sign. The second staff continues the melody. The lyrics are written below the notes.

У весільній традиції села було таке, що викупляли і дружку, братів і сестер. Згодом наступає момент, коли цілуються боярин і дружка. Їм співають:

Дружки:

Треба було не боярувати...

$\text{♩} = 110$

3 Тре - ба бу - ло не бо - я - ру - ва - ти, тре - ба бу - ло дру - жки не ма - ти,
тре - ба бу - ло не бо - я - ру - ва - ти, як не вмі - єш ці - лу - ва(ти).

Світулки:

Обдурили Василя

$\text{♩} = 120$

3 Об - ду - ри - ли Ва - си - ля, о - бду - ри - ли,
ко - ло йо - го ста - ру - ба - бу по - са - ди - ли!

Отже, у так званих, весільних "передирках" проявляється безмежне море творчої фантазії учасників, воно є невичерпним джерелом гумору насиченого комізмом і настроєвими штрихами. Винятково поетичний ритуал місцевої весільної традиції, який відбувається у домі молодії, розплітання її коси.

IV. РОЗПЛІТАННЯ КОСИ МОЛОДОЇ

Розплітання коси молодії є одним із кульмінаційних моментів весільного дійства. Воно має межу характеристичну, коли молода, власне, переходить із дівочого стану у статус дружини (жінки) нареченого. Ритуал розплітання коси, за звичаєм, належить здійснювати братові молодії. Брат просить у старостів благословення розплести сестрі косу, а дівчата і молодіці співають:

Ой брат сестриці косу розплітав

$\text{♩} = 60$ Гурт

4 Ой брат се-стри-ці ко - су роз-плі- тав, де ж він у - плі-тки
7 по - ді - вав? По - ніс на то - чок - не про - дав, -
-ме - ншій се - стри - ці да - ром дав!

Прощальні мотиви звучать у ритуальній пісні, яка викликає душевний щем і символізує розставання матері і дочки.

Коснички мої, уплітки мої...

$\text{♩} = 120$

4 1. Кос - ни - чки мо - ї, у - плі - тки мо - ї, де ж я вас по - ді... - (гі) - ва - ю?

Кос - ни - чки мо - ї, у - плі - тки мо - ї, де ж я вас по - ді - ва - ю?

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff starts with a treble clef, a 7/8 time signature, and a tempo marking of 120 beats per minute. It contains a melodic line with various note values and rests. The second staff continues the melody and includes the lyrics. The key signature has one flat (B-flat). The piece ends with a double bar line.

2. – Повішаю вас, почіпляю вас у садочку на ка...(га)лині. (2)
3. Матінка йтиме та й бачитиме, та й гірко плака... (га)тиме. (2)
4. – Це ж моєї дочки висять коснички в саду на кали... (ги)ні" (2)

Посіяла василечки

$\text{♩} = 100$

8 1. По - сі - я - ла ва - си ле - чки в ви - шне вім са - ду, я ж ду - ма - ла мо - ло - до -

14 ю за - між не пі - ду А вже ж мо - ї ва - си - ле - чки

ро - зці - ли, а вже ж мо - ю ру - су ко - су ро - зпле - ли.

Detailed description: The musical score is written on three staves. The first staff starts with a treble clef, a 2/4 time signature, and a tempo marking of 100 beats per minute. It contains a melodic line. The second and third staves continue the melody and include the lyrics. The key signature has one flat (B-flat). The piece ends with a double bar line.

Ой дай, мати, масла

$\text{♩} = 120$

4 Ой дай, ма - ти, ма - сла, ой дай, ма - ти, ма - сла

я ж то - бі ко - ро - ви па - сла, го - ни - ла на ро - су, дай ма - сла - на ко(су).

Detailed description: The musical score is written on two staves. The first staff starts with a treble clef, a 4/4 time signature, and a tempo marking of 120 beats per minute. It contains a melodic line. The second staff continues the melody and includes the lyrics. The key signature has one flat (B-flat). The piece ends with a double bar line.

Я в матінки да й на одході

♩ = 120

5 1. Я в ма - ті - нки да й на од - хо - ді, я в ма - ті - нки
да й на од - хо - ді, по - са - ди - ла го - рі-шок в го - ро(ді).

1. Я в матінки да й на одході, (2)
Посадила горішок в городі.

2. Рости, рости, мій горішечку, (2)
Батьку й матці на утішечку.

3. Нехай мати утішається, (2)
Да й за дочку забувається.

Ой кланялася береза

♩ = 150

5 1. Ой кла-ня-ла - ся бе-ре - за сво-їй зе-ле-ній ді-бро - ві
10 "Спа-си-бі-то бі, мо-я зе-ле-на ді-бро-во да й за мо-є сто - я(ння)".
14 2. Ой кла-ня-ла - ся Га-ні - чка сво їй рі - дній ма-ті - нці.
19 "Спа-си бі то бі, мо-я рі-дна-я, ма-ті-нко, да й за мо-є ді-ву-ва-ння.
23 3. Як я у те-бе гу-ля - ла, важ-ко-го ді-ла не зна - ла,
27 важ-ко-го ді-ла й не зна - ла, ли-хо-го сло-ва не чу - ла,
ли-хо-го сло ва й не чу - ла, та все кі-сонь-ку че - са-ла."

Всі гуляють, п'ють напої, танцюють. Гості одаровують молоду, а потім увесь "поїзд" везе молодих до свекрухи, де їх також уже чекають гості. По дорозі, як їдуть із молодою вже до молодого, приданки і свашки співають пісні:

Вигрібай, мати жар

$\text{♩} = 78$

5 1. Ви - грі - бай, ма - ти жар, жар, ви - грі - бай,
 ма - ти жар, жар, бу - де то - бі да й до - чки жаль.

1. – Вигрібай, мати, жар, жар, (2)
 Буде тобі да й дочки жаль.

2. – Закидаю в піч дрова, (2)
 Зоставайся здорова!

3. – А ти, свекрухо тріски, (2)
 Дожидайся невістки!

Світи, світи, ясен місяць, в полі

$\text{♩} = 110$

2 1. Сві - ти, сві - ти, я - сен мі - сяць, в по - лі,
 сві - ти, сві - ти, я - сен мі - сяць, в по - лі, ой там ї - де да ді - ток дво(є)

1. Світи, світи, ясен місяць, в полі, (2)
 Ой там їде да діток двоє.

2. Одне дитя народженнеє, (2)
 Друге дитя да сужденнеє.

3. Народжений – молодий Василько, (2)
 А сужденна – молода Галинка.

Ти, свату, поганяй клячу

$\text{♩} = 110$

4 Ти, сва-ту, по-га нийкля-чу, не ди-ви-ся бо,що я пла-чу. Ой пла-чу-я, пла-чу,
 7 ой пла-чу, я пла-чу, по-ки бать-ків двір ба-чу, а як ба-тьків двір ми-ну,
 то-я пла-кать по-ки(ну), А як све-крів двір по-ба-чу, то ще гір-ше за-пла(чу).

Топи, мати, пічку раненько

♩ = 100

Гурт (5-6 осіб)

4 1. То - пи, ма - ти, пі - чку ра - не - нько, то - пи, ма - ти, пі - чку ра - нь - ко
бо вже ї - де син - со - ло вей(ко).

1. Топи, мати, пічку раненько, (2)

Бо вже їде син – соловейко.

2. Бо він везе тобі звісточку (2)

– Молодую да й невісточку

А як приїхали до молодого, співають:

Вийди, свекрухо, погляди...

♩ = 110

6 Ви - йди, све - кру - хо, по - гля - ди, що то - бі бо - я - ри при - ве - зли: чи ди - ку ко - зу,
10 чи я - рку, чи не - ві - сто - чку - па - нян - ку? Не ди - ку - ко - зу,
не я - рку, а не - ві - сто - чку - па - нян - ку.

Вийди, мати, вийди

♩ = 100

3 Ви - йди, ма - ти, ви - йди, ви - йди, ма - ти, ви - йди,
не ро - би со - бі - кри - вди, стань со - бі на по - ро - зі, стрі - чай сво - ї гост(і).

Далі дві свашки, з боку молоді і молодого, з'єднують дві свічі і вводять молодих до хати, символізуючи та захищаючи тим самим перехід у нове – подружнє життя. Ритуал уособлює поєднання двох родів.

Підступи, свашечко, до мене

$\text{♩} = 120$

5 Під-сту-пи, сва ше-чко, до ме-не, і в те-бе сві-ча, і в ме-не,
сту-ли-мо сві-чі до ку-пки, вве-де-мо ді-ток до ха-тки.

Detailed description: The musical score is for a song in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of two staves. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as 120 beats per minute. The melody is written in a single line. The lyrics are in Ukrainian. The second staff continues the melody and lyrics. There are some musical ornaments like trills and slurs.

V. ПОКРИВАННЯ МОЛОДОЇ

Покривають молоду дві молодиці (свахи): одна з боку молодії, друга – з боку молодого. Ритуал покривання молодії означає перехід молодії у статус молодиці. Свашки і приданки співають:

Дві свашечки, дві голубочки

$\text{♩} = 100$

5 Дві сва-ше-чки, дві-го-лу-бо-чки, ці-лу-ва-ли-ся, ми-лу-ва-ли-ся,
на сі-не-шнім по-ро-зі, на лю-то-му мо-ро(зі).

Detailed description: The musical score is for a song in G major (one sharp) and 4/4 time. It consists of two staves. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as 100 beats per minute. The melody is written in a single line. The lyrics are in Ukrainian. The second staff continues the melody and lyrics. There are some musical ornaments like trills and slurs.

Дві свашки стоять по обидва боки молодії на лавці і просять благословення:

Перша свиха: – Староста і пане підстароста!

Усі: – А ми раді слухать!

Друга свиха: – Благословіть з молодії вінок зняти!

Усі: – Бог благословить!

Обидві свихи: – Раз, другий, третій і всі три рази разом!

Усі: – Бог благословить!

Коли покривальниці знімають з молодії вінок, свашки співають:

Де ж тієї дівчиноньки мати?

$\text{♩} = 102$

Одна Гурт

5 Де ж ті-є-ї ді-вчи-но-ньки ма-ти, де ж ті-є-ї
ді-вчи-но-ньки ма-ти, що зве-лі-ла кві-тки по-зні-ма(ти)?

Detailed description: The musical score is for a song in G major (one sharp) and 4/4 time. It consists of two staves. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as 102 beats per minute. The melody is written in a single line. The lyrics are in Ukrainian. The second staff continues the melody and lyrics. There are some musical ornaments like trills and slurs.

1. Де ж тієї дівчиноньки мати, (2)
Що звеліла квітки познімати?

2. Із такої молоденької, (2)
Як ягода червоненької?

3. Із такої молодішої (2)
Як ягода червонішої?

Покривальниці стають на ослін, свекруха дає їм хустку, стрічку і розпочинається обряд покривання. Свахи заплітають коси, закладають і зав'язують маленьку хустку. Потім беруть велику хустку, покривають молоду три рази і при цьому тричі співається пісня:

Ми ж тебе, родинонько, покриваєм

$\text{♩} = 120$

Ми ж те-бе, ро-ди-но-нько, по-кри-ва - єм, ща-стям, здо - ро-в'ям
на-ді - ля - єм. Ой будь ба - га - та, як зе мля,
ой будь здо - ро - ва, як во - да, ой будь при - го - жа
як ро - жа, ой будь пре - кра - сна, як ве - сна!

The musical score is written on a single staff in G major (one sharp). It consists of four lines of music, each with a measure number (1, 4, 7, 10) at the beginning. The time signature changes throughout: 3/4, 4/4, 3/4, 4/4, 3/4, 4/4, 3/4, 4/4. The melody is simple and folk-like, with many eighth and quarter notes. There are several accents (triplets) marked with a '3' over the notes. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes.

Зав'язують хустку і поверну стрічку та співають:

Да нехай живуть

$\text{♩} = 110$

Да не-хай жи - вуть, не-хай лю - блять - ся, де по - ве - рну - ться,
по - ці - лу - ю - ться, по - ці - лу - ю - ться так, як ми!

The musical score is written on a single staff in G major (one sharp). It consists of two lines of music, each with a measure number (1, 4) at the beginning. The time signature is 4/4. The melody is simple and folk-like, with many eighth and quarter notes. There are several accents (triplets) marked with a '3' over the notes. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes.

Потім свашки цілуються, міняються місцями і знову співають три рази "Да нехай живуть"! Завершується обряд піснею:

Ой так нарядили

$\text{♩} = 110$

Ой так на - ря - ди - ли, ой так на - ря - ди - ли, - як са - мі схо - ті - ли,

4 $\text{♩} = 122$ Пришвидшено, акцентно

з кни-ша-па-ля - ни-цю, з ді-вки-мо-ло-ди(цю). Та не-хай жи-вуть, не-хай лю-

9

блять - ся, де по - ве - рну - ться, по - ці - лу - ю - ться,

14

по - ці - лу - ю - ться так, як ми!

Після здійснення обряду мати частує покривальниць, вони випивають, закушують і злязять з лавки.

За традицією у селі Лука, молоду "продають", як тільки прибуде "поїзд" молодого до молодої. А в окремих місцевостях Київщини молоду продають у хаті молодого. За звичаєм викуп вимагає менший брат. Ритуал супроводжується піснею:

Ми ж думали, що свати багаті

$\text{♩} = 110$

4 Ми ж ду-ма-ли, що сва-ти ба-га - ті - во - ни ску - пу - ва - ті: по шля - ху хо - ди - ли,

стар - ців об - би - ра - ли, по ко - пій - ці зби - ра - ли, мо - ло - ду ви - ку - пля(ли).

VI. МОЛОДІЙ НЕСУТЬ СНІДАТИ

На третій день весільного дійства родина і дружки молодої несуть їй снідати у свекрушину хату. В окремих місцевостях їх називають "перезвою". За давнім звичаєм, усі хто зібралися у свекрів, чекали моменту – оголошення результатів з обряду "комори". Якщо молода не втрачала цноти до заміжжя, зустріч родин з обох боків набувала особливо врочистого характеру. Все їдво і питво прикрашалося червоними кольорами, цим символізувало повнокровність і здоров'я молодої, яка зберегла свою дівочу чистоту. Подекуди зберігся звичай під час снідання виконувати ритуальні танці, зокрема – перехресний танець батьків молодих та танець молодої з друзями молодого, що, напевно, є пережитком общинного характеру від давніх епох.

Традиційно для центрального ареалу України властиві весільні рядження, схожі на вертепні різдвяні дійства. В обряді "снідання" можна побачити "діда", "бабу", "цигана", "козу", "ведмедя", різних перевдягнутих ряджених та підмальованих персонажів. Вони також зберігають у собі елементи культу предків, від яких, за давніми віруваннями прапредків наших залежить щасливе життя молодих.

На Київщині обряд весільного "снідання" й тепер є дуже поширеним, зокрема у сільській місцевості. Так, збирається "перезва" із дружок і свашок, мати молодої благословляє їх нести снідати. Збереглася ця традиція і в лучан. Вона ще називається "кури". Отак, ідучи селом до двору молодого, вони співають:

Чи їхати, чи не їхати...?

$\text{♩} = 90$

Одна Гурт

1. Чи ї - ха - ти, чи не ї - ха - ти, чи ї - ха - ти,
чи не ї - ха - ти, а Га - ло - чку да й о - дві - да(ти)?

1. Чи їхати, чи не їхати, (2)
А Галочку да й одвідати.

2. А Галочка да й догадлива, (2)
Да й помостила мосту.

3. Да й помостила мосту (2)
Із зеленого тросту.

4. Ще й гребельку пересипала, (2)
Всю родину перекликала.

Ми ж до тебе, Галочко, ідемо

$\text{♩} = 100$

5 Ми до те-бе, Га - ло - ко, і - де - мо, ми ж то-бі сні - да - ти не - се - мо.
В те - бе све - кру - ха - не ма - ти, да й не дасть то - бі сні - да - ти.

Біля двору молодого їх зустрічають музики, а молода виходить не відразу. Спочатку до "перезви" виходять накриті рядном ряжені. Під молоду наряджали високого парубка і, навпаки, дівчину перевдягали у молодого. І так ритуал цей повторювався, а дружки і приданки співали:

Вийди, Галю, вийди...

$\text{♩} = 100$

3 Ви - йди, Га - лю, ви - йди, ви - йди, Га - лю, ви - йди,
не ро - би со - бі кри - вди, стань со - бі на по - ро - зі, стрі - чай сво - ї гос(ті).

У наш час, як відгомін ще недавньої весільної традиції "комори", проявляється у пісні суто ритуального значення:

Вийди, Галочко, з комори...

$\text{♩} = 110$

6 Ви-йди, Га-ло-чко, з ко-мо-ри, да по-ка-жи ли-чень-ко че-рво-не, чи во-но та-ке

10 як бу - ло, чи-за о-дну ні-чень-ку зма-рні - ло? Во - но ж не та - ке

як бу - ло, ой - за о - дну ні - чень - ку зма - рні - ло.

Нарешті до гостей виходили справжні молодий з молодою Дружки і свашки молодої дарують їм гостинці від матері та ще вареники, квашенину з бочки, картоплю з шкварками тощо. Їх пригощає свекруха, грають музики, усі веселяться і співають:

Не гнівайся, свекрухо, на мене

$\text{♩} = 100$

5 Не гні-вай-ся,све- кру - хо, на ме - не, що при-ве-ла дру - же - чок до те - бе.

Ой не бу-ду, не - ві-стко, не бу - ду, я ж тво-їх дру - же - чок од - бу - ду.

Традиційні пісні відображали психологічний стан молодої, переживання родичів за її долю.

Ой дуб дуба да й похитує

$\text{♩} = 90$

Одна Гурт

1. Ой дуб ду - ба да й по - хи - ту - є, ой дуб ду - ба

4 да й по - хи - ту - є, брат се - стри - цю да й роз - пи - ту(є).

1. Ой дуб дуба да й похитує, (2)
Брат сестрицю да й розпитує:

2. – Чи ти, сестро, вже й обідала? (2)
– Я, братіку, ще й не снідала.

3. – Якби мати цеє горе знала, (2)
Вона б тобі обідать прислала.

4. Не голубом, то синицею, (2)
Не братіком, дак сестрицею.

Скажи, матінко, скажи, вутінко

$\text{♩} = 100$

5 1. Ска - жи, ма - ті - нко, ска - жи, ву - тін - ко, як све - кру - сі го (го)-ди - ти.

Ска - жи, ма - ті - нко, ска - жи, ву - тін - ко, як све - кру - сі - го - ди(ти)?

2. – Встанеш раненько, умийся біленько, поклонися низенько. (2)

Гості гуляють, танцюють, співають. Потім танцюють "чоботи". Зять купляє чоботи або черевички, вдягає на тещу і танцює з нею, а до них приєднуються й гості.

Подальше гуляння переходить в істинно театралізоване дійство, являючи собою суцільну імпровізацію, основним змістом якої є веселощі, смішні витівки – хто на що здатний.

Ой ми просимо вас

$\text{♩} = 85$

3 Ой ми про - си - мо вас, ви при-ходь - те до нас і на ку - ря - ти - ну,

і на гу - ся-ти-ну, і на ті - ї ле - бе - ді, що пла-ва-ють по во - ді.

Відбувається перевдягання окремих учасників весілля у "циган", "лікарів", "молодого", "молоду" інших персонажів, які з музикантами і сороміцькими приспівками ходять по селу, пригощають горілкою зустрічних людей, заходять до дворів учасників весілля, цуплять там курей, де що втраплять – їстівне і всім гамором повертаються до весільного двору догулювати.

На печі ведмідь лежить

$\text{♩} = 100$

3 На пе - чі ве - дмідь ле - жить, до - го - ри ла - пи де - ржить -

хо - че ку - хар - ку зї - сти, що не да - є го - стям ї(сти).

Якщо у батьків молодих остання дитина виходить заміж або жениться, то їх наряджають як молодих із піснями:

З гори та в долину

$\text{♩} = 100$

З го - ри та в до - ли - ну, з го - ри та в до - ли - ну

по-чер-во - ка - ли - ну, по хре-ща - тий ба - рві - нок ма - те - рі на ві(нок).

1. Пусти, тато, в хату (2)
Нас тут не багато:
Сім раз та по семеро,
Батьку хату перевернемо!

2. Ой, матінко-утко, (2)
Повертайся хутко.
Будем тебе шанувати,
У віночок наряджати!

3. А наш батько – селех (2)
Чогось не веселий,
Візьмемо за вуха
Та й посадим на кожуха!

4. Ой дайте нам стільця, (2)
Дайте нам гребінця,
Дайте нам кожуха,
Нехай сяде молодуха!

5. Ой летіла зозуленька (2)
По зеленім саду,
Сідай, сідай, батько й мати,
За стіл на посаду!

У Поліссі побутує звичай возити весільних батька й матір на возочку по селу з піснями та музиками. Час від часу така процесія зупиняється для частування зустрічних людей. Інколи возика з батьком перекидають у канаву, що (як свідчать учасники такого дійства із с. Гореничі) означає завершення у весільних батьків дітонародження. А як привозять весільних батьків додому, то на порозі їх зустрічають діти і благословляють так, як батьки їх зустрічали та благословляли на подружнє життя. Потім весілля продовжується з піснями і музиками.

Догатки:

У місцевій весільній традиції лучан має місце пісня молодої-сироти, яка втратила матір. Вона сумує за нею і у дівич-вечір співає:

Ой ходила да Галочка

$\text{♩} = 130$
Одна

1. Ой хо - ди - ла да Га - ло - чка по-кру - тій го - рі

на ба - чи - ла шу - ку - ри - бу на би - стрій во - ді.

1. Ой ходила да Галочка по крутій горі,
Набачила щуку-рибу на бистрій воді.
2. Пливи, пливи, шука-риба, стиха по воді
Прибуди, прибуди, моя матінко, сьогодні мені.
3. – Не прибуду, дитя моє, тепера до тебе,
Насипали сирій землі на груді мої.
4. Насипали сирій землі на груді мої,
Склепилися ясні очі на всі ночі.
5. Єсть у тебе, дитя моє, рідний дядько,
Нехай дає порядочок, як рідний батько.
6. Склепилися очі мої на всі ночі,
Не дам тобі, дитя моє, я помочи.
7. Є у тебе, дитя моє, рідна тітка,
Нехай дає порядочок, як матінка.

* * *

Версія цієї пісні від гурту с. Білозір'я

1. Ой ходила Ганнусенька по крутій горі,
Та носила два перстені на правій руці.
2. Вона ж тими перстенцями задзвонила,
Вона ж свого батенька розбудила.
3. – Ой устань, устань, мій батенько при ясній зорі
Та й дай мені порадонок – бідній сироті.
4. – Ой не встану я, дочко моя при ясній зорі,
Бо насипано сирій землі на груди мені.
5. Насипано сирій землі на груди мені,
Не встану я, дочко моя, бо ще й хрест на мені.
6. Та й кланяйся, дочко моя, чужій чужині,
Та й дасть тобі порадонок чужа сторона.
7. – Ой кланялась, мій батеньку, не раз і не два
Та й не дає порадонок чужа сторона.
8. – Ой кланялась, мій батеньку, не раз і не три
Та й не дає вона порадонок такої, як ти.

Останнім суттєвим дійством є звичай "барила"⁴¹. Основним його змістом є допивання горілки, що залишилася у барилі після весілля. Все це завершується веселою феєрією з танців і пісень, як вияв кульмінації спільного родинного свята молодого подружжя.

Говорило барило

$\text{♩} = 100$

1. Го - во - ри - ло ба - ри - ло, го-во-ри - ло - ба - ри - ло: - Як ви ме-не да й не ви- п'є(те).

2. Як ви ме-не да й не ви - п'є - те, як ви ме-не да й не ви п'є - те, по ко-мо-рі да й по ко- чусь.

1. Говорило барило: (2)
Як ви мене да й не вип'єте...
2. Як ви мене да й не вип'єте (2)
– по коморі да й покочуся.
3. По коморі покочуся, (2)
Об підлогу да й розіб'юся!

⁴¹ Дерев'яна посудина у якій зберігають горілку.

Література:

1. Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. – Луцьк, 1997.
2. Давидюк В. Реліктове значення ініціальних ритуалів у подільській весільній обрядовості. // Родовід, – 1994, – №9.
3. Дунаєвська Л. Українська народна казка. – К., 1987.
4. Іваницький А. Український музичний фольклор. – Вінниця, 2004.
5. Марчук З. Генеалогія українського весілля. – Луцьк, 2005.
6. Сумцов М. Хлеб в обрядах и песнях. – Харьков, 1885.
7. Танцюра Г. Весілля. – Київ: Народознавство, 1998.
8. Тайлор Э. Б. Первобытная культура. – М. 1989.
9. Токарев С. Ранние формы религии. – М. 1964.

Балади

Суттєво наповненим у хрестоматії є розділ народних балад, від фольклорних осередків х.Острів і с. Лука, в репертуарі яких ці пісні займають вагоме місце. Окремі зразки цього жанру зафіксовані від Олени Юрчук (Тетіїв) та Олени Ратушняк-Гаранської (Білозір'я), яка виконала рідкісну баладу космологічного змісту "Летів голуб, летів сизий". Більшість представлених балад належать до протяжного стилю, характерного для Лівобережжя і Наддніпрянщини.

Балади – один із найдавніших пісенних жанрів. Їхні сюжети і наспіви формувалися ще в дохристиянський період. Отже, балади – це ліро-епічні твори, переважно, на родинно-побутову тематику з динамічними сюжетами, і завершуються трагічною або ж фантастичною розв'язкою. Вони яскраво відображають психологію, мораль та естетику різних поколінь. Водночас поширена в багатьох творах метаморфоза персонажів служить для поглиблення трагізму змалюваної картини, загострення почуттів слухача. Популярність їхня досить висока й на сьогодні. Так, у локальній традиції с. Лука балади співаються гуртом часто, переважно для себе, оскільки не є "концертними" за своїм тематичним змістом, і вимагають особливої психологічної зосередженості, як виконавців, так і слухача.

Їхній зміст часто наповнений анімістичними уявленнями людини про міфологічне перетворення персонажів, зокрема переселення людської душі в дерево (тополю, явір) або птаха (зозулю, сокола, голуба тощо). Однією з характерних ознак балад, вміщених у даній праці, є гостре відображення в них соціальних мотивів: удівства (№), сирітства (№), контрасту багатства й бідності, гірка туга нареченої, осміяні почуття довірливої дівчини (№), зрада й помста (№); неспроможність двох закоханих сердець подолати жорстокі соціальні закони, коли дівчину намагалися віддати за багатого, залишаючи в розпачі її нареченого – бідняка (або ж навпаки) (№); вбитий на війні козак (№), зле чарівництво та прокльони свекрухи на адресу молододі невістки (№) та інш. Усі ці мотиви проникливо відображені в поезії і наспівах українських народних балад.

Окремі балади сучасного побутування зазнали скорочення (схематичного звуження сюжетів) з уникненням деталізації у зображенні подій, що надає їм ознак ліричної пісні (№№).

Музичні особливості балад є загальнотиповими для пісень ліричного жанру. Ритмомелодика балад формувалася під впливом історичних, музичних і діалектних регіональних чинників. Речитативно-декламаційна мелодика характерна для давнього епічного баладного стилю, який творився і популяризувався переважно мандрівними співцями до XVI–XVII ст. Згодом балади тематично й музично (певною мірою) трансформувалися у ліричний пісенний жанр (розвиток припадає на XVI–XIX ст.), внаслідок чого виник протяжний баладний стиль з ознаками *кантиленної ритмомелодики* й баладнопісенний, в якому зустрічаються балади з наявною *моторною* ритмомелодикою (зокрема в Західному регіоні України). Отже, на сьогодні багато баладних наспівів нічим не відрізняються від наспівів ліричних пісень. Таким чином, наспіви балад епічного стилю характеризувалися невеликим обсягом діапазону, речитативно-декламаційними прийомами *parlando-rubato*, ознаки яких зустрічаються в сучасному співі. Прикладом тому є балади: "Ой на ставу на ставочку" (№...) (у виконанні Павліни Білої (с. Лука)), "Летів голуб, летів сизий" (№...) (у виконанні Олени Гаранської-Ратушняк із с. Білозір'я). Мелодика записаних нами балад сучасного виконання переважно пісенна з незначним мелодичним розвитком. За формою переважають дворядкові строфи з репризним повтором. Різноманіття ладове характеризується наявністю *старовинних* систем (пента-гексахордів (№ Летів голуб) автентичної і плагальної ладовості, діатоніки; комбінованих, де поєднуються діатоніка з мажоро-мінорними елементами. Переважає багатоголосся, типове для пісенної лірики, а саме з компактним, тембрально насиченим "низом" і типовим вивідним контуром. Це гомофонно-гармонічні фактури з елементами підголосковості, рухом паралельних тризвуків (№№№). Однак репрезентуються балади гетерофонічного звучання і приклади одиночного співу (№).

Терміном "балада" в період Середньовіччя у південно-французькому Провансі називали любовну пісенну та ліричну поезію, що виконувалася переважно під танці. Провансальське *balag* означає танцювати. З Франції цей термін перейшов до Італії (італійське *ballata*). Тут під впливом поезії Данте і Петрарки балада втратила танцювальний рефрен. З другої половини XVIII ст. вся європейська література зазнала впливу англо-шотландської народної балади, в якій драматично зображувалися епізоди нещасливого кохання, кривавої помсти, легендарні мотиви, історичні факти.

У багатьох народів пісня-балада була одним із живильних джерел художньої літератури. Значний вплив на розвиток літературної творчості слов'ян мала й українська народна балада. Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, О. Бодянский, Л. Бировиковський, А. Метлинський зверталися до мотивів, тематики та образів народних пісень цього жанру. Українські балади певною мірою послужили для створення Пушкінової "Полтави", захоплювалися ними М. Гоголь і А. Міцкевич.

Література:

1. Грица С. Й. Мелос української епіки. – К. 1979. – С. 91–102.
2. Дей О. І. Українська народна балада. – К., 1986.
3. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. К., 1990. – С. 161–170.
4. Квитка К. Избранные труды. Т.2. – С. 119–198.
5. Пісні Явдохи Зуїхи. Записав Г. Танцюра. К., 1972. – С.539–597.

Ой Боже, мій, Боже, яка я стара

$\text{♩} = 85$

Одна Приречено

1. Ой Бо - же мій, Бо - же, я - ка я ста - ра, ме - ні вдо - мо - ви - ну ля - га - ти - по - ра

<p>1. – Ой Боже мій, Боже, яка я стара,
Мені в домовину лягати пора. (2)</p> <p>2. – Пожди моя, мамо, пожди – не вмирай,
Бери рушниченьки старостам давай! (2)</p> <p>3. – Ой ти, моя доню, цього не кажи,
За кого я схочу, за того й іди. (2)</p> | <p>4. – Бодай тобі, мати, так важко конать,
Як мені з нелюбом під вінець ставать! (2)</p> <p>5. При битій дорозі хрест дубовий стоїть,
Ой там стара мати день і ніч стоїть. (2)</p> <p>6. – Вставай, моя доню, вставай не лежи,
За кого ти хочеш, за того й іди. (2)</p> |
|--|--|

Ой чого травка зельоная?

$\text{♩} = 82$

Одна Гурт

1. Ой чо - го тра - вка зе - льо - на - я? Бо бли - зько сто - їть во - да. 2. Бо бли - зько сто - їть во - да.

Проникливо

Ой чо - го ді - вка кра - сі - (гі) - (гі) - ва - я? Бо во - на ще й мо - ло - да.

1. Ой чого травка зельюная?
Бо близько стоїть вода.
2. Бо близько стоїть вода.
Ой чого дівка красівая?
Бо вона ще й молода.
3. Бо вона ще й молода.
Ой ходила вона,
Бродила по зеленому саду.
4. По зеленому саду.
Ой щипала вона,
Зривала скороспілий виноград
5. Ой щипала вона,
Зривала скороспілий виноград,
Ой кидала вона,
Бросала своєму милому в кровать.
6. Ой кидала вона,
Бросала своєму милому в кровать
– Ой кушай, кушай,
Мій миленький, а я буду іще рвать.
7. А я буду іще рвать,
Ой женись, женись, мій миленький,
А я буду ще гулять!

Ходить дівка по кладбищу

$\text{♩} = 70$
Одна Тоскно

1. Хо - дить ді - вка по кла - дби - щу у два - над - ця - тім ча - су. Хо - дить

6 Гурт

ді - вка по - кла - дби - щу - у два - на - дця - тім ча - су.

1. Ходить дівка по кладбищу у дванадцятім часу. (2)
2. Чого, дівко, поздно ходиш не боїшся мертвеца?
3. Чого ж мені боятися? Здець мой милий схороньон.
4. На ньом пам'ятник тяжовий – дев'яносто п'ять пудов.
5. На ньом хрестик не тяжолий, весь облитий серебром.

Сховалося сонце за горою

$\text{♩} = 140$
Одна Гурт

1. Схо - ва - лось со - нце за го - ро - ю, ту - ман си - зень - кий зс - млю вкрив,

9

ше - по - че ві - тер зо - со - ко - ю і гай зе - ле - ний по - те - мнів. мнів.

1. Сховалось сонце за горою,
Туман сизенький землю вкрив,
Шепоче вітер з осокою
І гай зелений потемнів.
2. Під яблунькою солодкою
Кінь загнздований стоїть,
А біля нього на колінах
В козака дівчина сидить.
3. – Ти не цілуй мене, козаче
Бо я тобі зовсім чужа,
Бо ця любов прокляту нашу
Да й понесе бистра вода.
4. – Не для того тебе цілую
Щоб понесла бистра вода,
А для того тебе цілую,
Щоб я був твій, а ти моя.
5. – Мені батьки не дозволяють,
Щоб я з тобою гуляла,
А я це все переживала,
А я це все пережила.
6. Піду до батька попрошаюсь,
– Прощай отець і рідна мати,
Коли не хочеш зятя мати,
То й забувай, як дочку звать!
7. Нащо, нащо цвіт устрібляти,
Ці два цвіточки молоді,
Коли вони не розцвілися
І так зов'яли при зорі.⁴²

Ой на ставу, на ставочку

$\text{♩} = 100$
Одна Гурт

1. Ой на ста - ву, на ста - во - чку, ой на ста - ву, на ста -
во - чку, пли - вуть ка - чки в два ря - доч(ки).

1. Ой на ставу на ставочку (2)
Пливуть качки в два рядочки.
2. Одна одну доганяє – (2)
Кожна свою пару має.
3. А я живу в Божій карі – (2)
Не дав мені Господь пари.
4. А дав мені лиху долю (2)
І та пішла за водою.
5. – Ой, сербине, сербиночку, (2)
Сватай мене, дівчиноньку!
6. – Ой рад би я тебе брати, (2)
Та у тебе є два брати.
7. Страви мила, своїх братів (2)
То я буду тебе брати!
8. – Ой рада б я потравити –
Навчи, милий, як робити.
9. – В чистім полі є калина, (2)
На калині є гадина.
10. На калину сонце пиче, (2)
А з гадини ропа тиче.
11. Підстав, мила, коду бочку (2)
Під гадову головочку.
12. А як буде кода повна, (2)
Хватить яду на обоє.
13. Наточила яду з гада, (2)
Наварила з хмелю квасу.
14. Наварила з хмелю квасу, (2)
Потравила братів зразу!
15. – Ой сербине, сербиночку, (2)
Бери ж мене, вражу дочку!
16. – Я й не буду тебе брати – (2)
Ти стравила своїх братів!
17. Ти стравила кров рідную – (2)
Легко стравиш і чужую!
18. Ой на ставу на ставочку, (2)
Пливуть качки в два рядочки.

⁴² Останній рядок кожної строфи співається двічі

Летіла зозуля з гори да в долину

$\text{♩} = 100$
Одна

1. Ле - ті - ла зо - зу - ля з го - ри да в до ли - ну,

5

з го - ри да в до - ли - ну, сі - ла на - ка - ли - ну. ли(ну).

1. Летіла зозуля з гори да в долину,
З гори да в долину, сіла на калину. (2)	6. Доходжу до двору, столярики стружать,
А менші сестриці по матінці тужать (2)
2. Сіла на калину да й стала кувати,
Вийшла дівка з хати да й стала питати. (2)	7. Як зайшла у хату, та й заголосила:
– Ой мати, ти ж мати, що ти наробила? (2)
3. – Зозуле, зозуле, чого ти кукуєш,
Може, ти, зозуле, моє горе чуєш? (2)	8. Ой мати, ти ж мати, що ти наробила,
Нащо ж малих діток да й посиротила? (2)
4. – Якби не чувала, то я б не кувала
Вмерла твоя ненька, ти й досі не знала? (2)	9. Ой мамо, матусю, де ж тебе узяти,
Чи з воску зліпити, чи намалювати? (2)
5. – Вмерла моя ненька, я й досі не знала,
Спасибі, зозуле, що переказала! (2)	10. Змалювала личко, ще й чорнії брови,
Да не змалювала тихої розмови. (2)

Згадаю я гори високі

$\text{♩} = 85$
Одна

Зворушливо

Гурт

1. Зга - да - ю я го - ри ви - со - кі, між го - ра - ми со - нце го - рить, по -

5

ї - хав мій ми - лий да - ле - ко, зга - да - ю я - се - рце бо - лить. по - лить.

1. Згадаю я гори високі,
Між горами сонце горить,
Поїхав мій милий далеко,
Згадаю я – серце болить.	3. Заходжу тихенько до хати,
А свекор листочки чита:
– Іди, іди, доню, до столу,
Послухай, що милий писав.
2. Далека, далека дорога,
Далека чужа сторона,
Згадай же, мій милий, про мене,
Бо в мене дитина мала.	4. Іди, іди, доню, до столу,
Послухай, що милий писав:
Він пише, що має другу,
Тобі написав – "забувати".

5. – Ой люлі, ой люлі, ой люлі,
Ой люлі, мале дитя, спать,
А я піду сяду до столу –
Милому листочка писать.

6. Пишу я листочок, вже й другий,
Да й кажу: "Пора вже кінчать,
Приїдь же, мій милий, в ниділю,
Мене молодую ховать"

7. Пройшла уже друга ниділя
Як свекор невістку сховав,
А милий – їй пише листочка,
Він пише, що я вивіряв.

Чом дуб не зелений?

$\text{♩} = 54$
Одна Журливо

С. А. 1. Чом дуб, чом дуб не зе - ле - ний? Бо - ту... бо ту - ча при - би - ла, да

3
С. А. тим ко - зак не - ве - се - лий, бо - ли - ха - я го - ди - на.

Т. Б.

1. Чом дуб, чом дуб не зелений?
Бо ту... бо туча прибила,
Да тим козак не веселий,
Бо лиха година!

4. Любив, любив я другу, я
Посва... посватали й тую,
Да гей! Мені, молодому,
В світі пари не буде!

2. – Ой як, ой як мені, дубу,
Зеле...зеленому бути,
Да гей! Не вспів я розвиться
Да й обламали люди!

5. Тільки, тільки тоді й пари,
Що й о...що й очиці карі,
Да гей! Тільки й до любові,
Ой, що чорнії брови!

3. Ой як, ой як мені, парню,
Весе... веселому бути?
Да гей! Любив я дівчину –
Та й посватали люди!

6. Чорні, чорні брови маю,
Та й не, та й не оженися,
Да гей! Піду до Дунаю,
З горя й утоплюся!

7. – Не то... не топись, козаче,
Бо ду... бо душу загубиш!
Да гей! Ходім повинчаймося,
Коли вірно любиш!

8. Пішли, пішли ми вінчатися,
Попа... попа нема дома,
Ой чи..., ой чи твоє нещастя,
Ой чи моя така доля?

9. Піши, пішли до другого –
Други... другий не вінчає,
Да гей! Бодай, той сказився
Ой, що нас розлучає!

Ой на горі вітер повіває

♩ = 51

Одна Невтішно

С. А. Т. Б.

1. Ой на го-рі ві - тер - по - ві - ва - є, а на мо-рі не- крут по - то - па - є.

1. Ой на горі вітер повіває,
А на морі некрут потопає. (2)
2. – Не топись, некруте, бо загинеш,
На кого ж ти дівчину цю покинеш.
3. – Не втоплюсь я, дівчино, не загину,
Кого вірно люблю – не покину.
4. Приїжджає некрут під віконце:
– Вийди, вийди, дівчино, ясне сонце!
5. Ой не вийшла дівчина, вийшла мати:
– Годі тобі, некруте, під'їжджати.
6. Годі тобі, некруте, під'їжджати,
Бо вже твоя дівчина лягла спати.
7. Бо вже твоя дівчина лягла спати,
В вишневім садочку коло хати.
8. Висока могила насипана,
Червона калина посаджена.
9. Прив'язує коня до калини,
А сам припав серденьком до могили
10. – Розступися, земля, розступися,
Да й на мене, дівчино, подивися!

Ой пила я із синами

♩ = 55

Одна 3 іронією Гурт

3 1. Ой пи - ла я із си - на - ми, із си - на - ми - со - ко - ла - ми,
пи - ла, пи - ла - на - пи - ла - ся, да й на стіл по - хи - ли - ла - ся.

1. Ой пила я із синами,
Із синами-соколами,
Пила, пила – напилася,
Та й на стіл похилилася.
2. Один каже: "Одведімо!",
Другий каже: "Однесімо!",
Третій каже: "Аж до хати!"
Бо це ж наша рідна мати."
3. Ой пила я з невістками,
З невістками-голубками,
Пила, пила – напилася,
Та й на стіл похилилася.
4. Одна каже: "Одведімо!",
Друга каже: "Однесімо!",
Третя каже: "Аж до броду!"
Да й кинемо її в воду".
5. Поки вода булькотала,
Поки вода булькотала,
Поки вода булькотала,
То свекруха на дно впала.
6. – Ой синочки-голубочки,
Я ж ростила вас, кохала,
Я ж ростила вас, кохала,
А на старість в воду впала!

Як поїхав мій миленький в Польщу на війну

$\text{♩} = 58$
Соло

1. Як по - ї - хав мій ми - лень - кий в Поль - щу на вій - ну

5 да й по - ки - нув Ма - ру - си - ну не здо - ро - ву - ю.

1. Як поїхав мій миленький в Польщу на війну,
Да й покинув Марусину нездоровую. (2)	6. – Товаришу командире, відпустіть домой,
Моя жінка Марусина скучила за мною. (2)
2. Ліг він спати на кроваті, сниться ж йому сон,
Що з правого рукавчика вилетів сокол. (2)	7. Як приїхав у село я – усі люди сплять,
Тільки в меї Марусини свічки горять. (2)
3. То ж не сокіл, то ж не яструб – то правда людська:
Моя жінка Марусина сина родила. (2)	8. Увійшов же він до хати: всі люди не сплять,
Тільки в меї Марусини карі очі сплять. (2)
4. У дванадцять часов ночі сина родила,
У чотири часа ранку жить покінчила. (2)	9. – Розступіться, люди добрі, щось маю сказати,
Поцілую неживую, бо буду ховати. (2)
5. – Бийте, бийте телеграму, милому мому,
Хай приїде поховає мене молоду. (2)	10. Вставай, вставай, Марусино, годі тобі спати,
Прокинувся син маленький – треба годувати. (2)
11. Взяв він сина на рученьки, вийшов у садок,
Вийняв револьвер з кармана, вистрелив разок. (2)	
12. Лучче ж тобі, мій синочку, в сирій землі гнить,
Як не рідну матір мати та її годить. (2)	

Як приїхав мій милий з походу

$\text{♩} = 95$
Одна

Гурт

1. Як при - ї - хав мій ми - лий з по - хо - ду, при - в'я - зу - є ко - ни - ка до плоту. ко - ни - ка до плот(у)

1. Як приїхав мій милий з походу,
Прив'язує коника до плоту. (2)	3. – Здрастуй, мила, здрастуй, чорнобрива!
Чия в тебе на руках дитина? (2)
2. Прив'язує коника до плоту,
А сам іде до милої в хату. (2)	4. – Була в мене циганочка вранці,
Да й забула дитину на лавці. (2)
5. – Брешеш, мила, брешеш, чорнобрива,
Бо не така циганська дитина! (2)	
6. Піду, мила, коней запрягати,
Да й поїдем циганку шукати! (2)	
7. – А я, милий, тебе обдурила,
Бо це ж моя на руках дитина. (2)	

Жила собі вдова сім год на роздоллі

♩ = 90

Одна Епічно Усі

С. А. 1. Жи - ла со - бі вдо - ва сім год на роз - до - ллі да й не ма - ла

Т. Б.

6 Варіант заспіву

С. А. вдо - ва ой неща-стя, не- до(лі) 1. Жи - ла со - бі вдо - ва

Т. Б.

<p>1. Жила собі вдова сім год на роздоллі,
Да й не мала вдова, ой ні щастя, ні доли</p> <p>2. Тільки мала вдова дев'ять синів зроду,
А десяту Галю, ой, красиву на вроду.</p> <p>3. Сини позростали, долі пошукали,
А десяту Галю крамару оддали.</p> <p>4. Як поїхав крамар крамом торгувати,
Да взяв собі Галю грошей одбирати.</p> | <p>5. Як поторгували – їхали до хати,
Та їм довелося, ой, в лісі ночувати.</p> <p>6. Та й де узялися дев'ять розбіяків,
Крамара убили, ой, а Галю забрали.</p> <p>7. – Скажи, скажи, дівко, якого ти роду,
Що ти така гарна, ой, красива на вроду?</p> <p>8. – А я того роду – дев'ять синів зроду,
Я десята Галя, ой, красива на вроду.</p> |
|---|--|
9. – Ой браття ж ми, браття, що ж ми наробили
Свою сестру Галю навек розлучили?
10. – Ой на ж тобі, Галю, рубля золотого,
Купи собі, Галю, ой, коня вороного!
11. – Візьміть собі, браття, рубля золотого,
Верніть мені, браття, мужа дорогого!

Їхав козак з Москівщини

$\text{♩} = 50$
Одна Гурт *legato*

С. А. 1. Їхав ко - зак з Мо-скі- вщи - ни до ді- вчи - ни в го - сті,
Т. Б.

С. А. про-ва-ли - вся кінь во - ро - ний на ка- м'я - нім мо-сті.
Т. Б.

1. Їхав козак з Москівщини до дівчини в гості,
Провалився кінь вороний на кам'янім мості.
2. Провалився, утопився, аж шапочка сплила,
Осталася дівчинонька повік нещаслива.
3. Ой піду я понад морем рибалок шукати.
Побачила рибалоньвів та й стала благи.
4. – Рибалоньки молодії, вчиніть мені волю:
Закидайте довгий невід по синьому морю.
5. Рибалоньки молодії волю учинили,
Закинули довгий невід – милого зловили.
6. Ізловили, положили – вода з нього лється,
Стоїть дівка у ніженьках, як горлиця, б'ється.

Ой сяду я край віконця

$\text{♩} = 85$
Одна Бадьоро, з настроєм > , -

С. А. 1. Ой ся-ду я край ві- ко - ця гей, ой ся-ду - я край ві- ко - нця,
Т. Б.

С. А. ви - гля - да - ти чор - но - мо - рця.
Т. Б.

1. Ой сяду я край віконця,
Гей, ой сяду я край віконця
Виглядати чорноморця.
2. Чорноморець не йде – їде,
Гей, чорноморець не йде – їде,
Ще й семеро коней веде.
3. На восьмому вороному,
Гей, на восьмому вороному
У жупані голубому.
4. Я думала, що до мене,
Гей, а він їде аж до гаю,
Аж до тихого Дунаю.
5. Став він коней напувати,
Гей, став він коней напувати,
Стала вода прибувати.
6. Стала вода прибувати,
Гей, стала вода прибувати –
Чорноморець потопати.
7. Чорноморець потопає,
Гей, Чорноморець потопає
Та й на милу поглядає.
8. – Рятуй мене, чорнобрива,
Гей, рятуй мене, чорнобрива,
Коли вірно любила.
9. – Ой рада б я рятувати,
Гей, ой рада б я рятувати
Та не вмію я плавати.
10. Якби човен та весельце
Гей, якби човен та весельце,
Врятувала б тебе, серце.
11. Якби човен та попруга,
Гей, якби човен та попруга,
Врятувала б свого друга.

Ходить Галя понад морем

$\text{♩} = 60$
Соло Тужливо

1.4.5. Хо - дить Га - ля по-над мо - рем як ру-сал-ка без пла - тка,

5 Гурт

до-вго-жда - ла, ви-гля-да - ла ді-вчи нонь-ка мо - ря - ка.

9 Варіант 2 Одна

2.3.6. О - бі-щав мо - ряк ве-рну - ться, взять за ве-рну-ю же - ну,

13 Гурт

він на - ве - рно у - то-пив - ся у мо-рську ю глу-бин - ну

Т. Б.

1. Ходить Галя понад морем, як русалка без платка,
Довго ждала, виглядала дівчинонька моряка. (2)
2. Обіщав моряк вернуться, взяти за верную жену,
Він, напевно, утопився у морську глибину. (2)
3. Сидить моряк да й думає: "Скоро в отпуск я піду,
Чорнобровую Галину, я з собою заберу" (2)
4. А у Галіну квартиру сумну звістку принесли,
Що моряка молодого од вінчання повели. (2)
5. А у Галі слово тверде, вона знялась та й пішла,
Впала в воду – все затихло, тільки хвиля пролягла. (2)
6. Ходить Галя понад морем, як русалка без платка,
Довго ждала, виглядала дівчинонька моряка. (2)

Посіяла конопельки

$\text{♩} = 89$
Одна Елегійно Гурт

1. По - сі - я - ла ко - но - пель - ки, по - ро - сли во - ни то - нень - кі. Чи є лю - дям та - ка до - ля,

4

Варіант заспіву

ой, як ме - ні мо - ло - день - кій? 2. Як всім лю - дям та - ка до - ля...

1. Посіяла конопельки, поросли вони тоненькі.
Чи є людям така доля, ой, як мені молоденькій?
2. Як всім людям така доля, то я й буду веселиться,
Ой, як мені молоденькій, то я й буду журитися.
3. Ой візьму я відеречко да й піду я аж до броду,
А там хлопці-риболовці – всі красивії на вроду.
4. – Ой ви, хлопці-риболовці, всі й красивії на вроду,
Візьміть мене на свій човен, одвезіть мене до роду.
5. – Ой взяли б тебе на човен, да в нас човен поламався,
А ще й чули через люди, що тебе рід одцурався.
6. – А мене рід не цурався – одцурались батько й мати,
Хотять мене молодую за нелюба заміж дати.
7. За нелюбом – горе жити, а ще гірше полиночку,
А у мого миленького чорні брови на шнурочку.
8. Чорні брови на шнурочку – куди їде то сміється,
Не розлучай, Боже, пари котра вірно кохається!

Ой ніч яка темная, чом ти не веселая?

$\text{♩} = 50$
Одна Гурт

1. Ой ніч я - ка те - мна - я, ой ніч я - ка те - мна - я, ой чом, ти не ве - се ла - я

1. Ой ніч яка темная, (2)
Ой чом, ти, не веселая?
2. З ким я буду цю нічку, (2)
Цю вечерю вечеряти?
3. Повечеряю сама, (2)
Коли милого нема.
4. А мій милий на Дону, (2)
Я й до нього полину.

5. Кругом Дону обійшла, (2)
Миленького не знайшла.
6. Тільки знайшла долину, (2)
Миленького могилу.
7. – Вставай, милий, не лежи, (2)
Доріженьку покажи.

8. – З ким ти, мила, сюди йшла, (2)
Що ти мене тут знайшла?
9. Чи із хмаркою, чи з дощем, (2)
Чи із горем, чи з дощем?
10. – Ні з хмаркою, ні з дощем, (2)
А із горем да з плачем.

Нічка темна, темна

♩ = 70
Одна

Вільно

♩ = 51

С. А. Б.

Ні - чка те - мна, те - мна - я, ой ні - чка те - мна,

те - мна - я, ще й о - сі - ння, до - вга - я.

1. Нічка темна, темная,
Ой нічка темна, темная,
Ще й осіння довгая.
2. З ким я буду цю ніч спать,
Ой з ким я буду цю ніч спать,
Цю вечерю вечерять?
3. Повечеряю сама,
Ой повечеряю сама,
Коли милого нема.
4. А мій милий на Дону,
Ой, а мій милий на Дону,
Я й до нього полину.

5. Кругом Дону обійшла,
Ой кругом Дону обійшла,
Миленького не знайшла.
6. Тільки знайшла долину,
Ой тільки знайшла долину,
Миленького могилу.
7. – Вставай, милий, не лежи,
Ой вставай, милий, не лежи,
Доріженьку покажи.
8. – З ким ти, мила, сюди йшла,
Ой з ким ти, мила, сюди йшла,
Що ти мене тут знайшла?

9. Чи з хмаркою, чи з дощем,
Ой чи із хмаркою, чи з дощем,
Чи із горем, чи з дощем?
10. – Ні з хмаркою, ні з дощем,
Ой, ні з хмаркою ні з дощем,
А із горем да з плачем.

Що то була за верба?

♩ = 72

Одна Іронічно Гурт

С. А. 1. Що то бу-ла за ве-рба, що без ко-ре-ня ро-сла, ой да, що без ко-ре-ня ро-сла?

Б.

<p>1. Що то була за верба,
Що без кореня росла,
Ой да й що без кореня і росла?</p> <p>2. Що то була за вдова –
Сім год без мужа жила,
Ой да й сім год без мужа жила?</p> <p>3. Сім год без мужа жила,
В сад гулять виходила,
Ой да й в сад гулять виходила.</p> <p>4. В сад гулять виходила,
Офіцера любила,
Ой да й офіцера любила.</p> <p>5. Офіцера любила,
Породила два сина,
Ой да й породила два сина.</p> <p>6. Породила два сина,
І Ванюшу й Василя,
Ой да й і Ванюшу й Василя.</p> <p>7. І Ванюшу й Василя,
В шовковес сповила,
Ой да й в шовковес сповила.</p> <p>8. В шовковес сповила,
В Дунай-річку понесла,
Ой да й в Дунай-річку й однесла.</p> | <p>9. – Ой ти, Дунай, ти Дунай
Моїх діток колихай,
Ой да моїх діток колихай.</p> <p>10. Ти, зелененький комиш,
Нагодуй і поколиш,
Ой да нагодуй і поколиш.</p> <p>11. Ти, зелена лепеха,
Давай дітям молока,
Ой да давай дітям молока.</p> <p>12. У двадцятому году
Пішла вдова по воду,
Ой да й пішла вдова по воду.</p> <p>13. Стала воду набирать,
Став кораблик випливать,
Ой да став кораблик випливать.</p> <p>14. А на тому кораблі
– Два матроса молоді,
Ой да два матроса молоді.</p> <p>15. – Ой ти, вдовушка-вдова,
Чи підеш ти за нас два,
Ой да чи підеш ти за нас два?</p> <p>16. – За одного сама йду,
За другого доч даю,
Ой да й за другого доч даю!</p> |
|--|---|
17. – Ой ти, вдовушка-вдова,
Яка в тебе голова,
Ой да яка в тебе голова?
18. Що за сина сама йдеш,
А за брата доч даєш,
Ой да й, а за брата доч даєш?

Усі гори зеленіють

$\text{♩} = 67$

Одна Гурт Епічно

С. А. 1. У - сі го - ри зе - ле - ні - ють, у - сі го - ри зе - ле - ні - ють

Б. У - сі го - ри зе - ле - ні - ють.

3

С. А. де ба - га - ті жи - то сі - ють.

Т. Б. де ба - га - ті сі - ють

1. Усі гори зеленіють, (2)
Де багаті жито сіють.	10.– Сестро ж моя, перепілко, (2)
Скажи, сестро, діток скільки?
2. Тільки одна гора чорна, (2)
Де зорала бідна вдова.	11.– Я семеро дітей маю, (2)
А восьмєє сповиваю.
3. Изорала-зволочила, (2)
Слізьми ролю примочила.	12.Тобі, брате, не питати, (2)
Моїх діток не годувати.
4. Слізьми ролю примочила, (2)
Сестра з братом говорила.	13.– Як сяду я обідати, (2)
Діти будуть заглядати.
5. Сестра з братом говорила, (2)
Поки впала зима біла.	14.– Як сядеш ти обідати, (2)
То я вишлю дітей з хати.
6. – Ой братіку-соколоньку, (2)
Прийми мене на зімоньку.	15.Не так дядько, як дядина (2)
Вона сичить, як гадина.
7. Прийми, брате, зимувати, (2)
Бо не маю своєї хати.	16.Ідіть, діти, ідіть з хати – (2)
Буде дядько обідати.
8. – Де ж ти, сестро, хату діла, (2)
Чи пропила, чи проїла?	17.Ідіть, діти, у садочок, (2)
Нарвіть собі ягідочок.
9. – Не пропила, не проїла (2)
– Моя хата ізгоріла.	18.Діти ягод не нарвали, (2)
Батька з ями викликали.
19.– Устань, тату, устань з ями – (2)
Горе жити біля мами.	
20.Устань, тату, устань з гробу – (2)
Горе жити біля роду.	

Під вишнею-черешнею там дівка стояла

$\text{♩} = 100$
Одна Усі

1. Під ви - шне-ю, че - ре-шне-ю, там ді-вка сто - я - ла: "Із тих пір я
су - мна ста - ла як з ми- лим роз - ста - лась". ста - лась".

1. Під вишнею-черешнею, там дівка стояла:
"Із тих пір я сумна стала, як з милим розсталась." (2)
2. Тече річка-невеличка поміж осокою,
Взяла дівка нові відра, пішла за водою. (2)
3. Ой чи брала, чи не брала, стала й подумала,
Як згадала про милого, та й у річку впала. (2)
4. Біжить батько, біжить мати: "Ой, Боже, рятуйте!"
А дівчина промоляє: "За мною не жалкуйте! (2)
5. Було б тоді жалкувати, як була дитина,
А тепер надо мною висока могила." (2)

Ой а в городі да й криниця безодня

$\text{♩} = 85$
Одна Протяжно Гурт

1. Ой а в го - ро - ді да й кри- ни - ця бе - зо - дня
Ой ви - ри - на - є да й во - ди -
-ця хо - ло - дна.

Варіант заспіву
1. Ой, а в го - ро - ді

1. Ой, а в городі да й криниця безодня,
Ой виринає да й водиця холодна.
2. Ой виринає да й водиця холодна,
Ой, а в козака зроду дівчина одна.
3. Ой а в козака зроду дівчина одна,
Ой кажуть люди, що не буде вона твоя.
4. – Ой кажуть люди, а я й сам добре бачу,
Ой не раз, не два по дівчині заплачу.
5. Ой коли б дав Бог, да й суботи діждати,
Ой да й пішов би я старостоньків шукати.
6. Ой пішов би я старостоньків шукати,
Ой да й піду я дівчиноньку сватати!
7. Ой ідіть, старостоньки, до хати,
А я стану під віконцем слухати.
8. Ой я стану під віконцем слухати,
Ой да що буде дівчинонька казати.
9. Ой, а дівчина по світлонці ходить,
Ой да й білі рученьки, да й до серденька горнить.
10. Ой білі рученьки да й до серденька горнить,
Ой да й до матінки тихенько говорить.
11. – Ой, матінко, ти порадице в хаті
Ой порадь мені, що тим людям казати.
12. Ой порадь мені, що тим людям казати,
Ой чи відмовить, чи рушнички давати?

На городі чорнобрив

$\text{♩} = 165$
Одна Епічно

1. На го - ро - ді чо - рно - брив да й на ме - жу - сте - лить - ся,
ой десь мій ми - ле - сень - кий на чу - жи - ні же - ни - ться.

1. На городі чорнобрив да й на межу стелиться,
Ой десь мій милесенький в чужім селі жениться. (2)
2. – Запрягай, брате, коня, коня вороненького,
Да й підем у село до мого миленького. (2)
3. Приїжджаєм у село – щось мені не весело,
Стали на подвір'ячку – в милого весіллячко. (2)
4. Його жінка Тетянка, на окно схилилася,
На окно схилилася, тяжко зажурилася. (2)
5. – Чоловіче Михайле, щось до нас наїхало:
Чи твоя родинонька, чи первая твоя жіночка? (2)
6. – Жінко моя Тетяно, серце моє кохане,
– Не моя родинонька, а первая жіночка. (2)
7. – Чоловіче Михайле, серце моє кохане,
Бери мед-горілочку, частуй свою жіночку. (2)
8. Ой на горі чорнобрив, на ньом жовті квіточки,
Чом ти мені не сказав, що в тебе жінка й діточки? (2)

Ой високо сонце сходить

$\text{♩} = 95$
Соло Зловісно

1. Ой ви - со - ко - со - нце сxo - дить, а низь - ко - за - хо - дить,
що жо - на - тий до дів - чи - ни що - ве - чо - ра - хо - дить.

Десь мій милий на Дону

♩ = 48

Одна Дві Усі

1.2.3.4.5.9. Десь мій ми - лий на До- ну, да гей, десь мій ми - лий на До- ну, я й до ньо - го

по - ли - ну. 6.7.8. Ой не вста - ну, не пі - ду, да гей,

ой не вста - ну, не пі - ду, бо го - ло - вки не зве - ду.

1. Десь мій милий на Дону,
Да гей, десь мій милий на Дону,
Я й до нього полину.
2. Кругом Дону обійшла,
Да гей, кругом Дону обійшла,
Миленького не знайшла.
3. Тільки знайшла долину,
Да гей, тільки знайшла долину,
Миленького могилу.
4. До могили припала,
Да гей, до могили припала,
Горько плакати почала.
5. – Устань, милий, не лежи,
Да гей, устань, милий, не лежи,
Шлях-дорожку покажи.
6. – Ой не встану, не піду,
Да гей, ой не встану, не піду,
Бо головки не звезду.
7. – З ким ти, мила, сюди йшла,
Да гей, з ким ти, мила, сюди йшла,
Що ти мене тут знайшла?
8. – А чи з вітром, чи з дощем,
Да гей, а чи з вітром, чи з дощем,
Чи з хорошим молодцем?
9. – Я не з вітром, не з дощем,
Да гей, не з хорошим молодцем,
Тільки з горем да з плачем.

Дівчинонька ходить понад морем

$\text{♩} = 90$
Одна

С.

А. 1. Ді - вчи - нонь - ка хо - дить по - над мо - рем -

3 Гурт

С.

А. по - ба - чи - ла ко - за - чень - ка з чов - ном.

<p>1. Дівчинонька ходить понад морем
– Побачила козаченька з човном. (2)</p> <p>2. – Ти козаче, козаче – соколю,
Візьми мене на човник з собою. (2)</p> | <p>3. Іще дівка у човник не сіла,
Де взялася превелика хвиля. (2)</p> <p>4. Де взялася превелика хвиля,
Вона ж того човника накрила. (2)</p> <p>5. І втопилась дівчина Устина,
Тільки спливла з голови хустина. (2)</p> |
|---|---|

Марусино, ти вельможна

$\text{♩} = 68$
Одна

Дві(гурт)

1. Ма - ру - си - но, ти вель - мо - жна, не влю - бляй - ся в гар - мо - ні - ста бо не воль - на.

<p>1. Марусино, ти вельможна,
Не влюбляйся в гармоніста, бо не вольна. (2)</p> <p>2. Бо гармоніст пізно ходить,
Не одну Марусину з ума зводить. (2)</p> | <p>3. – Не сама я остаюся
– Єсть у лузі дві калини – спаруюся. (2)</p> <p>4. А в тім лузі на калині,
Колихала Марусина дві дитини. (2)</p> <p>5. А в тім лузі, в тім лісочку
Колихала Марусина сина й дочку. (2)</p> |
|---|--|

Закувала зозуленька в саду на помості

♩ = 76

1. За - ку - ва - ла зо - зу - лень - ка в са - ду на по - мо - сті, гей,

за - ку - ва - ла зо - зу - лень - ка в са - ду на по - мо - сті.

<p>1. Закувала зозуленька в саду на помості,
Гей, закувала зозуленька в саду на помості.</p> <p>2. Приїхали до дівчини три козаки в гості,
Гей, приїхали до дівчини три козаки в гості,</p> <p>3. Один іде, коня веде, другий коня в'яже,
Гей, один іде, коня веде, другий коня в'яже,</p> <p>4. Третій стоїть під віконцем: "Добрий вечір!" каже,
Гей, третій стоїть під віконцем: "Добрий вечір!" каже.</p> <p>5. – Добрий вечір, стара мати, дай води напиться,
Гей, добрий вечір, стара мати, дай води напиться.</p> | <p>6. Хорошую дочку маєш, дай хоч подивитися,
Гей, хорошую дочку маєш, дай хоч подивитися.</p> <p>7. Гей, хорошую дочку маєш, дай хоч подивитися,
– Вода в сінях, кварта в хаті, візьми та й напийся.</p> <p>8. Моя дочка у світлиці, піди подивися,
Гей, моя дочка у світлиці, піди подивися.</p> <p>9. – Дозволила напиться, дозволь ще набрати,
Гей, дозволила напиться, дозволь ще набрати.</p> <p>10. Дозволила подивитися, дозволь погуляти,
Гей, дозволила подивитися, дозволь погуляти.</p> |
|--|---|

Летів голуб, летів сизий

♩ = 90
Соло

1. Ле - тів го - луб, ле - тів си - зий че - рез го - ру в гай, гей, гей, гей, че - рез го - ру в гай.

<p>1. Летів голуб, летів сизий через гору в гай,
Гей, гей, гей, через гору в гай.</p> <p>2. Та й випустив біле пір'я на тихий Дунай,
Гей, гей, гей, на тихий Дунай.</p> <p>3. – Пливи, пливи, біле пір'я, тихим Дунайом,
Гей, гей, гей, тихим Дунайом.</p> <p>4. А я піду погуляю з своїм соколом,
Гей, гей, гей з своїм соколом.</p> | <p>5. Пішли вони на гуляння в яблуневий сад,
Гей, гей, гей, в яблуневий сад.</p> <p>6. Три яблуні солодкі, а одна винна,
Гей, гей, гей, а одна винна.</p> <p>7. Три сестриці коло купи, а брата нема,
Гей, гей, гей, а брата нема.</p> <p>8. Нема брата, нема брата – в чужій стороні,
Гей, гей, гей, в чужій стороні.</p> |
|---|--|

11. Ой верніться літа мої хоч до мене в гості,
Гей, гей, гей, хоч до мене в гості.

12.– Не вернемось, не вернемось, не маєм до кого,
Гей, гей. гей не маєм до кого.

13. Не вмів ти нас шанувати, як здоров'я свого,
Гей, гей, гей, як здоров'я свого.

Летіла зозуля з яру на долину

♩ = 88

Одна

Усі

С. А.

1,2,3,4,6. Ле ті - ла зо - зу - ля з я ру на до - ли - ну, з я ру на до - ли - ну, сі -

Т. Б.

С. А.

ла й на ка - ли - ну, з я ру на до - ли - ну, сі - ла на ка лин(у). 2. Ой

Т. Б.

13

5. Чи

С. А.

ти, ма - мо, чи ра - да ти, ма - мо, мо -

Т. Б.

ра - да ти, ма - мо, чи ра - да ти,

19

С. А.

є - ю же - но - ю, чи ра - да ти, ма - мо, мо - є - ю же - ной? 6. Ой

Т. Б.

7,8. Да

2. Ой то ж не зозуля, то рідная й мати,
Вона проводжала сина й у солдат(и). (2)

3. Ой їдь, їдь же синку – недовго барися,
На третій годочок додому вернися (вернись). (2)
4. Проходить годочок, проходить вже й другий,
На третій голочок вже їде синачок (синок). (2)
5. Чи рада ти, мамо, чи рада ти, мамо,
Чи рада ти, мамо, моєю женою (женой). (2)
6. Ой рада ж я синку, ой рада тобою,
Тільки ж я не рада твоєю женою(женой). (2)
7. Давай вип'єм, мила, та й по половинці,
Щоб нас поховали в одній домовин(ці). (2)
8. Давай вип'єм, мила, та й по повній чарці,
Щоб нас поховали у одній ям(ці). (2)

Ой вербо, вербо, кудрявая

♩ = 60

Одна Гурт

С. А. Т. Б.

1. Ой вер-бо, вер-бо, куд-(и) ря - ва - я, ой хто ж то - бі, вер-(и)-бо,

7 куд (и)-рі зви-ло? 2. Ой ку-дрі зви - ла, як гу ста - я

13 ло - за ве - ли - ка - я бу - ря

17 Варіанти заспіву

С. А. Т. Б.

7. Ой ви-ку - пи ко - ня 6. Ой по дру - го - го

1. Ой вербо, вербо, куд(и)рявая,
Ой хто ж тобі, вербо, куд(и)рі звило?
2. Ой куд(и)рі звила, як густая лоза великая буря.
3. Великая буря, а в мене жи чоловік да п'яниченька.
4. Ой п'яниченька, да й пропив(и) він коня да й вороного.
5. Ой вороного, а сам пішов ой по другого.
6. Ой по другого, – ой, жінко же ти моя, да й викупи коня.
7. Ой викупи коня, – да й не раз же я не два й викупляла.
8. Ой викупляла, да й шовковії плат(и)ки продавала.
9. Ой продавала, а тебе, п'яниченьку, викупляла.
10. Ой викупляла, да косами хату підмітала.
11. Ой підмітала, через віконце утікала.
12. Ой утікала, в вишневім саду ночувала.
13. Ой ночувала, різних пташечок послухала.
14. Ой послухала, а соловейко тьох-тьох, тьох-тьох.
15. Ой тьох-тьох, тьох-тьох, а в мене сльози ой як горох.
16. Да ой як горох, а зозуленька ку-ку, ку-ку.
17. Ой ку-ку, ку-ку, за що я терплю таку муку?

Ой гаю, мій, гаю

♩ = 60
Одна

Гурт(хор)

С. А. 1.3.5. Ой га-ю, мій га - ю, га - ю, га-ю зе-ле-нень - кий, чом на то - бі, га - ю

Т. Б.

4

С. А. та й ві-тру - не ма[є]? 2.4. Та й ві..та й ві-тру не ма - є, гіл-ля, гіл-ля не ко-ли - ше,

Т. Б.

8

Варіант заспіву

С. А. що брат до се - стри - ці ча - сто ли - сти пиш[є]. 1. Ой га-ю, мій га - ю,

Т. Б.

1. Ой гаю, мій гаю, гаю, гаю зелененький,
Чом на тобі гаю та й вітра немає? (2)
2. Та й ві... та й вітру немає, гілля, гілля не колише,
Що брат до сестриці часто листи пише. (2)
3. Часто листи пише, часто посилає:
– Чи привикла, сестро, ти в чужому краї?
4. – Хоч привикла-не привикла, мушу привикати,
Що, брат, породила нещасну мати. (2)
5. – Ой на ж тобі, сестро, рубля золотого,
Купи собі, сестро, коня вороного.

Ой походжено да й поброджено

$\text{♩} = 54$
Одна

С. А. 1. Ой по-хо дже-но да й по-бро - дже-но, да й по шо-(ви) ко - вой тра вці.

Т. Б. 5

С. А. 2. 5. 6. 9. 11. Да й по шо-(ви)-ко - вой тра - вці по - хо - ди - ла,

Т. Б. 7

С. А. ой(і) – да й по-бро - ди - ла да й жу - ра - во - чка з діть - ми.

Т. Б. 10

С. А. 3. 4. 7. 8. 10. Да й жу-ра - во - чка з ді - тьми, ой (і) за..., а - за не - ю,

Т. Б. 12

С. А. ой, да й жура вличок, да й но-же (ні) ка - ми ди - бле. 4. Да й но...

Т. Б. Варіант заспіву

1. Ой походжено да й породжено,
Да й по шовковій траві.
2. Да й по шовковій траві,
Да й походила, побродила,
Да й журавочка з дітьми.
3. Да й журавочка з дітьми,
Ой (і) за..., а за нею да й журавличок
Да й ноженьками дибле.
4. Да й ноженьками дибле,
Ой да п'є чумак горілочку,
А шинкарочка сипле.
5. Да шинкарочка сипле,
Вона й сипле, ой да й наливає,
Да й козак(и) випиває.
6. Да й козак(и) випиває,
Стоїть дівка да й у воротах,
Да сльози (жи) проливає.
7. Да сльози проливає.
– Да й не плач, дівко, не плач красна.
Бо така (жи) твоя доля.
8. Бо така (жи) твоя доля
– Полюбила козака при місяці стоя,
Ой да при місяці стоя.
9. Ой да при місяці стоя,
– Да не я (жи) його полюбила,
Ой полюбила мати.
10. Да полюбила мати,
Вона (жи) мені приказала
Ой шитий рушник дати.
11. Да шитий рушник дати,
– Ой один дала, другий дала,
А на третьому стала.

Ой там за горою жила удова

$\text{♩} = 78$
Одна

С. А. Т. Б.

1. Ой там за го - ро - ю жи - ла у - до - ва,

Дві

3 Хор

1. 2.

во - на ви - ря - джа - ла си - на Ва - си - ля. си - на Ва - си - ля.

Б.

1. Ой там за горою жила удова,
Вона виряджала сина Василя. (2)
2. – Іди, іди, сину, довго не барись,
Через два годочки додому вернись. (2)
3. Минає годочок, минає вже й два,
А сина Василя у гості нема. (2)
4. – Ой сину ж мій, сину, соколику наш,
Коли ж ти прийдеш у гості до нас?
5. – Ой як тиха вода камінь понесе,
Тоді виглядайте у гості мене. (2)
6. А вже ж тиха вода камінь понесла,
А сина Василя у гості нема. (2)

7. Ой там за горою солдати ідуть,
На білих рученьках Василя несуть. (2)

8. — Ой сину ж мій, сину, соколику наш,
Тепер ти приїхав навіки до нас. (2)

Ой у полі на широ́кім роздо́ллі

♩ = 68
Одна

С. А. Гурт

1. Ой у по - лі на ши - ро - кім роз до - ллі - (гі) гей, па - сла

Т. Б.

5 Одна

С. А.

ді - (ви) ка во - ро - ні - ї ко (го) - ні. 2. Да па - сла ж во - на й, па - сла й по - гу -

Т. Б.

10 Гурт

С. А.

би - (ги) - ла, гей, в га - (га) -

Т. Б.

12

С. А.

ю (гу) жи, в га - ю за - блу - ди - (ги) - ла.

Т. Б.

1. Ой у полі на широкім роздоллі,
Гей, пасла дівка воронії коні.
2. Да пасла (жи) вона, пасла й погубила,
Гей, в гаю, тім гаю заблудила.
3. Да шукаючи в гаях, заблудила,
Гей, приплудила к зельоному дубу.
4. Да приплудила к зельоному дубу
– Гей, ой тут же я ночувати буду.
5. Ой тут же я ночувати буду,
Гей я ж думала, що дуб зелененький.
6. А я ж думала, що дуб зелененький,
Гей, роздивлюся – коник вороненький.
7. Роздивлюся – коник вороненький,
А на конику козак молоденький.

Ой ходила дівчина по лісочку

$\text{♩} = 70$
Одна Усі Бадьоро

С. А. Т. Б.

1,2,3,4,5. Ой хо-ди-ла ді-вчи-на по-лі-со-чку під-ко-ло-ла ні-жень-ку на тер-но-чку.

5
С. А. Т. Б.

Ой, Та й не ка-жи ті-ї пра-вди, що ка-за-ла.

6,7. Гу-ляй, гу-ляй, ді-вчи-но, як гу-ля-ла

1. Ой ходила дівчина по лісочку,
Наколола ніженьку на терночку. (2)
2. Болить, болить ніженька, болить больно,
Любив козак дівчину та й недовго. (2)
3. Любив козак дівчину ой недовго
Любив козак дівчину три годочки,
4. Та й забрали того парня у салдати,
Та й забула дівчина розпитати. (2)
5. Як забула дівчина розпитати:
– Чи мені заміж іти, чи гуляти? (2)
6. – Гуляй, гуляй, дівчино, як гуляла,
Та й не кажи тії правди, що казала. (2)
7. Та й не стели постіль білу, що ти слала,
Бо він тую постіль білу перетопче,
З тебе дури насміється та й не схоче.

Як жила удова сім год на Подолі

♩ = 60
Одна

С. А. 1. Як жи - ла у - до - ва сім год на По - до - лі,

Т. Б.

3 Усі

С. А. та й не ма - ла вдо - ва, не ща - стя, не до[лі].

Т. Б.

1. Як жила й удова сім год на Подолі,
Та й не мала вдова не щастя, не долі.	5. Як поторгували – їхали до хати,
Та їм довелося, ой, в лісі ночувати.
2. Тільки мала вдова дев'ять синів зроду,
А десяту Галю, ой, красиву на вроду.	6. Та й де узялися дев'ять розбіяків,
Крамара убили, ой, а Галю забрали.
3. Сини позростали, долі пошукали,
А десяту Галю крамару оддали.	7. – Скажи, скажи, дівко, якого ти роду,
Що ти така гарна, ой красива на вроду?
4. Як поїхав крамар крамом торгувати,
Да взяв собі Галю грошей одбирати.	8. А я того роду – дев'ять синів зроду,
Я десята Галя, ой, красива на вроду.
9. – Ой браття ж ми, браття, що ж ми нарobili
Свою сестру Галю навек розлучили?	
10. – Ой на ж тобі, Галю, рубля золотого,
Купи собі, Галю, ой, коня вороного!	
11. – Візьміть собі, браття, рубля золотого,
Верніть мені, браття, мужа дорогого!	

Як ходила красна дівка понад берегами

♩ = 90
Одна Гурт Усі

С. А.
Чол.

1. Як хо-ди-ла кра-сна ді-вка по - над бе-ре-га-ми, да як сі-я-ла о-гі-ро-чки

7

С. А.
Чол.

сі - я - ла

чо - тир-рма ря-да-ми, да як сі-я-ла о-гі-ро-чки чо - ти -рма ря-да[ми].

сі - я - ла

1. Як ходила красна дівка понад берегами,
Да як сіяла огірочки чотирма рядами. (2)
2. – Ростіть, ростіть, огірочки, близько над водою,
Да сама буду поливати дрібною сльозою. (2)
3. Як заїхав козачецько за густії лози,
Да полилися в дівчиноньки дрібнесенькі сльози.
4. – Вернись, вернись, козаченьку, бо батько вмирає,
– Да нехай же він помирає, коли його Бог приймає.
5. – Вернись, вернись, козаченьку, бо мати вмирає
– Да нехай вона помирає, коли її Бог приймає.
6. – Вернись, вернись, козаченьку, дівчина вмирає,
– Да треба швидше коня гнати, щоб живенькою застати.

Ой не світи, місяченьку

$\text{♩} = 54$

Одна Дві (гурт)

1. Ой не сві-ти, мі-сячень-ку, не сві-ти ні-ко-му, тіль-ки сві-ти

6 ми-лень-ко-му як і-де-до-до-му. до-м[у].

1. Ой не світи, місяченьку, не світи нікому,
Тільки світи миленькому, як іде додом[у]. (2)
2. Йй посвіти, місяченьку, за тую комору,
Нехай же я з своїм милим трошки поговор[ю]. (2)
3. – Ой ти, мила, чорнобрива, щось маю сказати,
Що не велять батько й мати тебе бідну брать. (2)
4. – Як не велять батько й мати мене бідну брать,
То йди, милий, на Україну багату шукать. (2)
5. Ой умру я, мій миленький, ой умру, умру,
А ти прийдеш – поцілуєш хоч і неживу (2)
6. У неділю ранесенько всі дзвони гудуть –
Молодую дівчиноньку хоронить несуть. (2)
7. Молодую дівчиноньку хоронить несуть,
Молодого козаченька під руки ведуть. (2)
8. Стоїть батько, стоїть мати – насміхаються –
Ой за ким же наш синочок побивається? (2)
9. Як пускали у могилу – струнулась земля,
Та й закричав козаченько: "Не кидай мене!" (2)

Лірика

Це – наймолодший рід фольклору, становлення якого відбувалося протягом трьох століть (XVI–XIX ст.). В основі його змісту відображаються всі грані життя українців козацької доби. Типовим для жанру є узагальнення побутових картин, в яких переважають почуття, переживання, настрої людини (любовні драми, нерозділене кохання, горювання, сум тощо). Виконавський стиль ліричних пісень, на відміну від обрядових, характеризується розвитком одноголосого співу, зумовленого формуванням нового історичного періоду, в якому людина індивідуалізується як особистість під впливом соціальних змін, національно-визвольних рухів. Одноголосий спів набуває кантиленних ознак⁴³. З часом на базі одноголосся розвивається кантилений тип народно-підголоскового і гомофонного стилю, і досягає апогею у XIX ст. А.Іваницький класифікує ліричні пісні на два розділи⁴⁴:

- суспільно-побутові пісні (козацькі, чумацькі, рекрутські, солдатські, наймитські, заробітчанські, бурлацькі, кріпацькі, опришківські, ремісницькі);
- побутові пісні (які стосуються особистого життя): дитячі колискові, про кохання, про долю, жартівливі і танцювальні, коломийки, частушки, сирітські, вдівські, етико-філософські та інш.)

Соціально-побутові пісні

Козацькі пісні

Період виникнення і формування жанру козацьких пісень припадає на XVI–XVII ст. – добу Гетьманщини. За змістом, козацькі пісні поділяються на три підгрупи: історичного контексту; пісні про різні грані козацького побуту; пісні про кохання.

Строфіка козацьких пісень, переважно, має дворядкову будову без приспівів. Пісенні рядки складаються з двох-трьох сегментів (фраз). Рідше зустрічаються ампліфіковані (розширені шляхом додавання часток "та", "да""бо", "ой" тощо) трисегментні форми: **(див №)** "А ще сонце не заходило"

Ладова будова, мелодика

Для козацьких пісень притаманні автентичність⁴⁵ і плагальність⁴⁶, діатоніка і хроматизація, ладова змінність терцевих і кварто-квінтових співвідношень. Старовинні лади народної музики (дорійський, лідійський, фригійський, іонійський, еолійський,) у козацьких піснях (та інш. жанрах) використовуються неповно – в межах пентахорду (п'яти ступенів звукоряду), гексахордів. Плагальні наспіви визначають ліро-епічний стиль і переважають у центральних областях України (на території розселення козацтва). Вони є піснями раннього походження **(див №)**.

Діапазон наспівів сягає октави і більше, й свідчить про розвинений одноголосий стиль цього жанру в минулому. Багатоголосий спів цих пісень з елементами піголосоковості остаточно сфо-

⁴³ Мелодика поділяється на три типи: речитативно-декламаційну, моторно-танцювальну, кантиленну.

⁴⁴ Іваницький А. Українська народна музична творчість. 1990, С., 179–181.

⁴⁵ В автентичному ладі опорними є I і V ступені звукоряду.

⁴⁶ Плагальний лад має I і IV опорні ступені звукоряду.

рмувався і поширився у ХІХ ст. В ньому виявилася особливість тенденції руху до сучасної хорової фактури і мажоро-мінорної системи (див. №).

Для мелодики козацьких пісень (порівняно з наспівами обрядового циклу) характерні виразні інтонаційні звороти, розвинений мелодичний контур і розширений діапазон наспівів; урізноманітнилися ладові ознаки (поєднання діатоніки з мажоро-мінором). Типи мелодики поділяються на кантилений (протяжний) і парландовий (речитативно-декламаційний), що також властиво для історичних, чумацьких і суспільно-побутових пісень, старовинних балад. Пісні парландового стилю належать для сольного виконання. Мелодика кантиленного типу у козацьких піснях поширена значно більше від парландового стилю. Для неї властиві помірні темпи виконання, розспівність, тембральна колористика, емоційна піднесеність.

Література:

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. Вінниця, 2004. – С. 157–164.
2. Кінько А. Життєва правда в ліричних піснях українського народу // Українські народні пісні. – К., 1960. С. 42–52.
3. Валентина Коротя-Ковальська Пісенний світ Українознавства. Кам'янець-Подільський, 2011. – С. 223–225.

Ой гук, мати, гук

♩ = 53

Одна Піднесено Хор

С. А. 1. Ой, гук, ма - ти, гук, де ко - за - ки йдуть, ой ве - се - ла - я

Т. Б.

С. А. да й до - рі - же - нька, ку - да во - ни йдуть. 1. 2. йдуть. йдуть.

Т. Б.

<p>1. Ой гук, мати, гук, де козаки йдуть,
Ой веселая да й доріженька, куда вони йдуть. (2)</p> <p>2. Ой йдуть вони, йдуть, аж бори гудуть,
Ой під білою березою мед-горілку п'ють. (2)</p> <p>3. Ой пішли вони під рясні дуби,
Дожидаючи да й отамана на раду собі. (2)</p> | <p>4. Отаман іде, як голуб гуде,
Ой під білою березою він раду веде. (2)</p> <p>5. – Отамане наш, не смутіте нас,
Ой усі коні да й осідлані – не осідланий ваш. (2)</p> <p>6. Ой ідуть вони, йдуть, аж шляхи гудуть,
А попереду да й вороженьків з України женуть. (2)</p> |
|---|--|

Ой на горі вогонь горить

♩ = 100

Одна Героїчно Хор

С. А. 1. Ой на го - рі во - гонь го - рить, а в до - ли - ні

Т. Б.

С. А. ко - зак ле - жить, а в до - ли - ні ко - зак ле - жить.

Т. Б.

1. Ой на горі вогонь горить,
А в долині трава шумить. (2)
2. А в долині трава шумить,
А в тій траві козак лежить. (2)
3. Накрив ноги нагайкою,
А очечки китайкою. (2)
4. Що в головах ворон кричє,
А в ніженьках коник скачє. (2)
5. – Не стій, коню, наді мною,
Не бий землі під собою. (2)
6. Бо ти води не доб'єшся,
Мене – парня не дождєшся. (2)
7. Біжи, коню, дорогою,
Дорогою широкою. (2).
8. Дорогою широкою,
Долиною глибокою. (2)
9. Щоб татари не спіймали,
Сідєлєчка не забрали. (2)
10. Як прибіжиш під батьків двір,
Стукнеш - грюкнеш об частокіл. (2)
11. Вийде батько – розсідлас,
Вийде мати – розпитає. (2)
12. – Ой, коню, наш вороненький,
Де ж наш синок молоденький? (2)
13. – Не плач, мати, не журися,
Син же твій ожєнився. (2)
14. Узяв собі паняночку
– В чистім полі земляночку. (2)
15. Візьми, мати, піску жменю,
Посій його на каменю. (2)
16. Як той пісок житом зйде,
Тоді син твій з війська прийде. (2)

Ой спився козак, спився

$\text{♩} = 80$
Одна Гурт

1. Ой спи-вся ко-зак, спи-вся да й з до рі - же - ньки зби-вся,
во - ро... во-ро-но-му-ко ню да й на гри - ву - схи-ли - вся.

Варіант 2

1. Ой спи-вся ко-зак, спи-вся да й з до рі - же - ньки зби-вся,
во - ро... во-ро-но-му ко - ню да й на гри - ву схи ли - вся

С. А. Т. Б.

1. Ой спився козак, спився да й з доріженьки збився,
Воро... вороному коню да й на гриву схилився. (2)
2. – Ой, коню мій, коню, да й, коню вороненький,
Сіда... сідає на тебе да й козак молоденький. (2)
3. Ой риссю, мій коню, да й у чистеє поле,
Ой там, ой там сиротина да й пшениченьку поле. (2)
4. Поле ж вона поле, да й кукіль вибирає,
Й воро... вороному коню да й під ноги кидає. (2)
5. Вороному коню да й під ноги кидає,
А кінь, а кінь вороненький да й кукіль поїдає. (2)
6. Да годі тобі, дівко, й пшеницю полоти,
Ходім, ходім і зо мною, я приїхав сватати. (2)

Стоїть явір над водою

♩ = 79

Одна Епічно Дві

С. А. 1. Сто-їть я - вір над во - до - ю, на во - ду схи -

7 Хор

С. А. -ли - вся, на ко - за - ка при - го -

Т. Б.

11

С. А. -до - нька, ко - зак за - жу - ри - вся.

Т. Б.

1. Стоїть явір над водою, на воду схилився,
На козака пригодонька, козак зажурився. (2)
2. Не хилися, явороньку, ти ще й зелененький,
Та не журися, козаченьку, ти ще й молоденький. (2)
3. Не рад явір хилитися – вода корінь мие,
Та не рад козак ой, журитися – само серце мліє. (2)
4. Горіхове сіделечко, коник вороненький. (2)
Да й поїхав з України козак молоденький.
5. Да й поїхав в Московщину да й там і загинув,
Свою рідну Україну навіки покинув. (2)
6. Звелів собі насипати високу могилу,
А в голові посадити червону калину. (2)
7. Будуть пташки прилітати, калиноньку їсти,
Та будуть мені з України приносити вісті. (2)

Попід темними лісами

♩ = 88

Одна Патетично Хор

С. А. Т. Б.

1. По - під те-мни-ми лі - са - ми, по - під те - мни-ми лі - са - ми

5

С. А. Т. Б.

ле - жить ко - зак з ку - че... з ку-че-ря-ми, ле - жить ко - зак з ку - че-рям(и).

1. Попід темними лісами (2)

Лежить козак з куче... з кучерями,
Лежить козак з кучерями.

2. Та й нікому потужити, (2)

По козаку подзво... подзвонити,
По козаку подзвонити.

* * *

3. Дзвонять коні підковками (2)

А козаки шабель... шабельками,
А козаки шабельками.

* * *

4. Їхав козак з Московщини (2)

Да й заїхав до дів... до дівчини,
Да й заїхав до дівчини.

5. Дівка двері відчинила (2)

– Не той козак, що люби... що любила,
Не той козак, що любила.

7. Дала коню пити й їсти (2)

А козаку крісло, крісло сісти,
А козаку крісло сісти.

8. Дала коню ще й оброку, (2)

Сама сіла коло, коло боку,
Сама сіла коло боку.

9. Ой, Боже ж мій, що я роблю, (2)

Не той козак, що я... що я люблю,
Не той козак, що я люблю.

6. Не той кінь, не те сидельце, (2)

Не той козак не те... не те серце,
Не той козак, не те серце.

Ой там за морями

♩ = 120 В характері маршу

C. A. 1. Ой там за мо-ря - ми ви-со-кі - ї го - ри ту - ма - ни по - ви - ли,
пі - дні-міль-ся вго - ру,
ту - ман на - ля - га - є.
4. Ой там за сте-па - ми зе-ле-ні ді-бро - ви, яс - не сон - це ся - є,

T. 8

5 C. A. 1. ой там за лі - са - ми ши-ро-ко-є по - ле чор - ні гал - ки
2. ой ви хло-пці, хло - пці, хл-пці-за-по - ро - жці, вер-ніть-ся до -
3. 4. ой ра-ді б ми, ра - ді до-до-му вер- нуть - ся - сул-тан не пус -

T. 8

Б. 1. Ой там за лі-са-ми ши - ро - ко-є по - ле
2. Ой ви, ой ви хло-пці, хло - пці за-по-ро - жці,
3. 4. Ой ра - діб ми ра - ді до - до - му вер-ну-ться -

8 1. 2.
вкри - ли вкри - ли.
до - му! до - му!
ска - є. ска - є.

Варіант заспіву

T. 8 2. Ой ви га - лки, гал - ки ви чу - ба - рки,
3. Ой ра - діб ми у - го - ру - пі - дня-ться-

Б.

1. Ой там за морями високії гори тумани повили,
Ой там за лісами широке поле чорні галки вкрили. (2)
2. Ой ви, галки, галки ви чубарки, підніміться в гору,
Ой ви, хлопці, хлопці-запорожці, верніться додому! (2)
3. Ой раді б ми угору підняться – туман налягає,
Ой раді б ми, раді додому вернутись – султан не пускає. (2)
4. Ой там за степами зелені діброви, ясне сонце сяє,
Ой раді б ми, раді додому вернутись – султан не пускає. (2)

Чумацькі пісні

Жанр чумацьких пісень належать до чоловічих виконавських стилів. За своїми особливостями вони, багато в чому, співзвучні з козацькими наспівами. Мелос чумацьких пісень складається з кантиленних, моторних та речитативно-декламаційних наспівів. У соціально загострених піснях (там іде мова про хворобу або загибель чумака, його вболівання за рідним краєм і родиною тощо) показовими є кантиленність і розвинутість наспівів. Подібний зміст чумацьких пісень спричиняє широко орнаментований колорит мелодики, запозичений від архаїчних інтонацій дум і поховальних плачів. Типовими для чумацьких пісень є наспіви широкого діапазону, властиві для всіх типів ритмомелодики цього жанру (див. №).

Дещо менше, проте досить наповнено, у чумацькій пісенності представлено лірику кохання і гумор. Гумористичні пісні мають пружний ритм, амбітус наспіву сягає октави (див. №).

Ладо-інтонаційні засади чумацьких пісень досить різноманітні. В окремих піснях напластовується по декілька ладових зворотів, серед яких архаїчні інтонації поєднуються із новітніми мажоро-мінорними сегментами.

Завдяки тематичному багатству, розвинутій мелодиці і розгалуженому багатоголоссю чумацькі пісні широко популярні у народному побуті й тепер.

Література:

1. Іваницький А. І. Чумацькі Пісні. – К., 1976. – С. 11–57.
2. Дей О. І. Соціально-побутові пісні чумацького циклу // чумацькі пісні. – С. 11–45.

Гуляв чумак на риночку

$\text{♩} = 100$
Одна

Дві

Гуляв чумак на риночку та пив чумак горілочку,
Пропив воли, пропив вози, пропив ярма і занози.

5 Гурт (хор)

пропив воли, пропив вози, пропив ярма і занози.

<p>1. Гуляв чумак на риночку та пив чумак горілочку,
Пропив воли, пропив вози, пропив ярма і занози. (2)</p> <p>2. Три дні чумак вже гуляє, добро своє пропиває,
Добро своє пропиває, товариство напуває. (2)</p> <p>3. Прокинувся чумак вранці, та й полапав у гаманці,
Всі кишені вивертає, а там грошей вже немає. (2)</p> | <p>4. Зажурився чумаченько, що копійчки нема,
Тільки лупає очима як голодна сова (2)</p> <p>5. Що в Києві та Одесі за півроку заробив,
А в Коропі на ярмарку до копійчки пропив. (2)</p> <p>6. Проклятая горілочка, до чого ж ти привела,
Повно грошей у кишені, а шинкарка забрала. (2)</p> |
|---|--|

Їхали чумаки у Крим по сіль

$\text{♩} = 73$
Соло

Їхали чумаки у Крим по сіль,
дай воли при-стали чумак за-бо-лів.

1. Їхали чумаки у Крим по сіль,
Да й воли пристали, чумак заболів. (2)
2. Чумак заболів, під возом лежить,
Ніхто не питає, що в нього болить. (2)
3. Болять руки й ноги, голова болить,
Дома – малі діти, жінка молода. (2)
4. – Ой ви чумаченьки, друзі мої,
Воли напуваєте – напійте моїх. (2)
5. Воли не п'ють воду, не п'ють, а ревуть,
Нема чумаченька – самі воли йдуть. (2)
6. Прийшли воли самі до свого двора,
Заплакали діти, що батька нема. (2)

Да їхали чумаченьки з України

$\text{♩} = 62$
Одна Усі Ой і з У-кра-ї-ни

С. А. Т. Б.

1. Да ї - ха - ли чу - ма - че - (ні) - ки 3 У.. - з У - кра - ї - ни.

3 У - кра - ї - ни, ста - ли во - лів по - па - са - ти
3. Край до - ли - ни, ви - кре - са - ли во - ни во - гню

4 6 V

С. А. Т. Б.

край до - ли - - - ни.
із ро - жи - - - ни.

1. Да їхали чумаченьки з України.
2. З України, стали волів попасати край долини.
3. Край долини, викресали вони вогню із рожини.
4. Із рожини, соловйове гніздечко запалили.
5. Запалили, як прилетів соловейко подивився.
6. Подиви(ви)ся, да по своїх діточках (ой і) зажурився.
7. Зажури(ви)ся, як прилетів соловейко до, ой до зозулі.
8. До зозулі, – ой зозуленько-пташко, сестро (жи) моя.
9. Сестро (жи) моя, да пропали мої дітки, ой пропаду ж і я.
10. Пропаду ж і я – да чи я (жи) тобі, брате не... ой і не казала.
11. Не казала – да не вий же ти гніздечка край, ой да край лужечка.
12. Край лужечка, да і звий ти гніздечко на ду... ой і на дубочку!
13. На дубочку, ніхто того дерева не зру... ой і не зрубає.
14. Не зрубає, ніхто твоїх діток не розпужає.

Ой п'є чумак п'є

♩ = 56
Одна

Усі

С. А. Т. Б.

1. Ой п'є чу - мак п'є - в його гро - ші є. Ой(і) за ним, за ним

5 Благально, з відчаєм

С. А. Т. Б.

його - рі - дна ма - ти дрі - бні сльо - зи ллє. 1. 2. ллє.

1. Ой п'є чумак, п'є, в нього гроші є,
Ой за ним, за ним його рідна мати
Дрібні сльози ллє:
2. – Ой синочку мій, дитино моя,
Ой покинь, покинь горілочку пити,
Бо проп'єш коня.
3. – Ой мати моя, не покину я,
Ой не покину горілочку пити,
Бо солодка.
4. – Ой синочку мій, дитино моя,
Ой покинь, покинь дівчину любити,
Бо зведе з ума.
5. – Ой мати моя, не покину я,
Ой не покину дівчину любити,
Бо хороша.

Летів пугач та й через болото

♩ = 60

Одна

С
А

1. Ле - тів пу - гач та й че - рез - бо ло - то

Т
Б

3 Усі

да все кри - чи - (ті): "Пу - гу - (і) - пу - гу!"

5 Прискорюючи

2. Да все кри - чить: "Пу - гу - пу - гу!"

Да й со - би - ра - йтесь,

7

мо - ло - ді чу - ма - ки, но - чу - ва - ти аж до Лу - гу!

1. Летів пугач та й через болото,
Та все кричить: "Пугу-пугу!"

2. Та все кричить: "Пугу-пугу!"
Ой збирайтесь, молоді чумаки,
Ночувати аж до Лугу.

3. – Ночувать ми аж до Лугу,
Та ой як мені, браття, собираться –
Чумак Макар занедужав?

4. На драбину похилився,
Ой да він своїми карими очима
На воликів задивився.

5. На воликів задивився
– Ой да ви, воли, сірі й половії,
Хто ж над вами паном буде?

На попівськiм сiножатi

$\text{♩} = 76$
Соло

1. На по-пiвсь-кiм сi-но - жа - тi, на пансь-ко - му по - лi

5 Хор Бадьоро

С. А. роз - си - па - ли, ой да чу - ма - чень - ки

Т. Б. Ой да роз - си - па - ли, ой да чу - ма - чень - ки

7

С. А. чо - ти - ри во - зи со - лі со[лі].

Т. Б. со - лі со[лі].

1. На попівськiм сiножатi, на панському полі
Ой да⁴⁷ розсипали, ой да чумаченьки чотири вози со[лі]. (2)
 2. Прийшла дiвка, прийшла красна солі купувати:
– Ой да продай, продай, ой да, чумаченьку, дробової со[лі]. (2)
 3. Нема солі, нема солі – сама попелиця,
Ой да полюбила красная дiвиця чумаченька Гри[ця]. (2)
- * * *
4. – Вчора була суботонька, сьогодні недiля,
Ой да чом на тобi, ой да, чумаченьку сорочка не бiла. (2)
 5. – Ой не бiла, ой не бiла, бо третя недiля,
Ой да мати стара, а сестриця мала, жiнка не схотiла. (2)
 6. – Перебреду бистру рiчку, стану на пiсочку,
Ой да виперу, ой да викачаю Грицевi сорочку. (2)

⁴⁷ Вставка "Ой да" у другому рядку кожної строфи співається чоловічими голосами згідно партитури.

Ой горе тій чайці

$\text{♩} = 53$

Одна Невтішно Усі

С. А. Б.

Ой го-ре - тій ча йці, ча-є- чці не-бо - зі, що ви - ве - ла

ча - є - ня - ток при-би-тій до ро - зі що ви - ве - ла

ча - є - ня - ток при - би - тій до - ро[зі].

10 Варіант заспіву

С. А.

4. Ой, ви чу - ма-чень - ки, ви до-брі - ї лю - ди

1. Ой горе тій чайці, чаєчці-небозі,
Що вивела чаєняток при битій доро[зі]. (2)
2. Їхали чумаки із Дону додому,
Вони чає...чку зігнали, чаєнят забра[ли]. (2)
3. А чаєчка в'ється, об дорогу б'ється,
К сирій землі припадає, чумаків блага[є]: (2)
4. – Ой ви, чумаченьки, ви добрії люди,
Верніть мені чаєняток, бо горе вам бу[де]. (2)
5. – Ти, чаєчко-пташка, ти чаєчко, наша,
Пожарили чаєняток – добра була ка[ша]. (2)

Ой гуляє чумакова жінка

$\text{♩} = 100$
Гурт

1. Ой гу - ля - є чу - ма - ко - ва жі - нка від се - ре - ди аж до по - не - ді - лка,
3 Чу - ма - ко - ва жі - нка гу - ля - є, бо чу - ма - ка до - ма не ма - є.

1. Ой гуляє чумакова жінка,
Од середи аж до понеділка (2)
Чумакова жінка гуляє,
Бо чумака дома немає. (2)

2. – Гуляй, гуляй, моя чорноброва,
Поки моя голівка здорова, (2)
А як твоя голівка схибнеться,
Тоді твоє гуляння минеться. (2)

3. Гуляй, гуляй, розовая квітко,
Не забере роботоньки дідько, (2)
Гуляй, гуляй, моє шанування,
Тільки приходить додому зарання. (2)⁴⁸

Ой чумаче, чумаче

$\text{♩} = 58$
Соло 3 гіркотою Хор

1. Ой чу-ма - че, чу-ма- че, ой чу - ма - че, чу - ма -
че, жи - ття тво - є со - ба - че.

⁴⁸ Перші два рядки і другі два рядки кожної строфи пісні співаються по два рази.

1. – Ой чумаче, чумаче, (2)
Життя твоє собаче.
2. Чом не сієш, не ореш, (2)
Чом не рано з Криму йдеш?
3. Чом не рано з Криму йдеш, (2)
Не всіх чумаків ведеш?
4. – А я сію, ще й орю, (2)
Да я й рано з Крима йду.
5. Да я й рано з Крима йду, (2)
Усіх чумаків веду.
6. Тільки нема одного, (2)
Товариша вірного.
7. Зостався він у Криму, (2)
Важив сіль він на вагу.
8. Сіль із ваги упала, (2)
Да й убила чумака.
9. Косіть, хлопці, очерет, (2)
Да й наварим вечерять.
10. Да зваримо судака, (2)
Пом'янемо чумака.
11. Добра риба той судак, (2)
Гарний хлопець був чумак!

Бурлацькі, строкові та наймитські пісні

Жанр цих пісень формувався з XVII–XVIII ст., коли на теренах України поширеним було заробітчанство у різних формах, зокрема наймитування (виконання різних робіт у наймах) та бурлакування (пошук роботи за межами України). Ці пісні, значною мірою, споріднені тематикою, в основі якої лежать соціальні мотиви: тяжка праця, пошук кращої долі, страждання від хвороб, сирітство, почуття несправедливості, горювання, соціальне приниження тощо. Вони близькі до пісень лірико-побутових і чумацьких за своєю ладо-інтонаційною будовою типовим багатоголоссям, яке має, переважно, кантилений характер (див. №). Характерною рисою цієї жанрової групи є те, що вони, порівняно з іншими підвидами лірики, мають ускладнену систему складочислових форм (понад 40), зумовлені розгалуженням поетичних мотивів. Строфіка, переважно, дворядкова. Відмінності у ритмо-мелодиці пояснюються регіональними особливостями типізації інтонаційних зворотів. Стиль виконання, у більшій мірі гуртовий, хоча в ранніх піснях поширене одноголосся. Для багатоголосся характерна поліфонічність, а також мішаний тип голосоведення. Наспів заробітчанських пісень досить розвинуті (сягають октави і більше) Ладова змінність – велісекундова, кварто-квінтова.

Наймитсько-заробітчанські пісні мають розвинену мелодику кантиленного характеру. У наспівах давніших зразків переважає старовинна поліладовість, на яку згодом накладаються новітні прийоми, зокрема поліфонізація й хроматизація, вплив мажоро-мінору.

Строкарські пісні набули поширення у другій половині XIX ст. Вони побутують у багатолосому і сольному викладі (див. №).

Література:

1. Грица С. Й. Наймитські та заробітчанські пісні. – К., 1975. – С. 9–14.
2. Іваницький А. І. – С. 185–189.

Вийду я на гору

$\text{♩} = 100$
Одна Тоскно

1. Вий - ду я на го - ру, по - ди - влюсь на зо - рю,
3 Гурт
ва - ри, ма - ти, ве - че - ря - ти да й на мо - ю до - лю!

1. Вийду я на гору, подивлюсь на зорю,
Вари, мати, вечеряти да й на мою долю! (2)
2. Варила, варила не багато – трошки
– Нема тобі, моя доню, і миски, і ложки! (2)
3. – Ой матінко-вишня, чи я в тебе лишня?
Що ти мене туди дала, де я не привишня! (2)
4. Ой ти, матінко-зоре, яке в строку горе!
– Ні з'їсти, ні спити, ні добре сходити! (2)
5. Ти думаєш, мамо, що я тут паную?
Як іду я із роботи, білих рук не чую. (2)
6. Ти думаєш, мамо, що я тут не плачу?
Як іду я із роботи, стежечки не бачу! (2)

Ой забіліли сніжки

$\text{♩} = 56$
Одна Чуттєво, вільно

С. А.
Т. Б.

1. Ой за - бі - лі - ли сні - жки, та й за - бі - лі - ли бі - лі - жи
ой по кру - (гу) - той - го - рі.
2. Ой по кру - тій³ го - рі, да

poco rall.

6 *marcato*

С. А.

Т. Б.

9 *marcato poco rall.*

С. А.

Т. Б.

1. Ой забілили сніжки, та й забілили білі (жи),
Ой по крутій горі.
2. Ой по крутій горі, да гей, да заболіло (жи) тіло,
Ой солдатське (жи) біле (жи), ой в чужій стороні.
3. Ой в чужой стороні, да гей, да ніхто ж не заплаче,
Ой по білому (жи) тілу (жи), ой ні брат ні, ой, ні сестра.
4. Ой ні брат, ні сестра, да гей, та тільки (жи), гей, заплаче,
Ой ще й запечалиться, ой, товариш вірної.

Ой, хто не служив в того багатира

$\text{♩} = 63$
Соло

Невтішно

С. А.

5

С. А.

Т. Б.

8

С. А. Т. Б.

Варіант

я се го - рень ко зна - ю. 3. Я се го - рень - ко зна - ю

11 3бурено

С. А. Т. Б.

ой, при-йде пра зник - свя-та-я ни - ді - ля, я ро-блю й не - гу-ля - ю.

1. Ой хто не служив в того багатира,
Да той горя не знає.
2. Да той горя не знає,
Ой як я служив в того багатира
– Я все горенько знаю.
3. Я все горенько знаю,
Ой як прийде празник, святая ниділя,
Я роблю й не гуляю.
4. Я роблю й не гуляю,
Ой запряжу сиві воли в ярма,
Їду в поле орати.
5. Їду в поле орати,
Ой беру собі молоду служанку
Да й волів поганяти.

Ой наступила да й чорна хмара

♩. = 44

Одна Бадьоро

С. А. Т. Б.

1.(3,5). Ой на-сту-пи-ла да й чор нахма-ра, став дощ на-кра пать, ой там зі-бралась

6

C. A. бі-дна го-ло - та до ко-рчми гу-лять. 2.(4,6). Ой і- де па нич,

T. Б.

10

C. A. ой і - де ду - ка на - смі - ха - єть - ся:

T. Б.

13

C. A. "Ой за що, за що бі-дна го-ло - та на - пи-ва - є - ться?"

T. Б.

1. Ой наступила та й чорная хмара, став дощ накрапати,
Ой там зібралась бідна голота до корчми гулять.
2. Пили горілку, пили наливку, ще й мед будем пить,
А хто з нас, браття, буде сміятись, того будем бить.
3. Ой їде панич, ой їде дука, насміхається :
– Ой за що, за що бідна голота напивається?
4. Ой крикнув-гукнув наш пан-отаман, на своїх реб'ят:
– Візьміть багача, візьміте дуку, виведіть на шлях!
5. Узяли дуку за чуб за руку, третій в шию б'є:
– Ой не йди, не йди ти, вражий сину, де голота п'є!
6. Ой добре, добре там, браття, жити, де отаман є,
Ой як він скаже, що він накаже, по його буде.

Побутові пісні

Побутові пісні формувалися протягом XVI–XIX ст. Їхнє тематичне наповнення досить різноманітне: кохання, роздуми про життя, родинні стосунки, тяжкі умови найманої праці, сирітство, мораль тощо. Їх об'єднує наскрізний мотив, що є темою долі. Виконуються в побуті ці пісні для власного естетичного задоволення й гармонізації настрою будь-де: на вулиці, родинних і сусідських посиденьках, різних зібраннях, весіллях, місцях відпочинку, та інш.. Жартівливі і танцювальні пісні широко побутують у сучасному народнопісенному виконавстві, зокрема в їхньому сценічному втіленні. У побутових піснях домінує кантиленна мелодика, строфи, переважно, дворядкові. Багатоголосся має різновиди терцевої втори, гомофонно-гармонічного, підголоскового стилю. Версії запису і обробки для мішаних складів гуртів і народних хорів, подані у хрестоматії, виконуються переважно у народній манері з використанням грудного й розлогого колориту звучання, властивого для пісенної традиції Наддніпрянщини.

Пісні про долю

Пісні про долю належать до жанру побутових і складають досить суттєву частку в народно-пісенному виконавстві. Їх співають, переважно, жіночі гурти в замкнутих осередках або ж включаються до програм конкурсних виступів на фольклорних конкурсах і фестивалях. У піснях про долю відображаються складні перипетії життя, переважно жіночого: становища покинутої жінки (дівчини) (№...), молодої жінки-невістки (№...), переживання матері про долю дочки (№), туга обездоленої дівчини за матір'ю (№), сум за минулими літами (№), сум знедоленої жінки на чужині (№).

Пісні про долю, представлені у хрестоматії, є типовими зразками з розвиненою кантиленною мелодикою (наспіви сягають октави і більше). Багатоголосся різноманітне: гомофонно-гармонічне, підголосково-поліфонічне, мішане й колоризується грудним, тембрально насиченим звучанням. Строфіка переважає дворядкова, ладові системи ґрунтуються на діатоніці, кварта-квінтової змінності.

Література:

А ще сонце не заходило

$\text{♩} = 54$
Одна Усі

С. А. Т. Б.

1. А ще сон-це не за-хо-ди-ло, як зро-би-лась те-мно-та,
да і-ще сон-це не за-хо-ди-ло, як зро-би-лась те-мно-та.

С. А. Т. Б.

5 2. Як зро-би-лась те-мно-та, да не ща-сли-ва та ді-вчи на
ко-тра лю-бить ко-за-ка.

С. А. Т. Б.

7 1. ко-тра лю-бить ко-за-ка. 2. ко-тра лю-бить ко-за-ка.

С. А. Т. Б.

1. А ще сонце не заходило, як зробилась темнота. (2)

2. Як зробилась темнота...

Да не щаслива та дівчина, котра любить козака. (2)

3. Котра любить козака...

Да козак їде в чисте поле – застаюся я сама. (2)

4. Зостаюся я й сама...

Да застаюся я сама – не дівчина, не вдова. (2)

5. Не дівчина, не вдова...

Не дівчина, не вдова – рекруточка молода. (2)

Да ішов козак з Дону

$\text{♩} = 80$

Одна Усі

С. А. Т. Б.

1. Да і-шов ко - за(ки) з До - ну, да і-шов (ви) ко -

за(ки) з До - ну да (ї) сів над во - до - ю.

6 V

1. Да ішов козак з Дону, (2)
Да й сів над водою.
2. Да й сів над водою, (2)
Да ручки й ножки миє.
3. Да ручки й ножки миє, (2)
Й личенько промиває.
4. Да личко промиває, (2)
Свою долю й лає.
5. Да свою й долю лає:
– Ой доле (жи) моя,
Доле, чо(ми) ти не така?
6. Да чом ти не така, (2)
Я(ки) доля людська?
7. Єсть люди не роблять – (2)
Да й хороше ходять.
8. А я й заробляю – нічого не маю
День заробляю, за ніч пропиваю.....

Колечко моє обручне

$\text{♩} = 72$
Одна Усі

С. А. Т. Б.

1. Ко - ле - чко (жи) мо - є зо - ло - чо - но - є да,

се - рде - ня, ви мо - є, да - й(і) за - ру - чо - (го) но - є!

1. Колечко (жи) моє золочонос,
Да, серденья, ви моє да(ї) обручноє.
2. Ой як(і) заручав, да щирю клятьбу кляв,
Да щирю клятьбу кляв, да(ї) праву ручку жав.
3. Щирю клятьбу кляв, да праву ручку жав,
Да праву ручку жав, да ще й поцілував.
4. Праву ручку жав, да ще й поцілував,
Да не цілу(ї) мене, да не вгаварівай.
5. Не цілуй мене, да не вгаварівай,
Да не хотів(ви) любити, дак(і) не подманівай.
6. – Ой де дні мої, да весьолие,
Да як я вас любив, да як щасливий бил.
7. Як я вас любив, да як щасливий бил,
Да як(и) любить перестав, да рознешасний(ї) став.
8. Як любить перестав, да рознешасний став,
Да рознешасний став, да у тюрму попав.
9. Я в тюрме сиджу в окошко гляжу,
Да чи не йде моя чорнобривая.
10. Чорнобрива йдѣот, цвіт-рози несѣот,
Да цвіт-рози несѣот, да горкіє сльози льѣот.

Ой вирву я з розжі квітку

$\text{♩} = 66$
Одна Гурт

С. А. Т. Б.

1. Ой ви-рву я з ро-жі кві - ку да й пу-щу на во - ду,

пли - ви, пли - ви, з ро-жі кві - тка, аж до мо - го ро - ду.

1. Ой вирву я з рожі квітку та й пушу на воду,
Пливи, пливи, з рожі квітка, аж до мого роду.
2. Пливла, пливла з рожі квітка та й на воді стала,
Вийшла мати води брати та й квітку спіймала.
3. – Ой чого ти, з рожі квітка, на воді зів'яла,
Ой де ж моя та й донечка в недузї лежала?
4. – Ой лежала, моя мати, не рік, не півроку,
Ізсушили, ізв'ялили воріженьки збоку.

Ой гора, гора, гора високая

♩ = 110

Одна Гурт

1. Ой го-ра, го-ра, го-ра ви-со - ка - я, а на тій го-рі

4 1. 2.

чо - ти - ри со - ку - ра. чо - ти - ри со - ку - ра.

1. Ой гора, гора, гора високая,
А на тій горі чотири сокура. (2)
2. Чотири сокура, п'ята березонька,
Стояла дівчина красива, розова. (2)
3. Стояла дівчина з двома цвіточками,
Лилися слізоньки та й ручайочками. (2)
4. Лилися слізоньки як з ручайок вода,
Поїхав миленький та й не сказав куди. (2)
5. Поїхав миленький в страну дальокою,
Покинув дівчину та й одінокою. (2)

Ой журавко, журавко

♩ = 56

Одна Журно з тугою Гурт

3 1. Ой, жу-ра-вко, жу-ра-вко, ой, жу - ра-вко, жу - ра- вко,

чо - го кри - чиш так жа - лко?

1. – Ой журавко, журавко, (2)
Чого кричиш так жалко?

2. – Ой як мені не кричать, (2)
Як високо вилітять?

3. Я високо підлечу, (2)
До матінки полечу.

4. А матінка далеко – (2)
Да й згадає легенько.

5. Тоді мене згадає, (2)
Як обідать сідає.

6. У круг ложечки кладе, (2)
Одна ложка лишняя.

7. Одна лишня ложечка: (2)
– Ой де ж моя донечка?

8. На чужій стороні – (2)
Нема кому пожаліть.

9. Пожалеє чужий рід, (2)
Поховає чужий піп.

10. Поховає чужий піп, (2)
А заплаче чужий рід.

Ой, орьол, ти орьол

$\text{♩} = 66$
Одна

Хор

С. А. Т. Б.

1. Ой, о- рьол, ти о- рьол, си-зо- кри- лий о- рьол, чи- лі- тав ти, о- рьол

на Вкра- ї- но-чку до- мой? на Вкра- ї- но-чку до- мой?

1. 2.

1. – Ой орьол, ти орьол, сизокрилий орьол,
Чи літав ти, орьол, на Вкраїночку до мой? (2)

2. Чи літав ти, орьол, на Вкраїночку до мой,
Чи не бачив ту дівчину, котра журиться за мной? (2)

3. Котра журиться, ще й печалиться,
Вийшла заміж молодою, тепер кається? (2)

4. – В мене батько – не рід, зав'язав мені світ,
В мене мати, як зоря – рано заміж оддала. (2)

5. В мене мати, як зоря – рано заміж оддала,
У великую сім'ю, на чужую сторону. (2)

Ой піду ж я тудю

$\text{♩} = 90$
Одна

1. Ой пі - ду я ту - до - ю де ко - лись я хо - ди - ла -

³ Дві (гурт)

мо - же стрі - ну я, мо - же вві - жу я - ко - го ві - рно лю - би - ла?

1. Ой піду ж я тудю, де колись я ходила,
Може, стріну я, може, ввіжу я – кого вірно любила. (2)
2. Не зустріла ж я його, а зустріла я брата.
Розкажи *ка мнє*, покажи *ка мнє*, де мільонкова хата. (2)
3. Та й ухожу я в хату – ані хліба, ні солі
– Я плакати буду, проклинаю буду свою горьку долю. (2)
4. Ой ти, доле, ти, доле, чому ж ти не така
– Я хороша, і пригожа – тільки доля лиха. (2)

Ой Боже, Боже, який я вдався!

$\text{♩} = 88$
Одна Іронічно Гурт

1. Ой, Бо - же, Бо - же, я - кий я вда - вся - брів че - рез - рі - чку

7

да й не вми - ва - вся, брів че - рез рі - чку да й не вми - ва - вся.

1. Ой, Боже, Боже, який я вдався –
Брів через річку да й не вмивався.
2. Хіба в(и)рнуся, да й уміюся, –
Може, дівчині сподобаюся. (2)
3. – Ой не в(и)ртайся, ой не вмивайся,
Ти ж мені, серденьку, да й сподобався. (2)

Ой ти, орле сизокрилий

$\text{♩} = 62$
Одна

Гурт (Хор)

С. А. Т. Б.

1.(3) Ой ти о-рле си - зо-кри - лий, ти по сві-ту по - лі- тав, ой чи не чув, чи не ба - чив,

де мій ми-лень кий гу - ляв?

Один

2.(4) І не чув я і не ба - чив,

Гурт

де твій ми-лий пив - гу - ляв, тільки сі - на по - те-руш-ка, де ко - ни - ка ви - па -

тільки сі - на по - те - ру - шка, де ко - ни - ка ви - па сав.

1. – Ой ти, орле, сизокрилий,
Ти по світу політав,
Ой чи не чув, чи не бачив,
Де мій миленький гуляв? } Двічі

2. – І не чув я і не бачив,
Де твій милий пив-гуляв,
Тільки сіна потерушка,
Де коника випасав. } Двічі

3. Тільки сіна потерушка,
Де коника випасав,
Туман ярм-долиною,
Там, де галочку стріляв. } Двічі

4. Да й устрілив чорну галку,
Да й устрілив ворона,
Кругом себе подивлюся –
Все чужая сторона! } Двічі

Ой гаю, мій гаю

$\text{♩} = 62$

Одна Сумно Гурт

С. А. Т. Б.

1. Ой га-ю, мій га - ю, га-ю зе-ле- нень - кий, чом на то - бі -

га - ю да й ли - стя - чка не - ма - є ма[є]?

1. 2.

1. Ой, гаю, мій гаю, гаю зелененький,
Чом на тобі, гаю, листячка немає? (2)
2. Листячка немає, вітер не колише,
А брат до сестриці да й дрібні листи пише. (2)
3. Дрібні листи пише, а в листах питає:
– Чи привикла, сестро, да й у чужому краю? (2)
4. – Ой хоч не привикла, мушу привикати,
Мене нещасливу да й породила мати.

Посіяла мак над водою

$\text{♩} = 100$

Одна Гурт

С. А. Т. Б.

1. А я, мо - ло - да пі - зно вста - ла А я, мо - ло

да пі - зно вста - ла, да щас - тя й до - лю по - те - ря - ла.

3

1. Посіяла мак над водою, (2)
Да заріс мій мак лободою.
2. – Нащо ти, мамо, зле зробила, (2)
Що мене рано не збудила.
3. Да чужі дочки рано встали, (2)
Да щастя й долю собі взяли.
4. А я, молода пізно встала, (2)
Да щастя й долю потеряла.

5. Да й потеряла щастя й долю, (2)
Посіяла мак над водою.

6. Да уже ж, мамко, мій мак зійшов, (2)
Да уже ж, мамко, мій вік пройшов.

7. Да пошов мій вік, як маків цвіт, (2)
Що рано зацвів, а вдень упав.

8. Що рано зацвів, а вдень упав, (2)
Да ото ж, мамо, мій вік пропав.

Приїджає мій миленький з поля

$\text{♩} = 80$
Одна Проникливо Усі

С. А. Т. Б.

1. При - їж - джа - є мій ми - лень - кий з по - ля,
при - вя - зу - є ко - ня до я - во - ра.

The musical score is written for four voices: Soprano (C.), Alto (A.), Tenor (T.), and Bass (B.). It is in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as 80 beats per minute. The score is divided into three sections: 'Одна' (Solo), 'Проникливо' (Softly), and 'Усі' (All). The lyrics are in Ukrainian. The first system shows the beginning of the song, with the Soprano and Alto parts starting on a whole note, followed by the Tenor and Bass parts. The second system continues the melody, with the Soprano and Alto parts moving to a half note, and the Tenor and Bass parts moving to a quarter note. The third system shows the end of the song, with the Soprano and Alto parts ending on a whole note, and the Tenor and Bass parts ending on a half note.

1. Приїжджає мій миленький з поля,
Прив'язує коня до явора.

2. Прив'язує коня до явора,
– Чогось моя мила нездорова.

3. – Ой умру я, мій миленький, умру,
Зроби мені з клен-дерева труну.

4. – Ой не буду клен-дерева рубати,
Буде добре в сосновій лежати.

5. – Посій мені да рясточку,
Сховай мене в вишневім садочку.

6. Та викопай глибоку могилу,
Та посади червону калину.

7. Будуть пташки калину клювати,
Буде мені легенько лежати.

Ой вербо, вербо, де ти росла?

$\text{♩} = 78$
Одна Невтішно, болісно Гурт

1. Ой, вер-бо, вер-бо, де ти ро - сла, що тво - є ли - стя

4

1. 2. Варіант заспіву

во - да - зне - сла? ла? 1. Ой, ве - рбо, ве-рбо

1. Ой вербо, вербо, де ти росла,
Що твоє листячко вода знесла?
2. Ой знесла, знесла бистра вода,
А я й молода як ягода. (2)
3. А я молода як ягода,
Не піду заміж за рік, за два. (2)
4. А піду заміж аж п'ятого,
За п'яниченьку проклятого. (2)
5. А п'яниченько все п'є та п'є,
Прийде додому – лає та ще й б'є. (2)
6. Ой не раз, не два утікала,
В саду вишневім ночувала. (2)
- 7 В саду вишневім ночувала
Да й усіх пташок вислухувала. (2)
8. А зозуленька: "ку-ку", "ку-ку",
– За що я терплю таку муку? (2)

Пісні про кохання

Пісні про кохання один з найпоширеніших жанрів у народно-пісенному виконавстві. Вони не втрачають своєї популярності й тепер. За тематичними ознаками ці пісні мають два основних різновиди.

Дошлюбні взаємини: зародження почуттів, думки про одруження, розлука, зрада, нещасливе кохання, вороги на перешкоді закоханих.

Післяшлюбні стосунки: любов і злагода в сім'ї, побутові конфлікти, життя з нелюбом, лиха свекруха, чоловік-п'яниця, туга за батьківським домом, удівство, жіноча доля тощо.

Пісні про кохання поділяються на одноголосі (сольний спів) і багатоголосі, що виконуються різними складами виконавців (дуетами, ансамблями, хорами тощо). Сольні пісні, за своїми стильовими ознаками мелодики, дуже близькі до народних романсів. Серед них зустрічаються взірці з надзвичайно розвиненими ритмоструктурними і мелодичними контурами кантиленного типу, характерні для романсової лірики другої половини XVIII першої половини XIXст. (див. №...).

Пісні про родинний побут, за музичними ознаками, споріднені з піснями про кохання і різняться лише змістом. Вони, переважно, відображають негативні моменти життя родини з патріархальним укладом. Яскраво виражену тематику таких пісень ми знаходимо у репертуарі співочих гуртів Київщини, Черкащини, Чернігівщини, широко представлених у пропонованій праці. Їх поєднують також розвинута кантиленна мелодика; підголосковий, гомофонно-гармонічний та мішаний типи багатоголосся й особливості протяжного стилю, також властиві для балад (див. №). Записані ці пісні від жіночих гуртів і окремих виконавиць старшого віку в згаданих селах. А от в місцевій традиції цих осередків, ще у 50–60-х роках, популярним було виконання ліричних пісень чоловіками й жінками гуртом. Ці пісні виконувалися у родинних середовищах на свята вдома й на вулиці з сусідами. Зокрема, автор цих рядків у х. Острів ще з дитинства безпосередньо мав можливість слухати від своїх родичів і земляків той багатоголосий, потужний і надзвичайно зворушливий спів, який хвилював, бентежив і викликав глибоке почуття душевного співпереживання аж до потрясіння (авт.) (див. пісні з Острова №№...).

Особливо проникливими, за змістом, є *пісні про сирітство*, записані в с. Лука від гурту "Червона калина", які характеризуються яскраво вираженим мелодизмом, поліфонізацією, а їхнє виконання є динамізованим, як внутрішньо-емоційним так і потужним грудним колоритом звучання голосів (див. №).

Література:

1. Іваницький А.І. Українська народна творчість. К., 1990. С. 218–222.
2. Ященко Л.І. Українське народне багатоголосся. К., 1962. С.95–381.
3. Валентина Коротя-Ковальська. Пісенний світ українознавства. Кам'янець-Подільський 2011. С. 187–2009.

Вийду я на гору, подивлюсь на зорю

♩ = 75
Одна Журливо Гурт

1. Вий - ду я на го - ру по - ди-влюсь на зо - рю,
гей, по - ди - влюсь(гусь) на зо - рю.

1. Вийду я на гору, подивлюсь на зорю,
Гей, подивлюсь на зорю.

2. Ясна зоря сяє, вся челядь гуляє
Гей, вся челядь гуляє.

3. Вся челядь гуляє, а мене немає,
Гей, а мене немає.

4. А мене немає – мати не пускає,
Гей, мати не пускає.

5. – Сиди, доню, дома, носи к печі дрова,
Гей, носи к печі дрова.

6. – Я дров наносила, вечерять зварила,
Гей, вечерять зварила.

7. Вечерять зварила – мамці не вгодила,
Гей, мамці не вгодила.

8. Мамці не вгодила – гулять не пустила,
Гей, гулять не пустила!

Вишивала я платочок

♩ = 90
Соло

1. Ви - ши - ва - ла я пла - то - чок, та й не зна - ла ко - му да - ти
і - шов ми - лий у сол - да - ти - да - ла сльо-зи у - ти-рать.

1. Вишивала я платочок та й не знала, кому дати,
Ішов милий у солдати – дала сльози утирати.
2. Утер милий дрібні сльози у дівчини на порозі. (2)
3. Як сів милий у машину, та й забувся про дівчину. (2)
4. Під машиною рельси гнуться, а в дівчини сльози ллються. (2)
5. Ллються вони та й не даром – ходить дівка понад ярмом,
Яром, ярмом, ярмом-долиною, ще й з малою дитиною.

Вітер віє-повіває

$\text{♩} = 82$

C.
A.

1. Ві - тер ві - є - по - ві - ва - є. в річ-ці си - ня - я во - да, ти ска -

5 C.
A.

жи, ска-жи, ка - ли-но як по - па - ла ти сю - да? ти-ска - да?

1. Вітер віє-повіває, в річці синяя вода,
Ти скажи, скажи, калино, як попала ти сюда? (2)
2. Як то ранньою весною хлопець гарний проїжджав,
Довго, довго любувався, а тоді з собою взяв. (2)
- 3 Він хотів мене, калину, посадить в своїм саду
– Не довів – додолу кинув – думав я не виросту. (2)
- 4 Я за землю ухопилась, стала вгору підростать,
І навік я залишилась одинокою стоять. (2)
5. Трактористи поле орють, свої пісеньки ведуть,
Проте віток не ламають, цвіт калини бережуть. (2)
6. Як то ранньою весною, хлопець гарний проїжджав,
Довго, довго любувався, а мене він не пізнав. (2)

Гиля, гиля, сірі гуси

$\text{♩} = 63$

Соло Граційно Гурт

С. А. Т. Б.

1. Ги - ля, ги - ля, сі - рі гу - си, сте - же чко - ю на Ду - най, за - в'я - за - ла

6

С. А. Т. Б.

го - лі - вонь - ку - те - пер си - ди та й ду - май, за - в'я - за - ла

10

С. А. Т. Б.

го - лі - вонь - ку - те - пер си - ди та й ду - май.

1. Гиля, гиля, сірі гуси, стежечкою на Дунай,
Зав'язала голівоньку – тепер сиди та й думай. (2)
2. Гиля, гиля, сірі гуси, стежечкою на пісок,
Зав'язала голівоньку – я ж думала: "на часок". (2)
3. Гиля, гиля, сірі гуси, стежечкою до води.
– Прошу тебе, мій миленький, до другої не ходи! (2)
4. Гиля, гиля, сірі гуси, гиля, мої уточки.
Зав'язала голівоньку, я ж думала – шуточки. (2)
5. Гиля, гиля, сірі гуси, стежечкою на овес.
Зав'язала голівоньку – не розв'яже рід увесь. (2)

Голосочок у лісочок, а розмовонька – до гаю

$\text{♩} = 73$
Соло

1. Го - ло - со - чок у лі - со - чок, а ро-змо-вонь-ка до - га - ю,

3 Гурт

нелай ме-не, да гей, мо-я, ма - мо, що я до-пі знагу ля - ю.

<p>1. Голосочок у лісочок, а розмовонька до гаю,
Не лай мене, моя мамо, що я допізна гуляю. (2)</p> <p>2. Ой гуляю я, гуляю, та і розум собі маю,
Молодому, да гей, козаченьку, я йому не довіряю. (2)</p> | <p>3. Бо в козака ласки, як на морі тої ряски,
А в дівчини, да гей, того уму, як на морі того шуму. (2)</p> <p>4. Ой як море розіллється, да той шум розійдеться,
А козак з молоді дівчини повсякчас насміється. (2)</p> <p>5. Голосочок у лісочок, а розмовонька до гаю,
Не лай мене, да гей, моя мамо, що я допізна гуляю. (2)</p> |
|--|--|

Гори та долини

$\text{♩} = 50$
Одна > Задушевно

1. Го - ри та до-ли - ни, ой чи... ой чи-ї ж то, ой да й си-ві во - ли

4

Варіант заспіву

по го - рі хо - дил(и)? 2. По го - рі хо - ди -

<p>1. Гори та долини, ой чи...
Ой чиї ж то, ой да й сиві воли
По горі ходили?</p> <p>2. По горі ходили, ой то ж,
Ой то ж того, ой да й козаченька,
Що ми втрюх любили.</p> | <p>3. Одна, ой да й полюбила, а дру..
А другая, ой да й покохала,
Білу постіль слала.</p> <p>4. Білу постіль слала, а тре...
А третя, я ой да й невірная,
Да й причарувала.</p> <p>5. Чарувала ой да ручки-ножки,
Ще й карії очі,
Щоб не ходив ой да й до другої
Темненької ночі.</p> |
|--|---|

Де ти, милий, скрився

$\text{♩} = 90$
Одна *leggiere* Вільно

1. Де ти, ми - лий, скривсь да де ти, ми - лий,
3 скри - (ги) - (ги) - вся, де те... де те - бе шу - кать? 5

1. Де ти, милий, скривсь,
Да де ти, милий, скрився,
Де те... де тебе шукать?	5. Горювала дві
Да й на третю нічку,
Да й вста... встала до зорі.
2. Де тебе шукать?
Да десь поїхав милий
На мо... на море гулять.	6. Встала до зорі,
Да й по синьому морю
Пливуть, пливуть кораблі.
3. На море гулять,
А мене він покинув
Да й го... горе горювають.	7. Пливуть кораблі,
А на першій кораблі
Да й ми... милий мій сидить.
4. Горювала ніч,
Да й горювала нічку
Да й го... горювала дві.	8. Милий мій сидить
Да таку препогану
На ру... на руках держить.

Зайшло сонце за віконце

$\text{♩} = 68$
Одна

С. А. 1. За - йшло со - це за ві - ко - нце, за ви - шне - вий сад,
Т. Б.
5
С. А. ці - лу - є - ться ді - вка з па - рнем, а хто ж то му рад?
Т. Б.

1. Зайшло сонце за віконце, за вишневий сад,
Цілується дівка з парнем, а хто ж тому рад? (2)
2. Цілується дівка з парнем – ой хто ж тому рад?
Взяла парня за рученьку да й повела в сад. (2)
3. Взяла парня за рученьку да й повела в сад,
Постелила постіль білу, положила спать. (2)
4. Постелила постіль білу, положила спать,
Сама сіла коло його, зажурилася. (2)
5. Сама сіла коло його, зажурилася,
Що такою молодою полюбилася. (2)

Зайшло сонце за лісок

$\text{♩} = 46$
Одна Гурт

4 Зай-шло со - нце за лі - сок, ой прий - ди, ми - лий,
чо - рно - бри - вий, ой хоть зве - чо - ра на ча - сок.

1. Зайшло сонце за лісок,
Ой прийди, милий, чорнобривий,
Ой хоть звечора на часок.
2. Хоть звечора на часок,
Ой ляжем спати на кроваті,
Ой розкажу я тобі сон.
3. Розкажу я тобі сон,
Ой сон про мене, сон про тебе,
Ой сон про нашу любов.
4. Сон про нашу любов,
Як ти божився присягався:
"Ой любить буду, ще й возьму."
5. Любить буду, ще й возьму",
А тепер ти мене покидаєш,
А сам до другої йдеш.

Зелений дубочок на яр похилився

$\text{♩} = 88$
Соло Журливо

С. А. Т. Б.
1. Зе - ле - ний ду - бо - чок на яр по - хи - ли - вся, ко - зак мо - ло -
де - нький, чо - го за - жу - ри - вся? ся?

1. Зелений дубочок на яр похилився,
Козак молоденький, чого зажурився? (2)
2. Козак молоденький, чого зажурився,
Чи воли пристали, чи з дороги збився? (2)
3. Воли не пристали, з дороги не збився,
Козак молоденький без долі вродився. (2)
4. Козак молоденький без долі вродився,
Любив дівчиноньку да й не оженився. (2)

Із-за гір-гори їдуть мазури

$\text{♩} = 64-100$

Одна Вільно Дві

С. А. Т. Б.

1. Із - за гір-го - ри ї - дуть ма - зу - ри, із - за гір-го - ри

7 Поступово прискорюючи

і - дуть ма - зу - ри. Ї - дуть, ї - дуть ма - зу - ро - чки, ве - зуть, ве - зуть

12

С. А. Т. Б.

два - ві - но - чки, по - зо - ло - че - ні, по - зо - ло - че - ні.

1. Із-за гір-гори їдуть мазури. (2)
Їдуть, їдуть мазурочки,
Везуть, везуть два віночки
Позолочені, позолочені.
2. Свічка горить, а серце болить (2)
Стук-грюк віконечко:
– Вийди, Галю, на крилечко,
Візьми поводи, дай коню води.
3. – Ой рада б я встать, коню води дати. (2)
Наказала мені мати
З мазуриком не стояти,
Я ж її боюсь, але не каюсь.
4. – Матері не бійсь – сідай на мій віз, (2)
Да й будемо їхати,
В дудочку вигравати,
Да й на конику, да й на конику.
5. Селом їхали, люди питали: (2)
– Що ж то за дівчина
Рум'яная, як калина,
– Та то ж їду я – мазурикова!

Варила я рибку

$\text{♩} = 90$

Одна Дві (гурт)

С. А.

1. Ва - ри - ла я ри - бку та й не до - ли - ва - ла, лю - би - ла ко -

6

С. А.

за - ка та й не ша - ну - ва - ла. ва - ла. ва - ла. (ла).

1. Варила я рибку та й не доливала,
Любила козака тай не шанувала. (2)
2. Варила, варила – буду доливати,
– Вернися, козаче, буду шанувати. (2)
3. – А я й не вернуся: нема міні часу,
Було б шанувати із першого разу. (2)

Калина-малина на яром стояла

$\text{♩} = 72$

Одна Скорботно Гурт

С. А.

1. Ка - ли - на - ма - ли - на, над я - ром сто - я - ла

Б.

4

С. А.

над я-ром сто - я - ла да й не про-цві - та[ла].

Б.

1. Калина-малина над яром стояла,
Над яром стояла да й не процвітала.
2. – Чого сумна стоїш, чом не процвітаєш?
Чи жари боїшся, чи дощу бажаєш?
3. – Жари не боюся, дощу не бажаю,
Кого вірно люблю, за тим помираю.
* * *
4. – Ой умру я, мила, а ти будеш жива,
Чи згадаєш, мила, де моя могила?

5. – А твоя могила край синього моря,
Край синього моря де трава – зельона.
6. – А я тую травку серпом пожинаю,
Я й твою могилу здалека впізнаю.

7. Я твою могилу здалека впізнаю,
Я твої й кісточки в фартух позбираю.
8. Я твої кісточки в фартух позбираю,
В тихому Дунаю поперемиваю.

Ішов козак дорогою

$\text{♩} = 120$
Одна Натхнено, зворушливо Усі

1,6,8,10,12.І - шов ко- зак до-ро - го-ю, зу стрів ді- вку чо-рно -
бро - ву.

2,3,4,5,7,9,11, Ой ти, ді - вко мо - я, Га - лю,
щось я то - бі ска-зять ма - ю!

1. Ішов козак дорогою,
Зустрів дівку чорноброву.
2. – Ой ти, дівко, моя Галю,
Щось я тобі сказать маю.
3. Щось я тобі сказать маю,
Сім загадок загадаю.
4. Як вгадаєш – моя будеш,
Не вгадаєш – чужа будеш.
5. Ой що сходить без насіння?
Ой що росте без коріння?
6. – Сонце сходить без насіння,
Камінь росте без коріння.

7. – Ой що росте без колосу?
Ой що плаче без голосу?
8. – Трава росте без колосу,
Роса плаче без голосу.
9. – Ой що біжить без повода?
Ой що горить без полум'я?
10. – Вода біжить без повода,
Любов горить без полум'я.
11. – Ой що горить без полум'я?
Ой що в'ється по дереву?
12. – Любов горить без полум'я,
А хміль в'ється по дереву.

Коло млина, коло броду два голуби пили воду

$\text{♩} = 85$
Одна Гурт Журливо

С. А. 1. Ко - ло мли - на, ко - ло бро - ду, ко - ло мли - на, ко - ло

5
С. А. бро - ду два го - лу - би пи - ли вод[у].

Б.

1. Коло млина, коло броду (2)
Два голуби пили воду.	4. Крилечками стрепенули, (2)
Про кохання спом'янули.
2. Пили вони, воркотіли, (2)
Ізнялися й полетіли.	5. Як ми колись любилися, (2)
Сухі дуби розвилися.
3. Ізнялися й полинули, (2)
Крилечками стрепенули.	6. А типера перестали, (2)
Однолітки повсихали.

Коло млина, коло броду зацвіла калина

$\text{♩} = 114$
Одна Бадьоро

С. А. 1. Ко - ло мли - на, ко - ло бро - ду за - цві - ла ка - ли - на, мо - ло - да - я

6
С. А. ді - вчи - но - нька в сад гу - лять хо - ди - ла,

Т. Б. 9

С. А.
Т. Б.

мо - ло - да - я ді - вчи - но - нья в сад гу - лять хо - ди[ла].

1. Коло млина, коло броду зацвіла калина,
Молодая дівчинонька в сад гулять ходила. (2)
2. Ой ходила, ой гуляла поміж яблуньками,
Мала вона розмовоньку з трьома козаками. (2)
3. – Вари,мати, вечеряти, я піду гуляти,
Заспівають перві півні – я прийду до хати. (2)
4. Співав півень, співав другий, ще й курка сокоче,
Кличе мати вечеряти, а дочка ни хоче. (2)
5. – Ой вечеряй, моя мати, що ти наварила,
Бо вже ж мені, молодій, (і) вечеря не мила. (2)

Котилася ясна зоря з неба

$\text{♩} = 74$
Соло Піднесено з настроєм

1.Ко - ти - ла - ся я - сна - зо - ря з не - ба

3 Хор

да й у - па - ла до - до лу. лу.

1. Котилася ясна зоря з неба
Да й упала додолу. (2)
2. Журилася молода дівчина,
Що не втраплю додому (2)
3. Обізвався козак молоденький
На коні вороному: (2)
4. – Гуляй, гуляй, молода дівчино,
Я проведу додому! (2)
5. – Проводь, проводь, молодий козаче,
Да й проводь, не барися. (2)
6. Бо за мною, дівкою молодою,
Да весь рід зажурився. 2
7. Не так той рід, як рідний батько,
Та як рідная мати. (2)
8. Хочуть мене, дівку молодую
Да й за нелюба дати. (2)

Летів орел чириз сад зелений

$\text{♩} = 70$
Одна Загадково Гурт

1.7. Ле - тів о - рел чи-риз сад зе - ле - ний да й став ка-ли- ну клю- вать.

5. Варіант 2

2.3.4.5.6. Да й став ка - ли - ну клю - вать, взя - ла ді - вка

па - рня за ру - че - ньку да й по - ве - (ге) - ла в сад.

1. Летів орел чириз сад зелений
Да й став калину клювають.

2. Да й став калину клювають,
Взяла дівка парня за рученьку,
Да й повела в сад.

3. Да й повела його всад,
Взяла дівка парня й отравила
Да й стала його питать.

4. Да й стала його питать:
– Скажи, скажи, друг розлюбезний,
Ой чого ти заболів?

5. Ой чого ти заболів:
Чи од пива, чи од людей лихих,
Чи од сладкого вина?

6. – Не од пива, не од лихих людей,
А од любощів твоїх!

Над моєю хатиною чорна хмара стала

$\text{♩} = 50$
Одна Гурт

1.(4.5) Над мо - є (ге)(ге)-ю ха-ти-но - ю чо-рна хма - ра ста - ла, а над мно - ю,

6. Варіант - 2

мо-лю до- ю, по-го- вір да сла - ва. 2. Ой я ту - ю чор-ну хма - ру

11 Гурт

ру-ка-вом роз - ма - ю, пе-ре- жи - ла по-го - во - ри, пе-ре- жи - ву й сла - ву.

1. Над моєю хатиною чорна хмара стала,
А над мною, молодою, – поговор да слава.
2. А я тую чорну хмару рукавом розмаю,
Пережила поговор – переживу й славу.
3. Я своєму миленькому та й задам загадку,
Щоб построїв через Дунай широку кладку.
4. А ти підеш попереду, а я за тобою,
А ти станеш чар-зіллям, а я калиною.
5. Скільки жита я не жала, снопів не в'язала,
Скільки хлопців не любила – правди не казала.
6. Отоді я снопи зв'яжу, як туман наляже,
Отоді я правду скажу, як піп руки зв'яже.

Ни звивайся, травка, з полиньочком

$\text{♩} = 76$
Одна Гурт

1. Ни зви - ва - йся, ни зви - ва - йся - (га), тра - вка, з по - ли - ньо - (го) - (го) - чком,
5 ни влю - бя - йся, ни влю - бя - йся, ді - вка, з па - ре - ньо (чком).
9 Варіант 2 Варіант імпровізації 3
13 3. Ой пі - ду я до во - ро - жки 5. Пи - ла зі - лле, ще й ко - рі - нне,
ще на - п'ю - (у) - ся вра - (га) - нці то - ді ми - ло -
16 го за - бу - ду як ля - жу на ла[вці].

1. Ни звивайся, ни звивайся, травка, з полиньочком,
Не влюбляйся, не влюбляйся, дівка, з пареньочком.
2. Харашо було влюбляться, тяжко розлучаться,
А ще тяжче, а ще важче любов забувать.
3. Ой піду я до ворожки, щоб заворожила,
Ой щоб дала того зілля, що рано варила.
4. Ой щоб дала того зілля, що рано варила,
Щоб забути про милого, котрого любила.
5. Пила зілле, ще й корінне, ще й нап'юся вранці,
Тоді милого забуду, як ляжу на лавці.

Не та травка, що у полі

$\text{♩} = 73$
Одна

1. Не та тра-вка, що у по - лі, а та тра-вка, що в са-ду,

3 Гурт

не той ми-лий, що дво-х лю - бить, а той ми-лий, що о-дну. ну.

1. Не та травка, що у полі, а та травка, що в саду,
Не той милий, що дво-х любить, а той милий, що одну. (2)
2. В саду листя пожовтіло, а ти, травка, зеленій,
– Мене дома б'ють і лають – прийди, милий, пожалій. (2)
3. – Пожалів би тебе, мила, якби думав тебе брать,
Через місяць або й ранше думав тебе покидать. (2)
4. – У тебе є менша сестра, а у мене старший брат,
Давай, милий, їх поженим, самі будем сватовать. (2)

Не тучки, не хмарки

$\text{♩} = 66$
Одна Дві Бадьоро з настроєм

С. А. Т. Б.

1.2. Не тучки не хмарки, дрібний дощ іде, ко-зак до ді-вчи-ни що ве-чо-ра йде!

5 2.

ве-чо-ра йде!

3.4. "До - брий ве-чір!" ка - же, ще й ру - чку да - є,

9

С. А. ще й ше-пче на ву-шко: "Лю-блю я те-бе!"

Т. Б. 1. 2.

1. Не тучки, не хмарки, дрібний дощ іде,
Козак до дівчини шовечора йде! (2)
2. Козак до дівчини шовечора йде,
"Добрий вечір!" каже, ще й ручку дає.
3. "Добрий вечір!" каже, ще й ручку дає,
Ще й шепче на вушко: "Люблю я тебе!"
4. Ще й шепче на вушко: "Люблю я тебе!
Чи підеш, дівчино, заміж за мене?"

Од поля до поля, виросла тополя

$\text{♩} = 86$

Одна Бадьоро

С. А. 1. Од по-ля, до по-ля, ви-ро-сла то-по-ля, пи-тав ко-зак ді-вчу:

Т. Б. 7

С. А. "Чи бу-деш ти мо-я?", пи-тав ко-зак ді-вчу: "Чи бу-деш ти мо-я?"

Т. Б.

1. Од поля до поля виросла тополя,
Питав козак дівку: "Чи будеш ти моя?" (2)
2. – Пошитай, козаче, всі зорі на небі,
Як перешитаєш, то й піду за тебе!
3. – Ой як тяжко-важко ті зорі щитати,
А ще тяжче-важче любов забувати. (2)
4. Щитав козак зорі, та й не дощитався,
Питав козак дівку, та й не допитався. (2)
5. – Ой пусти, козаче, камінь за водою,
Як попливе камінь – звінчаюсь з тобою. (2)

Ой возьму я відеречко

♩ = 38
Одна Знічено

С.

А.

1. Ой во-зьму я ві - де - ре - чко да й по йду я аж до бро - ду,

3

С.

А.

Сто - ять хло-пці-ри-бо-ло - вці, всі кра-си - ві - ї на вро - ду.

1. Ой возьму я відеречко,
Да й пойдю я аж до броду.
Стоять хлопці-риболовці,
Всі красивії на вроду.

2. – Ой ви, хлопці-риболовці,
Ви красивії на вроду,
Візьміть мене на свій човен,
Повезіть мене додому.

3. – Ой раді б ми тебе взяти,
Та наш човен поламався,
А ще чули через люди,
Що тебе рід одцурався.

4. – А мене рід не цурався,
Одцурались батько й мати,
Хотять мене молодую
За нелюба заміж дати.

5. За нелюбом – горе жити,
А ще гірше полиночку,
А у мого миленького
Чорні брови на шнурочку.

6. Чорні брови на шнурочку,
Куди їде, то сміється,
Не розлучай, Боже, пари,
Котра вірно кохається!

Ой гора, гора, гора високая

♩ = 110
Одна Гурт

С.

А.

1. Ой го-ра, го-ра, го-ра ви-со - ка - я, а на тій го-рі

4

С.

А.

чо - ти - ри со - ку - ра. чо - ти - ри со - ку - ра.

1. Ой гора, гора, гора високая,
А на тій горі чотири сокура. (2)

2. Чотири сокура, п'ята березонька,
Стояла дівчина красива, розова. (2)

3. Стояла дівчина з двома цвіточками,
Лилися слізеньки та й ручайочками. (2)

4. Лилися слізеньки як з ручайок вода,
Поїхав миленький та й не сказав куди. (2)

5. Поїхав миленький в страну далькоюю,
Покинув дівчину да й одіноюю. (2)

Ой, долина, долина, широка роздолина

♩ = 42
Одна

С. А. Т. Б.

1. Ой, до ли на, до - ли - на, ши - ро - ка ро - здо - ли - на,

Гей, гей, гей, ши - ро - ка ро - здо - ли - на.

1. Ой долина, долина, широка роздолина,
Гей, гей, гей, широка роздолина.

2. Чом на тобі, долина, нічого не вродило,
Гей, гей, гей, нічого не вродило?

3. Уродила грушиця, тонка да високая,
Гей, гей, гей, тонка да високая.

4. Тонка да високая, на яр похилилася,
Гей, гей, гей, на яр похилилася.

5. На яр похилилася, дівка зажурилася,
Гей, гей, гей, дівка зажурилася.

6. – Чого стоїш журишся, чом ні з ким не любишся,
Гей, гей, гей, чом ні з ким не любишся?

Ой зайди, зайди, місяцю, за тополлю

♩ = 84
Одна

С. А. Т. Б.

Гурт (хор)

1. Ой за-йди, за - йди, мі - ся - цю, за то - по - лю

Проникливо з почуттям

Ой при - йди, при - йди, мій ми - лий, на ро

6

1. 2.

C. A.

T. B.

3MO - - - ву. ву.

* * *

1. Ой зайди, зайди, місяцю, за тополлю,
Ой прийди, прийди, мій милий, на розмову. (2)
2. Ой прийди, прийди, мій милий, на розмову,
Ой болить, болить серденько за тобою. (2)
3. – Ой нехай болить воно ж – мені байдуже,
Було б не любить з першого разу дуже. (2)
4. Ти, козак-гультьй, а я дівка красна,
Ти в саду гуляв, я твого коня пасла. (2)
5. Ой пасла-пасла з вечора до півночі,
Упала роса на мої карі очі. (2)
6. Не так на очі, як на мою русую косу,
Серце-козаче – віночок не доношу. (2)

Ой казали люди-сусіди

$\text{♩} = 100$

Одна Просто

1. Ой ка - за - ли лю - ди - су - сі - ди, що до ме - не бра - ті - чок ї - де,

3 Гурт

я ж йо - го жда - ла, всю ні - чку не спа - ла

5

1. 2.

всі во - ро - та по - од - чи - ня - ла. ла.

1. Ой казали люди-сусіди, що до мене братічок їде,
Я ж його ждала, всю нічку не спала, всі ворота поодчиняла. (2)
2. А братічок їде да й їде, ворота минає, минає,
Ніч яка темна, а зіронька ясна, яка ж моя доля нещасна. (2)
3. Ой казали люди-сусіди, що до мене батенько їде,
Я ж його ждала, всю нічку не спала, всі ворота поодчиняла. (2)
4. А батенько їде да й їде, ворота минає, минає,
Ніч яка темна, а зіронька ясна, яка ж моя доля нещасна. (2)

5. Ой казали люди-сусіди, що до мене матінка їде,
Я ж її ждала, всю нічку не спала, всі ворота поодчиняла. (2)
6. А матінка їде да й їде, ворота минає, минає,
Ніч яка темна, а зіронька ясна, яка ж моя доля нещасна. (2)
7. Ой казали люди-сусіди, що до мене миленький їде,
Я його не ждала, усю нічку спала, всі ворота позачиняла. (2)
8. А миленький їде да й їде, ворота ламає, ламає,
Ніч яка темна, а зіронька ясна, яка ж моя доля прекрасна! (2)

Ой коли б той вечір

$\text{♩} = 100$
Одна Усі

С.

А.

5 1. Ой ко ли б той ве - чір, да й со - не - чко за - йшло,
щоб мо - є сер - день - ко да й до ме - не при - йшло

1. Ой коли б той вечір, да й сонечко зайшло,
Щоб моє серденько да й до мене прийшло.	4. Ой як упускала, легенько зітхала,
А як випускала – плакала, ридала:
2. Прийди, прийди, милий, до моєї хати,
А я тебе пушу – не чутиме мати.	5. – Чи ти мене любиш, чи з мене смієшся?
До другої ходиш та й не признаєшся!
3. Не чутиме мати, не чутиме батько,
Як я тебе пушу, моє серденько.	6. – А я тебе люблю, ще й любити буду,
Признаюсь по правді – сватати не буду.
7. Не позволить батько, не позволить мати,
Ще й рід не позволить тебе, бідну, брати.	

Ой на горі да сухий дубик

$\text{♩} = 100$
Одна Бравурно

С.

А.

5 1. Ой на го - рі да су-хий ду - бик, ой на го - рі да су-хий ду - бик,
ще й бі - ла бе - ре - (ге) за за.

Б.

1. Ой на горі да сухий дубик, (2)
Ще й біла береза, ще й біла береза.

2. З під туєї да березоньки (2)
Вода протікає, вода протікає.

3. Ой там козак да молоденький (2)
Коня напуває, коня напуває.

4. – Ой пий, коню, да цюю воду – (2)
Вода ключовая, вода ключовая.

5. Любив козак цю дівчиноньку – (2)
Вона й молодая, вона й молодая.

Ой не ходи, да й розкудрявцю

$\text{♩} = 90$
Одна Гурт

1. Ой не хо - ди, да й роз-ку - дря - вцю, да й по мо - є -(ге)-му са - ду,

5

ой не то-пчи, да й роз-ку-дря-вцю, да й мо-го ви - но - гра - ду! гра[ду]!

1. Ой не ходи, да й розкудрявцю, да й по моєму саду,
Ой не топчи, да й розкудрявцю, да й мого винограду! (2)

2. Не для тебе да сад садила да його поливала,
А для того да й козаченька, ой що його чарувала. (2)

3. Чарувала да ручки й ножки, да ще й карії очі,
Щоб не ходив да й до другої, да темненької ночі. (2)

4. Ой дай, мати, того зілля, що з-під перелазу,
Щоб забути да й про милого, забути відразу. (2)

5. Піла зілля, ще й коріння, ще й нап'юся вранці,
Тоді милого забуду, як ляжу на лавці. (2)

Ой сад, ти, мой сад (1)

$\text{♩} = 60$
Одна

C.
A.

1. Ой і сад ти мой сад, сад зе - льо - ний мой сад,

T.
B.

3

С. чом не ра - но цві-теш, о - си - па - є (ши) - ся?

Б.

1. 2.

1. Ой сад, ти, мой сад,
Сад зельоний, мой сад,
Чом не рано цвітеш,
Осипаєшся?

3. Ой чи в ход, чи в поход,
Чи в доріженьку?
Переночуй зо мною
Одну ніченьку.

2. Чом не рано цвітеш,
Осипаєшся?
– Ой куда ж, милий друг,
Собираєшся?

4. – Ой рад би я, моя мила,
Аж чотири ночувать,
Да й боюсь я, моя мила,
Щоб походу не взівать.

Ой сад, ти, мой сад (2)

$\text{♩} = 30$ Одна

$\text{♩} = 60$ Гурт

С. 1. Ой. сад, ти мой сад, сад зс - льо - ний, мой сад, чом не ра - но цві - теш - о - си - па - є шся?

Б.

3

1. Ой сад, ти, мой сад,
Сад зельоний, мой сад,
Чом не рано цвітеш,
Осипаєшся?

3. Ой чи в ход, чи в поход,
Чи в доріженьку?
Переночуй зо мною
Одну ніченьку.

2. Чом не рано цвітеш,
Осипаєшся?
– Ой куда ж, милий друг,
Собираєшся?

4. – Ой рад би я, моя мила,
Аж чотири ночувать,
Да й боюсь я, моя мила,
Щоб походу не взівать.

Ой там за лісочком

$\text{♩} = 70$
Одна , Гурт

С.

А.

1. Ой там за лі - со - чком су - шить в'я - лить

4

С.

А.

ко - зак ді - вку сво - їм го - ло - со - чком.

1. Ой там за лісочком
Сушить-вялить козак дівку своїм голосочком.	4. А ти й одказала,
Ти, дівчино-гордовице, гордуєш ти мною.
2. Своїм голосочком
– Не я ж тебе сушу-в'ялю – сама ти зов'яла.	5. Гордуєш ти мною,
Буде твоє гордування все перед тобою.
3. Сама ти зов'яла,
Як я тебе тричі сватав, а ти й одказала.	6. Все перед тобою,
Буде твоя руса коса в мене під ногою.

Ой ти, вишенько, ти, черешенько

$\text{♩} = 56$
Одна Завзято Гурт

С.

А.

1. Ой ти, ви - ше-(ні) - ко, ти че - ре - ше - нько,

4

С.

А.

ой ко-ли ж ти зі- йшла, ко-ли-ви - ро - сла?

7

С.

А.

Варіант 2 Гурт

1. Ой ти, ви - ше-(ні) - ко, ти че - ре - ше - нько,

9

С.

А.

ой ко - ли ж ти зі йшла, ко - ли ви - ро - сла?

Т.

Б.

1. Ой ти вишенько, ти черешенько,
Ой коли ж ти зійшла, коли виросла? (2)
2. – Я зимою зійшла, літом виросла,
На Дунай, на ріку похилилася. (2)
3. На Дунай, на ріку похилилася,
Ой чого ти, душа, зажурилася? (2)
4. Зажурилася я, що стояла сама,
Що стояла сама пізно звечора. (2)
5. Чую: щось стукотить у віконечко –
Чи то вор, чи злодей, чи розбойнічок? (2)
6. То не вор, не злодей, не розбойнічок,
То до мене прийшов полюбовничок! (2)

Ой ти, дівчино, зарученая

$\text{♩} = 82$
Одна Гурт (хор) Виразно

1. Ой ти, ді-вчи-но, за-ру - че на - я, чо-го ж ти хо-диш за-сму - че на - я,

чо - го ж ти хо-диш за-сму - че на - я? чо - го сві-том

2. Ой ти, ді - вчи - но,

ну - диш, ска - жи по - пра - вді, ко - го - ти лю - биш,

ска - жи - по - пра - вді, ко - го - ти лю - биш?

1. – Ой ти, дівчино, зарученая,
Чого ти ходиш засмученая? (2)
2. Ой ти, дівчино, чого світом нудиш,
Скажи по-правді, кого ти любиш? (2)
3. – Люблю я пиво, мед солоденький,
Люблю козака – він молоденький! (2)
4. Люблю я пиво – пиво шумує,
Люблю я козака – гарно цілує! (2)
5. Ой видно, видно, хто кого любить –
Сяде близенько да й приголубить. (2)
6. Ой видно, видно, хто не сміється –
Сяде близенько да й одвернеться. (2)
7. Ой видно, видно, хто оженився –
Сів коло столу да й зажурився. (2)
8. Ой видно, видно, хто не жонатий –
Зачеше чуба да йде гуляти! (2)

Ой у лісі в лісі, стоять два дубочки

$\text{♩} = 68$
Одна Натхненно, з почуттям

1. Ой у лісі в лісі, сто-ять два ду-бо-чки, гей, схи ли - ли - ся-
верхи до ку по - о - чки.

Варіант заспіву

3. Ой во ни си-ді - ли, зня-лись по-ле-ті - ли

1. Ой у лісі, в лісі, стоять два дубочки,
Гей, схирилися верхи докупочки
2. Ой схирилися верхи докупочки,
Ой там сиділи аж два голубочки.
3. Ой вони сиділи, знялись, полетіли,
Ой полинули ярм-долиною.
4. Ой полетіли ярм-долиною,
Ой посідали поміж осокою.
5. – Ой ти, дівчино, ти моя кохана,
Ой чого в тебе коса нечесана?
6. – Ой бо у мене нерідная мати,
Ой не веліла косу розчесати.

Ой у лузі калина, там стояла дівчина

$\text{♩} = 86$
Одна

Гурт

1. Ой у лу - зі ка - ли - на, там сто-я - ла ді - вчи - на, чо - го сму - тна - я,
не ве - се - ла - я, мо - же ма - ти на - би - ла? - ла?

1. Ой у лузі калина, там стояла дівчина
– Чого смутная, не веселая, – може, мати набила?
2. – Мене мати не била, я сама зажурилась,
Да не дав мені Бог, не судив мені Бог,
Кого вірно любила!
3. Ой підю я тудю, де ще зроду не ходила,
Ой чи стріну я, чи побачу я, кого вірно любила?
4. Ой не стріла я його, да стріла його брата
– Ой скажіть мені, покажіть мені,
де миленького хата!
5. А як він у дорозі – поможи йому, Боже,
А як з другою на постелечці, то скарай його, Боже!

Ой у полі жито стелиться низенько

$\text{♩} = 100$
Одна

С. А. Т. Б.

1. Ой у по - лі жи - то сте-лить-ся ни - зень - ко, до-бре то - му
жи - ти, що лю - бов бли - зень - ко. зень - ко.

1. Ой у полі жито стелиться низенько,
Добре тому жити, що любов близенько. (2)
2. –А я жито зажну, калину зламаю,
Я своє кохання здалека пізнаю. (2)
3. А моє кохання в вишневім садочку,
Сивим конем грає мальована бричка. (2)
4. Люблять мене хлопці, хоч я й невеличка,
Хоч я й невеличка да ще й не багата. (2)
5. Хоч я й невеличка да ще й не багата
– В мене кавалерів завжди повна хата. (2)

Ой у полі озеречко

$\text{♩} = 100$
Соло Вільно

1. Ой у по - лі о - зе - ре - чко, там пла - ва - ло - ві - де - ре - чко,
со - сно - ві кле - ой ду - бо - ве - є де - нце,
со - - - сно - ві, ой, де - нце,
не цу - ра - йся (жи) ме - не, се - рце! - рце!
не - цу - ра - йся, се - рце! рце!

1. Ой у полі озеречко, там плавало відеречко,
Соснові клепки, ой дубовеє денце, не цурайся мене, серце! (2)
2. Ой як будеш цуратися, будуть люди сміятися.
Вийди, дівчино, ой вийди, чорнобрива, поговоримо з тобою! (2)
3. – Ой рада б я виходити, з тобою, милий, говорити,
Лежить нелюбий, ой на правій рученьці – я ж боюся розбудити. (2)
4. – Ой дівчино, моя люба, одвернися од нелюба,
Одвернися, да й на білій постелі, я ж нелюба з ружжа встрілю. (2)
5. – Ой чи встрілиш, чи не встрілиш, одно мені віка вмалиш,
Ой чи влучиш, чи не влучиш – мене з пароньки розлучиш. (2)

6. Ти, козаче молоденький, в тебе коник вороненький,
Сідлай коня да виїжджай з двора, бо ти не мій, я не твоя. (2)
7. Ой ти, коню вороненький, з тобою козак молоденький,
Риссю, мій коню, ой коню вороненький, аж до тихого Дунаю. (2)
8. Коло тихого Дунаю стану я да й подумаю:
Чи мені вбиться, а чи втопиться, ой чи назад воротиться? (2)
9. Як назад повернуся, до кого я пригорнуся?
Батенька немає, матері немає, а дівчина не приймає. (2)

Ой ходила дівчина по лісочку

♩ = 70
Одна Усі Бадьоро

1,2,3,4,5. Ой хо-ди-ла ді-вчи-на по-лі-со-чку під-ко-ло-ла ні-жень-ку на тер-но-чку.

Ой, Та й не ка-жи ті-ї пра-вди, що ка-за-ла.

6,7. Гу - ляй, гу-ляй, ді - вчи-но, як гу - ля - ла

1. Ой ходила дівчина по лісочку,
Наколола ніженьку на терночку. (2)
2. Болить, болить ніженька, болить больно,
Любив козак дівчину та й недовго. (2)
3. Любив козак дівчину ой недовго,
Любив козак дівчину три годочки,
4. Та й забрали того парня у салдати,
Та й забула дівчина розпитати. (2)
5. Як забула дівчина розпитати:
Чи мені заміж іти, чи гуляти? (2)
6. – Гуляй, гуляй, дівчино, як гуляла,
Та й не кажи тії правди, що казала. (2)
7. Та й не стели постіль білу, що ти слала,
Бо він тую постіль білу перетопче,
З тебе дури насміється та й не схоче.

Ой ходила дівчина по садочку

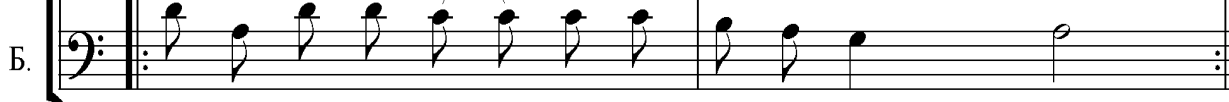
♩ = 67
Одна Загадково

A.

1. Ой хо ди - ла ді - вчи - на по - са - до - чку,

C. 3

A. про - ко - ло - ла ні - жень - ку на стер - но - чку.

B.

<p>1. Ой ходила дівчина по садочку,
Проколола ніженьку на стерночку. (2)</p> <p>2. Болить, болить ніженька, болить больно,
Ходив козак до дівчини да й недовго. (2)</p> <p>3. Ходив козак до дівчини три годочки,
А дівчині показалося – три деньочки. (2)</p> | <p>4. Бируть, бируть козаченька у салдати,
Да й забула дівчина розпитати. (2)</p> <p>5. Да й забула дівчина розпитати,
Ой чи їй(ї) заміж іти, чи гуляти. (2)</p> <p>6. – Гуляй, гуляй, дівчинонько, як гуляла,
Топчи, топчи черевички, як топтала. (2)</p> <p>7. Топчи, топчи черевички як топтала,
Та й не кажи хлопцям правди, як казала. (2)</p> <p>8. Та й не кажи правдоньки, та й нікому,
Ой як ти казала мені одному. (2)</p> |
|--|--|

Ой вишенько-черешенько, чом рясно не родиш?

♩ = 82
Одна Бадьоро

C.

A. 1. Ой ви - шень-ко, че - ре - шень-ко, чом ря - сно не ро - диш,

C. 5

A. мо - ло - да - я, ді - вчи - нонь-ко, чом - гу - лять не хо - диш?

T.

B.

1. Ой, вишенько-черешенько,
Чом рясно не родиш?
Молодая дівчинонько,
Чом гулять не ходиш?

2. Ой як мені, вишні, родить
– Гілля й усихає,
Ой як мені гулять ходить
– Милий покидає.

3. Ой як мені вишні родить
За високим тином?
Ой як мені гулять ходить
За вдовиним сином?

По цей бік гора, по той бік друга

♩ = 40
Одна

♩ = 70
Хор

Життєрадісно.

С. А. Б.

1. По цей бік го-ра, по той бік друга, по-між ти - ми кру-ти-миго-ра-ми схо-ди-ла зо-
Ой по-між ти - ми схо-ди - ла-зо -

6 1. 2. Соло Варіант 2.

С. А. Б.

ря. ря. 2. Ой то не зо-ря - ді-вчи-на мо-я

ря. ря.

10 Хор Акцентно 1. 2.

С. А. Б.

3 но-вень-ки - ми ой да ві-дер-ця - ми по - во-ди - цю йшла. йшла.

3 но-вень-ки - ми ві - дер - ця - ми - по - во - ди - цю йшла. йшла.

1. По цей бік гора, по той бік друга,
Поміж тими крутими горами сходила зоря. (2)⁴⁹

2. Ой то ж не зоря – дівчина моя
З новенькими, ой да відерцями
По водицю йшла.

4. – Дівчино моя, напій же коня,
З рубленої нової криниці,
З повного відра.

3. По водицю йшла, "Добрий день" дала,
Вона ж мені, парню молодому,
Жалю завдала.

5. – Козаченько мій, якби ж я твоя,
Взяла б коня за шовковий повід,
Да й напоїла.

⁴⁹ Останній рядок пісні співається двічі

6. Кінь води не п'є, копитами б'є.
– Тікай, тікай, молода дівчино,
Бо він тебе вб'є.

7. Козаченько мій, я й не боюся
– Біла ручка, золота обручка,
Я й одиб'юся.

8. Дівчино моя, сідай на коня,
Да й поїдем у чистеє поле,
До мого двора.

9. – А в твого двора нема не кола,
Тільки стоїть один куш калини,
Да й та не цвіла.

10. Калино моя, чом ти не цвіла?
– Зима люта, лютії морози
Приморозили.

11. – Дівчино моя, чом заміж не йшла?
– Бо у наймах довго я служила,
Пари не знайшла.

Повій, вітре да й буйнесенький

$\text{♩} = 64$
Одна Журливо Гурт

1. По - вий, ві - тре да й буй-не- сень-кий з гли бо- ко- го я - ру,
5 при - будь, при- будь, да, мій ми-(ги) - ле нький, з да- ле - ко - го кра[ю].

1. Повій, вітре да й буйнесенький з глибокого яру
Прибуди, прибуди да, мій миленький, з далекого краю.

2. – Да ой рад би я повівати – яр дуже глибокий
Ой рад би я прибувати – край дуже дальокий.

3. – Як я свого да й миленького на Дін виряжала,
Дала ж йому да й зезуленьку, щоб рано кувала.

4. Дала ж йому да й зезуленьку, собі – соловейка,
Щоб моєму миленькому жилось веселенько.

5. Летить ворін з чужих сторін да й летячи криче:
– Накажіте тій дівчиноньці, хай за мной не плаче.

6. Нехай вона да за мною не плаче – я тут не журюся,
Нехай вона да й заміж іде – я тут оженися.

7. – Ой щоб тебе да й оженила лихая година –
Зав'язала да й білі ручки мала дитина!

8. Зав'язала да й білі ручки – ніхто не розв'яже,
Ніхто мені, да й молодій, правдоньки не скаже.

Половина саду цвіте, половина в'яне

$\text{♩} = 138$
Одна Легко, безжурно Гурт

1. По - ло - ви-на са- ду цві-те, по- ло - ви - на в'я - не, тя - жко - ва-
9 жко на се - рдень - ку, як ве - чір на - ста - не, тя - на - ста[не].

1. Половина саду цвіте, половина в'яне,
Тяжко-важко на серденьку, як вечір настане. (2)
2. Тяжко-важко на серденьку, як вечір настане,
Усі хлопці на вулиці, а мого немає. (2)
3. Усі хлопці на вулиці, а мого немає,
Чи він шиє, чи він кроє, чи дома немає. (2)
4. Він не шиє і не кроє, і дома немає –
В чистім полі на роздоллі коня випасає. (2)
5. Він не шиє і не кроє, і дома немає,
З глибокої криниченьки коня напуває. (2)
6. З глибокої криниченьки коня напуває,
А на мене молодую скося поглядає. (2)
7. – Годі тобі, козаченьку, скося поглядати,
Іди, сядеш коло мене, щось маю сказати. (2)
8. – А казати – не казати, щось на думці маю,
Любив, любив дівчиноньку – покидають думаю. (2)

Понад нашим яром да й пшениченька ланом

$\text{♩} = 70$

Одна Гурт

С. А.

1. По - над на - шим я - ром. да й пше - ни - че - нька ла - ном,

4

С. А.

го - ро - ю - (гу) й о - вес. Одна Рухливо

2. Го - ро - ю о - вес

7 Усі в попередньому темпі Ревно

С. А.

не по - пра - вді, ко - за - че, не по пра - вді - со - ко ле,

10

С. А.

зо мно - ю - (гу) жи - веш!

1. Понад нашим яром да й пшениченька ланом,
Горою овес.
2. Горою овес... Не по правді, козаче,
Не по правді, соколе, зо мною живеш!
3. Зо мною живеш... Ой як прийде той вечір,
Ой вечор, вечорочок – до другої йдеш.
4. До другої йдеш... А мені, молоденькій,
Ой мені, молоденькій, жалю завдаєш.
5. Жалю завдаєш... – Ой посади ж, милая,
Мила-чорнобривая, в воротях вербу.
6. В воротях вербу... Ой куди я не йтиму,
Ой куди не поїду я – до тебе зайду.
7. – Ой скільки не садила, ой скільки не поливала я,
– Не приймається,
8. Не приймається... Ой любов наша щира,
Ой любов дорогесенька розлучається.

Посилала мене мати рано-вранці воду брать

$\text{♩} = 80$
Одна Легко, безтурботно

1. По - си - ла - ла ме - не ма - ти ра - но-вран - ці во - ду брать

5 Усі

до - кри - ни - ці клю - че - во - ї під зе - ле - ний я - ві - рок

1. Посилала мене мати рано-вранці воду брать
До криниці ключової під зелений явіроч. (2)
2. Як прийшла я до криниці під зелений явіроч,
Коли чую: щось у небі зашуміло-загуло.
3. То не вітер в полі віє, то не грім в небі гримить,
То машина грузовая до криниці путь держить. (2)
4. На машині – гарні хлопці, гарні хлопці-молодці:
– Будь здорова, чорноброва, дай напитись водиці! (2)
5. Напились хлопці водиці, в дальній путь поїхали,
Я осталась під явором свою думу думати. (2)
6. Ти, машино, не тутукай, не тривож мого серця,
Бо я дуже добре знаю, що мій милий вернеться. (2)

Розсердився, розгнівився мій миленький

$\text{♩} = 90$
Одна Зворушливо

1. Ро - зсе-рди-вся, ро - згні-ви - вся мій ми-лень-кий на ме - не,

4

а вже ско - ро тре - тій ве - чор

7

не го - во - рить до ме - не. 1. 2. ме - не.

1. Розсердився, розгнівився мій миленький на мене,
А вже скоро третій вечор не говорить до мене. (2)
2. Він до мене, я до нього – не говорим обоє,
А я піду в сад вишневий соловейка спитаю: (2)
3. – Соловейку, рідний брате, ти високо літаєш,
Скажи ж мені усю правду, де мій милий гуляє. (2)
4. – А де травка зеленіє, там я коня напасу,
Там, де тече бистра річка, там я коня напою. (2)

Сама собі дівчина дивувалася

$\text{♩} = 80$
Одна Гурт

1. Са ма со-бі ді - вчи-на ди-ву-ва-ла - ся, - ой де ж і -ї кра-сонь-ка

7 1. 2. Варіант 2 Одна

по-ді-ва-ла - ся? 3. Не на тій во - ди - чень-ці, що вми-ва-ла -

14 Гурт 1. 2.

-ся, не на по-ло - те - не-чку, що вти-ра-ла - ся - ся.

1. Сама собі дівчина дивувалася –
Ой де ж її красонька подівалася? (2)
2. Чи на тій водиченьці, що вмивалася,
Чи на полотенечку, що втиралася? (2)
3. Не на тій водиченьці, що вмивалася,
Не на полотенечку, що втиралася. (2)
4. Не на полотенечку, що втиралася,
А на тім козаченьку, що влюбялася. (2)
5. Сама собі дівчина дивувалася –
Ой де ж її красонька подівалася?

Світи, світи місяцю

$\text{♩} = 78$
Одна Усі

С. А. Т. Б.

1. Сві - ти, сві-ти, мі - ся-цю гей, ще й я - сна зо - ря та гей, гей, гей,

15 Усі Варіант 2

C. A. 2.5. Ку - да ї - деш, од - їж - джа - єш, си - зо - кри ли (гий) о - рле,

T. B.

22 Fine Варіант 3

C. A. ой хто ж ме - не мо - ло - ду - ю в цей ве - чор при - го рне? 3. При го -

T. B.

30

C. A. ртай ся ді - вчи - нонь - ко, к дру - го - му та - ко - му,

T. B.

36

C. A. да й не ка - жи (ги) то - ї пра - вди, як ме - ні - о - дно - му!

T. B.

1. Стоїть гора високая, да все кам'яная. (2)
2. – Кудя їдеш-одїжджаш, сизокрилий орле,
Ой хто ж мене молодую в цей вечор пригорне?
3. – Пригортайся, дівчинонько, к другому такому!
Да й не кажи тої правди як мені одному!
4. Скільки хлопців не любила – правди не казала. (2)
5. Аж тоді я правду скажу, як піп руки зв'яже. (2)

Темний вечор, тихий ранок

Одна Елегійно Гурт

1. Те - мний ве - чор, ти - хий ра - нок те - мний ве - чор, ти - хий
ра - но(ки), де сь по - ї - хав_ мій ко - ха[ний].

<p>1. Темний вечор, тихий ранок, (2)
Де сь поїхав мій коханий.</p> <p>2. Де сь поїхав та й немає, (2)
Серце моє завмирає.</p> <p>3. Де сь поїхав та й байдуже, (2)
Серце моє болить дуже.</p> | <p>4. Де сь поїхав та й немає, (2)
Серце моє зомліває.</p> <p>5. Ой вийду я на той ганок – (2)
Чи не їде мій коханий?</p> <p>6. А він їде, а я бачу, (2)
Він сміється, а я плачу.</p> |
|---|---|

Тече річка невеличка да й під мої ворота

$\text{♩} = 96$
Одна Безжурно, дещо іронічно

1. Те - че рі - чка - не - ве - ли - чка да й під мо - ї во - ро - та,
ой хто ж ме - не сва - тать бу - де, що я бі - дна си - ро - та? си - ро - та?

1. Тече річка-невелечка да й під мої ворота,
Ой хто ж мене сватать буде, що я бідна сирота? (2)
2. Голуб високо літає крильми хмари достає,
По очах милого бачу, що любить перестає. (2)
3. Одчиняй, мамаша, двері, нехай віє вітерок,
Нехай миленький заходить – цей послідній вечорок! (2)

Туман яром по долині

♩ = 60
Одна Гурт

1.(2.4)Ту - ман я - ром по до - ли - ні, ту - ман я - ром по до - ли - ні, лист ши - ро - кий на ка - ли - ні,

лист ши - ро - кий на ка - ли(ні). по - ці - лу - ю, і - ди, се - рце,

12 3.(5)І - ди, се - рце,

по - ці - лу - ю хоч не сво - ю то чу - жу - ю, хоч не сво - ю то - чу жу[ю].

<p>1. Туман яром по долині, (2)
Лист широкий на калині. (2)</p> <p>2. А ще ширше – на дубочку, (2)
Кличе голуб голубочку. (2)</p> | <p>3. – Іди, серце, поцілую (2)
Хоч не свою, то чужую. (2)</p> <p>4. – Нащо чужу цілувати, (2)
Своїм жалю завдавати. (2)</p> <p>5. Чужа стоїть да й сміється, (2)
Своя стоїть – гірко плаче. (2)</p> |
|---|--|

Туман яром, туман долиною (1)

♩ = 82
Одна

1.Ту - ман я - ром, ту - ман я - ром, ту - ман до - ли - но - ю, не під - да - мся

5 ко - за - ко - ві, бу - ду ді - вчи - но - ю, но(ю).

1. Туман яром, туман яром, туман долиною,
Не піддамся козакові – буду дівчиною. (2)
2. Не піддамся козакові, ще й з розума звести,
Не дам мої руси-коси без музик розплести. (2)
3. Ой десь гудуть, ой десь гудуть, десь музики грають,
А вже ж косу одиниці брати розплітають. (2)
4. Ой один брат розплітає, а другий питає:
– А що наша одиниця на світі думає? (2)
5. Ой думаю і гадаю, і думати буду
– Вийшла заміж за нелюба, що робити буду?(2)

Туман яром, туман долиною (2)

$\text{♩} = 100$
Одна Хор (гурт)

С. А. 1. ту - ман я - ром, ту - ман - до - ли - но - ю

Т. Б. 3

С. А. ту - ман я - ром, ту - ман до - ли - но - ю.

Т. Б.

1. Туман яром, туман долиною. (2)
2. За туманом нічого не видно. (2).
3. Тільки видно дуба зеленого. (2).
4. Під тим дубом криниця стояла. (2).
5. В тій криниці дівка воду брала. (2).
6. Та й впустила золоте відерце. (2)
7. Засмутила козакове серце. (2)
8. – Ой хто ж теє відерце дістане? (2)
9. Той зі мною на рушничок стане. (2).
10. Обізвався козак молоденький: (2)
11. – Ой я ж тоє відерце дістану. (2)
12. І з тобою на рушничок стану! (2).

У неділю рано ще сонце не сходить

$\text{♩} = 134$
Одна Бентежно Гурт

C. A.

1. У не - ді - лю ра - но ще со - нце не схо - дить,

3 S. A.

ко - зак мо - ло день - кий по ка - за - рмі хо - дить.

T. B.

1. У неділю рано ще сонце не сходить,
Козак молоденький по казармі ходить. (2)	4. – Одпускаю тебе тільки не самого –
Я велю сідлати коня вороного. (2)
2. По казармі ходить, листа в руках носить,
Листа в руках носить, командира просить: (2)	5. Коня вороного, золоте сидельце,
Поїжджай – дівчині розвесели серце! (2)
3. – Командире-брате, відпусти додому,
Доручив дівчину, сам не знаю кому. (2)	6. Їде він горою, дворика минає,
Галя у воротах сльози проливає: (2)
7. – Ой куди ж ти їдеш, ворота минаєш,
Я ж твоя кохана, хіба ж ти не знаєш?! (2)	

Учора не був, сьогодні нема

$\text{♩} = 75$
Одна , Хор

C. A.

У - чо - ра - не - був, сьо - го - дні не - ма, де ж, ти се - рде - ня?

T. B.

4 Де ж ти, де ж ти, се - рде - ня?

C. A.

За - був за ме - ня, де ж, ти се - рде - ня? За - був за ме - ня!

T. B.

Де ж ти, де ж ти, се - рде - ня?

1. – Учора не був, сьогодні – нема.
Де ж ти, серденья? Забув за мене!? (2)
2. – Забуть – не забув, думаю забуть,
На три годіка в армію беруть. (2)
3. З армії прийду – жениться буду,
Візьму жіночку-україночку! (2)
4. Візьму жіночку-україночку,
Змалюю личко на паперочку. (2)
5. Змалюю личко на паперочку,
Приб'ю на стіні, де спати мені. (2)
6. Приб'ю на стіні, де спати мені. (2)
А як ляжу спати, буду розмовлять. (2)
7. – Ой ти мила моя, зарученая,
Чого ти така засмученая? (2)

Ходить дівка понад морем

$\text{♩} = 28$
Одна

Усі

С. А. Т. Б.

1. Хо - дить ді - вка по - над мо-рем, си - не мо - ре гра - є,

5 Пристрасно

С. А. Т. Б.

хо - дить ді - вка по - над мо-рем, си - не мо-(го) - ре гра[є].

1. Ходить дівка понад морем, синє море грає. (2)
2. Рада б дівка втопитися – море не приймає. (2)
3. – Приймай, море, приймай синє, прийми, мати родная.
А вже ж мені на доїла любов невірная.

Ходить журав да й по бережку

$\text{♩} = 50$
Одна Гурт Проникливо

1. Хо - дить жу - рав да й по бе - ре - жку, да й за - гля - да - (га)є в во - ду.
Варіант 2
2. Да й за гля - да - є в во - ду, зду - мав ко - зак да й про ді - вчи - ну, да й бре - де че - рез во - ду.

1. Ходить журав да й по бережку,
Да й заглядає в воду.
2. Да й заглядає в воду.
Здумав козак да й про дівчину,
Да й бреде через воду.
3. Да й бреде через воду.
Ой брів річку, да ой брів бистру,
Ще й половину ставу.
4. Ще й половину ставу
— Сватай мене, козаченьку,
Та й не вводь серце в славу.

Червона калина віконце захилила

$\text{♩} = 66$

1. Чер - во - на - я ка - ли - на, ой чер - во - на - я
ка ли - на, ві - кон - це за - хи - ли - ла

1. Червона каліна,
Ой червона каліна віконце захилила.
2. Віконце захилила,
Ой віконце захилила, де дівчина ходила.
3. Де дівчина ходила,
Ой де дівчина ходила, цвіт каліни ламала (носила?).
4. Цвіт каліни носила,
А цвіт каліни носила, з ненькою говорила.
5. – Ненько ж моя стара,
Ой ненько ж моя стара, ой чи ж буду я така?
6. – Будеш, доненько, будеш,
Ой будеш, доненько, будеш, кохання не минеш.
7. А як од мене підеш,
А як од мене підеш, опадуть з каліни цвіти.
8. Опадуть з каліни цвіти,
Ой спадуть з каліни цвіти, та й обсядуть тебе діти

Чогось мені нудно

$\text{♩} = 68$
Одна Меланхолійно

1 Чо-гось ме - ні чу - дно, чо-гось ме - ні ди - вно -

5 Гурт

вже че-тве - ртий ве - чір ми-ло-го - не ви - дно.

1. Чогось мені чудно, чогось мені дивно:
Вже четвертий вечір милого не видно. (2)
2. Не чуть і не видно, його не видати,
Повів до Дунаю коня напувати. (2)
3. А коло Дунаю – жовтий пісочок,
Де проходив милий, там його слідочок. (2)
4. Ой піду в садочок да й вирву листочок,
Да й понакриваю милого слідочок. (2)
5. Щоб вітер не звів, пташки не сходили,
Щоб мого милого другі не любили. (2)
6. І вітер не звів, пташки не сходили,
А мого милого інші полюбили.

Чогось так тяжко-важко

$\text{♩} = 90$
Одна Опечалено Гурт

1. Чо - гось так тя - жко ва - жко, не - на - че ко - гось жаль на

5

се - рдень-ку до - са - да, а на ду - ші пе - чаль пе - чаль. 2. Во

1. Чогось так тяжко-важко, неначе когось жаль,
На серденьку досада, а на душі печаль. (2)
2. Возьму я відеречка, поїду я води брать,
Побачу миленького да й наберу води. (2)
3. Води я не набрала і стала під вербой,
Я чула, що співає мій милий із другою. (2)

Пісні про сирітство

В репертуарі співочих гуртів, представлених у даній праці, значне місце займають сирітські пісні, які співаються їх учасниками, переважно, для себе, оскільки образна специфіка цих творів є психологічно заглибленою, бо відображає складні перетини долі сирітського життя й викликає у виконавців особливий стан душевного хвилювання і художньо-естетичного піднесення. Наспівви цих пісень мають широкий звуковий обсяг (у межах октави і більше), мінорно-ладову структуру. Багатоголосся, переважно, складає втору з елементами гомофонно-гармонічного стилю й підголосковості. В процесі виконання різними гуртами пісні про сирітське життя урізноманітнюються багатою мелізматикою й характеризуються розлогим вивідним, тембрально насиченим звучанням.

Література:

1. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського фольклору. К. 2008. –С. 340–361.
2. Пісні Поділля /Упорядник Мишанич С. В./ – К., 1976. – С. 20–50.
3. Яценко Л. І. Українське народне багатоголосся. – К., С. 95–300.

Вітер з поля, хвиля з моря

♩ = 90
Одна

Легко журливо

Гурт (хор)

С. А.

1. Ві - тер з по - ля, хви - ля з мо - ря, Ой да й до - ве -

Т. Б.

6

С. А.

ла лю - бов до го - ря. 1. 2.

Т. Б.

1. Вітер з поля, хвиля з моря,
Ой да й довела любов до горя. (2)
2. Свет голівоньки кружиться,
Ой да й на плече орьол садітся. (2)
3. – Ой ти орле, орле сизокрилий,
Скажи мені правдоньку, де мій милий? (2)
4. – Ой твій милий на роботі,
Ой да й на літейному заводі. (2)
5. – Що ж він робить, виробляє?
– Мідні трубоньки виливає. (2)
6. Де взялися вражі люди,
Ой да й поламали мідні труби. (2)
7. Пішла пара по заводу,
Ой да й пішла славонька по народу. (2)
8. Пішла славонька по народу
Да й на тую дівчину, що без роду. (2)

Да нема гірш некому, да як тій сиротині

С. А.
 Т.

Музыка: $\text{♩} = 60$
 Одна Журливо Усі

1. Да не-ма гірш не - ко - му, да як тій си - ро... - ти - ні,

4

C. A. T. B.

да не-хто не при - го - рне при... ли хій го - ні.

1. 2.

1. Да нема гірш некому, як тій сиротині,
Да нехто не пригорне при лихій годині. (2)
2. Да нехто ж не пригорне, да не батько й не мати,
Да тільки той пригорне, хто думає брати. (2)
3. Да налетіли гуси з далекого краю,
Скаламутили воду в тихому Дунаї. (2)
4. Да куди сірі гуси, да з пір'ячком пропали,
Да як ми любилися, тепер перестали. (2)
5. Да як ми любилися, да як горобці в стрісі,
А тепер розійшлися. як туман по лісі. (2)
6. Да як ми любилися, як голубів пара,
А тепер розійшлися, як чорная хмара. (2)

Ой вітер віє-повіває

$\text{♩} = 120$

Одна Дві Хор

C. A. T. B.

1. Ой ві-тер ві - є - по - ві - ва - є, ли - стя й о - па - да - є, ой пла-че-

9 Милосердно

C. A. T. B.

ту-жить ді - вчи - но нька - ми - лий по - ки - да - є да - [є].

1. 2.

1. Ой вітер віє-повіває, листя й опадає,
Ой плаче-тужить дівчинонька – милий покида[є]. (2)
2. – Ой не плач, не плач, дівчинонько, то ще й не біда:
Один покине, другий полюбить – ти ще й молода! (2)
3. Ой ходить дівка понад морем, синє море гра,
Ой хоче дівка втопитися – море не прийма. (2)
4. – Ой прийми мене, синєє море, ще й сира земля,
Ой як же ж мені надоїла життя сиротська[я]. (2).

Ой летіла галка

♩ = 70

Одна Знеможено

C.
A.

1. Ой ле-ті - ла га - лка дай сі-ла на со - сну,

5

C.
A.

та й сі-ла - на - со - сну, на гі-лку - роз - ко - шну. кош[ну]

T.
B.

1. Ой летіла галка да й сіла на сосну,
Да й сіла на сосну, на гілку розкіш[ну]. (2)
2. Да й сіла на гілку, а та гілка гнеться,
– Ой розкажи, сестро, як тобі живеть[ся]. (2)
3. Ой не гнися, гілка, не гнися додолу,
Ой бо горе жити сироті без род[у]. (2)
4. – Прийди, прийди, брате, у неділю вран[ці],
Да й вип'ємо, брате, горілки по чар[ці]. (2)
5. Чогось мені, брате, горілка не п'ється,
Коло мого серця, як гадина в'ється. (2)

Ой летіла зозуленька через круту гору

$\text{♩} = 100$

Одна Журливо Гурт

1. Ой ле - ті-ла-(га) зе - зу - лень-ка че - риз кру - ту го - ру, ви-би -

7

ра-ла (га) пше-ни - чень - ку, ли-ши - ла по - ло - ву. ло[ву].

1. Ой летіла зезуленька через круту гору,
Вибирала пшениченьку, лишила поло[ву]. (2)
2. – Нашо ж міні (гі) та полова, як зирна немає,
Нашо міні та родина – матінки нема[є]. (2)

3. Усі дівчата маток мають, а я батька маю,
Сім раз води приносила з тихого Дуна[ю]. (2)

4. Сім раз води приносила, восьмий – напилася,
Якби в мене була мати, я б не журилася. (2)

5. В усіх дівчат да й родина – одне покоління,
А на моїй да й матінці – трава по коліна. (2)

6. В усіх дівчат да й матінки – вони воду носять,
А на моїй да й матінці коса траву косить. (2)

Ой у лісі три дуби родили

$\text{♩} = 42$
Одна. Протяжно.

Чол. голоси.

1. Ой у лі - сі три ду-би ро - ди - ли, там ді-вча - та

5
С. А. по - гри - би хо - дил[и].

Б. 6/4

7
Варіант заспіву

С. А. При-блу - ди - ли во - ни в чи - сте по - ле.

1. Ой у лісі три дуби родили,
Там дівчата по гриби ходил[и].

2. Там дівчата по гриби ходили,
В зеленому гаю заблудил[и].

3. Приблудили вони в чисте поле,
В чистім полі й висока могила[а].

4. В чистім полі – й висока могила,
На могилі – чирвона калин[а].

5. На калині чорний ворон кряче,
На могилі сиротина плач[е].

6. Не кряч, не кряч, чорний воріноньку,
Не плач, не плач, бідна сирітоньк[о]..

Я недавно сиротою стала

$\text{♩} = 85$
Одна З безнадією Усі

1. Я не-дав - но си-ро-то-ю ста- ла, вже чи-ма - ло го-рень-ка за-зна-ла. го-рень-ка за- зна(ла).

<p>1. Я не давно сиротою стала,
Вже чимало горенька зазнала. (2)</p> <p>2. Не силував не батько, не мати,
Силували все чужії люде. (2)</p> <p>3. Силували все чужії люде,
Вийдеш заміж – краще тобі буде. (2)</p> <p>4. Чужим людям воленька волила,
Вийшла заміж – головку втопила. (2)</p> <p>5. Утопила в безодній криниці
Вийшла заміж за гірку п'яницю. (2)</p> <p>6. А п'яниця все п'є та гуляє
Прийде додому, як не б'є, то лає. (2)</p> | <p>7. Сам лягає у кроваті спати,
Мене посилає голубів ганяти. (2)</p> <p>8. Не літайте, голуби, по хаті,
Ой не збудіте милого в кроваті. (2)</p> <p>9. Сама знаю, коли ізбудити ,
Ой, коли буде сонечко сходити. (2)</p> <p>10. Вставай, Ваня – любе цілування,
Ой да для тебе готове вмивання. (2)</p> <p>11. У садочку рушник на кілочку,
На полиці з маслом паляниці. (2)</p> <p>12. На полиці – з маслом паляниці,
Ой за для тебе, гіркої п'яниці. (2)</p> |
|---|--|
13. Як став милий з кроваті вставати,
Стала біла постіль по хаті літати. (2)
14. Стала біла постіль по хаті літати,
Стала його мила у вікно втікати. (2)

Пісні про родинне життя

Це розділ пісенної лірики, в якому відображено складні родинні відносини, негативні сторони життя переважно в сім'ях патріархального укладу. В основі їхнього тематичного наповнення "виступає критично-звážлива та морально-етична оцінка людських стосунків"[1.194]. Серед них пісні оповідального характеру, монологічні, діалогічні. Палітра образів пісень цього жанру досить різноманітна: перипетії кохання (№), розлука, роздуми про швидкоплинність і сенс життя (№), зрада у шлюбних стосунках (№), життя з нелюбом (або з п'яницею) (№), батьки на перешкоді закоханих (№), підмова і зрада (№), моралістичні мотиви у шлюбних стосунках (№). Найвиразнішим із них є образ жінки, яка виступає в ролі матері, дружини, вдови, сироти, обездоленої дівчини, жінки-п'яниці, свекрухи лихої тощо.

Пісні про родинне життя, подані в хрестоматії, за своїми музичними особливостями, є типовими для традиції лівобережжя і Наддніпрянщини. Для їхнього виконання притаманна протяжна манера співання, мелодична розмаїтість наспівів, вокалізація (розспівування складів), мелізування (форшлагування, звукові "з'їди", акцентуація, вставні склади тощо), плавність голосоведення, тембральна насиченість з виразними вивідними підголосками. Переважає багатоголосся гомофонно-гармонічне й підголоскове, хоч мають місце і пісні з моторною ритмомелодикою (№). Ладова специфіка цих пісенних зразків типова для пісенної лірики кантиленного звучання. В них переважає кварто-квінтова ладова змінність (див. №...), плагальні і автентичні лади, діатонізм наспівів.

Пісні цього різновиду пісенної лірики й на сьогодні є провідною частиною репертуару народних хорів і співочих гуртів у сфері народнопісенного виконавства, хоч переважно їх виконують жіночі колективи. Свідченням тому є пісенне наповнення співочих гуртів з х. Острів та сіл Лука і Білозір'я, вміщених у пропонованій праці, яке є показовим за тематичним і музично-естетичним контекстами у сучасному народнопісенному процесі.

Література:

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. Вінниця, 2004. – С. 191–197.
2. Пісні Поділля. – К., 1996. – С. 15–41.
3. Пісні Явдохи Зуїхи. Записав Г. Танцюра. – К., 1972. – С. 221–300.
4. Ященко Л. І. Українське народне багатоголосся.. – К., 1962. – С. 95–300.

А в полі береза, а в полі кудрява

♩ = 44
Одна

Гурт (хор) Пругко

1.4.5. А в по-лі бе-ре-за, а в по-лі ку-дря-ва, ой хто йде, не ми-на - є,
Ой

4
1. бе-ре-зу ла-ма - є. ма[є]. 2. Ой ла-ма є

2.3. Хто йде, не ми-на - є - бе-ре-зу-ла-ма - є,

9
1. ой го-ре то - му жи - ти, хто жі-нки не ма - є. ма[є]. 2.

<p>1. А в полі береза, а в полі кудрява,
Ой хто йде, не минає – березу лама[є]. (2)</p> <p>2. Хто йде, не минає – березу ламає,
Ой горе ж тому жити, хто жінки не ма[є]. (2)</p> | <p>3. Горе тому жити, хто жінки не має,
Ой, а ще найгоркіше, хто дві-три коха[є]. (2)</p> <p>4. Вийду за ворота – травка зеленіє,⁵⁰
А за хорошим мужем жінка й молоді[є]. (2)</p> <p>5. За хорошим мужем жінка молодіє,
А за лихим же мужем з личенька марні[є]. (2)</p> |
|--|---|

⁵⁰ У 4–5 строфах у 3-му такті для тенорового підголоска вжити текстівку: "Ой за мужем". Далі за текстом.

Журба за журбою

♩ = 70
Одна Журливо Гурт

1. Жу - рба за жур-бо - ю, ну - дьга за ну-дьго - ю, да - ла

6
ме - не ма - ти за - між мо - ло - до ю. ю.

The musical score is written for a single voice (Одна) and a chorus (Гурт). It features a key signature of three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and a 3/4 time signature. The tempo is marked as quarter note = 70. The melody is simple and folk-like, with lyrics in Ukrainian. The score includes a first ending and a second ending for the chorus part.

1. Журба за журбою, нудьга за нудьгою,
Дала мене мати заміж молодою (2)
2. За лісом не бачу, за вітром не чую,
За лихим я мужем дома не ночую. (2)
3. Пусті мене, милий, до броду по воду,
До броду по воду, аж до мого роду. (2)
4. – І сам не піду я й тебе не пушу я,
Бо ти скажеш роду про нашу незгоду. (2)
5. – Не буду я, милий, не буду казати,
Як будуть питати – я буду мовчати. (2)
6. Як будуть питати – я буду мовчати, (2)
Як поллються сльози – то я вийду з хати. (2)
7. А за мною вийде моя стара мати,
А за нею вийдуть мої ще два брати. (2)
8. Бодай, мій миленький, гадюка сичала,
Щоб я своїй мамі правди не казала. (2)

Із-за гори да вітер повіває

♩ = 64
Одна

С.
А. 1. Із - за го - ри да ві - тер по - ві - ва - є,

4
С.
А. ма - ти до - чку да й про го - ре пи - та[є].

The musical score is written for a single voice (Одна). It features a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The tempo is marked as quarter note = 64. The melody is simple and folk-like, with lyrics in Ukrainian. The score includes a first ending and a second ending for the chorus part.

1. Із-за гори да й вітер повіває,
Мати дочку да й про горе питає.
2. – Спитай, мати, да й сірого утяти
Сіре жи утя да й над морем літає.
3. Сіре утя понад морем літає,
Воно ж моє усе горечко знає.
4. Перве горе – да й свекруха лихая,
Друге горе да й дитина малая.
5. Друге горе – да й дитина малая,
Третє горе – да й милий покидає.

Навару я меду солодкого

$\text{♩} = 100$
Соло Знічено

1. На - ва - ру я ме - ду со - ло - дко - го да й на - кли - чу ро - ду да - ле - ко - го.

<p>1. Навару я меду солодкого
Да й накличу роду далекого. (2)</p> <p>2. По багату сестру коні пошлють,
Вдові – бідній сестрі – перикажуть. (2)</p> | <p>3. Багата сестра кіньми їде,
Вдова – бідна сестра – пішки їде. (2)</p> <p>4. Багата сестра з калачами,
Вдова – бідна сестра – з діточками. (2)</p> <p>5. Багата сестра на порозі,
Вдова – бідна сестра у дорозі. (2)</p> <p>6. Багата сестра на покуті,
Вдова – бідна сестра – на порозі. (2)</p> |
|--|--|

Ой вербо, вербо, де ти зроста?

$\text{♩} = 78$
Одна Невтішно, болісно Гурт

1. Ой, вер-бо, вер-бо, де ти ро - сла, що тво - є ли - стя

4

1. 2. Варіант заспіву

во - да - зне - сла? ла?

1. Ой, ве - рбо, ве-рбо

<p>1. Ой вербо, вербо, де ти росла,
Що твоє листячко вода знесла?</p> <p>2. Ой знесла, знесла бистра вода,
А я й молода як ягода. (2)</p> <p>3. А я молода як ягода,
Не піду заміж за рік, за два. (2)</p> | <p>4. А піду заміж аж п'ятого,
За п'яниченьку проклятого. (2)</p> <p>5. А п'яниченько все п'є та п'є,
Прийде додому – лає та ще й б'є. (2)</p> <p>6. Ой не раз, не два утікала,
В саду вишневім ночувала. (2)</p> <p>7. В саду вишневім ночувала
Да й усіх пташок вислухувала. (2)</p> <p>8. А зозуленька – "ку-ку", "ку-ку",
За що я терплю таку муку? (2)</p> |
|--|---|

Ой ви, кумушки, ви, голубушки

$\text{♩} = 65$
Одна Меланхолійно Гурт

1. Ой ви, ку - му - шки, ви, го - лу - бу - шки, ой ви по-йдіть, при-ве-діть
гла - вно-го до-кто - ра, ой ви по-йдіть, при-ве-діть гла - вно-го до-кто - ра!

- Ой ви, кумушки, ви голубушки,
Ой ви пойдіть, приведіть
Главного доктора!
- Главного доктора, ще й професора,
Ой нехай скаже як спец,
Що на мойму серденьку єсть.
- А на мойму серденьку єсть кров запечьоная,
Кров запечьоная –
З милим розлучьоная.
- Розлучила мене злая недоленька,
Злая недоленька –
Свекор да свекрушенька.
- Вони снідають, ще й обідають,
А мене, молоду,
Посилають по воду.
- Я по воду ішла, спотикалася,
А як з водою ішла,
Стиха прислухалася.
- Ой чи не б'ється сім'я, чи не лається,
Ой а мене, молоду,
Бить не собираються?
- Ой не б'ється сім'я і не лається,
Ой, а мене, молоду,
Бити собираються.
- Ой а мене, молоду, бити собираються,
Ой а за мной, молодой,
Милий заступається:
- Ой не бийте її, і не лайте її,
А як не вміє робить,
Беріть навчаєте її.

Ой з-за гори з-за крутої голуби літають

$\text{♩} = 62$
Одна Знеможено

1. Ой з - за го - ри з - за кру - то - ї го - лу - би - лі - та - ють,
не за - зна - ла ро - зко - шо - ньки, вже й лі - та - ми - на - ють.

- Ой з-за гори, з-за крутої голуби літають,
Не зазнала розкошоньки, вже й літа минають.
- Не зазнала розкошоньки, і в батька не буду –
Ой чим же я літа свої споминати буду?
- Запрягайте, хлопці, коні, коні воронії,
Да й поїдем доганяти літа молодії.
- Чи я з'їла, чи я спила, чи гарно сходила?
Тільки ж я спогадаю, що тяжко робила.
- Та й догнала літа мої на кам'янім мості,
– Ой верніться, літа мої, хоч на час у гості!
- Не вернемось, не вернемось, бо нема до кого,
Було б літа шанувати як здоров'я свого.

Ой зацвіла рожка край села

$\text{♩} = 86$
Одна Згорьовано , Гурт

5 1. Ой за цві-ла ро - жа край о - кна, ой за-цві-ла ро - жа край о - кна,
ой ма-ла я му - жа, ой ма-ла я му - жа, ой ма-ла я му - жа пи - я - ка.

1. Ой зацвіла рожка край окна (2)
Ой мала я мужа, ой мала я мужа,
Ой мала я мужа пияка.	3. – Не бий мене, муже, не карай, (2)
Бо тебе залишу із малими дітьми,
А сама поїду за Дунай.
2. Нічого не робить – тільки п'є, (2)
Як прийде додому, як прийде додому,
Мене, молодую, лає й б'є.	4. Ой як мила в лодку сідала, (2)
Правою рукою, білою хусткою,
Білою хусткою махала.
5. – Ой вернися, мила, додому, (2)
Я не буду бити, а буду любити,
Ой бо горе жити самому.	
6. Як вернулась мила уночі, (2)
І горшки побиті, і ложки не миті,
А діточки плачуть на печі.	

Ой з-за гори буйний вітер, з-за гори

$\text{♩} = 120$
Одна Інтимно Гурт

6 1. Ой з - за го - ри бу - йний ві - тир з - за го - ри,
при - ї - жджа - є мій ми - лень - кий з до - ро[и].

1. Ой з-за гори буйний вітер, з-за гори,
Приїжджає мій миленький з дорог[и].	3. – Ой чи чуєш, моя мила, чи чуєш?
Ой з ким же, з ким цю ніченьку ночу[єш]?
2. Прив'язує сиві воли до плоту,
А сам іде до милої у хат[у].	4. – Із дітками, мій миленький, з дітками,
Як у лузі калинонька з віткам[и].
5. – Щось я тобі, моя мила, іскажу,
Що я тебе, моя мила, не любл[ю].	
6. Що я тебе, моя мила, не люблю,
Що я тебе, моя мила, з ружа вб'ю.	

Ой п'яна я, п'яна

$\text{♩} = 78$
Одна

Гурт (хор)

С. А. 1. Ой п'я-на я, п'я-на на по-ро-зі впа-ла, ой о-дчи-ни, му-же, не бий ме-не

6 1. 2. ду-же! дуж(е)!

С. А. 2. Ми-лий од-чи-ня-є, ми-лу-ю пи-та-є:

Т. Б.

10 1. 2. "Де ж ти, ми-ла, бу-ла, що про дом за-бу-ла?" ла?

С. А.

Т. Б.

1. Ой п'яна я, п'яна, на порозі впала.
Ой одчини, муже, не бий мене дуже! (2)
2. Милий одчиняє, милую питає:
– Де ж ти, мила, була, що про дом забула? (2)
3. – Була у шиночку, пила горілочку,
З родом ізійшлася, меду напилася. (2)

Ой ти рідна мати, да й заходь до хати

$\text{♩} = 80$
Одна

1. Ой ти рі-дна ма-ти, да й за-ходь до ха-ти,

3 Гурт

Щось я то-бі, ма-ти, ма-ю і-ска-за-ти.

1. – Ой ти рідна мати, да й заходь до хати,
Щось я тобі, мати, маю ісказати.
2. Щось я тобі, мати, маю ісказати,
Що літа проходять, а я не жонатий.
3. Що літа проходять, а я не жонатий, -
Насіяв я жита, та й нікому жати.
4. Насіяв я пшениці – нікому в'язати,
А як вечір настане – ні з ким розмовляти.

5. – Дам я тобі гривню – рубля золотого,
Купи собі, сину, коня вороного.
6. – Кінь води нап'ється, на соломі ляже,
Мені молодому словечка не скаже.
7. Ой щоб тобі, мати, так легко конати,
Ой як мені, мати, з конем розмовляти.

Ой там Василь пшениченьку сіяв

$\text{♩} = 90$
Одна Бадьоро з відтінком іронії

С. А. 1. Ой там Ва - сіль пше - ни - чень - ку сі - яв, сі - яв, сі - яв,

Б. не до - сі - яв ко - нця, сі - яв сі - яв, не до - сі - яв кон(ця).

1. Ой там Василь пшениченьку сіяв,
Сіяв, сіяв, не досіяв кінця. (2)
2. Сіяв, сіяв, не досіяв кінця,
Оглянеться – несе дівка хлопця. (2)
3. – Ой Василю, на тобі дитину,
Як не візьмеш – на ріллю покину! (2)
4. – Ой Галино, яка ти дуренька,
Яка наша дитина гарненька! (2)
5. Ой, Галино, яка ти безумна,
Яка наша дитина розумна! (2)

Під горою кам'яною криниця стояла

$\text{♩} = 67$
Одна

С. А. 1. Під го - ро - ю ка - м'я - но - ю кри - ни - ця - сто - я - ла

5 Гурт (хор) Пругко

С. А. Ва - си - ле - ва рі - дна ма - ти ко - ня на - пу - ва - (га) - ла.

Т. Б.

1. Під горою кам'яною криниця стояла,
Василева рідна мати коня напувала. (2)
2. Кінь вороний води не п'є, він на воду дує,
Бо він знає, бо він чує, де Василь ночує. (2)
3. – Ти, Василю да мій сину, да й іди до хати
Наварила вечеряти, будеш вечеряти. (2)
4. – Ой вечеряй, моя мати, що ти наварила,
А я піду на той хутір де дівчина мила! (2)
5. Батько з матір'ю сваряться – лиха наберуться,
Я з дівчиною вечір стою – не наговорюся. (2)

Розкопаю гору

$\text{♩} = 64$
Одна , Гурт

1. Роз - ко - па - ю го - ру, ой да й роз - ко - па - ю
го - ру, ой да й по сі - ю я рож[у].

1. Розкопаю гору, ой дай розкопаю гору,
Ой да й посію я рож[у].
2. Посію я рожу, ой да й посію я рожу,
Ой да й поставлю сторож[у].
3. Вітир повіває, ой да й вітир повіває,
Ой да й рожу розстеля[є].
4. Неповная рожу, ой да й неповная рожу,
Ой да й невірная сторож[а].
5. Вітер рожу має, ой да й вітер рожу має,
Ой да й батько дочку ла[є].
6. Батько дочку лає, ой да й батько дочку лає,
Ой да й гулять не пуска[є].
7. – Пусту мене, мати, ой да й пусти мене мати,
Ой да й на час погулять[и].
8. На час погуляти, ой да й на час погуляти,
Ой да й у вишнев садочок.
9. У вишнев садочок, ой да й у вишнев садочок,
Ой да й подать голосоч[ок].
10. Подать голосочок, ой да й подать голосочок,
Ой да й мати горе зна[є].
11. Гуляти пускає, ой да й гуляти пускає
– Ой да й гуляй, доню, гуляй.
12. Поки молодая, ой да й поки молодая,
Ой да як будеш старая.
13. Свекруха лихая, ой да й свекруха лихая,
Ой да й дитина малая.

Сонечко заходить, хмарка наступає

$\text{♩} = 60$
Одна Журливо

1. Со - не - чко - за - хо - дить, хма - рка на - сту - па - є,
ма - ти сво - їй до - ні па - ро - чки шу - ка - є. 2. є.

1. Сонечко заходить, хмарка наступає,
Мати своїй доні пароньки шукає. (2)

2. Шукає, шукає багатого сина,
А її кохає бідна сиротина. (2)

3. Кохає, кохає да й думає брати:
Не розводь любові, моя рідна мати! (2)

Чом ти, березо, в печі не була?

$\text{♩} = 60$
Одна Усі Невтішно

1. Чом ти, бе - ре - зо, в пе - чі й не (ге) бу - (гу) ла, чом ти бе - ре - зо,
й не - (ге) до - го - рі - ла? Варіант заспіву
2. Све - кру - ха ли - ха...

1. Чом ти, березо, в печі не була
Чом ти, березо, не догоріла?

2. – Свекруха лиха огонь залила,
Щоб я, молода, й не вечеряла.

3. Щоб я, молода, не вечеряла,
Без вечероньки спатоньки лягла.

4. Чую – стукотить, чую – гуркотить,
Там мій милий додому спішить.

5. – Чи ти, мила, спиш, чи ти так лежиш,
Що я стукаю, а ти не чуєш?

6. – Я, милий, не сплю, а я так лежу,
Про своє горе думу думаю.

7. Про своє горе думу думаю,
Що я, молода, в свекрухи живу.

8. Що я й, молода, в свекрухи живу,
Все діло роблю, тільки не вгложу.

9. Ложки помию – перемиває,
Постіль постелю – перестеляє.

10. Постіль постелю – перестеляє
Матір'ю назву – сердиться й лає.

Щось я тобі, мати, маю і сказати

$\text{♩} = 74$
Одна Хор

С. А. Т. Б.
1. Щось я то - бі, ма - ти, ма - ю і - ска - за - ти Що лі - та ми -
на - ють, а я не жо - на тий. тий.

1. Щось я тобі, мати, маю ісказати,
Що літа минають, а я не жонатий. (2)
2. Що літа минають, а я не жонатий,
Насіяв я жита, та нікому жати.
3. Насіяв я жита та нікому жати,
Насіяв пшениці – нікому в'язати.
4. Насіяв я пшениці – нікому в'язати,
А як ніч настане – ні з ким розмовляти.
5. – Дам я тобі, сину, рубля золотого,
Купи собі, сину, коня вороного!
6. Купи собі, сину, коня вороного,
А як ніч настане – говори до нього.
7. – Кінь води нап'ється, на солону ляже,
Мені молодому словечка не скаже!

Я жениться думаю

$\text{♩} = 100$
Один

1. Я же-нить-ся ду-ма-ю, я же-ни-ться ду-ма-ю, я же-нить-ся, ой, ду-ма-ю да ха-ти-ни не ма-ю. не ма-ю.

1. – Я жениться думаю, (2)
Да хатини не маю.
2. Я зрубаю липину, (2)
Да поставлю хатину.
3. Да поставлю край сила, (2)
Щоб мила була весела.
4. – А тоді я весела була, (2)
Як у батенька була.
5. А типер я усе плачу, (2)
Бо за милим горе бачу.

Я в полі працюю

$\text{♩} = 80$
Одна Наївно щиро

1. Я в по-лі пра-цю-ю, бу-ря-ки са-па-ю, а як ве-чір при-йде, Ва-ню ви-гля-да-ю.

1. Я в полі працюю, буряки сапаю,
А як вечір прийде, Ваню виглядаю. (2)
2. Ось іде вже Ваня – чистенький, помитий,
В новому костюмі, гарненький, побритий. (2)
3. – Ой Галю-Галино, чого зажурилась,
Чи другого любиш, чи, може, втомилась?
4. – Другого не люблю і я не втомилась,
А ти покидаєш, то я й зажурилась. (2)
5. – Ой Галю-Галино, не смій так казати,
Бо я не збираюсь тебе покидати! (2)

Колискові пісні

Колискові пісні дійшли до нас із неолітичної доби. Основне їх призначення у побуті – приспати дитину. Матері співали дитині колисанки з перших днів її життя. Колискова пісня приспала дитину й водночас (у давніші часи) відігравала роль оберега.

В колисанках присутні чарівливі образи з української міфології, зокрема: Сон і його помічниця Дрімота – міфічні істоти, яких уночі Хорс (Бог Сонця) приводить до людей. Матері, бабусі їх кличуть, щоб приспати дитину:

*Ой ходить Сон коло вікон,
А Дрімота коло плота.
Питається Сон Дрімоти:
– Де будемо ночувати?
Ой Соночку, ой Соночку,
Прийди до нас в колисочку
Да присти нам дитиночку!
А-а, а-а, а-а, а!*

Найпопулярнішим в українських колисанках, певно, є образ "котка". Традиція "співати kota" виникла із народного звичаю, коли у нову колиску клали kota і співали йому колискової, а після нього клали дитину й співали їй "котка", поки не засне (див. №№ Коту, коту, коти два). У поетичних текстах колискових пісень присутні різнобарв'я символів, які тішать дитячу уяву: котики, пташки, рута-м'ята, барвіночок, дзвіночки, мальовані казкові колисочки, різні брязкальця, свистунці тощо. Все це, безумовно, формує духовний світ дитини, пізнання красивого, доброго у навколишньому світі.

Література:

1. Валентина Коротя-Ковальська. Пісенний світ українознавства. Кам'янець-Подільський, 2011, С. 151–166.
2. Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки. К., 1984, С 11–44.
3. Народні пісні в записах Л.Українки та з її співу, С.333–370.

Коту, коту, коточок

$\text{♩} = 100$

Одна Варіант наспіву 1

7 1. Ко - ту, ко - ту, ко - то - чок, за - хо - вай - ся в ку - то - чок, од ма - лень - ких ді - то - чок,
ді - тки бу - дуть спа - ти, ко - тик во - рко - та - ти. Ой на ко - та - во - рко - та, на тих ді - то - чок

14 Варіант наспіву 2

20 дрі - мо - та. А... а... А... 2. Ко - ту, ко - ту, ко - то - чок, за - сні, ми - лий си - но - чок.
27 Ой лю - лєч - ки, лю - лі, на - ли - ну - ли гу - лі до Сла - ву - ні в лю - лі, ста - ли ду - мать
33 і га - дать - чим Сла - ву - ню го - ду - вать: Чи ка - шко - ю, чи ме - дком, чи со - ло - дким
пи - рі - жком? На - го - ду - є - мо ме - дком, ще й со - ло - дким пи - рі - жком. А... а... А...

1. Коту, коту, коточок, заховайся в куточок,
Од маленьких діточок, дітки будуть спати,
Котик воркотати. Ой на ката-воркота,
На тих діток дрімота. А... а... а...
2. Коту, коту, коточок, засни, милий синочок,
Ой люлечки люлі, налізули гупі до Славуні в люлі,
Стали думать і гадать, чим Славуню годувать:
Чи кашкою, чи медком, чи солодким пиріжком?
Нагодуємо медком, ще й солодким пиріжком.
А... а... а...

* * *

Обидва варіанти наспівів колискових, записані від Ганни Волошиної, мають одну ритмоформулу з незначним суміжно-щабельним варіюванням, яке цілком закономірне для пісень цього жанру.

Ой ну, кичю, кичю

♩ = 100

7 1. Ой ну, кичю, кичю, не йди по во - ди - цю, впа-деш у кри - ни - цю.

13 Кри-ни-ця гли - бо - ка, о-бі-б'єш, кич-цю, бо - ки. Пі-шла кич-ця по во-ди-цю

19 да й у - па - ла у кри-ни-цю. Пі-шов ко-тик ви-тя-га-ти, да й не зна - є за що взя-ти.

24 У - зяв кич - цю за ву - хо да й по - са - див де су - хо. Си - ди, кич - цю

не гу - ди, по во - ди - цю більш не хо - ди! А... А... А...

Ой ну коту, коти два

♩ = 100

Одна

4 Ой ну ко - ту, ко - ти два, сі - рі - бі - лі о - би - два, сі - рі - бі - лі во - ло - ха - ті

6 да не хо - дить кру - гом ха - ти, да не збу - дить ди - тя - ти,

не - хай ма - ле ди - тя спить, тре - ба йо - го рі - зко - ю бить. А... А... А...

Ой ти, кицю, кицю, не йди по водицю

$\text{♩} = 100$
Одна

8 Ой ти, ки-цю, ки - цю, не йди по во - ди - цю, бо впа-деш в кри - ни - цю, кри-ни-ця гли-

15 бо - ка, ви-б'єш со - бі бо - ка, да бу-де бо - лі - ти, ні-чим за-вер - ті - ти.

19 Бу - ла о - дна ху - сти - на да й ту ді - тки вкра - ли,

на ляль - ки по - дра - ли. А... а... а...

Наспів від Катерини Забудської

1. Ой ти, кицю, кицю, не йди по водицю,
 Бо впадеш в криницю.
 Криниця глибока, виб'єш собі бока,
 Да буде боліти, нічим завертіти.
 Була одна хустина, да й ту дітки вкрали,
 На ляльки подрали. А... а... а...

Жартівливі пісні

Значне місце у хрестоматії посідають пісні гумористичного характеру та танцювальні мелодії, записані нами від гурту "Червона калина" згаданого села Лука, що свідчить про їх невід'ємність в українському музичному побуті. Вони популярні такою ж мірою, як і лірико-побутовий жанр.

Жартівливі пісні набули свого поширення у XVI–XVIII ст.. В них переливається безліч відтінків сміхових елементів, що відображають комічні сторони людського буття. Веселощі, іронія, дотеп, висміювання, забавність, настроєвість є основними змістовими чинниками цього жанру. Кожна історична епоха в жартівливих піснях позначена змістовою своєрідністю. Так, розважально-дотепні пісні та пісні-нісенітниця у давнину творилися вуличними скоморохами. Справжня народна веселість, гумористичні і сатиричні мотиви були також властиві для творчості кобзарів і лірників у XVI–XVIII ст.. Найпоширенішими жартівливими піснями є твори на родинно-побутову тематику, в яких смішні сторони у побутових відносинах висвітлювалися в їдких дотехах, глумі, глузуванні, доброзичливою насмішкватістю, що входило у неписаний кодекс народної моральності.

До таких належать сатиричні пісні, яким властиві гіперболізовані сюжети. (№ Чоловік мене бив, Ой там на товчку на базарі)

Значне місце в жартівливих піснях відводиться химерам дідів та бабів (див. №№ Наша баба на базарі була інш.). Поширеними в піснях є образи веселих вдів, що мають оптимізуєчий характер для цієї соціальної категорії (див. А я пряха гарна).

Жартівливі пісні розрізняються за структурно-композиційними формами і складають чотири основних типи: діалогічний (№), самооповідальний (№), описовий (№), комбінований (№).

Серед типових діалогічних пісень виділяються кумівські, часто позначені еротичною інтригою (Див. № Ой кум до куми борозенкою йшов).

Самооповідальні пісні мають іронічні підтексти, в яких оповідач самопоказується у смішному вигляді. Ефект досягається через парадокс ситуації, коли оповідач із серйозним виглядом вказує на свої комічні риси. Іронічний підтекст та недбале до себе ставлення відображено у варіанті поширеної пісні на теренах України (№ Очерет лугом гуде". "По опеньки ходила").

Описовість у піснях – це відображення смішного змісту від третьої особи. Зустрічаються зразки пісень, де поєднуються описовість із діалогічністю (комбінується). Так у пісні "Дід на бабу насваривсь" поєднується тонкий гумор співчуття від третьої особи із насмішкватогіперболічним та іронічним контекстом діалогу.

Наспіви і виконання жартівливих пісень

Виконання жартівливих пісень залежить від змісту й характеру наспіву. Заспіви пісень танцювального характеру, як правило, виконуються сольо, а приспіви (рефрени) підхоплюються гуртом (хором). Цей різновид творів підтримується інструментальним супроводом. Хорові пісні мають, переважно, гомофонно-гармонічний склад, а в окремих зразках епізодично використовуються підголоски. В кульмінаціях часто вживаються приспівні елементи: "Гей", "Ох", "Ех" або ж супроводжуються нісенітними типу – "Ой рув, рувая" тощо (див. №№!).

У значній кількості жартівливих пісень використовується мелізматика (частіше – подвійні та потрійні форшлагі, глісандо тощо). В окремих піснях зустрічається говірковий та мелодичний речитативи: "див. № На городі будяк, ой бочечка"

У жартівливих піснях широко використовуються натуральні лади, ладові зіставлення (мажор-мінор), зустрічаються елементи хроматизації; звуковий обсяг наспівів – секста-октава, характерна різноманітна ритміка надає наспівам підкресленої пульсації і пружності.

Найпоширеніша форма викладу у жартівливих піснях: заспів – приспів. Приспиви мають яскраво виражене гумористичне забарвлення. Вони бувають довгі і короткі, із незмінним і змінним текстом та *кумулятивні* (у яких з кожною строфою зростає число пісенних рядків, як у відомій українській народній пісні "Задумала бабусенька та й розбагатіти". Інколи приспиви виконуються у швидшому темпі, ніж заспів (№ "Очерет лугом гуде").

Література:

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. Вінниця, 2004, С. 199–204.
2. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського фольклору. – К., 2008. – С. 381–442.
3. Пісні Поділля \ упоряд. С. В. Мишанич\ . – К., 1976. – С. 2–36.

А я пряха гарна

♩ = 100

1. А я пряха га - рна - да й не вмію пря-сти - із-за га-ю ви-гля-да-ю де со-ро-чку вкра-сти!

1. А я пряха гарна, да й не вмію прясти
Із-за гаю виглядаю, де сорочку вкрасти! (2)	5. Я взялася й за три дні ту гузку потерла
Бідна моя голівонька – трохи я не вмерла! (2)
2. Насіяла конопель да й не дам їм ради,
Я з своїми коноплями навіки пропаду! (2)	6. Не сама ж я терла – кума помагала
То за хліб, то за сіль, то за кусок сала! (2)
3. У людей їх по сім кіп, да й усі вже труться,
А у мене – одна гузка – горобці несуться! (2)	7. Не сама ж я їх мочила – найняла Данила
Два золоті заплатила, да ще й завинила! (2)
4. У людей їх по сім кіп, да й усі потерті,
А у мене – одна гузка – ворота підперті! (2)	8. Як наткала полотно – од дверей і до вікна,
Стала кроїть сорочки – вийшли тільки рукава! (2)
9. А я пряха гарна – да й не ледащиця,
А я маю чорні брови – гарна молодиця! (2)	

Була в мене парова машина

♩ = 100

Одна

1. Бу - ла в ме - не па-ро-ва ма-ши - на, а я ї - ї про - да - ла, гей, а за ті - ї гро - ші

му-зи-ки хо-ро - ші най-ня - ла, най-ня - ла, гей! Му-зи-чень-ки мо - ї, ви за-грай-те ме-ні

Гей, гей, гей, гей,

Му - зи-чень - ки, ви за-грай - те

ко - ва - ля, ко - ва - ля гей, ко - ва - ля! А я то-го ко-ва-ля та й до-му по-ве-ла,

Гей, гей, гей, гей,

ко - ва - ля, ко - ва - ля гей, ко - ва - ля! А я то - го ко - ва - ля

16

С. А. Т. Б.

по - ве - ла, по - ве - ла, гей, Му - зи - чень - ки мо - і, Гей, гей, Му - зи - чень - ки,

Приспів

19

С. А. Т. Б.

ви за-грай - те ме - ні го - па - ка, го - па - ка гей, го - па - ка! гей, гей, го - па - ка! 1. 2.

ви за - грай - те го - па - ка го - па - ка гей, го - па - ка!"

1. Була в мене парова машина,
А я її продала, продала,
А за тії гроші музики хороші
Найняла, найняла.

Приспів

– Музиченьки мої, ви заграйте мені
"коваля", "коваля"! } Двічі

2. Була в мене рябая корова,
А я її продала, продала,
А за тії гроші музики хороші
Найняла, найняла.

3. Була в мене біла кожушина,
А я її продала, продала,
А за тії гроші музики хороші
Найняла, найняла.

4. Був у мене чоловік негожий,
А я його продала, продала,
А за тії гроші музики хороші
Найняла, найняла.

Приспів

– Музиченьки мої, ви заграйте мені
"коваля", "коваля"! } Двічі

5. А я того коваля та й додому повела,
Повела, повела.
Музиченьки мої, ви заграйте мені
Гопака, гопака!⁵¹

⁵¹ Строфа 5 виконується на музичному матеріалі приспіву.

В місяці-їюні випала пороша

$\text{♩} = 100$
Соло Гротескно

1. В мі - ся - ці і - ю - ні ви-па-ла по-ро - ша, а дід ба-бу по-лю бив,
бо ба-ба хо-ро - ша, а дід ба-бу по-лю - бив, бо ба-ба хо - ро - ша!

1. В місяці-їюні випала пороша,
А дід бабу полюбив, бо баба хороша. (2)	4. – Ой ти, сива бабусенько, ти в гріхах покаяйся,
Тут водичка холодненька – трошки покупайся. (2)
2. І кривая і сліпая, ще й до того злая,
Де не ходить, де не сиде, та все діда ласє. (2)	5. Іде дід по мосту, да в долоні ріже,
Оглянеться назад себе – баба з води лізе. (2)
3. Взяв дід бабу за рученьку да й повів до броду,
Розсердився дід на бабу, да й турнув у воду. (2)	6. В місяці-їюні випала пороша,
А дід бабу полюбив, бо баба хороша. (2)

Василь добрий, Василиха лиха

$\text{♩} = 86$
Соло Насмішкувато *marcato*

1. Ва - сіль до-брий, Ва-сіль до-брий, Ва-си - ли - ха ли - ха, на-жа-ла-ся в по-лі-жи-та
1. На - жа - ла - ся,
йде до-до-му сти - ха. Скандально
і - де сти - ха. 4. Да не жав я їх, не в'я - зав їх, не бу - ду - но -

12 *marcato*

C. A. *pi - shla - get', za - dri - pan - ka, bo - she y bu - du bi - ti!*

T. B. *si - ti, pi - shla - get', bu - du bi - ti!*

1. Василь добрий, Василь добрий, Василиха лиха,
Нажалася в полі жита, йде додому стиха.
2. Да нажалася в полі жита новими серпами,
Як заходить у шинок – Василь п'є з кумами.
3. – Да годі тобі, мій Василю, із кумами пити,
Ходім, ходім на нивоньку снопиків носити.
4. – Да не жав я їх, не в'язав їх, не буду носити,
Пішла геть, задрипанка, бо ще й буду бити!
5. – Да як я в тебе задрипанка, за те – господиня:
Сім день хати не мела, сміття не носила!
6. Да нараяли добрі люди сміття на поле возити,
Кажуть – буде на цім полі пшениця родити.
7. Да й уродила на цім полі сорок кіп пшениці,
Набрав Василь Василичі червону спідницю.
8. Да куди не йду, куди да не їду, червона спідниця,
Кажуть люди: "Василиха – гарна молодиця!"

Вийшла Дуня в сад гулять

$\text{♩} = 100$
Соло Гурт (Хор) Весело

C. A. *1. Вий - шла Ду - ня в сад гу - лять, а за не - ю сол - дат п'ять. Гей, Ду - ня, Гей, Ду - ня,*

T. B. *Гей, гей, Ду - ня,*

6

C. A. *Ду - ня, Ду - ня я, Ду - ня я - го - да мо - я 1. да - мо - я! 2. да - мо - я!*

T. B. *Ду - ня я, Ду - ня я - го - да мо - я да - мо - я!*

1. Вийшла Дуня в сад гулять,
А за нею солдат п'ять.

Приспів

Гей, Дуня, Дуня, Дуня я,
Дуня ягода моя!

2. Вийшла Дуня на грядки,
А за нею парубки.

Приспів

3. Вийшла Дуня за ворота,
А за нею два матроса.

Приспів

4. Ой заплела Дуня коси,
А за нею всі матроси.

Приспів

Да коло наших ворітець

$\text{♩} = 100$

Одна Гурт

5 1. Да ко-ло на-ших во-рі-тець, да ко-ло на-ших во-рі-тець

сто - їть хло - пців та - бу-нець, сто - їть хло - пців та - бу-нець.

1. Да коло наших ворітець, (2)
Стоїть хлопців табунець. (2)
2. Да стоять вони журяться (2)
Про Ванюшу молодця. (2)
3. – Да чого, Ваня, сумний ходиш, (2)
Чом домене не говориш? (2)
4. – Ой як же ж мені говорити – (2)
Хоче мамка оженити,
Хоче батько оженити.
5. Да хоче батько й хоче мати, (2)
Да й не велять тебе брати. (2)
6. Ой тільки велять Катерину, (2)
Катерину чорнобриву. (2) //
7. – Да сирі дрова – густий дим, (2)
Постояла б – нема з ким, (2)
8. Да пусти ж, мати, погуляти, (2)
Сім день дома не бувати. (2)
9. – Да іди ж, доню, не барися, (2)
За ворота – да й вернися. (2)
10. – Да ой що ж, мамо, за гуляння, (2)
За ворота – да й вертання? (2).
11. Да отак, мати, погуляти, (2)
Сім день дома не бувати. (2)

Дід на бабу насварився

♩ = 100

Одна

Гротескно

С. А. 1. Дід на ба-бу нас-ва ри-вся, що не ра-но млин-ці пе-че: "Цить, ді-ду не ка-зись

Т. Б.

С. А. на-пе - чу, то на і-сись, цить, ді-ду не ка-зись, на-пе - чу, то на і-сись!"

Т. Б.

С. А. А дід ба-бу про-да - є, а дід ба-бу про-да - є, а дід ба-бу про-да - є

Т. Б.

А дід ба - бу про - да - є

С. А. ні-хто гро-шей не да - є, а дід ба-бу-про-да - є - ні-хто гро-шей не да - є!

Т. Б.

rit. ff В темпі

- Дід на бабу насваривсь, що не рано млинці пече.
– Цить, діду, не казись, напечу то наїсись! (2)
- Дід з бабою занеладив, дід з бабою занеладив,
Дід з бабою занеладив – на ярмарок запровадив. (2)
- А дід бабу продає, а дід бабу продає,
А дід бабу продає – ніхто грошей не дає. (2)
- Забув бабу розчесати, забув бабу розчесати,
Забув бабу розчесати – ніяк баби продати. (2)

5. – Ой ти, старий дідуга, ти сивая борода,
Чом ти мене не продав, як я була молода? (2)

6. – Ой ти, сива бабусенько, сивая голубко,
Тим я тебе не продав, що бігала прудко. (2)

7. А тепер ти – старесенька, як голубка сивесенька:
Не побігти, не піти, тільки хату стерегти. (2)

Коли б мені суботи діждати

$\text{♩} = 100$
Соло
Ексцентрично із сарказмом

1. Ко - ли б ме - ні су - бо - ти ді - жда - ти, ко - ли б ме - ні

4
Гурт

су - бо - ти ді - жда - ти. Сю - ди, ту - ди, он ку - ди, су - бо - ти ді - жда - ти.

1. Коли б мені суботи діждати, (2)
Сюди, туди, он куди, суботи діждати.

4. А мій милий дубиночку парить, (2)
Сюди, туди, он куди, дубиночку парить.

2. А свекорко дитину колише, (2)
Сюди, туди, он куди, дитину колише.

5. Та дубина – та й на мою спину, (2)
Сюди, туди, он куди, та й на мою спину.

3. А свекруха варенички варить, (2)
Сюди, туди, он куди, варенички варить.

6. – Ой пар, пар, пар – та й не будеш бити, (2)
Як не буде в мене роду, не буду ходити!

Молодії молодіці

$\text{♩} = 90$
Соло
Бравурно

1. Мо - ло - ді - ї, гей, мо - ло - ди - ці, гей,

3
marcato

С.
А.
Т.
Б.

чи в вас та - кі чо - ло - ві - ки як у ме - не?

1. Молодії, гей, молодіці, гей,
Чи в вас такі чоловіки як у мене? (2)
2. А й у мене, гей, мужичище, гей,
Не пускає на вулицю, на ігрище! (2)
3. А я його, гей, обдурила, гей,
В полив'янім горшку борщу наварила. (2)
4. Наварила, гей, ще й приспала, гей,
Сама пішла на вулицю – погуляла. (2)
5. Ой здається, гей, не барилась, гей,
Світлова зіронька заспішила. (2)
6. – Де ж ти, мила, гей, забарилась, гей,
Що в оборі худобонька отелилась? (2)
7. – А я, милий, гей, не гуляла, гей,
Я в оборі худобоньку доглядала. (2)
8. Чорна ярка, гей, окотилась, гей,
А рябая корівонька отелилась. (2)
9. – Де ж ти, мила, гей, загуляла, гей,
Що в оборі худобонька занепала? (2)
10. Пішов милий, гей, перевіряти, гей, –
Аж немає ні теляти, ні ягняти. (2)
11. – Що ж ти, мила, гей, наробила, гей,
Що ти мене молодого обдурила? (2)

На городі будяк

$\text{♩} = 90$
Соло

Весело, вогненно

1. На го-ро - ді бу-дьяк, по-лю- бив ме-не дяк, ку-пив ме-ні че-ре-ви-чки

Хор

за-ка-блү - ки ри-плять ку-пив ме ні че-ре-ви-чки за-ка- блү - ки ри- плять!

1. На городі будяк, полюбив мене дяк,
Купив мені черевички – закаблуки риплять! (2)
2. Закаблуки риплять, а переди гнуться,
Біля мене молоді усі хлопці в'ються. (2)
3. І не бийтеся, і не лайтеся,
Ви до мене, молоді женихайтеся! (2)
4. Ой мамо моя, переросла міру,
Оддай мене за того, що грає на ліру! (2)
5. Ой мамо моя, переросла межу,
Віддай мене за того, що ложечки теше! (2)
6. Мене мама часто била, щоб я хлопців не любила,
А я сяду, переплачу, люблю хлопців, де побачу. (2)
7. Ой мамцю моя, люблю Гриця-ковалю,
Оддай мене за ковалю, щибетушко моя! (2)
8. Ой як я вам накучила, то оддайте за кучеру,
А як я вам допекла, то оддайте за Петра! (2)
9. Я нікого не любила, тільки Грицька та Данила,
Стецька, Грицька та Івана, пішла заміж за Степана! (2)
10. І не бийте мене і не лайте мене,
Зробіть мені комірчину, замикайте мене. (2)
11. Будуть хлопці ходять, будуть гомоніти,
Буде ваша комірчина до дідька летіти! (2)

Наша баба на базарі була

$\text{♩} = 100$
Соло Гротескно

1. На - ша ба - ба на ба за - рі - бу - ла, на - ша ба - ба на ба - за - рі - бу - ла,

5
C.
A.
T.
B.
ой дуб, ду - би - на, на ба за - рі бу - ла, ой дуб, ду - би - на - на ба за - рі бу - ла.

1. Наша баба на базарі була (2)
Ой дуб-дубина, на базарі була (2)

2. Вона собі дідугана привела, (2)
Ой дуб-дубина, дідугана привела. (2)

3. Та й до нього прибиралася, (2)
Ой дуб-дубина, прибиралася. (2)

4. Да в покришку виглядалася, (2)
Ой дуб-дубина, виглядалася. (2)

5. Ой погане дзеркало – таке не видюще! (2)
Ой дуб-дубина, таке невидюще. (2)

6. Розпроклятий дідуган - такий не тямущий ! (2)
Ой дуб-дубина, такий не тямущий. (2)

7. Наша баба на базарі була, (2)
Ой дуб-дубина, на базарі була. (2)

Ой бреду я бреду по коліна в лободу

$\text{♩} = 80-100$
Соло Вільно *espress.*

1. Ой бре - ду я бре - ду по - ко - лі - на в ло - бо - ду.

5
Прискорюючи
Чи я в те - бе на - ймич - ка, що я бо - са хо - джу?

1. Ой бреду, я бреду по коліна в лободу:
Чи я в тебе наймичка, що я боса ходжу? (2)

2. Як я в тебе наймичка – то ти мені заплати,
Як я в тебе хазяєчка – черевички купи! (2)

3. Купи мені черевички за цілого п'ятака,
Щоб я тобі до вечора вибивала гопака! (2)

4. Чоловіченьку, моє лишенько,
Тебе дома нема – мені легшенько (2)

Ой да люди їдуть по ліщину

$\text{♩} = 86$
Одна

С. А.

1. Ой да лю - ди ї - дуть по лі - щини - ну, гей, да гей!

4 *marcato* Потішно, весело

С. А.

Лю - ди - ї - дуть по лі - щини - ну, а я ї - ду по ді - вчи - ну сам!

Т. Б.

1. Лю - ди - ї - дуть, по ді - вчи - ну сам!

1. Ой да люди їдуть по ліщину,
Гей, да гей!
Люди їдуть по ліщину,
А я їду по дівчину сам!
2. Ой да люди їдуть з ліщиною,
Гей, да гей!
Люди їдуть з ліщиною,
А я їду з дівчиною вдвох!
3. Ой да люди мають, що рубати,
Гей да гей!
Люди мають, що рубати,
А я маю, що кохати сам!
4. Ой да питається батько сина,
Гей, да гей!
Питається батько сина :
– Скільки стоїть та дівчина в нас?
5. – Ой да скільки стоїть – треба дати,
Гей, да гей!
Скільки стоїть – треба дати,
Щоб сиділа коло хати в нас!
6. Ой да щоб сиділа коло хати,
Гей, да гей!
Щоб сиділа коло хати,
Да варила вечеряти нам!
7. Ой да наварила борщу з бобом,
Гей, да гей!
Наварила борщу з бобом,
Поставила перед носом – їж!
8. Ой да наварила каші з просом,
Гей, да гей!
Наварила каші з просом,
Поставила перед носом – їж!
9. Ой да наварила каші з маком,
Гей, да гей!
Наварила каші з маком,
Поставила батька раком – їж!
10. Ой да люди їдуть по ліщину,
Гей, да гей!
Люди їдуть по ліщину,
Я назад везу дівчину – сам!

Ой кум до куми борозенкою йшов

♩ = 120

Соло Вогненно Хор

С. А. Б.

1. Ой кум до ку - ми бо - ро - зе - нкою_ йшов. Ку - ма, ку - ма,

ку - моч - ко ти мо - я, чер - во - на - я я - гід - ка ти мо - я!

1. Ой кум до куми борозенкою йшов.

Приспів

Кума, кума, кумочко ти моя,
Червона ягідка ти моя!

2. Борозенкою йшов, куль соломи знайшов.

Приспів

3. А у тому кулі – черевички кумі!

Приспів

4. Кума куля розкатала, черевички дістала.

Приспів

5. Черевички взувала та й на кума поглядала.

Приспів

6. Черевички взувала та й на кума моргала.

Приспів

7. Черевички взувала та ще й кума цілувала.

Приспів (2)

Ой піду я понад лугом

♩ = 100

Одна Потішно з гумором

1. Ой пі - ду я по-над лу-гом, ну да я, ну да я, там де ми-лий о - ре плу-гом ну да я, ну да я!

1. Ой піду я понад лугом, ну да я, ну да я,
Там, де милий оре плугом, ну да я, ну да я! (2)

2. Понесу я йому їсти, ну да я, ну да я,
Чи не скаже мені сісти, ну да я, ну да я! (2)

3. Він наївся і напився, ну да я, ну да я,
Ще й на ролю похилився, ну да я, ну да я! (2)

4. –Чого лежиш та й думаєш, ну да я, ну да я,
Чом до мене не говориш, ну да я, ну да я! (2)

5. – А я лежу та й думаю ну да я, ну да я,
Що погану жінку маю, ну да я, ну да я! (2)

6. – Який тобі дідько винний, ну да я, ну да я,
Що ти гарний, чорнобривий, ну да я, ну да я! (2)

7. А я руда вродилася, ну да я, ну да я,
Чорнявому судилася, ну да я, ну да я! (2)

8. А я брови в сажу мажу, ну да я, ну да я,
Чорнявого переважу, ну да я, ну да я! (2)

9. А я брови підмалюю, ну да я, ну да я,
Чорнявого поцілую, ну да я, ну да я! (2)

10. Не сватав би мене вночі, яка я, яка я,
Не вилізли б тобі очі, яка я, яка я!

11. Було б брати мене вдень, яка я, яка я,
Розпитався б у людей, яка я, яка я!

Ой піду я до млина

♩ = 78
Соло Грайливо, інтригуючи

С. А.

1 Ой пі - ду - я до мли на, до-мли-на, а - у мли - ні но-ви-на, но-ви-на.

5 ♩ = 63 Вільно Прискорюючи

С. А.

Там то, ма - мцю, мель - ник, там то, ма - мцю, га - рний,

Т. Б.

там то, ма-мцю, хо - ро - ший - ме - ле гре - чку без - гро - шей!

1. Ой піду я до млина, до млина,
А у млині новина, новина.

Приспів

Там то, мамцю, мельник,
Там то, мамцю, гарний,
Там то, мамцю, хороший –
Меле гречку без грошей!

2. А він меле, у кіш насипає,
Повернеться – мене пригортає.

Приспів

3. А він меле, да ще й решетує,
Повернеться – мене поцілує.

Приспів

4. А він меле, ще й дере, ще й дере,
З мене грошей не бере, не бере.

Приспів

Ой там на товчку, на базарі

$\text{♩} = 100$
Одна Акцентно Гурт

1.6. Ой там на тов-чку, на ба-за-рі жі-нки чо-ло-ві-ків про-да-ва-ли. Як прий-деть-ся до ла-ду

6 1. 2. Варіант 2

то я сво-го по-ве-ду да й про-дам. да й про-дам. 2.3. Із лик мо-ту-зок на-су-ка-ла

11 1.

взя-ла сво-го ми-ло-го й за-ли-га-ла, да й по-ве-ла на ба-зар, до тер-ни-ці при-в'я-за-ла.

16 2. Варіант 3 Одна Гурт

ла. 4. А за цьо-го му-жа тре-ба да-ти, а за цьо-го му-жа тре-ба да-ти па-ру ко-ней во-ро-них

22 1. 2. Одна Гурт

ще й сто ру-блів зо-ло-тих. тих. 5. А я ста-ла под-ду-ма-ла: з кі-ньми тре-ба во-дить-ся,

29 Заповільнюючи В темпі

а з гро-ши-ма тре-ба но-сить-ся. А мій ми-лий, чо-рно-бри-вий

32 1. 2.

до ро-бо-ти не лі-ни-вий, він для ме-не при-го-ди-ться.

1. Ой там на товчку, на базарі жінки чоловіків продавали.
Як прийдеться до ладу, то я свого поведу да й продам. (2)
2. Із лик мотузок нав'язала, взяла свого милого й залигала
Да й повела на базар до терниці прив'язала. (2)
3. Як наїхало торгувальниць, як наїхало купувальниць:
Стали думать ще й гадать, що за мого мужа дати. (2)
4. – А за цього мужа треба дати, а за цього мужа треба дати
Пару коней вороних ще й сто рублів золотих. (2)

5. – А я стала, подумала:
 З кіньми треба водиться, а з грошима носиться,
 А мій милий, чорнобривий до роботи не лінивий,
 Він для мене пригодиться. (2)
6. Він насіє й наоре не для кого – для мене.
 Ти мій, милий-серденько, пожалію я тебе.

Ой у нашому селі

$\text{♩} = 100$ Одна В характері маршу Хор

1. Ой у на - шо - му се - лі у - сі хло - пці мо - ло - дці да

гей, гей ух - ха - ха, у - сі хло - пці мо - ло - дці!

1. Ой у нашому селі усі хлопці молодці!
 Да гей, гей, ух, ха, ха, усі хлопці молодці!
2. Ведуть коні до води за шовкові поводи.
 Да гей, гей, ух, ха, ха, за шовкові поводи.
3. А поводи деруться – з них дівчата сміються,
 Да гей, гей, ух, ха, ха, з них дівчата сміються.
4. – Не смійтеся, дівки, з нас, бо в салдати беруть нас,
 Да гей, гей, ух, ха, ха, бо в салдати беруть нас.
5. Ми в солдати не підем – по сто рублів покладем,
 Да гей, гей, ух, ха, ха, по сто рублів покладем.
6. По сто рублів покладали – їх в солдати забрали,
 Да гей, гей, ух, ха, ха, їх в солдати забрали.
7. А в солдатах добре жить: є що їсти, є що пить,
 Да гей, гей, ух, ха, ха, є що їсти, є що пить.
8. Є що їсти є що пить, льогкий табачок курить,
 Да гей, гей, ух, ха, ха, льогкий табачок курить.

Очерет лугом гуде (1)

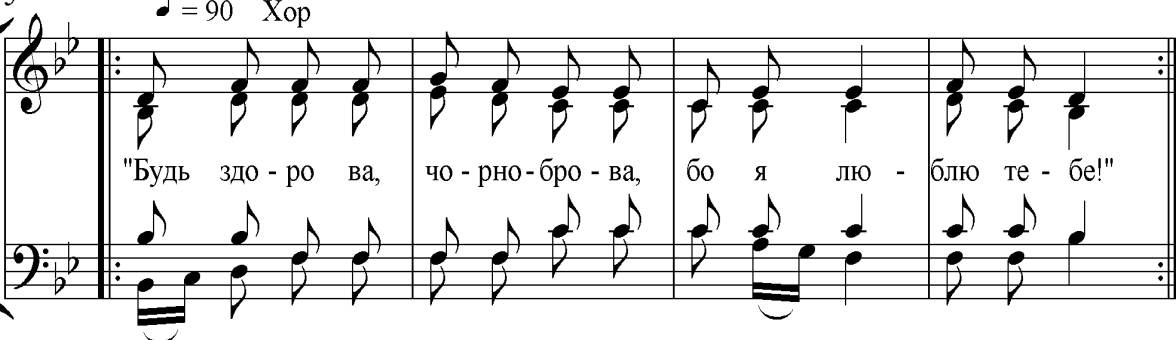
$\text{♩} = 60$
Одна

У вільному темпі (за бажанням)

С. А.

1. О - че - рет лу - гом гу - де, Са - ва рі - чко - ю бре - де:

$\text{♩} = 90$ Хор

С. А.

5. "Будь здо - ро ва, чо - рно - бро - ва, бо я лю - блю те - бе!"

1. Очерет лугом гуде, Сава річкою бреде:
– Будь здорова, чорноброва, бо я люблю тебе! (2)
2. Бо я люблю тебе, чи ти підеш за мене?
– Я й не люблю тебе, я й не піду за тебе! (2)
3. В тебе стан, як у баби, руки й ноги як у жаби,
Руки й ноги як у рака, а сам рудий як собака! (2)
4. – Чи я, мамо, не доріс, чи я, мамо, переріс,
Чи не рублена хата, що не люблять дівчата? (2)
5. – А ти, синку, вже й доріс, а ти, синку, переріс,
В тебе рублена хата та не люблять дівчата! (2)
6. Іди, синку, до криниці, да й напийся водиці,
Як не люблять тебе дівки, то полюблять молодиці! (2)

Очерет лугом гуде (2)

$\text{♩} = 60$
Соло

У вільному темпі (за бажанням)

$\text{♩} = 90$

С. А.

1. О - че рет лу - гомгу де, Са - ва рі - чко - ю бре - де:

Т. Б.

6

1. 2. Рухливо

С. А.

чо - рно - бро - ва бо я лю - блю те - бе!"

2. "Бо я лю - блю те-бе,

12

C. A.

T. B.

чи, ти пі-деш за ме- не?"

"Я й не лю - блю те-бе, я й не пі-ду за-те- бе!"

17

C. A.

T. B.

"Я й не лю-блю-те-бе, я й не пі-ду за те-бе!" 1. за-те- бе!" 2. за-те- бе!" 3. "В те бе стан

22

C. A.

T. B.

як у ба-би, ру- ки й но-ги як у жа-би, ру - ки й но-ги як у ра-ка,

2 27

C. A.

T. B.

а сам ру-дий як со - ба- ка!" 1. як - со ба- ка!" 2.

4. "Чи я, ма - мо, не до-ріс,

31

C. A.

T. B.

чи я, ма мо, пе-ре- ріс?" 1. Чи неру - бле-на ха-та, що не лю блять ді-вча- та?

36 2.

С. А. блять ді-вча- та? 5. "А ти, си-нку вже й до ріс, а ти, си-нку пе-ре-ріс, в те - бе ру -

Т. Б.

42 1. 2. Вільно (соло)

С. А. бле-на ха - та та не лю - блять ді вча та блять ді-вча- та." 6. І - ди, си - нку

Т. Б.

3 В темпі *f*

С. А. до кри-ни- ці, да й на - пи - ся - во - ди - ці, як не лю-блять

Т. Б.

1. 2. 3

С. А. те - бе ді - вки, то по - лю-блять мо - ло - ди - ці!" мо - ло - ди - ці!"

Т. Б.

По опеньки ходила

♩ = 86

Одна Гротескно Хор

С. А. 1.2.3.5. По о пень-ки хо ди-ла, ко-зу-бень - ку згу-би-ла. Ой цить-те, та мо-вчі те

Т. Б.

4 Ой цить - те мо-вчі те

С. А. та й ні-ко-му не ка-жі те, ой цить-те та мо-вчі-те, та й ні-ко му не ка-жі-те!

Т. Б.

7 та й не... не ка-жі-те, ой цить - те-мо-вчі-те, та й не... не ка-жі-те!

С. А.

Т. Б. Ой цить-те та мо-вчі-те,

10 4.6. За - по - ро - жець і шов, хвар-ту ши- ну знай-шов. Ой цить - те-мо-вчі-те

С. А. та й ні - ко - му не ка - жі - те, ой цить - те та мо - вчі - те

Т. Б. та й не... не ка - жі - те, ой цить - те - мо - вчі - те,

12 Для закінчення

С. А. та й ні-ко му не ка-жі те! Ой цить-те та мо-вчі-те та й ні-ко му не ка-жі те!

Т. Б. та й не... не ка-жі те! Ой цить - те-мо-вчі-те, та й не... не ка-жі те!

1. По опеньки ходила,
Козубеньку згубила.

Приспів

*Ой, цитьте та мовчіте,
та й нікому не кажіте!*

2. По опеньки ходила,
Спідничину згубила.

Приспів

3. По опеньки ходила,
Хвартушину згубила.

Приспів

4. Запорожець ішов,
Хвартушину знайшов.

Приспів

5. Запорожець, вражий сину,
Віддай мені фартушину.

Приспів

6. Запорожець віддав,
Ще й обняв – поцілував.

Приспів

Походила Степанида по воду

$\text{♩} = 64$ *mf*

C. A.

1. По - хо - ди - ла Сте - па - ни - да по - во - ду, та й пу - сти - ла срі - бні клю - чи -

C. A.

ки в во - ду. Да раз, два, три лю - лі, лю - лі, лю - лі, да й пу - сти - ла

T. B.

11

C. A.

срі - бні клю - чи ки в во - ду. 2. А хто ж мо - ї срі - бні клю - чи ки зна - йде,
3. О - бі зва - вся ста - рий чорт, ста - рий чорт:

T. B.

16

C. A.

той до мс - не но - чу - ва - ти при - йде? Да раз, два, три лю - лі, лю -
А я тво - ї срі - бні клю - чи ки зна - йду. Да

T. B.

21

С. А.

лі, лю-лі, та й до ме-не но-чу-ва - ти_ прийде! ти при- йду!"
та й до те-бе но-чу-ва - ти при- йду!"

Т. Б.

2

26

Т. Б.

4."А я тво - ї срі-бні клю-чи - ки зна- йшов, та й до те-бе

31

С. А.

Да раз, два, три лю-лі, лю-лі, лю-лі, лю-лі,

Т. Б.

но - чу - ва - ти при - йшов".

36

С. А.

та й до те-бе но-чу-ва - ти - при- йшов!" 5."А я за срі - бні клю-чи-ки

Т. Б.

41

С. А.

за - пла - чу, в ста-рим чо-ртом но-чу-ва-ти не_ хо - чу!"Да раз, два,

Т. Б.

46

C. A.

T. B.

49

C. A.

T. B.

3

Продай, милий, сиві бички

$\text{♩} = 86$

Соло Примхливо

1. Про - дай, ми - лий, си - ві би - чки, ку - пи ме - ні че - ре - ви - чки, бо я па -

6

нсько - го ро - ду - не хо - ди - ла бо - са зро - ду.

9 Гурт

Гей, гей, гей, гей, не хо - ди - ла бо - са зро - ду!

- Продай, милий, сиві бички,
Купи мені черевички,
Бо я панського роду –
Не ходила боса зроду!

Приспів

Гей, гей, гей, гей,
Не ходила боса зроду!

- Продай, милий, дві телиці,
Купи мені дві спідниці,
Бо я панського роду –
Прибиратись люблю зроду!

Гей, гей, гей, гей,
Прибиратись люблю зроду!

- Продай, милий, пуд пшона,
Купи горілочку й вина
Бо я панського роду –
П'ю горілочку як воду!

Гей, гей, гей, гей,
П'ю горілочку як воду!

4. Як став милий продавати,
Та на милу купувати –
Нічим в хаті істопити,
Ніщо дітям ізварити.

*Гей, гей, гей, гей,
Ніщо дітям ізварити!*

5. – Чи ти, милий, іздурів,
Чи ти, милий, ізшалів –
Нічим в хаті затопити,
Ніщо дітям ізварити!

6. Поліз милий на гору,
Дістав хомут і дугу,
Притягає додому,
Запрягає на милу.

*Гей, гей, гей, гей,
Запрягає на милу.*

7. – Ой ти, мила, чорноброва,
Поїдемо в ліс по дрова –
Тпру, стій, моя люба,
Прив'яжу тебе до дуба!

*Гей, гей, гей, гей,
Прив'яжу тебе до дуба.*

8. Як став милий дров рубати,
Та на милу поглядати,
А сонечко – вже не рано,
А йому ще тих дров мало.

9. Став він їхати під гору,
Вдарив милу по чолю:
Тпру, стій, чорноброва,
Перевернеш мені дрова!

*Гей, гей, гей, гей,
Перевернеш мені дрова!*

10. Як приїхав до воріт,
Кинув їсти околіт
Ой ти даєш мені їсти,
А я рада б трошки сісти.

*Гей, гей, гей, гей,
А я рада б трошки сісти.*

11. Продай, милий, черевички,
Купи собі сиві бички,
Бо я панського роду –
Не ходила в ярмі зроду!

*Гей, гей, гей, гей,
Не ходила в ярмі зроду!*

Чи я не хазяйка, чи не господиня?

$\text{♩} = 100$

Одна Весело Дві Гурт

1. Чи я не ха-зай-ка, чи не го-спо-ди-ня, чи я не ха-зай-ка, чи не го-спо-ди-ня - сім день ха-ти не ме-ла,

6 Приспів

9 смі-ття не но-си-ла? Пра-вда, лю-ди, пра-вда, го-спо-ди-ня га-рна,

пра-вда, лю-ди, пра-вда я, го-спо-ди-ня га-рна я

1. Чи я не хазяйка, чи не господиня? (2)
Сім день хати не мела, сміття не носила? (2)

Приспів

Правда, люди, правда – господиня гарна, (2)
Правда, люди, правда я – господиня гарна я? (2)

2. Їдуть люди з поля, да з мене сміються, (2)
Що на моїх подушках ворони несуться. (2)

Приспів

3. Не смійтеся, люди, якось воно буде, (2)
Я ворони поскубу – ще й перина буде. (2)

Приспів

4. Як пішла я заміж у чужую сем'ю, (2)
Поскладала подушки на сирую землю. (2)

Приспів

5. Як поїхав чоловік у поле орати, (2)
А я пішла у шинок з хлопцями гуляти. (2)

Приспів

6. Не дивися, чоловіче, що я така жінка, (2)
Було б тоді дивитися як я була дівка. (2)

Приспів

Чого, жінко, губки дмеш?

$\text{♩} = 110$
Соло

8 1. Чо - го, жі - еко, гу - бки дмеш, чо - го, жі - нко гу - бки
дмеш? Чо - го, жі - нко, гу - бки дмеш, на ве - сі - лля - чко не йдеш?

1. Чого, жінко, губки дмеш, (3)
На весіллячко не йдеш?
2. – Як же ж мені не дуться, (3)
Як немає в що взутся!

3. – Піди, мила, попід стіл (3)
Знайдеш чобіт і постіл.
4. Нагнулася та й знайшла, ()
Узулася та й пішла.

Чоловік мене бив

$\text{♩} = 90$
Одна Саркастично, Гурт

1. Чо - ло - вік ме - не бив ой і бив да у - чив: при - в'я - зав ни - тко - ю
4 бив со - ло - ми - нко - ю, ма - ло що не вбив. 1. 2. вбив.

1. Чоловік мене бив, ой і бив да учив:
Прив'язав ниткою, бив соломинкою,
Мало що не вбив. (2)
2. А я з того жалю не вечеряла:
Устала раненько, умилась біленько,
Да й поснідала. (2)
3. Я з'їла вола, ще й пів барана,
Горщикок кашечки, чотири качечки –
Й голодна була. (2)

4. З'їла цебер борщу – іще їсти хочу,
Сімдесят поросят, дев'яносто курчат –
Й голодна була. (2)
5. На гуляння ішла, коня в ручках вела,
За повод держала, до хлопців іржала:
– "Іга, іга-га". (2)
6. Ой і мати моя, ой і бив він мене:
Прив'язав ниткою, бив соломинкою,
Мало що не вбив. (2)

Чом ти, барвінку, не стелишся

$\text{♩} = 100$
Соло Завзято

1. Чом, ти ба-рві-нку, не сте - ли - шся, чом ти, ко-за - че, не же - ни - шся?
5 Ще ме-ні же-ни - ти-ся не по - ра, ще ж мо-я ді - вчи-на мо - ло - да!

1. Чом ти, барвінку, не стелишся,
Чом ти, козаче, не женишся?
– Ще ж мені женитися не пора,
Ще ж моя дівчина молода.
2. – Подождіть, дівчата, до Роздвa,
Щоб моя дівчина піросла,
Підождіть, дівчата, до весни,
Що ми обоє піросли.
3. – Скільки б я лісом, лісом не ходила,
Кращого дерева – дуба не знайшла,
Скільки я хлопців, хлопців не любила,
Кращого Вані – душі не знайшла!
4. – Ти з мене сміялася – да, да, да,
Ти ж мені zostалася навсїгда.
– Сміялися всі дівчата, сміялася я,
Я ж не надїялася, що буду твоя!
5. – Було б не купатись – холодна вода,
Було б не влюблятись – ти ще молода!
– Я й не купалась – мене облили,
Я й не влюблялась – мене підвели.
6. – Чом ти, барвінку, не стелишся,
Чом ти, козаче, не женишся?
– Ще ж мені женитися не пора,
Ще ж моя дівчина молода!

Я в середу родилася

$\text{♩} = 90$
Одна

1. Я в се - ре - ду ро - ди - ла - ся, ка - жуть лю - ди: "Го - - - ре!",
6 Гурт

1. Я в середу родилася – кажуть люди: "горе!",
– Не піду я за старого – бороною коле! (2)
2. А піду я за такого, що сіються вуса,
Він на мене кивне-моргне, а я засміюся. (2)
3. Мила хату, мила сіни да й засміялася,
Вийшла мати води брати да й здогадалася. (2)
4. – Чого, доню, чого, доню, чого ти смієшся,
Полюбила козаченька да й не признаєшся! (2)
5. – Ой хіба я з піску зросла, щоб я розсипалась,
Ой хіба б я дурна була, щоб я вам призналась! (2)

Як поїхав мій миленький до млина

$\text{♩} = 100$
Соло Химерно

8 1. Як по-ї-хав мій ми-лень-кий до мли-на, а я со-бі з хло-пця-ми за-рі-за-ла ка-ба-на!

Ой, до-лень-ко, до-ле мо-я, лич-ко бі-ле, бро-ви чор-ні - гар-на я, гар-на я!

1. Як поїхав мій миленький до млина,
А я собі з хлопцями зарізала кабана!

Приспів

Ой доленько, доле, моя,
Личко біле, брови чорні – гарна я, гарна я! (2)

2. Невеликий кабан був – за сім пудів важив,
А до мене молоді всі дідьки лазив!

Приспів

3. На сім пудів з'їли ми кабана –
Чоловіку не осталося ні хвоста!

Приспів

4. Як приїхав мій миленький уночі,
А я пішла, лягла спати на печі!

Приспів

5. Як приїхав мій миленький із млина,
Да й питає: "Чом не кажеш, що немає кабана?"

Приспів

6. Милий каже, щоб вечерять дала,
А я йому голе тісто подала!

Приспів

7. А він мене – в плечі, а він мене – в груди,
– Подивіться, люди добрі, як він мене любить!

Приспів

8. Купи, милий, поросю – я годувать буду,
Йй же Богу, більше хлопців водити не буду!

Приспів

Як поїхав мій миленький на базар до рідні

$\text{♩} = 86$
Соло Примхливо

1. Як по-ї-хав мій ми-лень-кий на ба-зар до-рі-дні, ку-пив ме-ні че-ре-ви-чки - ось во-ни на ме-ні!

5 Щоб я йо-го го-лу-бом зва-ла, щоб я йо-му пра-вду ка-за-ла.

7 Я й не бу-ду го-лу-бом зва-ти, я й не бу-ду пра-вди ка-за-ти!

1. Як поїхав мій миленький на базар до рідні,
Купив мені черевички – ось вони на мені!

Приспів

*Щоб я його голубом звала,
Щоб я йому правду казала,
Я й не буду голубом звати,
Я й не буду правди казати!*

2. Як поїхав мій миленький на базар до рідні,
Купив мені спідничину – ось вона на мені!

Приспів

3. Як поїхав мій миленький на базар до рідні,
Купив мені кофтиночку – ось вона на мені!

Приспів

4. Як поїхав мій миленький на базар до рідні,
Купив мені хустиночку – ось вона на мені!

Приспів

5. Як поїхав мій миленький на базар до рідні,
Купив собі нагаєчку – ось вона на мені!

Приспів

*Щоб я його голубом звала,
Щоб я йому правду казала,
Тепер буду голубом звати,
Тепер буду правду казати!*

Танцювальні пісні

За змістом танцювальні пісні, переважно, мають жартівливий характер, хоча за особливостями ритмомелодики вони є танцювальні (ті, що виконуються під час танців – гопачків, козачків, польок, кроков'яків). Наспівки їхні вкладаються у такти зі сталим розміром (переважно дводольні, чотиридольні) і, як правило, виконуються у супроводі народних інструментів (на Лівобережжі "під язик"), а окремі зразки (в залежності від змісту) підлягають театралізованій постановці (в сучасному баченні). Танцювальні пісні слід розглядати, як частину народної "сміхової культури", що сформувалася у побуті українців під впливом скоморохів і кобзарів. Вони виконуються без певного регламенту – на різні свята, у звичайній культурі, розважальних заходах молоді, включаються до концертних програм, загалом мають досить широкий вжиток у сьогоденні.

Музичні особливості та виконання

Танцювальні пісні мають парнопериодичну ритмічну структуру. Переважна їхня більшість складена у дво- або чотирирядковій формі силабічної будови. Для них характерна регулярна акцентна ритміка і мажоро-мінорне ладове зіставлення. Традиційно танцювальні пісні виконувалися одноголосо. У хрестоматії їхня частина подається у наших версіях обробок для сольного і хорового виконання, а також для супроводу танців. Ці пісні використовуються у в'язанках для вокально-хореографічних композицій з інструментальним супроводом, озвучення малих театральних форм гумористичного характеру тощо (див. № "Тетяна", "Гречаники" інш.)

Література:

1. Дей О. Пісенний гумор українського народу // Жартівливі пісні. С. 9–51.
2. Танцювальні пісні \ Упоряд. Дей О. І., Марченко М. Г., Гуменюк А. І.. – К., 1970.

А до мене Яків приходив

♩ = 100
Соло

1. А до ме-не Я - ків при - хо - див, ко-ро-бо-чку ра - ків при - но - сив,
а я ті - ї ра - ки за - бра - ла, а Я - ко - ва з ха - ти про - гна - ла.
а я ра - ки за - бра - ла, Я - ко - ва про - гна - ла.

1. А до мене Яків приходив,
Коробочку раків приносив,
А я тії раки забрала,
А Якова з хати прогнала:

2. – Іди, іди, Якове з хати,
Бо на печі батько да мати,
На припічку братові діти
Нема тебе, Якове, де діти.

3. Не пішов же Яків додому,
Та забрався в хижку соломи,
Аж почали гавкати собаки,
Прокинулись батько та мати.

4. Наробили галасу діти,
Що не можна в хаті сидіти,
Я за тії раки – да в миску
Сама пішла спати у хижку.

5. Тут у хижку батько приходив,
Та у мисці раки знаходить
Хто з тобою тут женихався,
Хто приносив раки? Признайся!

6. Поки мене батько питався,
А мій Яків з хижки убрався,
Через тин да через городи,
Да наробив батькові шкоди.

7. – Не приходь же, Якове, нічню
Бо буде сторожа під пічню...
Мене батько й мати все лають,
А що тебе ніяк не піймають...

Баламуте, вийди з хати...

♩ = 68
Одна У танцювальному характері

1. Ба - ла - му - те, ви - йди з ха - ти - щось я ма - ю і - ска - за - ти,
І - ска - за - ти та й за - бу - ти - всі - ви, хло - пці, ба - ла - му - ти!

1. – Баламуте, вийди з хати,
Щось я маю ісказати,
Ісказати та й забути –
Всі ви, хлопці, баламути!

2. Баламуте, бійся Бога,
Ти багатий, а я вбога,
Ти багатий сам собою –
Насмієшся надо мною.

3. – Серце моє коханеє,
У чому ж ти купанеє,
Чи в любистку, чи в шавлії?
Як побачу – серце мліє.

4. – Нащо тобі теє знати,
Чим купала мене мати?
Чим купала, тим купався,
Якби тобі сподобався.

Гоп, мої гречаники, гоп, мої білі (1)

♩ = 76
Соло Вільно poco rit.

С. А. Т. Б.

1. Пі - шлама-ти у се - ло гре-чної му-ки до-бу-ва-ти, гре-чної му-ки

до-бу- вать, гре-ча-ни-ки у - чи-нять. Гоп, мо-ї гре-ча-ни-ки, гоп, мо-ї

Гоп, гоп, гре - ча - ни - ки

12 бі - лі, чо-мусь мо - ї гре-ча-ни-ки на ско-ри-ні сі - ли сі - ли.

мо - ї бі - лі, чо - мусь мо - ї на ско-ри-ні сі - ли сі - ли.

1. 2.

Гоп, мої гречаники, гоп, мої білі (2)

Соло Вигадливо **росо rit.**
 С. А.
 1. Пі - шла-ма-ти у се - ло гре-чної му-ки до-бу- вать, гре-чної му-ки
 6
 С. А. до-бу - вать, гре-ча-ни-ки у-чи-нять. Гоп, мо-ї гре-ча-ни-ки, гоп, мо-ї
 Т. Б. Гоп, гоп, гоп, гоп, гре- ча-ни-ки
 12
 С. А. бі - лі, чо-гось мо - ї гре-ча-ни-ки на ско-ри-ні сі - ли сі - ли.
 Т. Б. бі - лі, ой гоп, гоп, гоп, гоп гре-ча-ни-ки сі - ли.

1. Пішла мати у село гречной муки добувати,
Гречной муки добувати, гречаники учинять.

Приснів

Гоп, мої гречаники, гоп, мої білі,
Чогось мої гречаники на скорині сіли.

2. Батько молів не віяне, мати пекла не сіяне,
З помийниці воду брала, гречаники учиняла.

Приснів

Гоп, мої гречаники, гоп, мої яшні,
Чогось мої гречаники удались не смачні.

3. З помийниці воду брала, гречаники учиняла,
Гречаники учиняла, пеленою накривала.

Приснів

Гоп, мої гречаники, гоп, мої яшні,
Чогось мої гречаники удались не смачні.

4. Приїхали паничі, гречаники ще в печі,
Приїхали капитани, гречаники розхватали.

Приснів

Гоп, мої гречаники, гоп, мої яшні,
Таки мої гречаники удалися смачні.

Ой кум до куми борозенкою йшов

♩ = 120

Соло Вогненно Хор

С. А. 1. Ой кум до ку - ми бо - ро - зе - нкою_ йшов. Ку - ма, ку - ма,

Б. - - - - -

6

С. А. ку - моч - ко ти мо - я, чер - во - на - я я - гід - ка ти мо - я!

Б. - - - - -

1. Ой кум до куми борозенкою йшов.

Приспів

Кума, кума, кумочко ти моя,
Червона ягідка ти моя!

2. Борозенкою йшов, куль соломи знайшов.

Приспів

3. А у тому кулі – черевички кумі!

Приспів

4. Кума куля розкатала, черевички дістала.

Приспів

5. Черевички взувала та й на кума поглядала.

Приспів

6. Черевички взувала та й на кума моргала.

Приспів

7. Черевички взувала та ще й кума цілувала.

Приспів (2)

Ой сад-виноград, кучерява вишня

♩ = 110

Соло Дві Бравурно

С. А. 1. Ой сад - ви-но-град, ку че ря ва ви - шня, сто-їть хло-пець під ві-кном, щоб ді-вчи-на ви-йшла!

9 Хор (Гурт)

С. А. Ой_ рув, ру-ва - я, ру-ва, ми-ла - я мо - я, ру-ва, ру-ва, ру-ва - я, ру-ва, ми-ла - я мо - я!

Т. Б. - - - - -

1. Ой сад-виноград, кучерява вишня,
Стоїть хлопець під вікном, щоб дівчина вийшла (2)

Приспів

Ой рув, рувая, рuva милая моя,
Рuva, рuva, рувая, рuva милая моя!

2. А дівчина не виходить, хатину вбирає,
Стоїть хлопець під вікном –лишень умирає! (2)

Приспів

4. Ой не стій під вікном – не вихитуйся,
Казав батько: "Не оддам!" - не допитуйся! (2)

Приспів

3. – Ой не стій під вікном, а заходь у хату,
Ми сьогодні хліб пекли – оближеш лопату! (2)

Приспів

5. Ой не стій під вікном, не топчи травиці,
Як не люблять тебе дівки, то йди до вдовиці! (2)

Приспів

Вийшла Дуня в сад гулять

$\text{♩} = 100$
Соло Гурт (Хор) Весело

1. Вий - шла Ду - ня в сад гу - лять, а за не - ю сол - дат п'ять. Гей, Ду - ня, Гей, Ду - ня,
Гей, гей, Ду - ня,
Ду - ня, Ду - ня я, Ду - ня я - го - да мо - я да - мо - я!
Ду - ня я, Ду - ня я - го - да мо - я да - мо - я!

1. Вийшла Дуня в сад гулять,
А за нею солдат п'ять.

Приспів

Гей, Дуня, Дуня, Дуня я,
Дуня ягода моя!

2. Вийшла Дуня на грядки,
А за нею парубки.

Приспів

3. Вийшла Дуня за ворота,
А за нею два матроса.

Приспів

4. Ой заплела Дуня коси,
А за нею всі матроси.

Приспів

Тетяна
(в'язанка танцювальних пісень до вокально-хореографічної композиції)

$\text{♩} = 114$ *mf*

С.
А.

1. Ой, Те - тя - но, Те - тя - но, чо - рно - бро - ва, ко - ха - но,
2. Ой, ви хло - пці, до ме - не чо - рні бро - ви у ме - не!
3. Ой як - би - я не ма - ни - ла тоб я бо - са хо - ди - ла,
4. О - дна па - ра но - ва - я, дру - га - я го - то - ва - я,

5

С.
А.

на кри - ле - чку сто - я - ла, брі - вонь - ка - ми мо - рга - ла.
Біс те - бе - бе - ри - зі - ми, ти да - вно ма - ниш ни - ми.
а я ше - вчи - ка лю - блю, - вче - ре - ви - чень - ках хо - джу!
тре - тя па - ра но - ше - на - під ла - во - чку бро - ше - на.

Чол.
ГОЛОСИ

$\text{♩} = 124$

С.
А.

мо - рга - ла.
ниш ни - ми.
ках хо - джу!
бро - ше - на.

1. На - сту - ку - є та на грю - ку - є, дрі - бен до - щик
2. Ой ра - да б я те - бе у - пу - сти - ти - ма - ти клю - чі
3. Ді - жда - ла - ся та я то - го ча - су, як ма - ти за -
4. І - ди, і - ди, мій лю - бий ко - за - че, та не сту - кай

Чол.
ГОЛОСИ

marcato

С.
А.

і - де,
ма - є,
сну - ла,
ду - же,

а ти ж, мо - є се - рце,
шей ве - ли - ким зам - ком,
а я за тим ча - сом,
ой щоб не по - чу - ли,

а ти ж, мо - є - ми - ле,
ще й ве - ли - ким зам - ком
а я за тим ча - сом
ой щоб не по - чу - ли

Чол.
ГОЛОСИ

16

1. 2.

С. А.

у - пу - сти - до се - бе! се - бе!

две - рі за - ми - ка - є ка - є.

ко - за - ка - кли - кну - ла. кну - ла.

ті - ї вра - жі лю - ди. лю - ди.

Чол. голоси

1. Ой по-ло-ла Го-рли-ця

$\text{♩} = 140$

19

С. А.

ло - бо - ду, ло - бо - ду; по - си - ла - ла При - пу - тня по во - ду, по во - ду.

Чол. голоси

22

С. А.

І - ди, і - ди, При - пут - не не ба - рись, не ба - рись, на чу - жі - ї Го - рли - ці

бо чу - жі - ї Го - рли - ці по - ле - тять, по - ле - тять, во - ни те - бе При - пут - ня

Чол. голоси

25

С. А.

не ди - вись, не ди - вись, Диб, диб на - се - ло, кив, морг на йо - го,

не схо - тять, не схо - тять!

Чол. голоси

С. А.

буд - то лю - бка йо - го, буд - то - лю - бить йо - го, во - на пі - де за - між за йо

Чол. голоси

$\text{♩} = 160$

С. А.
го!

1. Ой, ку да ж ти - і - деш,
2. Ой, що ж ти не-сеш,
3. А в то му ку - лі
4. Ой ти кум - чи - ку - чи - ку,

чо - ло - ві - чень - ку?
чо - ло - ві - чень - ку?
че - ре - ви - чки ку - мі!
ти го - лу - бчи-ку-чи-ку,

Чол. голоси

С. А.

До ку - ми, до ку - ми
Куль со - ло - ми, куль со - ло - ми
Ку - ма сі - ла, роз - вер - ті - ла
ти по - ча - ще - хо - ди

на всю ні - чень - ку!
та й до ку - ми до ми - ло - ї!
та й на ку - ма по - гля - ді - ла.
та й ні - ко - му не ка - жи!

Чол. голоси

$\text{♩} = 166$ *marcato*

С. А.

1. О - че - ре - том ка - чки - гна - ла,
2. А я хло-пців не лю - би - ла
3. Гри - шку, Ми - шку та Ма - тві - я,
4. А я - ке - є ко - му ді - ло,

спо - ти - кну-лась та й у - па - ла,
тіль-ки Па - вла та Да - ни - ла,
та Ки - ри - ла і О - всі - я
я{б} о - ди - над-цять лю - би - ла,

Чол. голоси

С. А.

за те ме - не ма - ти - би - ла,
та І - ва - на, та Сте - па - на,
за Ми - ко - лу на - ко - нець
а ще та - кий ве - чір бу - де,

щоб я хло-пців не - лю - би - ла.
та Ро - ма - на й Ва - си - ля.
по - бив ме - не пан О - тець.
що ба - га - то хло-пців бу - де!

Чол. голоси

Пісні про війну

Пісні про війну народилися у воєнну і повоєнну пору серед народу на вірші невідомих авторів за екстремальних умов масштабного соціального стресу, духовного і фізичного напруження народу. У них з усією повнотою відображені складні почуття душевного болю і страждань, гіркоти від втрат близьких і рідних, змішаної з почуттям піднесеного патріотизму і любові до своєї Батьківщини. Яскравим тому прикладом є зразки пісень записаних у с. Лука, Києво-Святошинського району від фольклорного гурту "Червона калина". Так у пісні-баладі "Ой война, война" (№) типово зображено образ матері, яка втратила на війні сина (див. №)

В іншій пісні-баладі "Ой там старий батько окопи копав" (№...) також розкривається драма воєнного часу, перед очима батька від кулі гине син, якого він власне поховав і повідав цю драму його дружині з маленьким синочком після повернення додому.

У баладі "Одна стара ізбушечка стояла край села" (№....) виведено образ матері, що впустила на ночівлю двох бійців-фронтовиків, серед яких вона не впізнала свого сина-героя, який зовні змінився і посивів у фронтових буднях.

Ці пісні викладені в традиційному баладному стилі, властивому для козацьких пісень-балад, і насичені виразовими засобами та символікою української пісенної традиції. Головною їхньою фольклорною ознакою є усність, силаботонічне віршування. Для ладової їхньої основи характерна діатонічність (№.....), кантиленна мелодика. Для багатоголосся притаманна гомофонно-гармонічна основа з використанням втори, характер голосоведення у верхньому і нижньому пластах голосової фактури (зокрема в кадансах) ідентифікується з традиційним вивідним пісенним стилем. В основі ритміки переважає регулярна акцентність. Водночас з тим пісні (№ "Ой там старий батько", "Повіяв буйний вітерець") мають чітко виражену функціональну ладову основу.

Білінгвістичність поетичних текстів окремих пісень цієї рубрики зумовлюється поширенням впливу російської мови в усіх сферах життєдіяльності радянського соціуму, зокрема в ідеологічному рупорі владного комуно-соціалістичного істеблішменту, на фронтах війни, оборонній промисловості, засобах масової інформації, в яких ідеалізувалася героїка воєнного часу і відбудовчих повоєнних процесів усіх ланок суспільства.

Література:

Ой война, война

$\text{♩} = 54$
Одна Стримано, скорботно Гурт

1. Ой во-йна, во-йна, все-сві-тня во-йна, ма-ла ма-ти си-на,
7 а ти-пер не-ма.
11 2. Він на ній у-би-тий,
вби-тий та й лежить, кров його чер-во-на на сон-ці ки-пить.

1. Ой война, война, всесвітня война,
Мала мати сина, а типер нема. (2)
2. Він на ній убитий, вбитий та й лежить,
Кров його червона на сонці кипить. (2)
3. Де взялись ворони із чорної хмари,
Виклювали очі, ще й чорні брови. (2)
4. Місяць вже проходить, другий настає,
Його серце чує, як мати плаче. (2)
5. – Не плач, стара мати, не плач, не журись,
Маєш троє діток, ними веселись. (2)
6. Маєш троє діток, ними веселись,
Станеш на коліна, Богу помолись. (2)
7. За всіх убієнних і за ранених,
І за тих же п'яних, що в Германії. (2)

Одна стара ізбушечка стояла край села

$\text{♩} = 54$
Соло Урочисто з відтінком скорботи Гурт

1. О-дна ста-ра із-бу-ше-чка сто-я-ла край си-ла, а
6 в той і-збе-і-збу-ше-чке у-до-ву-шка-жи-ла
1. 2.

1. Одна стара ізбушечка стояла край сила,
А в той ізбе-ізбушечке удовушка жила. (2)
2. А в той ізбе-ізбушечке удовушка жила,
Однажди два героя просились ночувать. (2)
3. – Пусти, пусти, хазяюшка, пусти нас переспать,
Ми ночку перебудем і в путь пойдьом опять. (2)
4. – Работала в колхозе, домой поздно пішла,
Я печку ни топила, гостей я не ждала. (2)
5. – Не нада нам, хазяюшка, не нада нічів,
Ми ночку перебудім, а завтра в путь пайдьом. (2)
6. Заходять оні в хату, один садітся за стол,
Другой стал коло столу – заводіт разговор. (2)
7. – Скажи, скажи, хазяюшка, с яких ти пор сама?
– З сорок першого года, як началась война. (2)
8. Я мужа проводіла й синопка-сокола,
С тех пор я і осталась, осталась я сама. (2)
9. – Узнай, узнай, хазяюшка, ти мужа свого,
Узнай, узнай, хазяюшка, синопка родного. (2)
10. – Я мужа не узнала – он стал совсем седой,
Я сина не узнала – он стал дважды герой. (2)

Ой там старий батько окопи копав

♩ = 90

Одна Щемко Гурт

7 1. Ой там ста-рий ба - тько о - ко - пи ко - пав, він зда-ле - ка ба - чив

як бо-єць у - пав, він зда - ле - ка ба - чив, як бо-єць у - пав.

1. Ой там старий батько окопи копав,
Він здалека бачив, як боєць упав. (2)
2. Він собі не вірив, не своїм очам,
Підійшов він ближче – сина упізнав. (2)
3. – Чи ти, синку, вбитий, чи ти так лежиш?
Одкрий карі очі, на світ подивись! (2)
4. – Я, тату, не сплю, я вбитий лежу,
Візьми чотири доски, збий домовину. (2)
5. Візьми чотири доски, збий домовину,
Постав хрест дубовий та йди додому. (2)
6. Ішов батько день, ішов півтора,
Біленьким платочком сльози утирав. (2)
7. Як прийшов додому та й сів край стола,
Схилив він голівку – болить голова. (2)
8. Схилив він голівку – голова болить,
Дивиться в віконце – Галина біжить. (2)
9. Дивиться в віконце – Галина біжить,
На правій рученьці дитину держить. (2)
10. Як убігла в хату, руку подала,
З батьком поздоровкалась та й заплакала. (2)
11. – Ой тату, мій тату, чи в нас щастя є,
Ви прийшли додому – Вася живий є? (2)
12. – Доню моя, Галю, не вір нікому,
Поховав я Васю в далекому краю. (2)

Повіяв буйний вітерець

Одна

С.
А.

1. По - ві - яв бу-йний ві-те рець із га - ю зе-ле но - го, у -

Т.
Б.

5

С.
А.

пав про-стрі-ля-ний бо - ець із ко - ня во-ро но-го, у - но-го.

Т.
Б.

1. 2.

1. Повіяв буйний вітерець із гаю зеленого,
Упав простріляний боець із коня вороного. (2)
2. Упав як той сухий листок, – колись був зелененький,
Як тяжко йому помирать, бо він ще молоденький. (2)
3. Летить ворін з чужих сторін та й жалібненько криче :
– Вставай, прострілений боець, твоя дівчина плаче. (2)
4. – Не плач, дівчино молода, голубко сизокрила,
Твого милого вже нема – сира земля накрила. (2)
5. – Тепер осталась я сама, не маю я родини,
Мій милий – у сирій землі, ой, Боже, мій єдиний! (2)

Народні пісні-романси

Народі романси – це, переважно, пісні літературного походження. Відомий вчений-фольклорист В.Бойко у передмові до збірника "Пісні літературного походження" [1, С. 11] аналізує тлумачення цієї проблеми різними вченими: "... В.Перетц називає ці пісні творами "штучного походження"; В.Данілов – "не народними піснями"; І.Франко визначає їх як "пісні книжного складання"; М.Возняк наголошує на тому, що "се колишні літературні твори". В історичному процесі розвитку літературної творчості на теренах України відбувалось становлення професійної пісенно-романсової творчості, на яку мали вплив різні чинники: здобутки минулого, традиційний фольклор, вплив інших культур. Фольклорно-літературні зв'язки і взаємовідносини народної творчості з професійною музикою зумовлені історично. Дослідження вчених літераторів і фольклористів свідчать про те, що новий пласт народно-пісенної культури, який умовно можна визначити, як "пісні літературного походження", формується у другій половині XVIII ст. і має своє продовження до нашого часу. Значна кількість авторських творів фольклоризувалися і стали називатися народними. Серед них багато пісень невідомих авторів.

Термін "романс" походить з Іспанії, де так називалися пісні світського походження з інструментальним супроводом ще в XVI ст.. Romanse у перекладі – "по-романськи". Тобто це були пісні, що виконувалися рідною іспанською мовою. У жанровому контексті народний романс називається "пісня-романс", що відрізняє його від професійних творів-романсів із складною музичною будовою і психологічно поглибленими поетичними текстами. Найважливішими ознаками пісень-романсів є усне побутування в народі та спорідненість художньо-стилістичних особливостей цього жанру з народними піснями. Характеризуючи складність художнього явища фольклоризації літературних пісень, Ф.Колесса відзначає: "Щоби ж книжний твір міг перейти в усну традицію і стати народною піснею, мусить він змістом і формою достроюватися до творів усної словесності [4. С. 106]. Підтвердженням тому є народні романси, записані від гурту "Червона калина" (с. Лука) та гурту с. Білозір'я (Черкащина), які є локальним віддзеркаленням побутування цього жанру у сучасному сільському побуті. Вони різняться, за музично-стилістичними і тематичними ознаками, проте об'єднують для них є і спільні чинники. Так, мелодика цих романсів є художнім продуктом варіативності адаптованої до вивідних мелодичних формул ліричної пісні з баладними мотивами (зокрема в кадансах): (№ 1, 2, 3, 4, "Коло милого двора"), "Ой зійди, зійди, ясен місяцю" інш.. Ладова будова їхньої переважної більшості тяжіє до діатоніки (№.....), Яскравий вияв елегійності властивий для творів "Ти, сива голубко", "Наче в цвіті вишня" (див. №). З поміж них виокремлюється романс "Була весна" (№), білінгвістичний характер поетичної мови якого є типовим для пісень, що формувалися у пролетарському робітничому середовищі на будовах у соціалістичну добу (30–50-ті роки ХХст.). В характері багатоголосся цього жанрового блоку переважає втора. (№.....), а окремі пісні-романси за своїми мелодичними особливостями, ладовою структурою й багатоголоссям ідентифікуються з традиційною пісенною лірикою.

Література:

1. Бойко В., Омельченко А. Пісні літературного походження. – К., 1978.
2. Іваницький А. Український музичний фольклор. Вінниця, 2004. – С.221-265.
3. Булат Т.П. Український романс. – К., 1979. – С.13-111.
4. Колесса Ф. Фольклористичні праці ". – К., 1970. .

Ой з-за гори буйний вітер, з-за гори

$\text{♩} = 120$
Одна Інтимно Гурт

1. Ой з за го - ри бу - йний ві - т(и)р з за го - ри,
при - ї - жда - є мій ми - лень - кий з до - роги.

1. Ой з-за гори буйний вітер, з-за гори,
Приїжджає мій миленький з дороги.
2. Прив'язує сиві воли до плоту,
А сам іде до милої у хату.
3. – Ой чи чуєш, моя мила, чи чуєш?
Ой з ким же, з ким цю ніченьку ночуєш?

4. – Із дітками, мій миленький, з дітками,
Як у лузі калинонька з вітками.
5. – Щось я тобі, моя мила, іскажу,
Що я тебе, моя мила, не люблю.
6. Що я тебе, моя мила, не люблю,
Що я тебе, моя мила, з ружа вб'ю.

Була весна

$\text{♩} = 67$
Одна Двоє Сентиментально

1. Бу - ла ве сна, ми стрі-ти-лись слу - чай - но - ти, мо-лод був, а я бу-ла ди-
тя, в се - рцях у нас од - кри-лась лю - бов та - йно і
о - ба ми лю - би - лись не та - я. В се я.

1. Була весна, ми стріtilись случайно,
Ти, молод був, а я була дитя,
В серцях у нас відкрилась любов тайно,
І оба ми любились не тая.
2. Ти молод був, а я красой сіяла,
Ти говорив, що вічно будеш мой,
І всьо прошло: краса моя зов'яла,
Ти розлюбив і став совсем чужой.

3. Скажи, нащо тебе я полюбила?
Скажи, нащо я ввірилась тобі?
Аби не ти – сумна б я не ходила,
І день, і ніч не бачила б журби.
4. Аби ти знав журбу мою да муку,
Аби ти знав, що я пережила,
Не раз, не два, до Бога знявши руки,
Тебе і долю я свою кляла.

5. Кляла свої літа я молодії,
Чого вони так рано розцвіли,
А ще кляла твої веселі очі,
Сам бач, до чого вони довели.

6. О Боже мой, што делает привычка,
О Боже мой, што делает любовь,
Без милого я тану, наче свечка,
А без любви я сохну, як трава.

7. Прийде весна і гай зазеленіє,
А милий мій на той світ відійде,
Голівонька із горя посивіє,
Вогонь в очах навіки пропаде.

В небі синім осінні паради

$\text{♩} = 90$
Одна ♩ Елегійно Гурт (хор)

С. А. 1. В не бі си-нім о-сі-нні па-ра-ди жу-ра-влів, жу-ра-влів, жу-ра-влів, мо-же,
Чол.

7

С. А. бу-ти, як раз во-ни ся-дуть у мо-є-му да-
Чол.

11

С. А. 1. ле-кім се-лі, мо-же лі. 2. Жу-рав-
Чол.

1. В небі синім осінні паради, журавлів, журавлів, журавлів,
Може бути, як раз вони сядуть у моєму далекому селі? (2)
2. – Журавлі, друзі милі, хороші, якщо будете в тому краю,
То не в службу, а в дружбу попрошу, розшукайте кохану мою. (2)
3. І як вечір яскравий, червоний, розіллється у далі ясні,
Передайте привіт ви від мене журавлиною мовою їй. (2)

* * *

4. Журавлі вже давно одлетіли і сказали всю правду мені,
Що дівчина мене розлюбила, і оставсь я один в чужині. (2)
5. – Ой дівчата мої чорноброві, не лишайте коханих своїх,
Бо як важко любов забувати, кому – горе, а декому – сміх. (2)

Коли б той вечір швидше надходив

$\text{♩} = 76$
Одна 8 Сентименально

1. Ко - ли б той ве - чір шви - дше над - хо - див, щоб че - рез
4 рік сю ди-при-буть, ой щоб не зна - ти то-го ко - ха-ння, щоб про ту
7 ді - вчи - ну - за-буть, ой щоб не ді - вчи - ну - за-буть. 2. Не хо - чу

1. Коли б той вечір швидше надходив,
Щоб через рік сюди прибути,
Ой щоб не знати того кохання,
Щоб про ту дівчину забути.

2. Не хочу, Галю, тебе дурити,
Ножа до серця прикладу,
Щоб не стояти удвох з тобою
Да й на народному суду.

3. – Чого ти, Ваню, про це не думав,
Коли мене ще не любив?
Ізвів з ума моє серденько,
Тепер надумав покидати.

4. Дивися, Ваню, я вже побігла
Туди, де стоять кораблі,
Упала в воду – усе затихло,
Знайшла притулок я собі.

5. Пішов же Ваня та й на той берег,
Де синя хвиля полягла,
Кинув на воду: "Забери, Галю,
Це той платок, що ти дала."

6. Кинув на воду: "Забери, Галю,
Це той платок, що ти дала,
Заматай серце, щоб не шеміло
Да й забувайся за мене!"

Коло милого двора жовта роза розцвіла

$\text{♩} = 84$
Одна 3 безнадією Гурт

5 1. Ко - ло, ми-ло - го дво - ра да жо - вта ро - за роз-цві - ла,
із - мі-нив ме - не, мій ми-лий, - знать, су - дьба мо - я та - ка.

1. Коло милого двора да жовта роза розцвіла,
І змінив мене мій милий, знать, судьба моя така. (2)
2. Не піду я, мамо, в церкву – будуть милого вінчать,
Я не витерплю, заплачу – будуть люди замічать. (2)
3. Тихо, тихо дзвонять дзвони – милий мій вінчається,
Дай, подружка, револьвера – життя моя кончається. (2)
4. А ще тихше понад лісом – он пішла вона сама,
Чути вистріл з револьвера – вона сама себе вбила. (2)
5. – Я покину цю дівчину – хай сама вінчається,
А сам піду понад лісом, де мила кончається. (2)
6. Я до неї ближче, ближче, а вона кончається.
Вона лупнула очима – він її питається: (2)
6. – Ой хто тобі, моя мила, револьвера доручив,
А хто нашу любов щирю з тобою, мила, розлучив? (2)
7. – Доручила твоя мила, а суперниця моя,
Ви ж обое так хотіли, щоб я на світі не жила! (2)

Ой да ти, Катерино

$\text{♩} = 82$
Одна Гурт

1.(4) Ой да ти, Ка - те - ри - но, ти ку - пс - чесь - ка доч, ой де ж ти про - гу - ля - ла

4
1. 2.
що - ю тво - мну - ю ноч? ноч? 2.(3.5) Ой де ти про - гу - ля - ла,

8
ой де ж ти про - бу - ла, ой де ж ти, Ка - те - ри - но,

10
1. 2.
що ди - ти - ну взя - ла? ла?

1. Ой да ти, Катерино, ти купечеська доч,
Ой де ж ти прогуляла цюю тьомною ноч? (2)
2. Ой де ти прогуляла, ой де ж ти пробула,
Ой де ж ти, Катерино, цю дитину взяла? (2)
3. – У садочку вишневім там стояла кровать,
А на тій кроваті я лежала спатъ. (2)
4. А на тій кроваті я лежала спатъ,
А до мене приходив да й матрос ночувать. (2)
5. А до мене приходив да й матрос ночувать,
А він мені приносив да й конфет-щиколад. (2)
6. Ой до мене приходив да й матрос ночувать,
А на третюю нічку да й прийшла моя матъ. (2)
7. А на третюю нічку да й прийшла моя матъ
– Уставай, Катерино, да годі тобі спатъ!
8. – Уставай, Катерино, да годі тобі спатъ,
Бо пішли пароходи, що не чутъ, не відать. (2)

На жовтенькому пісочку

С А

5 1. На жо-вте-нь-ко - му пі-со - чку, над рі-чко - ю в лу - зі

С А

си-дить па - ра го-лу-б'я - ток тайвор-ку - є в ту - зі.

1. На жовтенькому пісочку,
Над річкою в лузі
Сидить пара голуб'яток
Та й воркує в тузі.
2. Голуб сизий, вона – біла,
Аж любо дивиться;
Ой чи ж довго, голуб'ята,
Будете любитися?
3. Вони ніжно обнялися,
Ще й поцілувались,
Тяжко-гірко заплакали
– То ж вони прощались.
4. Голубонька сизокрила
Зостається вдома,
А милому, сердешному
– Далека дорога.

Ой з-за гори буйний вітер, з-за гори

♩ = 120

Одна Інтимно Гурт

6 1. Ой з - за го - ри бу - йний ві - тир, з - за го - ри,

при - ї - жджа - є мій ми - лень - кий з до - ро[и].

1. Ой з-за гори буйний вітер, з-за гори,
Приїжджає мій миленький з дорог[и].
2. Прив'язує сиві воли до плоту,
А сам іде до милої у хат[у].
3. – Ой чи чуєш, моя мила, чи чуєш?
Ой з ким же, з ким цю ніченьку ночу[єш]?
4. – Із дітками, мій миленький, з дітками,
Як у лузі калинонька з віткам[и].
5. – Щось я тобі, моя мила, іскажу,
Що я тебе, моя мила, не любл[ю].
6. Що я тебе, моя мила, не люблю,
Що я тебе, моя мила, з ружа вб'ю.

Наче в цвіті вишня – мила є одна

$\text{♩} = 75$
Соло Сентиментально

А.

1. На - че в цві - ті ви - шня, - ми - ла є о - дна, - це ж во - на, як вс - сна, в сві - ті лиш о - дна.

7 Усі

С. А.

Ой ти, ді - вчи - но, мо - я, зно - ву йду до те - бе я, ві - рю я, зна - ю я - ти на - вік мо - я!

Т. Б.

11

С. А.

Ой ти, ді - вчи - но, мо - я, зно - ву йду до те - бе я, ві - рю я, зна - ю я - ти на - вік мо - я!

Т. Б.

Ой ти, ді - вчи - но, мо - я, зно - ву йду до те - бе я, ві - рю я, зна - ю я - ти на - вік мо - я!

1. Наче в цвіті вишня, мила є одна,
Це ж вона як весна в світі лиш одна.

Приспів

Ой ти, дівчино моя,
Знову йду до тебе я,
Вірю я, знаю я,
Ти навек моя!

2. Де б ти не ходила, я тебе знайду,
Всі путі у житті до тебе ведуть.

Приспів

Ой, зійди, зійди, ясен місяцю

$\text{♩} = 120$
Соло Зворушливо

5 1. Ой, зі-йди, зі-йди, я-сен мі-ся-цю, як мли-но-ве-є ко-ло,
ой ви-йди, ви-йди, се-рце ді-вчи-но,
7 про-мов до ме-не сло-во.

1. Ой зійди, зійди, ясен місяцю,
Як млиновеє коло,
Ой, вийди, вийди, серце-дівчино⁵²,
Промов до мене слово.

3. Ой не бий, мати, да й не лай, мати,
Не роби каліченьки,
Зав'яжи очі темної ночі,
Да й веде до річеньки.

2. Ой рада б же ж я да виходити,
З тобою говорити,
Ой судять-гудять вражії люди,
Хочуть нас розлучити!

4. Ой як приведеш да й до річеньки,
Розв'яжи карі очі, ой нехай же я
На світ подивлюся —
Із ним розпрощаюся.

5. Світе мій ясний, світе прекрасний,
Як на тобі тяжко жить!
Ой а ще тяжче, ой а ще важче,
Не нажившись. помирать.

Рибалка молоденький

$\text{♩} = 100$
Одна Дві

8 rit. В темпі 1. 2.
о-че-рет гу-стень-кий все вре-м'я ше-ле-стів, а стів.

⁵² Другий рядок пісні співається двічі

1. Рибалка молоденький на березку сидів,
А очерет густенький все врем'я шелестів. (2)

2. Й одну очеретинку рибалонька зломив,
З тієї очеретинки сопілоньку зробив. (2)

3. Зробив собі сопілку, заграє на ній, що вмів,
Але з очеретини сумний роздався спів. (2)

4. – Рибалко молоденький, прошу тебе – не грай!
Не муч мого серденька, жалю не завдавай! (2)

5. Я чула через люди, що вони говорять,
Пішов же мій рибалка багатшою шукать. (2)

Ти, сива голубко

$\text{♩} = 60$
Одна · Двоє Сентиментально

8 1. Ти, си - ва го - лу бко, йди, сядь ко - ло ме - не, - о - стан - ній на - став у - же
час. Да - вай по - су - му - єм у - мі - сті з то - бо - ю, да - вай за - спі - ва - (ї)м ще
15
22 раз. 2. Да - вай по - ди влюсь я в тво - ї я - сні о - чі, щоб знав я я -
27 кі во - ни є, щоб зга - ду - вать о - чі ве - се - лі ді -
во - чі і ли - чень - ко бі - ле - тво - є.

1. Ти, сива голубко, йди, сядь коло мене,
Останній настав уже час
Давай посумуєм умісті з тобою,
Давай заспіваєм ще раз.

2. Давай подивлюсь я в твої ясні очі,
Щоб знав я які вони є,
Щоб згадувати очі, веселі дівочі,
І личенько біле твоє.

3. Я завтра поїду в далеку дорогу
Бог знає – вернусь, а чи ні?
А може, голубко, отам я загину
В далекій, чужій стороні?

4. А може, голубко, ти кращого знайдеш,
Захочеш багатою бути?
І в білому світі про мене забудеш,
І всі твої ласки заснуть?

5. Ти пісню скінчила, гітару спустила,
На груди схилилась мені
Я стан твій обняв, пригорнувши до себе,
І ми поробились німі.

6. Отак ми сиділи в вишневім садочку,
А місяць з-за хмар виглядав,
Над нами пташки усю ніч щебетали
А я тебе все цілував.

Псалми і канти

До жанру християнської народної епіки належать пісні духовного змісту, які прийнято називати *псалмами, моралістичними баладами, кантами*, що побутували позаконфесійно протягом століть і зазвичай співалися. Духовні пісні належать до системи слов'янського ренесансного *бароко*. Вони формувалися на ґрунті українського фольклорного середовища і наповнені його лексикою, фразеологією, системою версифікації, апокрифічними впливами. Значна кількість цих творів зберігалася у православних центрах (Почаївській лаврі, Манявському скиті, Острозі, монастирях). Гіядор Стрипський у статті "Богогласник Івана Ріпи" зазначав: "Народ знав їх усюди, співав їх при всяких нагодах, а авторами їх були, напевне, попи та дяки..."⁵³. Тематичний діапазон псалмів відображає еволюцію свідомості людини з первісних часів до усвідомлення християнської релігійної етики.

Отже духовні пісні (*пісні-псалми*) – це жанровий різновид народної творчості, який набув свого поширення у XVI–XVIII ст. Вони виконувалися співцями-професіоналами (кобзарями, лірниками, освіченим людом), а також входили у загально-мирський побут, були поширені на всьому українському ареалі.

Гене́за псалмів і світських кантів сягає глибокої давнини. Поетична стилістика псалмів споріднена з біблійними сюжетами та притчами, які відображені у ще давніших псалмах (грецьке – *псалмос*⁵⁴) і старозавітною сакральною *гімнографією*, яка за твердженням Г. Прохорова розвивалася протягом тривалого історичного періоду (5000–6000 років), де нагромаджені величезні багатства, "як у плані ідейно-образному, так і в стилістиці, ритміці, в способах побудови тексту, в палітрі інтонацій, у місткості, ємкості, смислу і почуттів".

Псалма має спільний корінь із терміном, суто церковного вжитку, – *псалом*, на основі якого, постала вся богослужбова церковно-обіходна структура. Однак *псалма*, виходить за межі церковного обіходу і побутує (переважно усно) у формі пісень-віршів побожного змісту.

Отже, в жанрі *псалми*, з одного боку, успадковано від *псалому* гімнографічний музично-поетичний стиль, християнсько-моралістичний контекст змісту віршів, побожність, традиційне церковне багатоголосся і спів *a capella* (без супроводу) (див. Радуйся, Маріє №). З іншого боку *пісня-псалма* зазнає впливу фольклорних джерел зокрема *пісень-балад і дум*, що визначає епічний характер окремих різновидів цього жанру, спосіб і стилістику музикування, середовище побутування. Псалма-сповідь "Житіє моє" (невідомого автора) має фольклорне походження. Вона належить, знову ж таки, до покайних співів⁵⁵, які відображають дохристиянський світогляд українців. Це – яскравий зразок пісні-плачу про самого себе. Її наспів зберігає традиційні псалмодичні інтонації (секвенційність, поступеневість розвитку), але разом з тим вбирає в себе пізніші елементи народно-пісенного виконавського стилю – використання втори⁵⁶ і супроводу ліри⁵⁷ (див. Житіє моє №).

Отже, *псалма*, як різновид духовної пісні, за своїми типологічними і специфічними особливостями має спорідненість з *кантом* і паралельно з ним співіснує Див №. "Де згода в сімействі".

Література:

⁵³ Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України, відділ рукописів та текстології, фонд І.Франка, №4796/1, арк.4.

⁵⁴ Грецьке – *псалмос* означає виконання вокального твору в супроводі музичного інструменту. У давнину цей термін відображав старозавітну традицію виконання релігійних пісень.

⁵⁵ Різні форми покайних віршів покладених на музику, мали функціональну сутність – очищення душі, виходу свідомості людини у благообразний світ буття.

⁵⁶ Тип українського народного багатоголосся (в наведеному прикладі – спів у терцію).

⁵⁷ Народний струнний інструмент, у якому роль смичка виконує невелике колесо, що торкається струн.

Де згода в сімействі

$\text{♩} = 66$

C. A.

1. Де зго - да в сі - мей - стві, де мир і ти - ши на, ща - сли - ві - там
 2. Де зго - ди - не - ма - є і де мир не - ца - рить, там щас - тя не - ви -
 3. По шли ж, Бо - же, ра - дість і мир - рний по - кров на на - ше го - спо

T. B.

6

C. A.

лю - ди, бла - жен - на сто - ро - на. Їх Бог бла - го - слов - ля - є, до - бро їм по - си -
 та - є, до - бром їх не - да - рить. І всі їх по - жи - тки, ху - до - ба - і
 дар - ство й при - ві - тний сей дім, і ти - хе - є ща - стя і в ми - слях со -

T. B.

12

C. A.

ла - є і з ни - ми вік жи - ве і з
 ді - тки все ма - рно - бі - жить, все
 глас - ся, і лю - бов у нім

T. B.

rosso rall.

15

1. 2. Для закінчення

C. A.

ни - ми вік жи - ве
 ма - рно бі - жить.
 і лю - бов у нім.

T. B.

Ой радуйся, Маріє!

♩ = 100

Одна Гурт Урочисто з пістетом

1. Ой ра - дуй-ся, Ма-рі - є, не-бе - сна Ца - ри - це,
 ой ра - ду-йся, о-бра-ду-ва-на, пре - сві - тла Зо - рни - це!
 2. Ой ра - ду-йся, о-бра-ду-ва-на, Си-на по -
 ро - ди - ла, а по-ро-ди-вши, о-бра-ду-ва-на сво -
 бод, сво-бо - ди - ла. ла. 3. А - лі - лу - я,
 А - лі - лу - я, сла-ва То - бі, Бо - же! Не за - будь нас
 Пре-чи - ста-я, Ма-рі - є, Го - спо - же. же.
 4. Жи-ва бу-ду - не за - бу-ду Си-на мо - ли - ти,
 а ви, лю - ди, пе - ре - стань - те
 на зе - млі грі - ши - ти! ти!

Ой ви, голуби!

$\text{♩} = 72$
Одна Усі

С. А. Т. Б.

1. Ой(і) ви, го - лу - би, ой ви бі - ли - і,

ой що ж ви ме - ні да й на ді - ла - лі?

1. Ой ви, голуби, ой ви, білії,
Ой що ж ви мені да й наділа лі. (2)

2. А ми не голуби, а ми Анголи,
А ми Анголи-хранителі,
Грішним душам – покровителі.

3. Полетіла душа на Восток сонця,
А там Раї позакривані (2).

4. Полетіла Душа на закат сонця,
А там пекла поодкривані,
Грішними душами переповнені

5. А тобі голова у смолі кипить,
А тобі душа на отвiт летить (2)

Птичка невеличка по полю літала

$\text{♩} = 70$
Одна Дві Гурт

С. А. Т. Б.

1. Пти - чка не - ве - ли - чка й по по - лю лі - та - ла,

по по - лю лі - та - ла.

1. Птичка невеличка й по полю літала,
По полю літала.
2. По полю літала, травку розгортала,
Травку розгортала.
3. Травку (жи) розгортала, сокола шукала,
Сокола шукала.
4. – Соколе ж мій ясний, ти ж мій друг прекрасний,
Ти ж мій друг прекрасний!
5. Гордуєш ти мною, як місяць горою,
Як місяць горою.
6. Як місяць горою, сонце долиною,
Сонце долиною.
7. Сонце долиною, ти, козаче, мною,
Ти, козаче, мною.

Навчальне видання

ПАВЛЕНКО Іван Якимович

ХРЕСТОМАТІЯ

з українського народнопісенного виконавства

Навчальний посібник
(для студентів музично-фольклористичних
і філологічних спеціальностей)

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"
Виконавець *В. Гаркуша*

Формат 60x84^{1/16}. Ум. друк. арк. 25.0. Наклад 150. Зам. № 213-6456.
Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Іф18.
Підписано до друку 22.03.13

Видавець і виготовлювач
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
01601, Київ, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43
☎ (38044) 239 3222; (38044) 239 3172; тел./факс (38044) 239 3128
e-mail: vpc_div.chief@univ.kiev.ua
<http://vpc.univ.kiev.ua>
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02